

Møte torsdag den 14. juni 2012 kl. 9

President: Marit Nybakk

Dagsorden (nr. 102):

1. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Et forsvar for vår tid (Innst. 388 S (2011–2012), jf. Prop. 73 S (2011–2012))
2. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om pansra køyrety til Hæren (Innst. 387 S (2011–2012), jf. Prop. 93 S (2011–2012))
3. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Ombudsmannsnemnda for Forsvarets innberetning om virksomhet i tiden 1. januar–31. desember 2011 (Innst. 338 S (2011–2012), jf. Dokument 5 (2011–2012))
4. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Anders Anundsen og Jan Arild Ellingsen om at Riksrevisjonen foretar en særskilt undersøkelse av anskaffelsesprosessen og grunnlaget for valget av Joint Strike Fighter (JSF) (F-35) (Innst. 376 S (2011–2012), jf. Dokument 8:167 S (2010–2011))
5. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens melding om virksomheten i 2011 (Innst. 337 S (2011–2012), jf. Dokument 2 (2011–2012))
6. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om melding for året 2011 fra Sivilombudsmannen (Innst. 332 S (2011–2012), jf. Dokument 4 (2011–2012))
7. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om årsmelding fra Stortingets kontrollutvalg for etterrettings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget) for 2011 (Innst. 335 S (2011–2012), jf. Dokument 7:1 (2011–2012))
8. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om statsrådets protokoller for tidsrommet 1. juli–31. desember 2011 (Innst. 377 S (2011–2012))
9. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Erna Solberg, Per-Kristian Foss, Jan Tore Sanner og Ingjerd Schou om å innføre kumulering ved stortingsvalg (Innst. 297 S (2011–2012), jf. Dokument 8:101 S (2009–2010))
10. Innstilling fra næringskomiteen om Jordbruksoppkjøret 2012 – endringer i statsbudsjettet for 2012 m.m. (Innst. 392 S (2011–2012), jf. Prop. 122 S (2011–2012))
11. Innstilling fra næringskomiteen om reindriftsavtalen 2012/2013, og endringer i statsbudsjettet for 2012 m.m. (Innst. 344 S (2011–2012), jf. Prop. 104 S (2011–2012))
12. Innstilling fra næringskomiteen om verktøy for vekst – om Innovasjon Norge og SIVA SF (Innst. 365 S (2011–2012), jf. Meld. St. 22 (2011–2012))
13. Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Per Sandberg og Bård Hoksrud om IKT-havarikommisjon og styrket personvern (Innst. 341 S (2011–2012), jf. Dokument 8:94 S (2011–2012))
14. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om endringer i statsbudsjettet for 2012 under Helse- og omsorgsdepartementet (som følge av takstoppgjera for legar, psykologar og fysioterapeutar samt bruk av midlar til styrking av fastlegeordninga) (Innst. 366 S (2011–2012), jf. Prop. 124 S (2011–2012))
15. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om tilleggsløyvingar som følge av reguleringa av grunnbeløpet og pensjonar i folketrygda mv. frå 1. mai 2012 (Innst. 393 S (2011–2012), jf. Prop. 125 S (2011–2012))
16. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om lønnsregulering for arbeidstakere i det statlige tariffområdet 2012 mv. (Innst. 394 S (2011–2012), jf. Prop. 128 S (2011–2012))
17. Referat

Presidenten: Representanten Ulf Erik *Knudsen*, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Representanten Snorre Serigstad Valen vil framsette et grunnlovsforslag.

Snorre Serigstad Valen (SV) [09:01:13]: På vegne av stortingsrepresentantene Frøydis Elisabeth Sund, Hallgeir H. Langeland, Jette F. Christensen, Stine Renate Håheim, Trine Skei Grande og meg selv har jeg gleden av å framsette forslag om endringer i Grunnloven §§ 12, 50 og 61 om innføring av 16 års stemmerett.

Presidenten: Grunnlovsforslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Representanten Torgeir Trældal vil framsette et representantforslag.

Torgeir Trældal (FrP) (fra salen): President! Det er utsatt.

Presidenten: Presidenten forstår det slik at det forslaget er utsatt.

Representanten Morten Ørsal Johansen vil framsette et representantforslag.

Morten Ørsal Johansen (FrP) [09:02:11]: På vegne av stortingsrepresentantene Gjermund Hagesæter, Åge Starheim og meg selv har jeg gleden av å framsette forslag om innstramminger i forhold til å gi utenlandske statsborgere permanent oppholdstillatelse i Norge.

Presidenten: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten gjøre oppmerksom på at møtet fortsetter utover kl. 16.

Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at sakene nr. 1 og 2 behandles under ett. – Det anses vedtatt.

Sak nr. 1 [09:03:02]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Et forsvar for vår tid (Innst. 388 S (2011–2012), jf. Prop. 73 S (2011–2012))

Sak nr. 2 [09:03:17]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om pansra køyrety til Hæren (Innst. 387 S (2011–2012), jf. Prop. 93 S (2011–2012))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 2 timer og 30 minutter, og at taletiden blir fordelt slik på gruppene:

Arbeiderpartiet 55 minutter, Fremskrittspartiet 35 minutter, Høyre 25 minutter, Sosialistisk Venstreparti 10 minutter, Senterpartiet 10 minutter, Kristelig Folkeparti 10 minutter og Venstre 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg fra hovedtalerne fra hver partigruppe og seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [09:04:55] (komiteens leder og ordfører for sakene): Forsvar er en av statens grunnleggende oppgaver.

I dag er vi i en brytningstid mellom en krevende operasjon i Afghanistan – og en stadig mer krevende fase av den – og mer fokusering på hjemlige oppgaver for Forsvaret. Likevel skal vi alltid være beredt til å delta i utenlandsoperasjoner. Fersk erfaring viser at mandat for og forespørsel om dette kan komme brått.

Jeg vil takke komiteen for et godt samarbeid om en stor og viktig sak.

Proposisjonen tar opp en lang rekke sentrale temaer, sjøl om hovedvekten både der og i innstillingen naturlig nok ligger på Luftforsvaret. Sjøl om langtidsplanperioden er på fire år, vil vedtakene som fattes i kveld, være bærende for mange tiår framover.

Viktigst i denne sammenheng er at komiteen har sam-

let seg bak den største forsvarsanskaffelsen i moderne tid og den største investeringen i Fastlands-Norge og gitt sin tilslutning til anskaffelsen av inntil 52 F-35 kampfly.

En samlet komité står også ved de sikkerhets- og forsvarspolitiske grunnlinjene som slår fast at Norge er forankret i NATO, og at det transatlantiske forholdet er avgjørende for vår sikkerhet.

Det er bred enighet i komiteen om Ørland som hovedbase for kampfly, og at det skal være en permanent, framskutt operasjonsbase i Nord-Norge.

En samlet komité gjør viktige grep for å reformere Hæren og legge til rette for et moderne, robust og framtidssrettet cyberforsvar.

En samlet komité gir videre uttrykk for klare forventninger til en helt påkrevd personell- og kompetansereform i forsvarssektoren, som vil være en grunnleggende forutsetning for det framtidige forsvaret og for soldater, offiserer og sivilt ansatte.

Vi står altså sammen om mye. Det må vi formidle i fellesskap. Samtidig må ikke det som er reelle, substansielle og viktige uenigheter, skjules. Mens vi i stor grad er enige om hvilket forsvar vi vil ha, er vi samtidig uenige om hvilket forsvar vi reelt sett har i dag. Vi er også uenige om hvorvidt regjeringas forslag bringer oss nærmere det forsvaret vi bør ha.

Regjeringa hevder at det er balanse mellom oppgaver, struktur og ressurser, og at denne balansen videreføres i deres forslag til langtidsplan. Hvor mye det enn hadde glett meg at dette faktisk stemte, mener Høyre, sammen med resten av opposisjonen, at regjeringas bilde ikke stemmer overens med virkeligheten. Dette utgjør en fundamental forskjell i utgangspunktet for hvordan man skal forholde seg til Forsvarets videre virksomhet. Det er dette som utgjør kjernen i den politiske uenigheten rundt Forsvaret, ikke spørsmål om lokalisering. Det er her debatten burde føres. Fra Høyres side ønsker vi en debatt om nettopp disse tingene, men det har vist seg å være vanskelig. Det er flere årsaker til det.

Regjeringa har igjen levert et svakt og til dels mangelfullt beslutningsgrunnlag til Stortinget i en viktig forsvarssak. Proposisjonen inneholder forslag til beslutninger som både samlet og hver for seg vil ha store konsekvenser for Forsvaret, for ansatte og for flere lokalsamfunn i Norge, både på kort og lang sikt. Verken premisser, skjønn eller konsekvenser er synliggjort og begrunnet på en tilstrekkelig måte. Slik sett føyer for så vidt denne proposisjonen seg inn i en praksis fra departementet. Det har også tidligere vært påpekt fra denne talerstolen. Komiteen har søkt å avhjelpe dette ved å stille 291 oppfølgingsspørsmål. Alle spørsmål og svar er vedlagt innstillingen. Det er ikke akseptabelt at man får så dårlig beslutningsgrunnlag til Stortinget, noe opposisjonen har omtalt grundig i innstillingen. Et så avgjørende premiss for langtidsperioden som de økonomiske planforutsetningene er omtalt over to sider i proposisjonen. Når regjeringa ikke kan eller vil gi svar på helt grunnleggende spørsmål knyttet til økonomi og operative forhold i forslagene sine, gjør de det vanskelig for seg sjøl å samle nødvendig støtte.

Det er en lang rekke spørsmål som bør debatteres.

Hvordan sikrer vi en solid og framtidsrettet personell- og kompetansereform som et samlet storting stiller seg bak? Hvordan sikrer vi enda bedre oppfølging av våre veteraner? Stortinget vedtar i kveld den største anskaffelsen noensinne i Hæren, nye pansrede kjøretøy til en verdi av 10 mrd. kr. Det stiller et samlet storting seg bak.

Vi bør diskutere realismen i å operere Sjøforsvarets nye fartøysstruktur med nye og viktige kapasiteter innenfor et flatt driftsbudsjett. Hvordan kunne vi fått langt mer militær evne ut av Heimevernet enn vi gjør i dag? Vi bør også diskutere bekymringen knyttet til driftsutgiftene til de elementene forsvarssjefen foreslo avvirket, og regjeringa foreslo å beholde. Disse utgiftene løper fra dag én i planperioden, mens pengene som tilføres forsvarsbudsjettet for å bidra til dekningen av dette, først får full effekt i siste år av planperioden.

Et enda viktigere spørsmål er strukturens bærekraft på sikt, de forhold som forsvarssjefen i sin prinsipielle uttalelse omtaler som «krevende», eller en forsvarsstruktur som av FFI beskrives som skjør og marginal – ikke minst i lys av den andelen av kostnadene ved kampflyanskaffelsen som nå må tas innenfor forsvarsbudsjettet. Den delen øker med mellom 9,5 mrd. kr og 15,5 mrd. kr. Det er derfor litt overraskende at forsvarsministeren utelukkende har gått til angrep på opposisjonen for det han kaller beslutningsvegring i to enkeltspørsmål i Luftforsvaret. Statsråd Espen Barth Eide beskylder i dagens VG opposisjonen for å drive taktisk spill. Statsrådets frittgående statssekretær påstår i tillegg at opposisjonen farer med løgn og fører velgerne bak lyset – fordi vi drister oss til å være saklig uenig med regjeringa! Det er karakteristisk jeg mener man fra regjeringshold bør holde seg for god til.

Jeg velger likevel å fokusere på det positive. Jeg vil gi regjeringa ros for arbeidet man har startet med å tenke på en omfattende personell- og kompetansereform i forsvarssektoren. I lys av endrede samfunnsmessige og demografiske utviklingstrekk er det ingen tvil om at Forsvaret må tilpasses en ny utfordring og en ny tid også på dette området. Det må til en helhetlig gjennomgang av befalsordningen og dagens ordning for grenaderer. Fra Høyres side vil vi ha en rask avklaring av spørsmålet om en nyinnrettet befalsordning etter NATO-standard, som åpner for rendyrkede spesialister. Vi støtter en slik nyinnretting.

Det må også åpnes for langt større mangfold i rekrutteringen til Forsvaret, og man må rett og slett skape bedre løsninger. Samspillet med det sivile samfunnet må styrkes og fordypes. Normalisering må være et stikkord, samtidig som den fagmilitære profesjonen må rendyrkes der det er nødvendig. På sikt er nok denne reformen enda viktigere enn kampflyanskaffelsen for Forsvaret. Soldatene – menneskene – er vår aller viktigste ressurs. Komiteen har ønsket å anerkjenne dette i den form komiteen kan, gjennom merknader og gjennom utformingen av innstillingen, hvor personell- og kompetansekapittelet er satt først blant avsnittene knyttet til organisasjon og operativ evne – til og med før forsvarsgrenene. Det er en symbolsk, men like fullt viktig handling.

Også Forsvarets veteraner utgjør en ressurs – de er de samme menneskene, de samme soldatene etter endt tjenes-

te. Det er lagt ned en betydelig innsats for å styrke oppfølgingen og anerkjennelsen av Forsvarets veteraner de siste årene, og jeg vil også for det gi regjeringa ros. Viktig arbeid er gjort, og viktig arbeid gjenstår. 27 av handlingsplanens 126 tiltakspunkter er implementert. Samtidig er det viktig å forbedre arbeidet for veteraner videre. Komiteens flertall, dvs. Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, vil gjøre dette gjennom å se på muligheten for et nytt, forenklet og forbedret tjenestebasert opplegg for økonomisk kompensasjon, framfor å flikke videre på dagens uoversiktlige mengde av erstatningsbaserte ordninger. Vi ber også om at man ser på hvordan man kan organisere sivil forvaltning etter «én dør inn»-prinsippet.

Kjernen i Forsvarets oppgave er å levere operativ evne. Høyre har i prosessen med langtidsplanen blitt anklaget for å prioritere asfalt foran operativ evne. Det er ikke riktig. Samlet vil våre forslag forbedre Forsvarets operative evne i større grad enn regjeringas forslag. Vårt forslag til innretning av Heimevernet vil bety en stor økning i landmilitær evne – regjeringa vil kutte i Heimevernets spisse ende, innsatsstyrkene, og videreføre en for stor struktur med for lite trening. Opprettholdelsen av CRC Mågerø sikrer nødvendig seighet og redundans for en svært viktig funksjon i et sårbart system. Det er klare faglige argumenter for to CRC-er. Høyre ønsker på sikt tre mekaniserte manøverbataljoner i Hæren. Det å foreta de riktige omstillingene i riktig rekkefølge og tempo, og etter solide og etterprøvbare analyser, skaper forankring og forutsigbarhet i organisasjonen. Det kan redusere kompetansetapet og også spare kostnader. I en tid når Forsvaret allerede er presset økonomisk, er det å spare hundrevis av millioner i flytte- og investeringskostnader de neste årene – i tillegg til å unngå kompetansetap og økte pendlerutgifter – faktisk et poeng. Alle disse forslagene vil øke Forsvarets operative evne.

Høyre har siden 2008 til sammen foreslått å øke forsvarsbudsjettene med 2,65 mrd. kr, slik at det kan flys mer, seiles mer og øves mer. Vi har vist – og vi viser i denne innstillingen – både omstillingsevne og betalingsvilje.

Kampflyanskaffelsen er den altoverskyggende enkeltfaktoren for Forsvarets framtidige virke – både operativt og økonomisk. Sjøl om anskaffelsen fortsatt er beheftet med en grad av usikkerhet både økonomisk og tidsmessig, er denne saken så viktig at Høyre vil bidra til å skape enighet og forutsigbarhet for anskaffelsen og for Forsvarets bærekraft i lys av den.

Forsvarssjefen påpeker i klare ordelag behovet for å opprettholde ambisjonen om 52 fly for å sikre Forsvarets evne til å løse alle pålagte oppgaver. Det er derfor med en viss undring vi har merket oss regjeringas forslag som over tid kan bidra til unødvendig usikkerhet om anskaffelsen og ambisjonsnivået. Vedtak i Stortinget foran hver anskaffelse er et brudd med normal anskaffelsespraksis, og en invitasjon til jevnlig omkamp og saldering gjennom kutt i antall. Regjeringas begrunnelse, nemlig at dette betyr større politisk kontroll og mulighet til å forholde seg til endrede forutsetninger i prosjektet, endrer ikke dette bildet. Stortinget skal sjølsagt også ved en normal anskaffelses-

prosedyre bli løpende og grundig orientert om eventuelle endringer i prosjektet.

Viktigheten av kampflyene til tross – forsvarssjefen anbefalte i sitt fagmilitære råd en ekstra bevilgning på 37,5 mrd. kr til anskaffelsen. Regjeringa legger i stedet inn en ekstrabevilgning i intervallet 22 mrd. kr–28 mrd. kr. Økningen i andelen av merkostnadene som tas innenfor forsvarsrammen, vil ha store konsekvenser for Forsvarets struktur og evne på andre områder.

Forsvarsministeren sier at flyene må stå et sted, og det har han sjølsagt helt rett i. Høyre støtter, i likhet med et bredt flertall i komiteen, Ørland som hovedbase for kampfly. Ut fra en samlet vurdering syns Ørland best egnet for å samle hoveddelen av Luftforsvarets styrkeproduksjon. Høyre vil i tillegg ha en permanent, framskutt base lenger nord, men i motsetning til regjeringa ønsker vi en løsning der den – gitt viktige forutsetninger – søkes etablert i Bodø. Regjeringa har i sine regnestykker forutsatt at hele regningen på ca. 3 mrd. kr for å flytte rullebanen i Bodø legges på Forsvaret. Ut fra en helhetsvurdering mener Høyre at det bør kunne finnes en løsning basert på bidrag fra alle relevante aktører, inkludert Forsvaret, som etter vår oppfatning uansett ikke kan forvente å forlate Bodø kostnadsfritt eller med økonomisk gevinst, slik regjeringas alternativ legger opp til. Disse faktorene vil avgjøre om Bodø-alternativet er mulig å realisere. Det er en klar forutsetning for Høyre at Forsvaret ikke blir sittende med regningen alene. Sammen med Kristelig Folkeparti har vi derfor fremmet forslaget:

«Stortinget ber regjeringen utrede en løsning der en framskutt operasjonsbase for kampfly i Nord-Norge etableres i Bodø.»

Summen av forslagene om Rygge militære flystasjon er svakt begrunnet og underbygd. Så lenge man velger å opprettholde HV-01 og helikopterdrift på beredskap, vil det medføre betydelige behov for støttefunksjoner med tilhørende infrastruktur og areal. Sør-Norges største ammunisjonslager, eneste ilandførings- og distribusjonspunkt for militært drivstoff samt omfattende sambands- og IKT-infrastruktur ligger på Rygge. Dette er funksjoner som må videreføres, men kostnad og opplegg for dette er ikke synliggjort. Høyre vil derfor ha en langt grundigere utredning av mulighets-, konsekvens- og kostnadsanalysen og helheten i forslagene, inkludert mulig tilførsel av annen aktivitet.

Høyre er og har alltid vært villig til å fatte vanskelige beslutninger for å gjøre omstillinger i Forsvaret. Det har vi vist over lang tid – ikke minst da vi satt i regjering fra 2001 til 2005. Men da må det være snakk om de riktige omstillingene, som gir reell og målbar operativ gevinst eller økonomiske innsparinger. De må dessuten være bygd på solide analyser og etterprøvbare økonomiske og faglige premisser. Etter vår oppfatning oppfyller ikke regjeringas framlegg disse forutsetningene.

Jeg vil med det ta opp det forslag der Høyre er medforslagsstiller.

Presidenten: Representanten Ine M. Eriksen Søreide har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Sverre Myrli (A) [09:19:52]: På en konferanse i regi av de to største befalsorganisasjonene i Forsvaret i vakre Lillestrøm tidligere i vår sa komitélederen: Det er viktig at lokaliseringssakene ikke overskygger de store linjene. Det var så godt sagt at jeg noterte det ordrett.

Dessverre har ikke Høyre fulgt opp dette i arbeidet med langtidsplanen. Det ble nemlig baser og lokalisering som ble Høyres store sak. Høyre vil ikke gjøre noen endringer i Luftforsvarets basestruktur – alt skal være som i dag.

Så jeg har to spørsmål til komitélederen: Er hun fornøyd med det inntrykket som en utad sitter igjen med, om hva som har vært Høyres viktigste saker under behandlingen av denne langtidsplanen? Og spørsmål 2: Hvilke sikkerhetspolitiske eller forsvarspolitiske vurderinger ligger bak Høyres vurdering om ikke å fatte beslutning om lokalisering av framskutt kampflybase i Nord-Norge?

Ine M. Eriksen Søreide (H) [09:20:55]: Lillestrøm er et vakkert sted. Jeg vil si at Strømmen er et nesten enda vakrere sted!

Det er interessant at nettopp denne replikken kommer fra representanten Sverre Myrli. For er det et parti som har bidratt til å la basespørsmålet overskygge alle andre spørsmål, er det nettopp Arbeiderpartiet. Som jeg la vesentlig vekt på i mitt hovedinnlegg, handler dette om alt mulig annet enn basestruktur. Det handler om de sikkerhetspolitiske lange linjene, det handler om personell- og kompetansereform i Forsvaret, og det handler ikke minst om kampflyanskaffelsen, som er det altoverskyggende og vesentlige.

Som forsvarsministeren også sier, flyene må stå et sted. Vi er helt enig med regjeringa i at Ørland skal være hovedbase for kampfly, men vi har en annen preferert løsning for den framskutte operasjonsbasen. Vi mener det vil være fullt mulig å finne en løsning på det spørsmålet. Derfor har vi, sammen med Kristelig Folkeparti, bedt regjeringa om å utrede en løsning som innbefatter Bodø som framskutt operasjonsbase i nord.

Snorre Serigstad Valen (SV) [09:22:00]: I innstillingen på side 27 er det en merknad fra Fremskrittspartiet og Høyre som går ut på følgende:

«Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre har merket seg begrunnelsen for hvorfor regjeringen foreslår å forelegge hver enkelt anskaffelsesbeslutning for Stortinget, men mener likevel at dette avviker fra etablert praksis er egnet til å skape unødvendig uforutsigbarhet rundt et prosjekt som vil definere forsvarsutviklingen i tiårene fremover.»

Komitélederen sitter i opposisjon, og en skulle jo da tro at hun var opptatt av at Stortinget skulle ha hånden på rattet så mye som mulig i kampflykjøpet, så jeg har to spørsmål:

For det første: Kan komitélederen gjøre rede for hvorfor man ikke ønsker å ha så god styring på innkjøpet som mulig? For det andre: Mener ikke komitélederen at åpningsene for omkamp som ligger i å ville ha Bodø som framskutt operasjonsbase og samarbeidet med Fremskrittspar-

tiet, som ikke har klart å bestemme seg i det hele tatt, skaper større usikkerhet for de involverte enn det regjeringspartienes forslag gjør?

Ine M. Søreide Eriksen (H) [09:23:04]: Dette er også et interessant spørsmål all den tid representanten Snorre Serigstad Valen og hans parti egentlig ikke ønsket å kjøpe kampfly i det hele tatt, og dersom de skulle kjøpe, skulle det være noen andre enn de Stortinget nå i dag slutter seg enstemmig til.

Det er også interessant at denne replikken kommer fra Snorre Serigstad Valen, fordi han sitter i den regjeringen som nå gjennomfører flykjøpet. Det betyr at det er representanten Snorre Serigstad Valen og SV som åpenbart ikke har tillit til sin egen regjering for gjennomføringen av denne anskaffelsen. Det kommer Høyre i dag, sammen med resten av Stortinget, til å vedta, at man skal kunne anskaffe inntil 52 fly, men vi har også ønsket at det skal være etter normal anskaffelsesprosedyre. Det er nesten fristende å stille spørsmålet tilbake til representanten Snorre Serigstad Valen: Hva er det ved regjeringas handlemåte som gjør at SV mener det er så viktig å få fram årlige anskaffelsesbeslutninger i Stortinget foran hver ny bolk med kampflykjøp?

Olov Grøtting (Sp) [09:24:10]: Høyre uttrykker flere steder i innstillingen bekymring for den økonomiske balansen i Forsvaret i dag. Høyre anerkjenner at de nye kampflyene vil medføre både store investeringskostnader og økte driftskostnader for Forsvaret i årene framover. Samtidig gjør Høyre det klart at de ikke vil være med på å ta de store strukturgrepene som regjeringen gjør for å sikre Forsvarets økonomiske balanse. Jeg vil derfor spørre representanten Eriksen Søreide om hva som er Høyres løsning for å finansiere den forsvarspakken som partiet har lagt fram.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [09:24:46]: Det spørsmålet har jeg egentlig allerede svart på gjennom mitt hovedinnlegg, men jeg gjentar gjerne hovedpunktene.

Vi ønsker også endringer, i likhet med det regjeringen gjør, altså at man legger hovedbasen på Ørland. Man får en framskutt operasjonsbase i Nord-Norge, men vi har altså en annen løsning for hvor den skal ligge. Som jeg sa, ønsker vi å spare flytte- og investeringskostnader på flere hundre millioner kroner i de kommende årene ved at vi ikke går inn for en del av de flyttingene og endringene som regjeringen legger opp til. Det er viktige driftsmidler for Forsvaret i den krevende fasen man nå går inn i, med innfasing av nye kampfly. I tillegg har vi altså siden 2008 foreslått å legge inn 2,65 mrd. kr mer til Forsvaret, som altså ville sikre drift av de kapasitetene vi mener er nødvendige og viktige i Forsvaret, også utenom kampfly.

Presidenten: Replikskiftet er omme.

Sverre Myrli (A) [09:26:09]: I et foredrag i Oslo Militære Samfund i 1995 presenterte daværende forsvarssjef

Arne Solli en ny forsvarsordning med store endringer i forsvarsstrukturen. Han sa bl.a.:

«Den er ikke bare en tilpasning av krigs- og fredsstrukturen til endrede sikkerhetspolitiske forutsetninger og økonomiske rammer, men en fullstendig reorganisering av vår måte å drive Forsvarets totale virksomhet på.»

Erkjennelsen av at det Forsvaret vi hadde under den kalde krigen måtte reorganiseres, var for alvor i gang, og vi hadde hatt forsvarsstudie og forsvarskommisjon. Ifølge forsvarssjef Solli trengtes altså en «fullstendig reorganisering». Det var klar tale!

I St.prp. nr. 45 for 2000–2001 het det innledningsvis:

«Forsvaret befinner seg i en dyp og vedvarende strukturell krise. To grunnleggende ubalanser preger situasjonen: Forsvarets størrelse står ikke i forhold til de ressurser det blir tilført, og Forsvarets innretning er ikke egnet til å løse framtidens oppgaver.»

Klarere kan det ikke sies.

De problemene det norske forsvaret hadde med å stille relevante enheter på kort varsel til NATOs Kosovo-aksjoner, ble en vekker. Vi hadde rett og slett ikke et forsvar som var tilpasset tida. Noe måtte gjøres, og den største omorganiseringen i offentlig sektor gjennom tidene var i gang.

Vi fikk St.prp. nr. 45 i 2001, St.prp. nr. 42 i 2004, St.prp. nr. 48 i 2008 – og nå altså Prop. 73 S i 2012, den fjerde langtidsplanen der vi moderniserer Forsvaret. Nå nærmer vi oss slutten på den grunnleggende omstillingen som startet for 10–15 år siden. Forsvaret er endret fra et «kald krig-invasjonsforsvar» til et moderne innsatsforsvar. Offentlig sektor må hele tida endres – så også Forsvaret, så det vil helt sikkert bli endringer også i framtida, men ikke så store og dyptgripende endringer som det Forsvaret har vært gjennom de siste åra.

Det er grunn til å berømme dem som har vært med på de store endringene: sjølsagt Forsvarets ledelse og alle ansatte i Forsvaret, både militære, sivile og vervede og soldater i førstegangstjeneste. Men jeg vil også berømme skiftende regjeringer og skiftende stortingsflertall for den jobben som er gjort, og som det heter: Sjølskryt skal en lytte godt til, for det kommer fra hjertet!

På mange områder er hovedinnretningen på Forsvaret lagt. I 2008 bestemte Stortinget at det operative hovedkvarteret skulle legges til Reitan. Hæren er solid etablert med to tunge fotavtrykk, ett i sør og ett i nord. Sjøforsvaret har fornyet fartøysstrukturen og er kraftsamlet på Vestlandet. Kystvakten er etablert på Sortland og er verdensledende i sin klasse.

Nå står påkrevde endringer i Luftforsvaret for tur, spesielt lokaliseringen av våre framtidige kampfly. Luftforsvaret har ikke gjennomgått de samme strukturelle endringene som det Hæren og Sjøforsvaret har gjort. Derfor var det gledelig at forsvarskomiteen ved behandlingen av den forrige langtidsplanen i 2008 enstemmig uttalte at det var nødvendig å gjøre endring i Luftforsvarets struktur med færre baser. Dette vil jeg komme tilbake til.

Det har historisk vært bred enighet om hovedlinjene i utenriks-, forsvars- og sikkerhetspolitikken i Norge. Det

er enighet om det aller meste også i denne langtidsplanen, men politikken er nå engang slik at det er de områdene der det er uenighet, det blir oppmerksomhet omkring, og ikke de det er bred enighet om. Så også i denne planen.

Norge må til enhver tid råde over maktmidler for å motvirke press, aggresjon eller anslag. Med moderne kapasiteter og høy reaksjonsevne skal Forsvaret utgjøre en krigsforebyggende terskel som innebærer høy risiko og kostnad for den som måtte utfordre norsk sikkerhet og sjølstendighet. Det er derfor vi har Forsvaret.

Ved behandling av forsvarsspørsmål kan det virke som om vi har Forsvaret fordi det er viktig for lokalsamfunnet der Forsvaret er lokalisert. Sjølsagt er Forsvaret viktig for mange lokalsamfunn, men Forsvaret må aldri bli en avansert form for Distriktenes utbyggingsfond. Vi har ikke Forsvarets baser og garnisoner der det er best for lokalsamfunnene – det være seg Sørreisa, Mågerø, Rygge, Bodø, Ørland, Bardu eller Rena. Vi skal ha dem der det er best for Forsvaret. Jeg skjønner at dette kan være hardt å ta inn over seg for enkelte, men slik må det være. Ved behandlingen av langtidsplanen i 2001 var det diskusjon om Haslemoen, Hvalsmoen, Eggemoen, Helgelandsmoen, Evjemoen, Fredrikstad, Lahaugmoen, Stavern, Karljohansvern, Torpo, Gråkallen og Kongsvinger. I 2008 var det diskusjon om Jättå, Sola og Bømoen. Hva sier de som ville opprettholde alle disse leirene, i dag? Jeg har ikke møtt noen som vil foreslå at vi skal reetablere Haslemoen, Helgelandsmoen eller Lahaugmoen – enda så omdiskutert det var å legge ned disse leirene noen år tilbake.

I min oppvekst hadde vi NIKE-batteri i Nes. Det var riktig å etablere disse batteriene under den kalde krigen på slutten av 1950-tallet, men det var også riktig å legge dem ned for 20 år siden. Eksemplene er mange. Hva slags forsvar hadde vi hatt hvis vi ikke hadde foretatt slike strukturendringer? Svaret gir seg sjøl.

Det interessante med strukturendringer er at motstanderne blir enig i dem bare det er gått litt tid. Endringene i 2001 ble f.eks. gjort til store protester fra Fremskrittspartiet. På samme måte var det protester mot endringene som ble gjort i 2004. Da foreslo Fremskrittspartiet at en skulle beholde strukturen fra 2001 – som de altså hadde vært imot. I 2008 var de også imot og ville da beholde strukturen fra 2004 – som de hadde vært imot. Og sannelig: I år er de imot endringene som foretas, de vil ha strukturen fra 2008 – som de var beinhardte motstandere av!

Fremskrittspartiet og Høyre var f.eks. motstandere av å etablere Forsvarets operative hovedkvarter på Reitan i 2008. I år er det ikke et ord å høre om det – sjølsagt fordi det var en riktig beslutning, og det som ble besluttet, fungerer riktig så bra. Og – jeg vil nesten kalle det en morsomhet, men det er ikke ufint ment – i 2008 ville Fremskrittspartiet etablere en fjerde manøverbataljon. Hvor er det forslaget nå? Så mye har vel ikke forandret seg på fire år? Det er sjølsagt ikke noe forslag om det, rett og slett fordi det var – og er – et dårlig forslag. Så det er bare å forberede seg: Det som blir vedtaket i dag, blir Fremskrittspartiets politikk – ikke i år, men ved behandlingen av neste langtidsplan.

I forkant av regjeringas og Stortingets behandling av

langtidsplanen gjorde forsvarssjefen et grundig arbeid gjennom sitt fagmilitære råd. Spesielt vil jeg berømme ham for å sette ord på hva som er vår tids utfordringer og vår tids nye trusler, som f.eks. cybertrusselen. Forsvarssjefens råd, i tillegg til en rekke andre innspill, dannet grunnlaget for regjeringa og regjeringspartienes arbeid med langtidsplanen. Imidlertid utkrystalliserte det seg noen spørsmål der vi ikke fulgte rådet fra forsvarssjefen. Vi ville ikke legge ned 2. bataljon i brigaden, vi ville opprettholde én kontroll- og varslingsstasjon i Luftforsvaret og konkluderte med at den skulle være i Sørreisa. Vi ville beholde alle dagens Orion overvåkingsfly, og vi ville styrke områdestrukturen i Heimevernet og opprettholde distriktsstabile i Heimevernet på Rygge, Terningmoen, Setnesmoen og Drevjamoen samt HV-skolen på Dombås – som alle var foreslått nedlagt. I tillegg ville vi være klare på at Forsvaret skal bidra med å samlokalisere sine helsetjenester i det nye senteret som skal etableres når dagens Troms militære sykehus legges ned.

Når vi diskuterer forsvarsspørsmål, blir det ofte mye om bataljoner, skvadroner, kjøretøy, fartøy, flymaskiner, kuler og krutt. Det er vel og bra og må også til, men ikke noe av dette fungerer uten personell. La oss derfor ikke glemme menneskene i en så kompleks organisasjon som det Forsvaret er. Uten menneskene vil ingen av systemene fungere. Regjeringa har varslet at den vil legge fram en egen melding til Stortinget om personell- og kompetansespørsmål. Det er bra, for dette er et svært viktig tema: Hva slags kompetanse trenger Forsvaret i framtida, og hvordan skal denne kompetansen rekrutteres? Hva slags personellmessige endringer vil de organisatoriske endringene som vi vedtar i dag, medføre?

Verneplikten er et av Forsvarets hovedfundamenter. Tar vi bort verneplikten, får vi et annet forsvar og et annet samfunn og ikke minst et annet forhold mellom folk og samfunn. Dessuten – vi skriver 2012, og da å holde på med å diskutere, utrede og vurdere om vi skal ha kvinnelig verneplikt eller ei, er ikke særlig framtidsrettet. I den varslede kompetansemeldingen bør vi nå ta skrittet fullt ut og fatte et prinsippvedtak om kvinnelig verneplikt. Vi har verneplikt, og vi har kvinner. Da burde vi også ha kvinnelig verneplikt.

I kompetansemeldingen må det også foretas en gjennomgang av dagens befalsordning. Ved besøk rundt hos Forsvarets avdelinger får vi mange og klare tilbakemeldinger om at det må gjøres noe med dagens befalsordning. Spesielt er tilbakemeldingene klare når vi kommer inn på avdelingsbefalsordningen. Her må det gjøres noe.

Så over til det spørsmålet i langtidsplanen som antakelig vil bli viet størst oppmerksomhet i dagens debatt – spørsmålet om kampfly. Det er svært gledelig at det er full tilslutning til at Norge skal gå til anskaffelse av inn til 52 nye F-35 kampfly. Den 6. juni 1975 vedtok Stortinget med 100 mot 19 stemmer å gå til anskaffelse av 72 jagerfly av typen F-16. Det var en klok, riktig og framtidsrettet beslutning. Da F-16 kom i 1980, var det et stort teknologisk og operativt sprang for Forsvaret. Norge er et langstrakt land med store områder både til lands og til havs og med tilsvarende store luftrom. Derfor er et operativt kamp-

flyvåpen ekstra viktig. Nye kampfly er avgjørende for at Forsvaret også i framtida skal kunne ivareta vår sikkerhet og suverenitet på en tilfredsstillende måte. Kampfly er en grunnleggende kapasitet i vår forsvarsstruktur. Det er heldigvis full enighet om det.

Beslutningen vi skal fatte i dag, blir like viktig og like historisk som beslutningen om F-16 i 1975. Fra beslutningen om å kjøpe F-16 ble tatt i 1975, og til det siste flyet fases ut, vil det antakelig gå omtrent 45 år. Om F-35 vil kunne brukes like lenge som F-16, er umulig å forutse i dag, men uansett er kampflyanskaffelsen den største og viktigste enkeltsaken for Forsvaret i overskuelig framtid.

Så over til basespørsmålet. Etter grundige vurderinger av tre aktuelle baser – Bodø, Ørland og Evenes – både som enbasealternativer og som tobasetalternativer, konkluderte regjeringa og regjeringspartiene med at det ville være riktig å lokalisere framtidige kampfly til én base, og at Ørland er den klart beste lokaliseringen for en slik base. Dette var i tråd med forsvarssjefens anbefalinger i hans fagmilitære råd. Jeg er glad for at Høyre og Kristelig Folkeparti er enige med regjeringspartiene i dette, og at vi i dag – etter alle solemerker – kan få stort flertall for en slik løsning, der Ørland blir hovedbase for kampfly.

Regjeringa og regjeringspartiene konkluderte også med at med Ørlands geografiske plassering ville det være nødvendig med en mindre operasjonsbase i Nord-Norge. Etter å ha vurdert Banak, Bardufoss, Andøya, Bodø og Evenes skilte Evenes seg klart ut som det beste alternativet, og derfor er Evenes foreslått som framskutt base, fordi det er det beste alternativet – kun derfor. Vi fatter ikke vedtak om hva som er den beste plasseringen av en framskutt base basert på hva som er best for Bodø, eller hva som er best for Evenes. Vi velger det ut ifra hva som er best for Forsvaret og best for Norge.

Dessverre gjør ikke Høyre det – det tradisjonelt forsvarsvennlige partiet. Gamle forsvarsvenner i Høyre må gremmes over hvordan partiet deres har holdt på den siste tida. Dessverre har oppkjøringen til neste års valgkamp blitt viktigere enn å fatte gode beslutninger for Forsvaret.

For hva er det Høyre gjør? I måneder og uker har vi kunnet lese at Høyre ville gå for Bodø som kampflybase. Men hva gjør de? Fremmer de forslag om det? Nei, de mener at hovedbasen skal etableres på Ørland, ikke i Bodø. Men den veldig mye mindre framskutte basen i Nord-Norge, den vil Høyre nå ha i Bodø. Høyre vil altså legge ned dagens kampflybase i Bodø og erstatte den med en mindre operasjonsbase.

Eller er vi nå så sikre på at de mener det? Hvorfor har de ikke fremmet forslag om det? Nei, de skal ha regjeringa til å utrede en framskutt base i Bodø. Regjeringa har vurdert det og kommet til at det ikke kan anbefales fordi kostnadene vil bli enorme. Uansett hvor mange ganger kalkulatorpartiet Høyre ber regjeringa om å utrede og regne på dette, vil svaret bli det samme.

Spillet rundt lokalisering av den framskutte operasjonsbasen i Nord-Norge er beklagelig. Men jeg vil til slutt tilkjennegi at det er stor enighet om de store linjene og om kampflyanskaffelsen, og at det i dag også er stor enighet om og stor tilslutning til regjeringas forslag om å star-

te opp et nytt investeringsprosjekt for oppgradering og nyanskaffelse av CV90 panservogn.

Helt til slutt vil jeg ta opp forslagene nr. 1–5 i innstillingen.

Presidenten: Representanten Sverre Myrli har tatt opp de forslagene han refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [09:41:40]: Det hadde vært fristende å si at representanten Myrli's innlegg hadde høy underholdningsverdi, men jeg skal la det ligge.

Spørsmålet mitt går på Rygge og utfordringene for Rygge med tanke på det vedtaket flertallet i Stortinget kommer til å gjøre i dag. Det er slik at noen av oss er bekymret for konsekvensene av det, ikke minst om Rygge sivile lufthavn vil ha økonomisk ryggrad til å bestå etter det vedtaket vi gjør i dag. I det ligger det selvfølgelig også en vurdering av passasjertak, som har vært en utfordring der nede, og muligheten for den sivile videreutviklingen av Rygge.

Spørsmålene mine til representanten Myrli er da: Hvordan ønsker man å sikre at Rygge kan bestå, ikke minst beredskapsmessig? Hva slags avtaler og økonomisk fundament ligger til grunn for det? Hvor dyrt vil det bli i framtiden, når man gjør det vedtaket man gjør i dag – hva blir Forsvarets framtidige kostnadsbilde når det gjelder Rygge? Og vil man fjerne passasjertaket, som er en begrensning for Rygge i dag?

Sverre Myrli (A) [09:42:39]: Det var et interessant spørsmål fra Fremskrittspartiets representant.

La meg aller først gjenta det jeg sa i hovedinnlegget mitt: Om det gjelder Rygge eller andre lokaliseringssaker, må vi fatte de beslutningene som er best for Forsvaret, ikke hva som er best for Østfold, Nordland eller andre. Hva er best for Forsvaret? Rygge skal bestå som base for Forsvaret, HV skal være på Rygge, og Rygge skal være base for helikopterberedskapen. Men vi mener samtidig at det er riktig at Generalinspektøren for Luftforsvaret og Luftforsvarets øverste ledelse, som har hatt midlertidig opphold på Rygge, flyttes til Bodø. Bodø er Norges operative forsvarshovedstad, og Bodø er i tillegg den sivile luftfartshovedstaden i Norge. Det er interessant at Nordlandrepresentanten Ellingsen er motstander av å flytte dette til Bodø.

Ivar Kristiansen (H) [09:43:43]: Jeg er ganske sikker på at 2 000–3 000 berørte tilsluttet ansatte i Bodø merker seg representanten Myrli's brutale omtale av deres egnethet for fremtiden.

Regjeringspartiene har valgt å legge til side store deler av forsvarssjefens militærfaglige råd, herunder finansiering av kampflyprogram. Det man gjør denne gangen fra regjeringens side, er at man virkelig ønsker å strupe forsvarsbudsjettet ved å legge inn deler av finansieringen – 9,5 mrd. kr–15,5 mrd. kr – over en tiårs driftsperiode for forsvarsbudsjettet.

Er det med åpne øyne at dagens regjeringspartier vir-

kelig vil ønske å strupe forsvarsbudsjettet på en slik brutal måte? Er det også med åpne øyne man legger opp til å nullstille alle fremtidige nødvendige forsvarsinvesteringer i Norge?

Sverre Myrli (A) [09:44:47]: Nok et interessant spørsmål.

Grunnen til at vi har foretatt endringer i Luftforsvaret, i Forsvarets struktur, og i dag bør foreta ytterligere endringer, er at vi trenger mer penger til investeringer. Kampfly er den desidert største, men vi står også overfor andre store investeringer i Forsvaret i åra som kommer. Derfor er vi veldig tilfreds med og veldig glad for at vi har kommet fram til en enighet om at deler av den store kampflyanskaffelsen skal tas innenfor Forsvarets budsjetter, og deler av den skal tilleggsfinansieres fra Stortinget.

Jeg har aldri uttalt meg om de ansattes egnethet ved Bodø hovedflystasjon – det er meget høyt kompetente mennesker som gjør en svært god jobb hver dag. Men representanten Kristiansen, derimot, uttaler i Avisa Nordland i dag at stillingene hos Generalinspektøren for Luftforsvaret og Luftforsvarets øverste ledelse som nå skal flytte til Bodø, er pappfigurer. Altså – folk som går på jobb hver dag i tjeneste for landet sitt, er pappfigurer. Det er virkelig en oppsiktsvekkende kommentar – igjen fra en representant fra Nordland som ikke ønsker disse arbeidsplassene til Bodø.

Hans Olav Syversen (KrF) [09:46:11]: Det er interessant at i den grad opposisjonen ikke er enig med regjeringen, er det spørsmål om valgkamp, men når regjeringen ikke er enig med forsvarssjefen, er det sikkert noe helt annet vi snakker om. Da er det vel helt andre og bedre forsvarspolitiske og sikkerhetsmessige vurderinger regjeringen og Arbeiderpartiet har foretatt, enn det forsvarssjefen har gjort. Det er ikke helt lett å forstå logikken i et slikt resonnement som representanten Myrli presenterte.

Det jeg har lyst til å spørre om, er: Når regjeringspartiene og regjeringen har foretatt ganske store endringer i forsvarssjefens anbefaling, skjønner man, regjeringen og partiene som står bak, at det er bekymring for hvordan dette skal finansieres ut fra de manglende analyser som regjeringen selv gir på dette punkt?

Sverre Myrli (A) [09:47:15]: Det er ingen manglende analyser med hensyn til det beslutningsgrunnlaget som ligger. Det er gjort etter de aller beste måter å kalkulere og beregne dette på, slik som det gjøres i offentlig sektor for øvrig.

Så må jeg bare si at vi må skille mellom hva som er unødvendig struktur, og hva som er forsvarsevne. For eksempel ønsket vi å øke størrelsen på Heimevernet sammenlignet med det forsvarssjefen foreslo, fordi det gir oss operativ evne, det gir oss mer forsvar. Det som er problemet med det som Kristelig Folkeparti, Høyre og Fremskrittspartiet i dagens innstilling går inn for, er at man vil opprettholde baser i Luftforsvaret for å opprettholde baser. Det gir ikke noe mer operativ evne om Generalinspektøren for Luftforsvaret sitter på Rygge eller på Reitan. Vi

må skille mellom struktur og operativ evne, og dessverre har Kristelig Folkeparti nå stilt seg i et selskap hvor en prioriterer struktur og lokalpolitiske hensyn.

Presidenten: Replikskordskiftet er omme.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [09:48:40]: Dette håper jeg blir en god, tydelig og spenstig debatt, for det har Forsvaret fortjent. Jeg ser til min store glede at det er vesentlig flere til stede i dag enn da vi hadde en debatt om Afghanistan, som kanskje er det viktigste oppdraget Forsvaret gjør ute – og det synes jeg er et godt tegn.

La meg starte med noe av det som representanten Myrli var inne på i midten av sitt innlegg, nemlig å gi en honnør til alle som har sitt daglige virke i Forsvaret, som gjør en jobb ut fra gitte premisser som er betegnet og beskrevet herifra, både økonomisk og operativt sett. Jeg tror at det er vår plikt som nasjonalforsamling å sørge for at den honnøren gis til dem som gjør jobben ute. For vi kan, med all mulig respekt, stå her og fra denne talerstolen fortelle hvor flinke vi er, hvor gode betingelser vi legger til rette, men til syvende og sist er kvaliteten på det vi får til, avhengig av kvaliteten på menneskene som gjør jobben ute, det være seg om det er en sykepleier i Meymaneh eller et annet sted, eller om det er en flyger i 330-skvadronen som opererer ut fra Ørland, Bodø eller Sola. Hele poenget er at vi er avhengig av kvaliteten på de som er der. Derfor mener jeg det er en selvfølge, fra Fremskrittspartiets side i alle fall, å starte denne debatten med å gi honnør til alle dem.

Det finnes folk som faktisk gjennom dette mister det mest dyrebare man har – nemlig livet sitt. Det finnes familier i dette landet som sitter igjen med et tomrom de skal leve med resten av sin levetid fordi en av deres nærmeste er revet bort som representant og som utøver for den norske stat. Jeg synes det har med verdighet overfor dem å gjøre å si at uten dem hadde dette vært en debatt uten substans.

La meg også få lov til å takke komiteens leder for å ha gjort en utmerket jobb med å løse komiteen gjennom både denne saken og saken om «pansra køyrety», som er blitt et begrep i komiteen – med all mulig respekt. Jeg vil også gi en honnør til mindretallet i komiteen, som dog representerer flertallet her, fordi jeg har opplevd forsøket på å prøve å finne et forsvarspolitisk forlik som positivt. Bare viljen til å prøve synes jeg symboliserer at forsvarspolitikk i utgangspunktet ikke skal handle om de store morsomheter, som representanten Myrli drar seg til i sitt innlegg. Men greit nok – han må gjerne gjøre det.

Jeg tenker at forsvarsevne skal være det viktigste. Samtidig er vel dette den optimale salen for å diskutere uenighet om hva man definerer som det viktigste. Hvis det ikke var sånn, ville vi kun få utdelt et manus som alle måtte stille seg bak. Men heldigvis er det ikke sånn. Vi bor i et land som har et velfungerende, godt demokrati som vi også reiser rundt i og ønsker at andre skal ta kopi av. Da forbeholder jeg meg retten til å være uenig med statsråden og uenig med statssekretæren – jeg synes det er gledelig at han er til stede, jeg skulle ønske at han satt enda litt nærmere, så kunne vi ha diskutert flere ting. Det får bli en annen gang, muligens. Det handler til

syvende og sist om våre muligheter og det vi gjør ut av det.

Så tenker jeg at en annen ting som er viktig, er: Hvorfor har vi et forsvar? Jo, på grunn av nasjonal sikkerhet bl.a. Vi er en del av NATO. NATO er en tung premissleverandør for det vi gjør. Jeg er veldig glad for at det i alle fall ikke er en diskusjon om å flytte fokuset, at USA er en tung og viktig premissleverandør videre – NATO er selvfølgelig det – og FN-sporet er regjeringen opptatt av. Når vi snakker om Syria, når vi snakker om andre utfordringer vi har, Afghanistan for den saks skyld, og internasjonale oppdrag, er det sånn at Stortinget i all hovedsak slutter seg til de tingene. Med andre ord har vi et fokus på å finne løsninger der vi står samlet når vi skal gjøre vanskelige ting ute.

Så er det vel en kjensgjerning at av og til er vi kanskje litt forsiktige med å diskutere de vanskelige tingene. Vi har nylig diskutert nordområdene. Fra Fremskrittspartiets side er det i hvert fall én ting som er viktig å nevne: Vi har en stor nabo i øst, og den store naboen har sett at vi har skrytt av at vi har fem fregatter, og at vi har kjøpt nye jagerfly. Jeg er ikke sikker på at dette nødvendigvis er veldig avskrekende for den russiske nordflåten eller andre. Jeg tror de har verktøy nok i sin verktøykasse til å skremme livet av oss – hadde jeg nær sagt – mer enn én gang. Poenget er å vise at vi tar ikke lett på det. Vi er ikke naive når det gjelder Russland. Vi er tydelige på hva vi ønsker av forsvarsevne, og hvorfor vi trenger det.

Jeg vil gå litt videre til økonomi, som jeg mener er en utfordring. Jeg registrerer at regjeringspartiene sier at økonomien er perfekt. Det vil sannsynligvis bety at heretter vil det ikke komme noen kritiske kommentarer fra tidligere forsvarsminister Jørgen Kosmo, som nå er riksrevisor. Dette må være et perfekt produkt – når vi har hørt på representanten Myrli. Det kommer sikkert statsråden til å bekrefte i sitt innlegg. Så, Jørgen Kosmo, slapp av – i den grad du lytter til denne debatten!

La meg referere kort til et innspill fra Befalets Fellesorganisasjon, som i høringen i forbindelse med proposisjonen bl.a. sa:

«Den fremlagte proposisjon mangler i stor grad økonomisk dokumentasjon med plantall for de enkelte år og hvordan de forskjellige tiltak i grovt skal gjennomføres og hva måltallene er for de enkelte år. All historie viser at med flate rammer og underdekning i budsjettene må Forsvaret reduseres utover det planlagte. Proposisjonen overbeviser oss ikke om at dette ikke vil skje igjen.»

Ellers blir det vist til en rekke uttalelser og beregninger fra bl.a. FFI, hvor det sies:

«Et budsjett reelt flatt videreført på 2012-nivå vil i praksis bety en budsjettutvikling som reduserer kjøpekraften i høyt tempo.»

Klarere kan det neppe sies.

Så er jeg klar over at dette handler om politikk, det handler om retorikk, og det handler om – skal vi kalle det – definisjonsmakt. Regjeringspartiene er tydelig på at vi har funnet løsningen, vi har finansiert alt, det finnes ingen problemer. Det må jo da bety at nå får vi det antall seilingsdøgn som er nødvendig – optimalt vil kanskje

være å gå litt langt. Nå forventer Heimevernet at de gjennomgående får øve alle sine mannskaper. Det er forventet at objektplanene er oppdatert og klare til bruk. Hvis ikke lever denne regjeringen og flertallet i denne salen i en illusjon, og det har vi ikke råd til, for det er for skummelt.

Et annet moment som jeg har lyst til å berøre, som så vidt er omtalt, er integrert strategisk ledelse. Jeg hadde i fjor gleden av å gå på Forsvarets høyskole og ta sjefskurset. Én ting jeg lærte, var at det var ganske stor forskjell på å drive strategisk tenkning og å drive med operativ utøvelse av noe. Min opplevelse er i særlig grad at alle er operative, og at alle er strateger. Hvor smart det er, skal jeg la ligge. Men når jeg leser tillegget til proposisjonen fra forsvarssjefen, framstår det i alle fall for meg slik at det han sa i sitt fagmilitære råd, som regjeringen et godt stykke har fulgt, men allikevel har satt til side, ble etter mitt skjønn elegant bortforklart av forsvarssjefen. Det er mulig at det er en konsekvens av ISL-en. Det kan selvfølgelig hver enkelt gå i seg selv og tenke over hvordan man vil se på.

Det er mange interessante ting her. Jeg registrerer at representanten Myrli er opptatt av operativ evne, og han var inne på det med basestruktur. Ja, jeg har hatt gleden av å lese GILs innspill til forsvarssjefens fagmilitære råd, hvor han sier at en tobaseløsning er styrkeproduksjonsmessig det beste. Det er selvfølgelig mulig at GIL har snudd etter at proposisjonen er lagt fram. Jeg vet ikke hva slags alternativ han har. Hvis han fortsatt står på det han sa den gang, må han muligens finne seg en ny jobb. Det har han åpenbart ikke gjort, for nå synes han Evenes er suverent – greit nok.

Så kan jeg ikke stå her i dag uten å snakke litt om Afghanistan. Jeg var inne på det i stad. Det er en utfordring for oss når nedtrekket starter – det er punkt 1 at når Norge skal trekke styrkene sine ut, må det skje på en måte som ivaretar dem optimalt, fordi et uttrekk kanskje er vel så skummelt som å gå inn. Jeg tenker også at i forlengelsen av det er vi nødt til å ha et nødvendig fokus på og en garanti for at veteranene våre tas godt vare på. Det er gjort en utmerket jobb. Vi har gjort mye, men det kan bli bedre. Det vil bli referert til av flere fra Fremskrittspartiet senere i dag.

Så snakkes det om investeringer til hær, til sjø, til Heimevernet og ikke minst til luft. Alle disse tingene er fornuftige. Jeg har til gode å se – i alle fall som jeg kan huske på en lang stund – at noen har gått imot de store investeringsforslagene som foreslås. Men det er allikevel en bekymring her som går på om vi får den ønskede forsvarsmessige operative evnen utad – det som representanten Myrli etterspurte. I så fall hjelper ikke investeringer alene; en er nødt til å ha personell. Personellet er nøkkelen her. Vi har altså fem fregatter. Vi har i utgangspunktet adgang til å seile tre av disse samtidig, slik jeg har forstått det – hvis jeg er snill. I tillegg er det vel også et faktum at man tar deler fra dem internt og flytter om på dem for å ha dem seilingsdyktige. Det er mulig at det er godt nok for regjeringen. Samtidig synes noen av oss at det faktisk er en bekymring, samlet sett.

Så til andre investeringer. Jeg registrerte at statsråden på mandagskvelden var ute med 91-politihelikoptrene – som i alle fall jeg personlig synes er en skandale.

Norge inngikk en kontrakt – hvis jeg ikke husker feil – i 2001, med oppstart av leveransene i 2005. Tar jeg ikke helt feil, fikk vi det første i fjor. Men det er ikke den utgaven vi skal ha; det skal sendes tilbake og endres. Jeg har forstått det slik at Forsvaret sier at de skal være fullt ut operative i 2017. Det vil altså være 16 år etter at man inngikk kontrakten. Det vil være tolv år etter at man skulle starte leveransen. Hvis ikke slike ting påvirker forsvarsevnen vår, vår operative evne, blir jeg overrasket. Hvis det ikke gjør det, trenger vi da å kjøpe disse? Jeg håper at forsvarsministeren er så tøff som han antyder at han vil være, i innlegget sitt, med å stille leverandøren enda mer til veggs enn det man har gjort til nå. Jeg synes man har sluppet altfor lett unna.

La meg så gå inn på det som jeg oppfatter er ryggraden i meldingen vi diskuterer i dag, nemlig anskaffelsen av nye jagerfly. For Fremskrittspartiets del ligger kjøpet fast. Vi ønsker å gå for 52 fly, slik som forsvarssjefen har sagt, og som er regjeringens ambisjon, selv om de har lagt inn et lite hvileskjær – et mulig hvileskjær, for å presisere det.

La meg referere til en vesentlig og viktig aktør i denne tida og når behandlingen har skjedd, den herværende statssekretær Roger Ingebrigtsen. Han uttalte rett før jul i fjor at Norge ikke tåler flere jagerflyutsettelse. Han sier:

«Den tidsplanen vi har nå begynner å bli kritisk.

Hvis vi nå begynner å skyve ut over det, risikerer vi at landet står nakent når det gjelder kampflykapasitet.»

Det er en bekymring som Fremskrittspartiet deler fullt ut. Når det gjelder økonomi og andre ting sier han at vi ikke er i stand til å skvise «sitronen enda mer». Hvis han med «sitronen» mener F-35, er vel det muligens en litt interessant fruktsammenligning som andre ville stilt spørsmål ved. Men greit nok.

Utfordringen vil være: Kan vi være sikre på at vi får flyet på det tidspunktet som vi forventer å få det? Kan vi være sikre på at det vil ha de nødvendige kapasitetene som vi forutsetter, jf. 91-ene igjen? Og kan vi være sikre på at prisen blir innenfor den rammen vi har lagt.

Ja, Stortinget forutsetter det. Stortinget forutsetter én ting som statsråden har fått kritikk for før, nemlig å bli holdt løpende orientert om utviklingen, nettopp fordi at det nye jagerflykjøpet er den vesentligste og største investeringen Norge muligens noensinne har gjort, og flyene skal vare i et 40-årsperspektiv, antakeligvis. La meg også si to ord om F-16-flyene, som har gjort en formidabel jobb for oss. Greier F-35, når de kommer, å gjøre noe tilsvarende, har det vært en god investering. Men vi i Fremskrittspartiet har altså en sunn skepsis, på lik linje med det enkelte politikere i USA har, og på lik linje med det en god del fagtidsskrifter som jobber mot luftfart og våpenindustri, har.

Nå skal jeg innrømme noe – som jeg gjør for sjelden, vil enkelte si – men nå håper jeg at jeg tar feil. Når det gjelder bekymringen min for F-35, håper jeg at jeg tar feil. Jeg håper at de kommer ramlende inn i 2015, jeg håper at de er suverene når det gjelder kapasitet og evner, og jeg håper at prisen blir under det minimumsestimat som regjeringen har lagt inn. Hvis de gjør det, skal jeg være den første til å gå hit og skryte atter en gang av regjeringen. Da kan det være at representanten Myrli vil si at Ellingsen var ikke

like tunglært denne gangen som forgjengerne hans må ha vært. Men det må bli en annen debatt som vi må komme tilbake til når den tid kommer. Men vi har som sagt en bekymring i forhold til det som skjer.

Så kan jeg ikke delta i denne debatten med postnummer 8250 uten å si to ord om basestruktur, ikke fordi den ligger der den ligger. På mange måter hadde jeg likt denne debatten bedre hvis det var motsatt, og jeg kunne slåss for Ørland. For Fremskrittspartiets del ville problemstillingen vært akkurat den samme om det hadde vært Ørland som sto i ferd med å bli avviklet av flertallet, fordi vi for vår del selvsagt ønsker å videreføre den tobaseløsningen som finnes nå. Vi har en opplevelse av at samspillet mellom Ørland og Bodø er godt, vi oppfatter at de leverer fagmilitært og operativt veldig bra, ikke minst noe aksjonen i Libya har vist.

Så er vi bekymret fordi jeg oppfatter at regjeringen er tydelig på at når vi gjør de endringene vi gjør, kommer personalet til å bli med. Mine tilbakemeldinger er ikke at det automatisk er sånn. Jeg hørte at representanten Myrli refererte til et møte på flystasjonen i Bodø, der – sånn som jeg oppfattet ham – ikke alle tilbakemeldingene som Myrli fikk, var like positive. Men hvis man skal gjøre endringer, forutsetter jeg – i tråd med det som representanten Myrli sa – at man greier å opprettholde det operative. Her tar man for gitt at man skal få folk med seg, enten til Evenes eller Ørland? Ja, det er selvfølgelig mulig at de mailene jeg får, er fra enkeltindivider med sære interesser, men jeg oppfatter at de er svært bekymret for det som skjer.

Konklusjonen min da på det som vi har diskutert nå, og som vi skal diskutere, er at jeg er bekymret for økonomien. Jeg er redd for at det vi gjør i dag, er å vise til illusjoner i virkelighet og i ønsketenkning. I så fall blir det ikke undertegnede som må stå her neste gang og fortelle at Fremskrittspartiet atter tok feil. Da blir det representanten Myrli og andre som må si: Riksrevisjonen har sine klare syn på mangler. Vi mener selvfølgelig at det er feil, for det er vi som vet best. Da blir de ansatte i Forsvaret et verktøy for en politikk som jeg ikke har noen særlig sans for, fordi de blir kasteballer og brikker i et spill der det egentlig handler om ikke å bli en politisk svarteper, men å framstå som handlekraftig.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Eva Kristin Hansen (A) [10:03:55]: Det har vært mange interessante debatter i media de siste dagene. Jeg synes kanskje de debattene som representanten Ellingsen har deltatt i, har vært spesielt interessante. Grunnen til det er at han i NRK 11. juni flagget at Fremskrittspartiet vil ha omkamp når det gjelder kampflybasesaken hvis de havner i regjering neste år. Han sier: «vi kommer til å videreføre dagens løsning». Det som var litt interessant da, var at samme dag, også på NRK, rykket Fremskrittspartiets nestleder Sandberg ut og sa: «Utspillet fra Jan Arild Ellingsen må oppfattes som et lokalt valgkamputspill». Han sier videre at han «er glad for at vi ikke har noen innflytelse i denne saken».

Da må jeg få lov til å stille representanten Ellingsen følgende spørsmål: Var dette et lokalt valgkamputspill?

Blir det omkamp hvis Fremskrittspartiet havner i regjering, eller blir det ikke det? Hvem skal vi tro på? Er det nestleder Per Sandberg, eller er det Jan Arild Ellingsen? Hvem skal vi høre og tro på?

Jan Arild Ellingsen (FrP) [10:04:56]: For å svare enkelt: Du skal høre på meg.

Snorre Serigstad Valen (SV) [10:05:12]: Det var jo et forbilledlig tydelig svar fra talspersonen Ellingsen. Men jeg føler vi må bore litt mer i dette, for når nestlederen i det største opposisjonspartiet på Stortinget sier:

«Ellingsen må gjerne prøve å profilere seg lokalt, men dette er uakseptabelt. Det er gjort et dårlig vedtak i FrP, og jeg har tillatt meg å si at jeg er glad for at vi ikke har noen innflytelse i denne saken.»

Jeg er for så vidt sjeldent enig med Per Sandberg i at jeg også er glad for at Fremskrittspartiet ikke har noen innflytelse i denne saken. Men nå har nå engang Fremskrittspartiet tenkt seg i regjering med Høyre. Høyre svarer ikke tydelig, og Fremskrittspartiet svarer i hvert fall ikke tydelig. Det skaper en betydelig usikkerhet for de ansatte, både ved Bodø og ved Ørland, som kunne tenkt seg et litt tydeligere svar enn to helt forskjellige svar fra henholdsvis nestleder og talsperson.

Så jeg prøver meg på det samme spørsmålet som Eva Kristin Hansen og håper på noe mer utdypning.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [10:06:06]: Det er ganske enkelt. Hva var det representanten fra SV ikke fikk med seg i mitt forrige svar? Jeg var klinkende klar på hvem som representerer partiets holdning. Hvis representanten ikke fikk det med seg, har han ikke fulgt med i det hele tatt.

Det er jo sånn at SV – at SV trekker dette opp, synes jeg er bra – hadde representanter fra stortingsgruppen sin stående utenfor dette huset, på bakken på nedsiden her, som demonstrerte mot egen regjering. Vi har mye å lære av SV sånn sett. Selvfølgelig er det hos oss også enkeltmedlemmer som har andre syn enn det gruppen har, men jeg har redegjort så til de grader for at vi ønsker å videreføre tobaseløsningen. Hvis hr. Valen har problemer med det, kan han sikkert lese det i innstillingen.

Olov Grøtting (Sp) [10:07:00]: I en merknad i innstillingen mener Høyre og Fremskrittspartiet at sentrale forhold knyttet til ubalansen mellom oppgaver, struktur og økonomiske ressurser etter deres syn verken adresseres eller avhjelpes i regjeringens forslag til ny langtidsplan. Jeg lyttet til representanten Ellingsens innlegg og forsøkte å finne ut hva som er hans partis løsning. Jeg klarte ikke å fange opp det og spør derfor: Hvordan mener representanten Ellingsen at hans parti gjennom sine forslag bidrar til at denne ubalanse han beskriver, skal avhjelpes?

Jan Arild Ellingsen (FrP) [10:07:35]: La meg svare enkelt: Jeg anbefaler representanten fra Senterpartiet å lese Fremskrittspartiets alternative statsbudsjett.

Presidenten: Da er replikkordskiftet omme.

Snorre Serigstad Valen (SV) [10:07:59]: Hver dag gjør tusenvis av mennesker en helt avgjørende jobb for vår alles sikkerhet gjennom sitt virke i Forsvaret. Forsvaret skal til enhver tid stå i forhold til de reelle sikkerhetsutfordringene vi står overfor. Utgangspunktet for Forsvaret skal være våre nasjonale sikkerhetsoppgaver, og SV mener vi i stor grad bør utnytte mulighetene for et tett samarbeid her i nord. En satsing som i større grad fokuserer på våre nærområder, er i tråd med denne tankegangen.

Kapasiteten til å forsvare Norge og forvalte de norske havområdene må ligge til grunn for Forsvarets prioriteringer. Regjeringen har fått bred støtte for økt satsing på nordområdene, og det er en satsing som lenge har vært en viktig del av SVs forsvars- og sikkerhetspolitikk.

Klimaendringer og forandringer i internasjonale maktforhold skaper nye utfordringer og øker nordområdenes strategiske og økonomiske betydning. Det krever nytenkning rundt Norges internasjonale samarbeids- og sikkerhetspolitikk, det krever en styrking av båndene til land vi har sterke interessefelleskap med. Nordisk samarbeid vil f.eks. gi store gevinster både sikkerhetspolitisk, kapasitetsmessig og økonomisk.

Det er avgjørende for norske interesser at småstater sikres av et velfungerende internasjonalt lovverk for konfliktløsning. Derfor er det en viktig del av norsk sikkerhetspolitikk å støtte opp om FN's kapasitet og autoritet i konfliktsituasjoner. Som et lite land har Norge interesse av å støtte opp om folkerettens forbud mot krig og bevare restriktive regler for når maktbruk er legitimt. Norge må derfor alltid kreve et utvetydig og konkret mandat fra FN dersom vi skal delta i internasjonale operasjoner. I dag er det regjeringens politikk. Det har det ikke alltid vært. Derfor er SV spesielt glad for at vi i dag slår det fast så tydelig.

Forsvar av nærområdene våre samt å prioritere deltakelse i FN-ledede operasjoner er viktige ambisjoner i den nye langtidsplanen. Det er veldig gledelig at det nå er bred enighet om denne tilnærmingen til norsk forsvarspolitik.

Den viktigste oppgaven til Forsvaret er å utgjøre en krigsforebyggende terskel som innebærer høy risiko og kostnad for den som måtte utfordre vår sikkerhet og selvstendighet. En sånn terskel innebærer at Norge råder over relevante maktmidler som kan motvirke press, aggresjon eller angrep. Forsvaret vil fortsatt legge til rette for å støtte det sivile samfunnet ved ulykker og naturkatastrofer, alvorlig kriminalitet og andre kriser. Det er en prioritering vi styrker med denne planen.

Investeringen i kampfly er Norges dyreste fastlandsinvestering noensinne. SV mener at Norge trenger kampfly som en del av det norske forsvaret, og det er avgjørende at det settes tydelige kostnadsrammer for hele kjøpet, og at kjøpet gjennomføres på en måte som sikrer Stortingets kontroll over utviklingen i F-35-programmet og prisen for flyene. Det handler ikke om noen mistillit til regjeringen, det handler om at ved en så stor investering som dette innebærer, bør vi ha kontroll hele veien. Derfor er vi fornøyd med at flykjøpet skal behandles årlig i Stortinget, sånn at vi folkevalgte til enhver tid har en hånd på rattet i prosessen. Det opplever jeg heller ikke at regjeringen har noe som helst problem med, i og med at re-

gjeringen selv har foreslått denne tilnærmingen til flykjøpet.

SVs landsstyre har tidligere vedtatt at når dagens norske kampfly anses utdatert, vil det være nødvendig å fornye kapasiteten. Pris var en veldig viktig faktor for at SV gikk med på å forhandle med Lockheed Martin om kjøp av F-35. Beregninger viser så langt at de reelle kostnadene ikke avviker fra det som ble lagt fram for Stortinget i 2009. Det er avgjørende for SV, slik at kampfly ikke går på bekostning av investeringer i velferd, helse, omsorg og skole. Kampfly vil bli en sentral og viktig del av det norske forsvaret, og kostnadene til kampfly må ses i sammenheng med Forsvarets øvrige budsjett.

F-35 har en rekke kapasiteter som dagens F-16 så klart ikke har. Det vil bli en ny, høyteknologisk plattform for hele Forsvaret. I tillegg til å være et nestegenerasjons kampfly vil flyets evne til sanntids innhenting og formidling av informasjon for etterretning og overvåkning tilføre Forsvaret nye kapasiteter. Dette vil gi både pilotene og Forsvarets andre nettverksintegreerte kapasiteter et mye bedre grunnlag for å ta de riktige avgjørelsene i stadig mer komplekse operasjoner. Derfor er det også naturlig at investering i kampfly er en del av Forsvarets ordinære budsjett.

Tilleggsfinansieringen som er lagt fram i langtidsplanen, er vesentlig lavere enn det som ble skissert i fagmiljøet råd. Men vi er trygge på at Forsvaret kan finne gode ordninger for å dekke inn investeringskostnadene, selv om vi ser at det vil bli krevende. Antall fly er viktig for de totale kostnadene, og langtidsplanen åpner for en reduksjon av antallet til 42 fly pluss treningsflyene.

Mange moderne våpensystemer kan i teorien utstyres med atomvåpen. Det kan fly, artilleri, missiler osv. Jeg nevner dette fordi det har gått en debatt i forbindelse med Forsvarets langtidsplan om at F-35 vil kunne utstyres med atomvåpen. Men for å kunne levere slike våpen må jo våpene være integrert i flyet. Denne programvaren vil ikke være interessant for oss og vil heller ikke være tilgjengelig for norske piloter. Det burde være helt unødvendig å påpeke at atomvåpen i norske fly er en helt, helt uaktuell problemstilling, og det råder det full enighet om i Stortinget. Norge har tydelige og klare mål om en atomvåpenfri verden og jobber aktivt for dette målet.

Flyene skal ha en base, og regjeringen har landet på Ørland som valg av hovedkampflybase. Det mener jeg er et klokt og riktig valg, som ble bekreftet ved komiteens siste besøk på basen. Jeg kjenner Ørland godt: Der er det lite sivil lufttrafikk, det er liten befolkningstetthet rundt militærbasen, og mulighetene for videre utvikling i et langsiktig perspektiv i området er gode. Dessuten er det veldig fint der! Siden Ørland i tillegg er det rimeligste alternativet, var det riktig av regjeringen å gå inn for nettopp denne løsningen. Evenes er det rette stedet å lokalisere en framskutt operasjonsbase, ut fra både støyhensyn, handlefrihet, rekkevidde og pris.

Det er verdt å merke seg at Høyre ikke slutter seg til denne helhetlige løsningen, men desto mer interessant er det å følge Fremskrittspartiet i denne saken, som varsler omkamp i neste periode om Stortingets sammensetning skulle endre seg. Jeg kunne tenkt meg tilbakemelding fra

Høyre på hvordan de vil forholde seg til dette kravet fra Fremskrittspartiet, som skaper stor usikkerhet. Kravet om omkamp om kampflybase fikk vi jo nettopp veldig tydelig bekreftet av talspersonen, Jan Arild Ellingsen.

For meg og SV er det viktig å løfte fram en tydelig anerkjennelse av Forsvarets veteraner. Implementeringen av handlingsplanen I tjeneste for Norge, som ble lagt fram i mai i fjor, er godt i rute. For oss er erstatningsvernet for personell som gjør tjeneste i utlandet, veldig viktig. De menneskene som er villig til å sette seg selv i fare for Norge, skal så klart ha svært gode ordninger, og jeg er veldig glad for at Forsvarsdepartementet følger opp dette godt.

Alt i alt er Forsvarets langtidsplan en plan vi er godt fornøyd med. Norge trenger en helhetlig og sektorovergripende forsvars- og sikkerhetspolitikk, inkludert en politikk for økt satsing på å forebygge konflikter, på å øke robustheten i sentrale samfunnsfunksjoner og redusere sårbarheten i det norske samfunnet. I utviklingen av en helhetlig politikk for økt sikkerhet og trygghet må man ta utgangspunkt i hva som skal forsvares, og ikke kortsiktige trusselvurderinger.

Den tid er forhåpentligvis forbi da begreper som «FN-ledet verdensorden» ble harselert med i norsk politikk, selv om det ikke er veldig lenge siden. Tvert imot er Norge som et lite land med store naturressurser og en viktig beliggenhet helt avhengig av et verdenssamfunn der reglene følges og respekteres. Med vår geografiske beliggenhet og våre store naturressurser mener vi derfor at følgende hovedoppgaver må ligge til grunn for norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk:

- å forhindre krig i vår del av verden
- å bidra aktivt til å bygge en rettferdig internasjonal rettsorden
- å bidra til nedrustning og avskaffelse av masseødelegelsesvåpen
- å sikre demokratiet og handlefriheten til folkevalgte politiske myndigheter
- å sikre fiskeriressursene i havområdene rundt Norge
- å sikre produksjonen av våre olje- og gassressurser på norsk sokkel
- å sikre økonomisk og økologisk stabilitet i våre nærområder
- å sikre norskekysten som trygg transportåre
- å sikre samfunnets infrastruktur

Jeg mener at regjeringens framlegg til plan, som vi i dag behandler og vedtar, ivaretar disse prioriteringene.

Til slutt vil jeg takke saksordføreren for god ledelse og et godt samarbeid.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Morten Høglund (FrP) [10:17:17]: Med kjøpet av F-35 kampfly bekreftes de tette bånd til USA, og Norge går nok en gang inn i et tungt og langsiktig samarbeid med amerikansk forsvarsindustri. Begge deler er elementer som historisk har ført til nervøse rykninger i SV og gitt inspirasjon til sterke paroler. Vil SV i dagens debatt benytte anledningen til å kommunisere til sine egne velgere at kjøp av amerikanske kampfly var en sak som de tapte i regjerings-

samarbeidet, eller er SV nå så pragmatisk og lite opptatt av tidligere holdninger at dette flykjøpet kommer på kontoen for gode resultater av å ha SV i regjering?

Snorre Serigstad Valen (SV) [10:18:04]: Jeg takker representanten Høglund for spørsmålet. Aller først vil jeg vel si at det jeg vil kommunisere til SVs velgere, er det jeg nettopp holdt et timinuttersinnlegg om. Videre er det slik at jeg er omtrent like mye NATO-tilhenger som Jonas Gahr Støre er EU-motstander. Likevel klarer vi godt å samarbeide i regjering. Opposisjonspartiene har ofte prøvd å skape et inntrykk av at SV er mot å ha en kampflykapasitet overhodet. Det er feil, og det har SVs landsstyre i lang tid slått fast. Det er således gammelt nytt når Morten Høglund prøver å problematisere kjøp av kampfly i seg selv for SVs del.

Når det gjelder valget av F-35, har det jo nettopp vært veldig viktig for SV at skal vi kjøpe så dyre og så avanserte kampfly, skal vi ha full kontroll på prosessen, på pris og på framdriften i prosjektet. Det er jeg glad for at regjeringen har sørget for. Jeg merker meg f.eks. at opposisjonspartneren til Fremskrittspartiet, nemlig Høyre, mener at det skaper usikkerhet om prosjektet. Jeg mener tvert imot at det er et tegn på god styring, og det er SV stolt av.

Ivar Kristiansen (H) [10:19:19]: Høyre vil ikke ha usikkerhet rundt dette prosjektet. La meg begynne med å gratulere SV med at vi i dag vedtar norgeshistoriens største investering i Fastlands-Norge gjennom tidene, gjennom nye kampfly. Men når SV kommer dit de egentlig lengter mest til, i opposisjon høsten 2013, kan man da stole på at SV står bak det vedtatte kampflyprogrammet i det hele tatt? Jeg synes dette programmet nå i løpet av en times tid er redusert til det veldig usikre. Representanten Myrli ga klart uttrykk for at man går for å investere i «inntil» 52 kampfly. Er vi nå i løpet av en times tid kommet ned på 42 fly? Er det det som er signalet? Eller vil SV utstede en garanti med en begrenset holdbarhetsperiode?

Snorre Serigstad Valen (SV) [10:20:15]: Saklighetsnivået til representanten Kristiansen kan det være verdt for mange her i salen og også dem på galleriet å merke seg. Å påstå at SV lengter etter opposisjon – det er jo bare å bemerke at SV nå sammenhengende har sittet lenger i regjering enn det Høyre noensinne har klart, og at SVs politiske rekke sitter på langt mer styringserfaring enn det Høyre gjør. Det gjenspeiler seg i måten Høyre har kommunisert på i store deler av behandlingen av denne handlingsplanen, bl.a. huskestuleken om hvor Høyre egentlig ville ha plassert hovedkampflybasen, som vi har vært vitne til de siste ukene, og som har skapt stor usikkerhet for mange av dem som sitter på galleriet, og som dette er en viktig beslutning for.

Så kan jeg svare på Kristiansens spørsmål og det spørsmålet jeg fikk fra representanten Eriksen Søreide tidligere samtidig. Det er om det ligger en mistillit fra SVs side mot regjeringen i at vi markerer at vi er glad for at vi skal ha stor stortingskontroll på kampflykjøpet. Til det er det bare å svare at parlamentarisme ikke betyr mistillit. Selvfølge-

lig er det slik at vi står inne for vedtaket som gjøres i dag, men vi setter klare premisser for å bruke så mye (presidenten klubber) som vi skal bruke i dag, det skulle bare mangle, og det føles rart (presidenten klubber igjen) at SV må belære pengepartiet Høyre om stram økonomiføring.

Hans Olav Syversen (KrF) [10:21:40]: Jeg synes representanten har ganske gode vurderinger i sine innlegg, og når man tenker på SVs opprinnelse som et parti som ble stiftet i stor grad på bakgrunn av å være uenig med Arbeiderpartiet i forsvars-, utenriks- og sikkerhetspolitikk, har jeg lyst til å spørre, med den brede erfaringen som representanten selv nå henviste til at SV har fra regjering, om SVs syn på NATO er endret i løpet av den perioden man nå har sittet i regjering. Mener f.eks. SV nå at NATO faktisk også har en rolle som fredsbevarende allianse?

Snorre Serigstad Valen (SV) [10:22:38]: Fredsbevaring globalt er det FN som skal stå for, og det er det heldigvis et samlet storting som er enig i.

Med SV i regjering trekkes fokuset nå mer tilbake mot forsvar av våre nærområder og suverenitetshevdelse av Norge, som også forsvarsministeren har gjort rede for. Det er SV svært godt fornøyd med. Kristelig Folkeparti, som med statsminister har brakt Norge inn i tre ulike kriger rundt omkring i verden, har litt erfaring med de problemstillingene.

Hva angår vårt syn på NATO, framgår det helt tydelig av partiets program, og det har ikke forandret seg så lenge vi har sittet i regjering, men vi er selvfølgelig veldig fornøyd med å ha muligheten til å legge klare føringer både for kampflykjøp og for fokus på forsvar av våre nærområder, som kanskje ikke ville vært like tydelig til stede om SV ikke hadde sittet i regjering.

Presidenten: Replikskordskiftet er omme.

Olov Grøtting (Sp) [10:23:45]: I norsk sikkerhets- og forsvarspolitik er det vanligvis konsensus om de grunnleggende rammene. Vi i Senterpartiet er fornøyd med at denne enigheten videreføres også i denne langtidsplanen. I komiteen er vi enige om mye og uenige om en del, men vi har hatt et godt samarbeid i komiteen, og jeg vil spesielt takke saksordføreren for et godt utført arbeid.

Det har vært jobbet lenge og grundig med denne planen, og vi har gjort store og viktige valg, som alle partiene stiller seg bak:

- Vi vil gå til innkjøp av nye kampfly.
- Vi viderefører kursen for Sjøforsvaret.
- Vi fortsetter linjen med å ruste Hæren til å møte et nytt sikkerhetsbilde.
- Vi har valgt å opprettholde et solid heimevern over hele landet.

For oss i Senterpartiet er det helt grunnleggende at vi har et forsvar med samsvar mellom ressurser og oppgaver. Vi mener at vi har det i dag, og at vi kommer til å ha det videre framover med den langtidsplanen som vi nå legger fram.

Jeg, og flere med meg i denne salen, tilhører generasjo-

nen som var ungdom under den kalde krigen. Jernteppet var et begrep, og det var den gangen vi hadde et invasjon-forsvar, hvis viktigste funksjon var å forsvare eget og alliertes territorium mot en klart definert trussel. Utviklingen i Forsvaret har gått enormt fort, og dagens innsatsforsvar er noe helt annet. Utviklingen fortsetter, og kapasiteter som var nyttige i går, kan være utdaterte eller overflødige i morgen. Det gjør at vi som politikere hele tiden må fokusere på de kapasitetene som vi trenger mest, og som best holder forsvarsstrukturen vår oppdatert.

De store grepene som er gjort i Forsvarets langtidspan, handler først og fremst om endringer i Luftforsvaret. Dette er naturlig nok relatert til kjøpet av nye kampfly, som blir et enormt økonomisk løft for nasjonen. Dette har vært gjenstand for en grundig debatt i Stortinget tidligere. Senterpartiet er forberedt på å øke forsvarsrammen for å kompensere for utgiftene som kampflykjøpet medfører. Jeg vil likevel understreke at Forsvaret selv, ikke minst Luftforsvaret, må være forberedt på å dekke store deler av kostnadene innenfor sine budsjetter. Regjeringspartiene har valgt å gjøre noen strukturelle grep som er vanskelige, men nødvendige, for at Luftforsvaret nettopp skal klare å dekke inn en stor del av kostnadene innenfor sine rammer.

Kjøpet av nye kampfly åpner for å kunne organisere seg annerledes, ikke ved at rekkevidden blir større, men fordi en må gjøre noe med basestrukturen. Etter lange og grundige overveielser, og slett ikke uten diskusjoner i vår gruppe, har Senterpartiet gått inn for én hovedkampflybase. Vi har deretter blitt enige om at denne basen skal legges til Ørland, som faglig sett blir vurdert å være det beste alternativet. For å sikre norsk luftrom er det viktig at vi får det som kalles en framskutt operasjonsbase med QRA, Quick Reaction Alert, i nord, og denne vil vi legge til Evenes.

Å vedta utfasing av kampflybasen i Bodø etter hele 60 år har ikke vært en beslutning som vi har tatt lett på. Spesielt i forhold til alle de ansatte i Bodø er dette en tung avgjørelse. I den forbindelse er det viktig – først og fremst av hensyn til den enkelte, men også av hensyn til at Luftforsvaret har et sterkt behov for kompetanse – å ta godt vare på personellet i denne vanskelige fasen. Det gjelder for øvrig også Rygge og Mågerø, som er andre steder hvor militær aktivitet blir utfaset.

Det er mye usikkerhet rundt slike endringer som det vi står overfor, og det er viktig at omstillingene skjer på en så skånsom måte som mulig, og at en tar tiden til hjelp for å gjennomføre endringene.

Etter hvert som Forsvaret trekkes ut fra Bodø, er det viktig at arealene som frigis, raskt kan tas i bruk til sivile formål, og at også den overgangen skjer så smidig som mulig. Det er også viktig for oss at miljøet i Reitan styrkes, ved at Generalinspektøren for Luftforsvaret, med staber, flyttes dit.

Det har heller ikke vært lett for oss å gå inn for nedleggelse av Rygge og Mågerø, men det har da vært en forutsetning at miljøene i Reitan og Sørreisa skulle styrkes.

Beslutninger om nedleggelse og flyttinger er alltid svært vanskelige. Forsvarets tilstedeværelse rundt om i landet har ikke bare vært viktig av forsvarshensyn, men mange steder i landet har det også hatt en stor regionalpo-

litisk betydning. Som senterpartist har jeg et spesielt engasjement for lokalsamfunn, og det er derfor ikke med lett hjerte at vi har måttet akseptere at det har vært nødvendig med nedleggelser. Dette har vært krevende valg, som har vært og som fortsatt blir smertefulle for lokalsamfunnene. Men vi mener de har vært nødvendige for å gjøre basestrukturen enda bedre tilpasset det moderne innsatsforsvaret.

Det er litt paradoksalt at hele komiteen står samlet bak synspunktet om at Norge trenger et forsvar som er kontinuerlig oppdatert. Men det holder ikke bare å si det – det må også følges opp med handling. Her har regjeringspartiene turt å ta krevende valg og gjort noen grep, som enkelte steder er, mildt sagt, upopulære. Det er ikke opposisjonen villig til – samtidig som den i mange andre sammenhenger etterspør handling fra regjeringen.

Grepene som regjeringspartiene nå tar, vil bidra til at Forsvaret kan håndtere den store kampflyanskaffelsen økonomisk. Opposisjonspartiene går inn for å kjøpe like mange kampfly som regjeringen, men det som er noe underlig, er at de ikke tar høyde for den varige økningen i driftskostnader som dette kjøpet fører med seg. Derfor får jeg ikke opposisjonens regnestykke til å gå opp, når de ikke er villige til å ta de strukturelle grepene som kutter kostnader i Forsvaret.

Regjeringspartiene ønsker å prioritere forsvarsevne framfor å opprettholde infrastruktur. Når vi nå har tatt slike avgjørelser, står vi igjen med et forsvar der samsvar mellom midler og oppgaver er gode.

Som representant for forsvarsfylket Hedmark er jeg naturlig nok svært opptatt av Hæren, og for Senterpartiet er volum i landforsvaret viktig. Vi var derfor kritiske til forslaget om å legge ned 2. bataljon og er glad for at dette ikke ble en realitet.

Forsvarssjefens råd la opp til en kraftig dreining bort fra det vernepliktsbaserte forsvaret. Det var vi i Senterpartiet skeptiske til. Vi mener det er viktig å videreføre verneplikten som grunnpilar i Forsvaret, og er derfor fornøyd med at regjeringen legger opp til å videreføre antall vernepliktige omtrent på dagens nivå. Det mener vi er viktig, både av politiske og fagmilitære årsaker. Det bidrar også til å befeste oppslutningen om Forsvaret i befolkningen.

Vårt moderne innsatsforsvar er rett og slett avhengig av en solid vernepliktsordning for å kunne fungere optimalt. Vi er glad for at det er bred politisk støtte for å opprettholde verneplikten som grunnpilar for Forsvaret, men er opptatt av at også vernepliktsordningen tilpasses det moderne forsvaret, og at antallet vernepliktige som tas inn i førstegangstjeneste, må tilpasses Forsvarets behov.

Modellen for landforsvaret som denne langtidspanen legger opp til, sikrer både bred vernepliktsbasert rekruttering og gripbarhet, samtidig som vernepliktsordningen også sikrer rekruttering til HV. Jeg mener det er en løsning som er godt tilpasset det moderne norske forsvaret.

Senterpartiet er spesielt opptatt av Heimevernet, og for oss har den viktigste prioriteringen hele tiden vært å sikre et forsvar med tilstedeværelse i hele landet, og som har midler til å trene og øve. Det var derfor særdeles viktig for oss å opprettholde antall HV-distrikter og en HV-styrke på

45 000. Vi ønsker ikke å redusere verken antall soldater eller distrikter, slik forsvarssjefen foreslo. Det har vi sammen med de andre regjeringspartiene klart å sikre, og vi er veldig godt fornøyd med det. Vi registrerer også med glede at heller ikke hos de andre politiske partiene har det vært noen iver etter å kutte drastisk i Heimevernets styrker.

Heimevernet er i dag den eneste delen av Forsvaret som har tilstedeværelse i hele landet, og det er også den delen av Forsvaret som flest av innbyggerne får et forhold til i løpet av livet. HVs betydning, både praktisk i krisesituasjoner og symbolsk i dagliglivet, må ikke undervurderes. Det som skjedde 22. juli i fjor, viser hvor viktig det er at vi har et aktivt HV som er til stede i hele landet. Antall henvendelser vi fikk fra bekymrede mennesker over hele landet, men spesielt i de regionene der HV-distriktene ble foreslått nedlagt, vitner om et stort og folkelig engasjement rundt HV.

I dag vedtar vi en ny langtidsplan der det er tatt svært viktige valg for Forsvarets framtid. Den sikrer et vernepliktsbasert forsvar med tilstedeværelse i hele landet og gjør svært viktige valg for Luftforsvarets framtid. Regjeringspartiene leverer med dette en ansvarlig plan for framtidens forsvar, der balansen mellom økonomiske ressurser, struktur og pålagte oppgaver er ivarettatt.

Sigvald Oppebøen Hansen hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Karin S. Woldseth (FrP) [10:33:21]: Representanten Slagsvold Vedum sa i vinter at det var svært viktig å flytte helikopterbasen fra Rygge til Rena. Dette er ikke foreslått i meldingen, det er ikke foreslått i merknader, og det er heller ikke nevnt i innlegget til representanten Grøtting. Så nå lurer jeg på om det er slik at nå i juni synes ikke Senterpartiet at dette er svært viktig lenger, eller fikk ikke Senterpartiet gjennomslag i regjeringen for dette punktet heller?

Olov Grøtting (Sp) [10:33:55]: Det er nok riktig at både representanten Slagsvold Vedum og undertegnede, som kommer fra Hedmark, på sikt kan tenke seg å flytte helikopterbasen til Rena. Det er ikke noe vi har prioritert veldig høyt å få gjennomslag for nå, men vi ønsker det på sikt.

Peter Skovholt Gitmark (H) [10:34:29]: Jeg har stor forståelse for at en vararepresentant ikke har den fulle oversikten over saksbildet, så dermed har jeg tenkt å ta et prinsipielt spørsmål.

I Bodø har Luftforsvaret en 60-årig historie med kampflyoperasjoner. 60 år på godt og vondt ligger i grunnen i Bodø og rullebanen der. Mener Senterpartiet det er riktig overfor Bodøs befolkning at man nå trekker seg ut, forsvinner bort og attpåtil ønsker å tjene penger på det, all den tid Bodøs befolkning har vært vertskap – og et utmerket vertskap – for Luftforsvaret? Samtidig selger Forsvaret grunnen som «as is». Man gjør med andre ord ingen

verdens ting for å ta vekk de skadelige sidene av 60 års historie.

Olov Grøtting (Sp) [10:35:26]: For det første synes vi at det er veldig vanskelig å vedta nedleggelse av Bodø. Det sa jeg i innlegget mitt, og det har vi sagt mange ganger. Derfor har det vært viktig for oss å få styrket Reitan og andre steder i nord i denne langtidsplanen.

Til spørsmålet om å selge grunnen «as is» har forsvarsministeren svart på det tidligere her: Det er ikke slik at Forsvaret trekker seg ut og overlater til det sivile samfunn å rydde opp. Det kommer til å bli ryddet opp og ordnet opp før dette området overtas av det sivile samfunn.

Presidenten: Replikordskiftet er dermed omme.

Hans Olav Syversen (KrF) [10:36:40]: Det er interessant for en som ikke sitter i komiteen, å følge denne debatten og for så vidt også lese innstillingen og de mange spørsmål og svar som er gitt i sakens anledning. Og for en som sitter i finanskomiteen, har det vært særdeles interessant å se på både spørsmål og svar i denne saken.

Flere i denne sal er med i NATOs parlamentariske forsamling, også undertegnede. Sett i det perspektivet kan vi jo si at vi behandler en langtidsplan under helt andre forutsetninger enn de aller fleste andre NATO-land.

Det er ganske betegnende – jeg vil si kanskje litt urovekkende – å se hvordan land etter land reduserer kraftig i sine forsvarsbudsjetter. Her snakker vi ikke om at det kun er av strukturmessige årsaker, her er det også av rent økonomiske årsaker. I den balansen det skal være mellom Europa og USA – jeg er klar over at jeg går litt utover det som kanskje er sakens kjerne nå – synes jeg det er et perspektiv som gir grunn til ettertanke. Også det som skjedde i etterkant, og det vi har sett etter Libya-operasjonene, gir grunn til å se på hvordan mange av NATO-landene egentlig er stilt forsvarsmessig. Det har vært interessant å snakke med parlamentarikere fra øvrige NATO-land om hvordan mange av medlemslandene i denne alliansen har opplevd situasjonen og de store utfordringene, også på parlamentarisk nivå.

Så er jeg også enig i at vi får prøve å legge vekt på at det er mye enighet i denne innstillingen. Det er jo gjerne sånn at det blir uenighet og debatt om det det ikke er enighet om – det er helt naturlig. Men la meg fra Kristelig Folkepartis side slå fast at vi er glad for den store enigheten som innstillingen representerer. Når Forsvaret er en av våre kjerneoppgaver, er det ekstra viktig. Dette handler om å verne landet, det handler om å verne borgernes frihet og sikkerhet. Det synes kanskje fjernt av og til, men når det kommer til stykket, er dette – og det å sikre fred – en kjerneoppgave for oss.

Primæroppgavene er knyttet til forsvar av vårt eget land. Men vi må også – og det har vi vist – bidra til fredsoperasjoner internasjonalt. Kristelig Folkepartis utgangspunkt vil alltid være at Norges forankring må være i folkeretten og i NATO.

Nasjoners forsvarsevne bygges ikke opp over natten. Vi må stadig fornye vår forsvarsevne for å kunne møte end-

ringer i trusselbildet. Faren for terror fra ikke-statlige aktører må tas på alvor, også spørsmålet om spredning av atomvåpen. Vi har sett at moderne samfunn i økende grad blir avhengige av elektronisk data og digital kommunikasjon, som kan være utgangspunkt for angrep. Det gir ny sårbarhet. Derfor vil cyberforsvar – evnen til å beskytte oss mot angrep på landets digitale infrastruktur – få økende betydning i årene fremover. Verden forandres. Det kreves endringsevne og langsiktighet – samtidig – i vår egen planlegging.

I den planperioden som nå ligger foran oss, vil selvfølgelig fornyelsen av Luftforsvaret, spesielt den kommende innfasingen av nye kampfly, være en sentral utfordring. Det vil kreve mye penger. Det er den største enkeltinvesteringen noensinne. Prislappen kan bli på både 60 og 70 mrd. kr – vi vet det ikke presist. Uansett er dette enorme investeringer, og mer enn det Forsvarets normale budsjett-rammer gir rom for. Vi erkjenner disse usikkerhetene, og vi velger å legge til grunn de prinsipper som forsvarsministeren og regjeringen har gjort når det gjelder tidsrekkefølgen for beslutningene i kampflyanskaffelsen.

Jeg synes vi skal minne hverandre om at dette også har betydning for andre ting. La oss ikke glemme at det er store investeringer som ledsages av et omfattende industrisamarbeid mellom norsk og amerikansk industri.

Kristelig Folkeparti mener at denne anskaffelsen skal følges av midlertidige ekstrasbevilgninger, utover en videreføring av dagens forsvarsramme. Dermed kan anskaffelsen av de nye kampflyene gjøres uten at det øvrige Forsvaret blir skadelidende. Jeg understreker da at vi støtter regjeringens forslag til økonomiske rammer for den kommende planperioden.

Det er nå tverrpolitisk enighet om at det nye kampflyet skal være av typen F-35, fra Lockheed Martin. Det er også enighet om at ambisjonen er at Norge skal kjøpe 52 kampfly, dvs. 48 kampfly i tillegg til den allerede vedtatte anskaffelsen av fire treningsfly – og endelig: Et bredt flertall her støtter at hovedbasen for de nye kampflyene skal være Ørland flystasjon i Trøndelag. Alt dette gir jo et veldig godt grunnlag for forsvarsplanlegging videre – også for langsiktighet i den planleggingen – uansett skiftende regjeringer. Med Stortingets behandling av den nye langtidsplanen får Forsvaret etter vår mening den nødvendige forutsigbarhet.

Så er det noen punkter der vi er uenige. Jeg vil ikke redusere disse til å være av distriktsmessig karakter, slik enkelte har prøvd på i denne debatten. Det er jo eksempler på at regjeringen har funnet det nødvendig å gå tilbake på tidligere vedtak, f.eks. vedtaket om å flytte Luftforsvarets rekruttutdanning fra Madla til Kjevik. Så det kan jo hende at det er mer enn distriktpolitiske elementer som ligger til grunn for opposisjonens uenighet på enkelte punkter, selv om jeg skjønner at det er vondt og vanskelig for regjeringspartiene å ta det inn over seg.

Spørsmålet om flytting av baser og forsvarsmiljøer har store konsekvenser. Det må vi erkjenne, og det er vel bakgrunnen for det antall spørsmål det har vært nødvendig å stille til regjeringen i denne saken, for, i hvert fall så godt vi kan, å være med på å kvalitetssikre beslutningsgrunnlaget.

Vi mener det er tre punkter det er grunn til å stille spør-

mål ved. Det første er lokaliseringen av den fremskutte QRA-basen for kampflyene. Vi mener fortsatt at vi trenger et bedre beslutningsgrunnlag før vi kan avgjøre hvor denne skal ligge. Men vi mener at mye kan tyde på at det er riktig å videreføre dagens kampflyaktivitet fra Bodø når det gjelder en fremskutt QRA-base. Vi ber derfor ærlig og åpent regjeringen om å komme tilbake med en nærmere vurdering av dette.

Vi mener også at proposisjonens beslutningsgrunnlag ikke er tilstrekkelig til at vi vil støtte regjeringens forslag om nedleggelse på Rygge i Østfold.

For det tredje støtter vi heller ikke nedleggelsen av Mågerø. Vi mener at det her ikke ligger en god nok operativ begrunnelse for forslaget.

Heimevernet har jo også vært en del av de debattene som jeg antar har vært sentrale i regjeringspartiene. Jeg vil si at for meg var det en tankevekker å lese et innlegg – jeg tror det var i går eller forgårs – i en av våre dags-aviser fra en som har vært på HV-øvelse. Det bør virkelig gi grunn til ettertanke hvordan den alminnelige HV-soldat nå opplever Heimevernets operasjonelle evne, for å kalle det det. De som skal sørge for at det gis godt innhold for heimevernssoldatene, bør lese den artikkelen med særskilt interesse.

Mot slutten – vi har øvrige innlegg der vi skal komme inn på noen av de andre sakene som vi her diskuterer – har jeg lyst til å si at vi gjennom flere regjeringer og gjennom flere tiår har hatt, og jeg vil si det har vært et stort problem, en ubalanse mellom Forsvarets struktur og Forsvarets økonomi. Jeg vil gi regjeringen honnør for at man prøver å balansere dette, og jeg håper at vi gjennom den innstillingen som til syvende og sist vedtas, legger et grunnlag for det. Men jeg tror ikke vi skal idyllisere dette; jeg tror fortsatt det vil være store utfordringer også på dette punktet.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Svein Roald Hansen (A) [10:46:48]: Som representanten Syversen sa i sitt innlegg, og skriver i innstillingen – sammen med de andre opposisjonspartiene – stoler de ikke på økonomien i planen, og så er de redd for at innfasingen av kampflyene vil gå for mye ut over andre materiellinvesteringer – selv om vi altså i dag også skal bevilge 10 mrd. kr til disse kjøretøyene.

Samtidig som Kristelig Folkeparti altså er bekymret for økonomien, vil de øke investeringene med 3 mrd. kr når de ønsker Bodø som framskutt base. De går imot, fordi de mener det ikke er godt nok grunnlag for de effektiviseringsiltakene som foreslås.

Men, som representanten sa i sitt innlegg: Kristelig Folkeparti støtter regjeringens økonomiske ramme for planperioden. Dette kan jo ikke henge helt sammen, i hvert fall ikke for en som sitter i finanskomiteen. Er årsaken at man her ser mer hen til sin egen valgkampplan enn til Forsvarets langtidsplan?

Hans Olav Syversen (KrF) [10:47:51]: Det var vel en replikk som står i stil til tidligere replikker fra regjeringspartiene i denne sal i denne saken.

Jeg har sett på disse tallene som er presentert fra regjeringen når det gjelder kostnadene ved eventuell drift fra Bodø. Det er jo derfor vi har stilt mange spørsmål for å finne ut: Hva er bruttotall, og hva er nettotall? Hva er det det sivile samfunn skal ta hånd om av økte kostnader eventuelt, fordi det også er en sivil flyplass i Bodø, og hva er det naturlig at Forsvaret skal ta hånd om? Summen av dette gjør at vi ønsker å få et bedre beslutningsgrunnlag for akkurat det.

Det er ikke så enkelt som representanten Hansen vil ha det til, at dette gjøres kun fordi man har det som et ledd i en valgkampplan. Det er for billig.

Presidenten: Replikskiftet er omme.

Borghild Tenden (V) [10:49:12]: Jeg må si som representanten Syversen: Det er spennende for en som ikke sitter i komiteen, å kunne få være med i denne debatten.

Langtidsplanen er et viktig verktøy for å sikre langsiktighet og enighet om forsvarspolitikken. 5 minutter er ikke mye for å fremme Venstres helhetlige syn, så jeg skal nøye meg med å kommentere noen få utvalgte temaer.

Norge er helt avhengig av våre sikkerhetspolitiske forpliktelser i NATO, og vi er avhengig av et godt forsvar for å kunne gjennomføre den jobben vi har vært villig til å påta oss i Afghanistan. Vi støtter komiteens merknader om dette.

Langtidsplanens hovedproblem og utfordring er at den sier Forsvaret skal trene mer, det skal kjøpes nytt utstyr, det skal effektiviseres, men det er ingen reell vilje til prioritering, noe vi mener er nødvendig. Venstre er det partiet som ligger nærmest forsvarssjefens fagmilitære råd, noe som viser at vi tør der andre tier.

Allerede nå har vi varslet at dersom det mangler penger på investeringssiden, bør vi vurdere om vi skal kutte i antall fly når den tid kommer. Men det får vi ta senere.

Jeg deler forsvarssjefens mål om å finne flere kostnads-effektive løsninger for å kunne fornye og forbedre Forsvaret. Dette medførte bl.a. at forsvarssjefen i stor grad anbefalte ytterligere konsentrasjon av miljøer og baser.

De øvrige opposisjonspartiene har i innstillingen pekt på at regjeringens omprioriteringer ikke er kostnadsberegnet i tilstrekkelig grad. Slik Venstre leser proposisjonen, blir det få reelle omstillingstiltak før etter 2016, og det er uklart hvordan videre drift gir rom for økt operativ aktivitet, noe som har vært forutsetningen for langtidsplanen. Venstre er med andre ord kritisk til realismen i finansieringsplanen proposisjonen bygger på. Dette beklager vi.

Så litt om Heimevernet. Forsvarssjefen anbefalte i sitt fagmilitære råd å legge ned flere distriktsstaber og distrikt. Venstre deler forsvarssjefens intensjon, nemlig å spare driftskostnader som kan brukes til å trene de gjenværende styrkene. Venstre mener likevel det kan være fornuftig å opprettholde områdestrukturen, men mener det er på tide med en betydelig omlegging av Heimevernets struktur og innretning. Venstre er enig med flertallet i komiteen om at en slik omlegging vil kreve grundige analyser, men vil i likhet med opposisjonspartiene signalisere støtte til en slik omlegging.

Venstre ønsker en styrking av Heimevernets operative evne og mener derfor det er fornuftig med et tydeligere skille mellom den delen av HV som skal kunne avvise militære angrep, og den delen som mer er en vakt- og sikringstjeneste. Venstre ønsker å styrke Heimevernets militære kapasitet gjennom å doble antall mannskaper i innsatsstyrken og gjennom mer trening av den øvrige styrken. For å finansiere dette ønsker vi å kutte i antall soldater, og vi ber regjeringen komme tilbake med et forslag om hvordan dette kan finansieres innenfor Heimevernets ramme.

Heller ikke Venstre støtter nedleggelse av Rygge flystasjon. Vi støtter heller ikke flyttingen av generalinspektøren for luftforsvaret med staber. Kostnadene ved å flytte Luftforsvarets ledelse er store, og vi kan ikke se at fordelene med flytting oppveier dette.

Venstre støtter derfor at Luftforsvarets ledelse med generalinspektøren for Luftforsvaret og Luftforsvarsstaben, Luftoperativt inspektorat og Luftforsvarets utdanningsinspektører videreføres på Rygge.

Jeg vil kort nevne at vi deler opposisjonspartiernes merknader når det gjelder nedleggelse av Luftforsvarets stasjon på Mågerø. Venstre ønsker å opprettholde dagens struktur med kontroll- og varslingsstasjoner på Sørreisa og Mågerø fordi vi mener at regjeringens løsning er vesentlig dyrere enn forsvarssjefens råd, uten at gevinsten er argumentert for i tilstrekkelig grad.

Til slutt noen ord om kampflybase. Venstre mener i likhet med regjeringen at hovedbasen for de nye kampflyene bør ligge på Ørland. Vi deler også regjeringens syn at det i tillegg bør være en fremskutt base, men Venstre ønsker ikke å binde seg til Evenes som fremskutt base nå. Hovedgrunnen til det er at vi ikke har fått et regnestykke på hva en løsning med Evenes vil koste, hvor store investeringer som må gjøres, og hvordan dette vil påvirke finansieringsplanen. Vi mener heller ikke at det er avgjørende at Stortinget fatter dette vedtaket akkurat nå. Venstre har derfor fremmet et forslag i salen om at det i tillegg til Ørland opprettes et detasjement i Nord-Norge med en minimumsløsning på to pluss ett fly. Vi ønsker en militærfaglig og økonomisk vurdering av de ulike basealternativene – noe vi mener ikke ble gjort i tilstrekkelig grad da Evenes ble valgt.

Med dette tar jeg opp Venstres forslag.

Presidenten: Representanten Borghild Tenden har teke opp dei forslaga ho refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Sverre Myrli (A) [10:54:34]: Jeg synes det var et godt innlegg som min fylkesfrende på Akershus-benken holdt. Venstre har en fornuftig tilnærming til flere viktige forsvarsspørsmål.

Men jeg har et spørsmål til Tenden angående Venstres forslag nr. 8, som er fremmet i salen i dag. Hva menes egentlig med det forslaget? Det er vurdert fem ulike alternativer for en fremskutt base i Nord-Norge: Banak, Bardufoss, Andøya, Evenes og Bodø. Vurderingene var helt klare. Evenes er den beste, og Evenes er også den klart bil-

ligste løsningen. Disse tallene er offentlig tilgjengelig, og Stortinget har sjølsagt tilgang til dem.

Spørsmålet mitt til Venstre er egentlig: Er det flere alternativer enn de fem som skal utredes? Hva er egentlig Venstres mening med forslag nr. 8?

Borghild Tenden (V) [10:55:34]: Først vil jeg takke for rosen. Så vil jeg si at vi støtter Ørland som hovedbase – det er vi alle enige om. Vi mener det ikke er grundig nok utredet. Vi vil ha en mer militærfaglig og økonomisk vurdering. I tillegg har vi fått opplyst at dette ikke haster veldig. Vi vil ha en bedre analyse av hvilken base som egner seg best som en QRA. Og igjen: Vi oppfatter det sånn at det ikke haster.

Presidenten: Replikskiftet er avslutta.

Statsråd Espen Barth Eide [10:56:42]: Langtidsplanen for Forsvaret knytter fortid og framtid sammen. Generasjonene før oss har sørget for at Norge har hatt et forsvar tilpasset sin tids utfordringer. Det har gitt trygghet for landet vårt under skiftende sikkerhetspolitiske vilkår. Vi skal sikre et forsvar for vår tid og legge stafettstaven i hånden på neste generasjon. Det krever ansvar, framsynhet og beslutningsvilje.

Det sikkerhetspolitiske bildet er broket. Nye stormakter vokser fram, og mens vår egen verdensdel er rammet av dyp og varig økonomisk og sosial krise, finner det sted en global maktforskyvning, ikke minst mot Asia.

I Norges nærområder åpner den globale oppvarmingen for et gradvis isfritt Arktis, med store muligheter for både samarbeid og interessekonflikter.

Sårbarheten i det digitale rom øker, og cyberspace framstår mer og mer som en ny selvstendig dimensjon i vår tenkning om hva forsvar er.

Med slike komplekse utfordringer er det avgjørende med et moderne og tilpassningsdyktig forsvar som kan bygge en krigsforebyggende terskel.

Sammenlignet med de fleste av våre europeiske partnere er det norske forsvaret i en svært privilegert situasjon. Vi bygger opp der andre kutter ned. Men økte budsjetter fritar oss ikke fra å bruke fellesskapets midler på en god måte. Norge står nemlig også i en særstilling i hvordan vi har evnet å omstille og effektivisere Forsvaret i en periode med gode budsjetter. Mange av våre europeiske partnere har skjøvet lignende utfordringer foran seg og er nå tvunget til kortsiktige og svært dramatiske kutt, drevet fram av finanskrisen. Jeg vil takke representanten Syversen for hvordan han bidro med en realitetsorientering om hvordan forholdene faktisk er, og de man hører om i NATO-sammenheng.

Norge har på sin side truffet tilsvarende beslutninger fordi de er kloke og framtidsrettet, ikke fordi vi var akutt tvunget til det. Forsvarssjefens egen årsrapport for 2011 gir en god illustrasjon på hvordan Forsvarets faktiske aktivitetsnivå nå øker i takt med at den krevende, men viktige omstillingen til et innsatsforsvar i stor grad er gjennomført.

Gjennom de siste ti år har vekslende regjeringer truffet beslutninger som var omstridt der og da, men som har

vist seg å ha framtiden foran seg. Forsvarets operative hovedkvarter er etablert på Reitan utenfor Bodø. Vi har kraftsamlet Hæren med et tyngdepunkt i Indre Troms og ett i Østerdalen, Sjøforsvaret er samlet i Bergen, på Sortland og i Ramsund. Der er de, og der skal de være. Det skaper ro og forutsigbarhet for de forsvarsansatte og deres familier, og det gir rom for kraftige investeringer i disse områdene.

Det er svært sjelden – som representanten Myrli minnet oss om – at folk vil ha tilbake de anleggene som ble lagt ned, selv om det var svært omstridt også i denne sal da det skjedde.

Nå er det Luftforsvarets tur. Luftforsvaret står foran en like nødvendig prosess for å prioritere sin operative virksomhet som Sjøforsvaret og Hæren tidligere gjorde – og nå har gjennomført. La meg minne om at under behandlingen av inneværende langtidsplan, altså St.prp. nr. 48 for 2007–2008, uttalte en enstemmig forsvarskomite at reformgrep også for Luftforsvarets basestruktur var nødvendig for en langsiktig og forsvarlig forvaltning av forsvars-evnen.

Jeg siterer – fra en samlet komité i 2008:

«(...) Luftforsvaret fortsatt er preget av en arv som representerer en kostnadskreven spredning av virksomheten. Dersom dette ikke endres, vil utgiftene til å opprettholde basene fortsette å trekke ressurser på bekostning av Forsvarets operative evne. Komiteen deler derfor Regjeringens oppfatning av at Luftforsvaret i fremtiden bør videreføre bredden av sine kapasiteter, men konsentrert til færre baser med utgangspunkt i at like fagmiljøer samlokaliseres der det er rasjonelt.»

Dette var kloke ord. Nå er vi der. Det er vi som skal ta disse valgene.

I Norge har vi en lang tradisjon for en bred politisk enighet om hovedlinjene i forsvarspolitikken. Jeg er glad for å konstatere, som komitélederen også helt riktig gjorde, at det også ved denne korsvei foreligger en enighet på de aller fleste punkter.

Denne langtidsplanens aller viktigste beslutning dreier seg om anskaffelsen av Norges nye kampfly, av typen F-35. Dette er en investering på intet mindre enn 60 mrd. kr. Beløpet er tilnærmet identisk med det vi la fram i 2008, og det er jeg glad for å konstatere.

At komiteens innstilling er enstemmig på dette punkt, er svært viktig for et lite land.

Vi kjøper ikke kampfly kun for Luftforsvarets skyld – vi kjøper kampfly for hele Forsvaret. For uten en troverdig evne til å beherske vårt eget luftrom gir investeringer i sjø- og landstridskrefter rett og slett liten mening. I en tenkt høyintensitetskonflikt i og rundt Norge er vår evne til å kontrollere egne land- og sjøterritorier avhengig av at vi har kontroll i luften. På dette området er det rett og slett ikke nok å bli en god nummer to.

Kampflyene opererer dog ikke i et vakuum. Regjeringens forslag om å etablere et luftoperasjonssenter på Reitan utenfor Bodø må ses som en logisk følge av kampflybeslutningen. Luftoperasjonssenteret – også kjent som NAOC – vil ha som formål å planlegge og lede komplekse luftoperasjoner. Kun på denne måten får vi full effekt

av kampflyanskaffelsen. Etter regjeringens syn bør dette komme til erstatning for én av de to kontroll- og varslingsstasjonene som vi i dag opererer. Dette er altså i tråd med det komiteen mente ved forrige korsvei. Regjeringens syn er at taktisk luftkontroll og varsling samles på CRC Sørreisa, mens CRC Mågerø legges ned og NAOC opprettes på Reitan ved Bodø.

Det var også slik at vi ved forrige langtidsplan plasserte Luftforsvarets øverste ledelse midlertidig i Rygge, inntil vi visste hvordan kampflystrukturen ville bli. Det vet vi nå, og vi mener at denne bør legges til Bodø og knyttes nært opp til det nye luftoperasjonssenteret og til Forsvarets operative hovedkvarter.

Så er jeg glad for at samtlige partier, bortsett fra Fremskrittspartiet, støtter regjeringens forslag om at det skal være én hovedbase for kampfly i Norge – én, ikke to – og at den skal legges til Ørland. Det er meget viktig for Luftforsvaret og dets ansatte at de får denne avklaringen. Ørland gir oss et svært godt utgangspunkt for å utvikle framtidens kampflyvåpen.

Jeg konstaterer videre at det er enighet om å etablere en mindre, framskutt operasjonsbase i Nord-Norge, og at uenigheten begrenses til hvor denne skal ligge. Av de fem vurderte alternativene til framskutt base – Banak, Bardufoss, Andøya, Bodø og Evenes – har regjeringen landet på Evenes. Denne løsningen er operativt god, samtidig som den krever færrest nyinvesteringer, og den støttes av forsvarssjefen og generalinspektøren for Luftforsvaret.

Til Borghild Tenden, som mente hun ikke hadde fått svar på kostnaden: Det koster 56 mill. kr i investering og 76 mill. kr i drift å gjennomføre den løsningen. Det står i et av de mange svarene vi har hatt gleden av å oversende til Stortinget, i forlengelsen av at vi også sa det samme i langtidsplanen.

Vi vil styrke Hærens reaksjonsevne og fleksibilitet. I Troms skal brigadens 2. bataljon opprettholdes og inngå som en del av en arktisk innsatsstyrke. Panserbataljonen skal – i tråd med forsvarssjefens forslag – videreutvikles som en tungt pansret bataljon, med en betydelig større andel vervet personell i kombinasjon med noen vernepliktige mannskaper. Også Telemark bataljon får et innslag av vernepliktige. Dermed beholder vi en fullverdig brigadestruktur i Norge og sikrer samtidig vernepliktens fortsatte relevans.

I en egen sak i dag foreslår regjeringen dertil å gjennomføre tidenes største materiellanskaffelse til Hæren. Det dreier seg om 146 nye og oppgraderte pansrede kjøretøyer, støttekjøretøyer, taktiske droner med tilhørende logistikk. Dette er intet mindre enn Hærens F-35-prosjekt. Det representerer et kraftig løft for vår landmakt og koster 9,3 mrd. kr.

22. juli og ekstremværet på Vestlandet minnet oss om at vi kan oppleve alvorlige kriser også i fredstid, som setter samfunnets samlede beredskap på prøve. Selv om Forsvarets hovedoppgave er av sikkerhetspolitisk art, er det svært viktig at samtlige av Forsvarets relevante ressurser er tilgjengelige og trent for samvirke med politi og sivile myndigheter. Vi videreutvikler og styrker derfor Heimevernet med et lokalt nærvær, som kan yte viktige bidrag både i

sikkerhetspolitiske kriser og gjennom bistand til det sivile samfunn.

Jeg vil berømme forsvarssjefen for å ha levert et solid fagmilitært råd som grunnlag for langtidsplanen. Regjeringen har fulgt mange av anbefalingene, men har også foretatt en del alternative valg. Der våre konklusjoner har medført høyere kostnader, har regjeringen systematisk tatt økonomisk høyde for dette. Langtidsplanen legger opp til en økning av driftsbudsjettet for Forsvaret i Norge på 634 mill. kr per år, sammenlignet med forsvarssjefens forslag, gjennom å reinvestere penger som tidligere har blitt bundet opp til oppdraget i Afghanistan, og som egentlig skulle tilbake til Finansdepartementet. Dette blir nå en varig styrkning av budsjettet.

Jeg merker meg at opposisjonen ikke har fremmet klare forslag til alternative løsninger, men ønsker flere utredninger. Regjeringens anbefalinger er basert på svært grundige vurderinger og omfattende bruk av ekstern kvalitets-sikring. Vi har levert langtidsplanen. Vi gir Stortinget et omfattende underlagsmateriale, og vi har som nevnt svart på hele 291 spørsmål fra Stortinget – til dels om det samme som ble omtalt i langtidsplanen. Jeg tror det knapt finnes ett relevant spørsmål som ikke er både stilt og besvart.

Det er en tid for alt. Flere utredninger fører oss ikke videre. Det som nå kreves, er vilje til å trekke de nødvendige konklusjonene. Politikk handler i bunn og grunn om å treffe valg.

Presidenten: Det blir replikkordskifte, begrenset til inntil seks replikker.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [11:06:57]: Jeg har registrert at statsråden har vært bekymret for opposisjonspartienes fokus på løsning i Bodø, og han har uttalt at det er viktigere med kuler og krutt enn med asfalt. Det har han selvfølgelig lov til å mene, men hvis dette er en prinsipiell tilnærming, som jeg regner med at det er, har jeg en utfordring til statsråden. Det er et faktum at regjeringen for ikke så veldig lenge siden åpnet Halden fengsel. Der har man altså investert i kunst på mellom 5 og 10 mill. kr til pynt for de innsatte. Hvorfor bruker man ikke disse midlene til økt cellekapasitet?

I tillegg er det slik at man innen samferdselssektoren lar bilistene, gjennom bompenger, betale for pynt langs veien. Hvorfor bruker man ikke de pengene til mer asfalt? Hvis det er slik at stastråden er opptatt av dette prinsipielt, hvorfor gjennomfører ikke regjeringen det prinsippet gjennomgående – eller er det bare i denne saken, fordi det er politisk opportunt?

Statsråd Espen Barth Eide [11:07:49]: Jeg føler meg veldig trygg på at både justisministeren og samferdselsministeren er mer enn beredt til å besvare det spørsmålet, men jeg vil kanskje anbefale representanten Ellingsen å stille det spørsmålet når de er til stede. Jeg har mitt hovedansvar i forsvarssektoren, og der skal det iallfall være slik at vi heller vil ha flere fly i lufta enn mer betong på bakken.

Øyvind Korsberg (FrP) [11:08:21]: Jeg skal stille statsråden et spørsmål han muligens kan svare på.

Siden jeg kom inn på Stortinget i 1997, har jeg vært med på å behandle mange meldinger og mange proposisjoner. Det man har sett i ettertid, er at det har vært en voldsom intern drakamp internt i Forsvaret for å tolke de vedtakene som er gjort.

Regjeringen ønsker å legge ned Mågerø. Det er et vedtak vi er uenig i. Å ha en strategi der man samler alle egg i én kurv – eller for å si det slik, å ha ett egg i én kurv – er ikke en god strategi når det gjelder Forsvaret. Men i debatten om nedleggelsen av Mågerø har det blitt reist en debatt om hvordan arbeidsplassene som forsvinner, skal fordeles mellom Sørreisa og Reitan. Jeg vil gjerne ha et klart svar fra statsråden: Hvordan skal fordelingen av de ca. 100 arbeidsplassene være?

Statsråd Espen Barth Eide [11:09:20]: Jeg takker for spørsmålet fra representanten Korsberg.

Først vil jeg si at anbefalingen om å legge ned Mågerø er en fagmilitær anbefaling som ikke har vært fremmet én gang, men flere ganger, og som vi nå følger. Argumentet fra både forrige forsvarssjef og nåværende forsvarssjef er at man nettopp bør samle CRC-funksjonene ett sted. Så har forsvarssjefen anbefalt at det skulle skje i Bodø. Vi har gått inn for å gjøre det på Sørreisa, bl.a. fordi vi mener at Sørreisa er et svært moderne anlegg som egner seg godt til dette.

Når det gjelder arbeidsplasser fra Mågerø, vil noen av dem gå til Bodø, Reitan, hvor de vil bidra til å bygge det nye luftoperasjonssenteret, som er noe annet enn CRC, hvor man skal lede og planlegge komplekse luftoperasjoner og samvirke med FOH om å koble luftmakt til landmakt og sjømakt. Så vil andre stillinger gå til Sørreisa, avhengig av de funksjoner som skal fylles. Jeg driver ikke og disponerer enkeltstillinger. Jeg er opptatt av å fortelle Forsvaret hvilke funksjoner som skal fylles hvor.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [11:10:34]: Den delen av kampflyanskaffelsen som altså skal dekkes utenfor Forsvarets ordinære rammer, blir i langtidsplanen redusert med mellom 9,5 mrd. kr og 15,5 mrd. kr, i forhold til det forsvarssjefen foreslo i sitt fagmilitære råd. I svar til komiteen har Forsvarsdepartementet sagt at regjeringa vurderer at denne reduksjonen ikke ville være avgjørende når det gjelder å kunne videreføre dagens forsvarsambisjon på sikt. I proposisjonen omtales reduksjonen som noe mindre investeringsmidler. Hvilken del av investeringsporteføljen mener forsvarsministeren at man kan fjerne uten konsekvenser for den samlede forsvarsambisjonen?

Statsråd Espen Barth Eide [11:11:25]: Jeg har for det første lyst til å takke for spørsmålet. Jeg deler representanten Eriksen Søreides interesse for økonomien i Forsvaret og er glad for en anledning til å si litt om den.

I den perioden vi snakker om, fra nå til kampflyinvesteringenes slutt, skal forsvarsbudsjettet akkumulert være på 550 mrd. kr. 9,5 mrd. kr av dem er altså 1,7 pst. av dette. Vi styrker samtidig driftsrammen i den samme perioden med

7 mrd. kr. Den forskjellen er relativt liten. I vår plan vil 10,9 pst. av forsvarsbudsjettet gå til kampflyinvestering, og 38 pst. av investeringsbudsjettet vil gå til kampflyinvestering. Det synes ikke jeg er urimelig. Det kan jo ikke være helsebudsjettet og Kunnskapsdepartementets budsjett som skal betale kampfly. Det må nesten skje på Forsvarsdepartementets budsjett, og det styrker vi altså med inntil 28 mrd. kr. Jeg mener at alle de andre tiltakene som ligger i denne planen, blir finansiert, f.eks. Hærens største anskaffelse noensinne av 146 stormpanservogner.

Peter Skovholt Gitmark (H) [11:12:43]: Statsråden sa at alle relevante spørsmål er både stilt og besvart. Jeg vil si at det er mange relevante spørsmål som er stilt, og det er langt fra alle relevante spørsmål som er tilfredsstillende besvart.

Det komiteens leder tar opp, er kjernen i det vi diskuterer. Det er et stort sprik mellom den virkelighetsoppfatningen som opposisjonen har, og den virkelighetsoppfatningen som regjeringen legger til grunn når det gjelder økonomi og samsvar i forhold til struktur og reell operativ evne. Spørsmålet fikk jo ikke et svar. Hvor er det man kan gjøre mindre investeringer i intervallet 9,5–15,5 mrd. kr, uten å gå på bekostning av forsvarsambisjonen? Det stiller jo egentlig forsvarsministerens omtale av den avgjørelsen vi gjør senere i dag, som er tidenes største investering for Hæren, på 9,3 mrd. kr, i et annet lys, når den er under den nedre delen av dette intervallet.

Statsråd Espen Barth Eide [11:13:49]: La meg først si at det ikke er slik at forsvarssjefen kom med et selvstendig forslag. Forsvarssjefen refererte vår egen plan – og den kjenner jeg ganske godt, fordi jeg var med og skrev den som statssekretær i 2008 – for hvordan en rask innfasing av kampfly i perioden 2016–2020 skulle skje. Det var med svært store topper, så store topper at den regjering som vil sitte i f.eks. 2019, ikke vil ha råd til å bevilge penger til noen andre ting utover å videreføre fjorårets budsjett på noen områder enn til kampfly. Jeg kjenner ikke den regjering som vil legge alle pengene i den kurven. Derfor valgte vi å strekke investeringene over flere år. Konsekvensene av det, selv med 28 mrd. kr i stedet for 37,5 mrd. kr, er at den årlige belastningen på Forsvarets vanlige investeringsbudsjett ikke blir spesielt mye større. Dette styrer vi gjennom noe som heter perspektivplanmaterieell. Derfor sier jeg igjen: Det er ingen foreslåtte tiltak i denne planen som ikke kan finansieres innenfor denne rammen. Derfor er det altså ikke noen konkrete ting jeg har tenkt å ta ut, men jeg vil passe på at det er stram og tydelig styring, at vi kjøper hyllevare der det er mulig, at vi samarbeider med andre land under konseptet «Smart Defence» og klarer å reproducere strukturen slik vi har lagt opp til.

Hans Olav Syversen (KrF) [11:15:10]: Jeg har lyst til å fortsette litt på dette som forsvarsministeren sa han gjerne ville snakke om, nemlig økonomi. Jeg tror vel vi erkjenner at det er en del x-faktorer framover som også vil påvirke – hva skal vi si – den mer eller mindre alminnelige drift i

Forsvaret. Det er klart at innkjøp av nye kampfly vil kunne påvirke det.

Istedenfor å være veldig retorisk hadde jeg tenkt å spørre: Hvilke kritiske punkter anser forsvarsministeren i særlig grad kan påvirke den mer ordinære drift i Forsvaret i årene framover?

Statsråd Espen Barth Eide [11:15:59]: Dette er et veldig viktig spørsmål. Det er egentlig en av hovedoppgavene til en forsvarsminister å identifisere dem, og det er noe som man gjør både i det lange løp og fra år til år, og prøver å møte med kloke grep.

Ny teknologi koster penger, ny teknologi skaper også løsninger som gjør at gammel teknologi blir overflødig. Det gjelder å ha mest mulig fornuftig og optimal innfasing av utstyr, slik at man øker Forsvarets operative evne. Forsvarssjefen sier i sin årsberetning for 2011 at nivået er betydelig høyere i 2011 enn i 2010, og at trenden er positiv. Det er jeg veldig glad for, og det er fordi vi gjør disse tingene.

Men rent umiddelbart tror jeg min fremste utfordring er å hindre at folk nå i denne sal bruker anledningen til å bruke forsvarsbudsjettet på å bygge rullebaner. Forsvaret ikke har bedt om – og ikke har bruk for – eller å opprettholde struktur som Forsvarets ledelse er enstemmig om at man ikke lenger trenger, for det er i hvert fall en god grunn til å skape bekymring for økonomien.

Borghild Tenden (V) [11:17:05]: Regjeringen planlegger en fremskutt operasjonsbase på Evenes, og flere i Venstre er usikre på størrelsen av denne basen.

Til komiteen sa statsråden:

«det vil være minst tre kampfly permanent stasjonert på Evenes».

Til NRK Troms sa imidlertid statsråden 22. april at «brevet til Stortinget er blitt misforstått fordi QRA er blitt oppfattet som en normalsituasjon».

Og videre sa han:

«De nye kampflyene vil få en balansert fordeling mellom Ørlandet og Evenes.»

«Balansert fordeling» er noe ganske annet enn tre fly. Selvsagt skal ikke – og kan ikke – Stortinget treffe beslutninger om hvor kampflyene til enhver tid skal finne seg, men Stortinget kan fatte beslutninger om en normalsituasjon. Spørsmålet til statsråden blir da: Hva tenker han seg som normalsituasjon på Evenes?

Statsråd Espen Barth Eide [11:18:06]: Jeg takker for spørsmålet. Jeg har egentlig svart på det i langtidsplanen for Forsvaret, som Stortinget har fått oversendt. Der står det at det skal være en permanent QRA, 24 timer i døgnet, året rundt. Det er to pluss ett fly, altså tre. Så vil det i perioder legges store øvelser til Evenes. Vi anslår at 10 pst. av styrkeproduksjonen skal skje derfra, ikke sammenhengende, men altså i perioder. I en krigssituasjon derimot ser jeg for meg at en betydelig del av flåten blir flyttet opp fordi Evenes egner seg godt som utgangspunkt for mer skarpe operasjoner når det gjelder både beliggenhet og robusthet i den basen.

Jeg har bare lyst til å bruke anledningen til å si at vi har ikke kampfly for fredstid. Vi har kampfly i fred for å bruke dem hvis det blir krig. Derfor er det altså litt forskjell på hva man bruker en base til i en krigssituasjon, og hva man bruker en base til i styrkeproduksjon, hvor det gjelder å trene og vedlikeholde kompetanse.

Presidenten: Replikskiftet er dermed omme.

Eva Kristin Hansen (A) [11:19:23]: Det er en viktig debatt vi har i dag, for det å vedta en langtidsplan for Forsvaret er ingen liten sak. Forslaget til langtidsplanen, som regjeringen har lagt fram, har vært gjenstand for stor debatt i hele landet. Våre sikkerhetspolitiske vurderinger er det bred enighet om, men det er når vi begynner å se på struktur og organisasjon, at debatten virkelig skyter fart. Det synes jeg er bra, og det tror jeg også er sunt.

Jeg mener regjeringen har lagt fram en plan og et økonomisk grunnlag som er solid og bra. For Arbeiderpartiet er det viktig at vi skal ha et forsvar som er tilpasset framtiden, og en plan og et forsvar som er i økonomisk og strukturell balanse. Vi skal ha det Forsvaret vi trenger.

I regjeringens forslag har man valgt å fokusere på betydningen av det å ha et godt og kompetent personell. Her blir det viktig framover med en gjennomgang av hvordan beholde kompetanse og hvilken befalsordning vi bør ha. Det ble slått tydelig fast at verneplikten står ved lag, og at man skal vurdere å gjøre verneplikten kjønnsnøytral. Det siste skal jeg innrømme at jeg er veldig for, og jeg er glad for at komiteen støtter en sånn vurdering av nettopp det.

Regjeringen har hatt en grundig gjennomgang av Sjøforsvaret, Hæren og Heimevernet. Jeg er veldig fornøyd med at man går lenger enn forsvarssjefens fagmilitære råd og beholder Heimevernets distriktsstruktur sånn som den er i dag, med et mannskap på 45 000. Jeg mener også det er riktig å videreføre tre manøverbataljoner ved Brigade Nord.

Den største og den dyreste beslutningen som Stortinget skal ta i dag, er anskaffelsen av nye kampfly. Det er en samlet komité som går inn for å anskaffe inntil 52 F-35 kampfly. Jeg mener det er viktig at dette blir et enstemmig vedtak – det gir forutsigbarhet.

Når det gjelder Luftforsvarets samlede struktur, foreslår regjeringen en omfattende omlegging. Det skaper selvfølgelig stor debatt – kanskje særlig når det gjelder hvor Norges framtidige kampflybase skal være. Etter en grundig vurdering, utredning og ekstern kvalitetssikring landet regjeringen på å velge å ha en hovedbase for kampfly lokalisert på Ørland, og en framskutt operasjonsbase på Evenes. Begrunnelsen for dette er rett og slett at vi mener at da får vi den beste løsningen sikkerhetspolitisk, operativt og økonomisk. Valget av Ørland er tatt fordi vi da får en base som gir optimale betingelser for daglig styrkeproduksjon, og som gir handlefrihet og fleksibilitet for framtiden. Det er lite sivil lufttrafikk der, og det er et godt utgangspunkt for samtrening med de andre forsvarsgrenene.

Jeg er glad for at det er bred enighet i Stortinget om dette valget. Alle partiene i komiteen, unntatt Fremskrittspartiet, støtter Ørland som enebase. Fremskrittspartiet vil

ha det som i dag, med både Ørland og Bodø. I den forbindelse har jeg behov for å si: Jeg forstår at dette er vanskelig for Bodø og for flere representanter her på Stortinget, for det er ikke enkelt å legge ned en base. Jeg er selv fra det fylket som får kampflybasen, og er veldig glad for det, men jeg vet også hvordan jeg ville hatt det hvis beslutningen lå an til å bli motsatt. Men vi mener at Ørland er et riktig valg – for Forsvaret og for landet.

Det som blir viktig framover, er å ha en god prosess med de ansatte på Bodø flystasjon og befolkningen for øvrig. Da har jeg et hjertesukk. Gjennom mange medieoppslag i lang tid har det blitt framstilt at Høyre er for fortsatt drift i Bodø. Det er ikke riktig. Høyre er for å legge ned den kampflybasen som er der i dag. Det Høyre – og Kristelig Folkeparti – foreslår, som Sverre Myrli også påpekte, er å be regjeringen om å utrede en løsning for Bodø som en framskutt base. Det er en ganske stor forskjell. For det første: Regjeringen har foretatt sin vurdering. Det er faktisk den vurderingen vi diskuterer her i dag. For det andre: Jeg synes dette er litt spesielt. Hvis man visstnok er så for aktivitet i Bodø, hvorfor støtter ikke Høyre at Luftforsvarets ledelse flyttes dit? Jeg bare lurer.

Regjeringspartiene står alene om dette forslaget. Det er ikke lett å ta vanskelige valg og beslutninger. Det er ikke lett å flytte på arbeidsplasser. Det er ikke lett å legge ned en base. Men det er viktig å være ærlig og redelig og ikke bidra til å skape mer usikkerhet. Det fortjener ingen, aller minst befolkningen i Bodø.

Jeg er stolt av å tilhøre et parti som tar forsvars- og sikkerhetspolitikken seriøst. Det er en viktig plan vi skal vedta her i dag.

Jeg håper på en fortsatt god debatt.

Morten Høglund (FrP) [11:24:04]:

«Forsvaret i nord må planlegges ut fra mulige trusler om ti–tyve år fra et aggressivt Russland, ressurshungrig Kina og til og med EU-land som gjerne ser at kontrollen vår med naturressurser svekkes.»

Dette er hentet fra statssekretær Roger Ingebrigtsen, som tidligere i år holdt et foredrag i Tromsø. Jeg skal ikke ta debatten om hvorvidt dette er fornuftig ordbruk fra politisk ledelse i Forsvarsdepartementet, men Ingebrigtsen har helt rett i at vi må legge til rette for et forsvar i dag som makter å løse uforutsette oppgaver og trusler om 10–20 år. Det som virker utenkelig nå, kan bli realiteter. Og det er all grunn til å mene at de største utfordringene ligger i nord. Den beste garantien for fred og stabilitet i området er at vi har operativ evne til å ivareta grunnleggende oppgaver, som suverenitetshevdelse og tilstedeværelse.

Økt aktivitet på mange fronter, militært og sivilt, i nord-områdene utfordrer oss på nye måter, også sikkerhets- og beredskapsmessig. Alle eksisterende stater i nord bygger opp kapasitet, og stater utenfor Arktis finner veien inn i området. Aktivitet vil foregå hele året, hver dag, og dette må reflekteres i vårt operasjonsmønster. Mye av det som skal skje i nord, innebærer store verdier for Norge. Da må vi evne å ivareta disse.

Historien har lært oss at uventede ting skjer. Både i nær og fjern historie finnes det en rekke geopolitiske og mer

lokale hendelser som har satt både Norge og verden på prøve. Det vil være fullstendig ansvarsløst å legge rammer for et forsvar av Norge som kun tar inn over seg det som er kjent. Kriser og uventede hendelser kjennetegnes åpenbart ved at det ikke gis lang varslings tid – de kommer som lyn fra klar himmel. De kan komme når som helst, og da er det avgjørende at viktig beredskap fungerer – hele tiden.

Det tas nå noen grep, ikke minst kjøp av nye kampfly, som vil kunne være med og løfte vår forsvarsevne. Men det forutsetter at elementene kommer på plass – og i tilstrekkelig grad – og at de evner å være operative. Det nytter lite å ha et høyteknologisk forsvar med dyre komponenter hvis vi ikke makter å ha dem i drift. Vi kan ikke basere Forsvarets suksess på hvilke enheter som eksisterer på papiret, uavhengig av styrkenes kapasitet og faktiske beredskap.

Det å sammenligne forsvarsbudsjettene fra et år til et annet og forsvarsbudsjettet i Norge med en del andre alliertes er sikkert en grei øvelse, men det blir veldig ufullstendig. Det gir ikke nødvendigvis svaret på om vi har et forsvar som fungerer etter hensikten, eller som er dimensjonert for oppgaven. Det må være de sikkerhetspolitiske utfordringer som ligger til grunn for en slik vurdering. At vi budsjettmessig slår en del andre NATO-land, er for så vidt uvesentlig hvis vi ikke makter å ha et forsvar som tar våre utfordringer på alvor.

Forsvarssjefen mener han trenger mer penger for å gjennomføre de endringer som nå er foreslått. Det får han åpenbart ikke av regjeringspartiene, og det vil få konsekvenser. Jo lengre tid det går med underfinansiering av ulike oppgaver i Forsvaret, jo mer problematisk blir det. Man vil sikkert kunne fremstille oversikter som viser en lang rekke kapasiteter, men muligheten til faktisk å være i aktivitet vil begrenses. Hvis man ikke evner å finansiere den struktur som nå skal vedtas, påtar man seg et enormt ansvar. Hvis det ikke finnes penger til alle gode ønsker og den vedtatte struktur i Forsvaret, må det gjøres valg – ikke undergrave Forsvaret i sakte fart.

Nå fremstilles det fra enkelte representanter fra regjeringspartiene som at det er kun opposisjonen som stiller spørsmål ved om den foreslåtte struktur er bærekraftig. Jeg vil si at vi er i godt selskap – forsvarssjefen har vært nevnt, BFO har vært nevnt. Jeg vil også sitere fra høringen fra Institutt for Forsvarsopplysning, som sier at det foreslås «vil medføre at det ikke er mulig å opprettholde forsvarsstrukturen uten betydelige tilleggsbevilgninger». Vi ser med stor spenning frem til høstens statsbudsjett.

Til slutt: Representanten Myrli gjør et nummer av at alle endringer i strukturen som Arbeiderpartiet er med på, gjøres for å ivareta Forsvarets evne og kun det, nå og historisk – det Fremskrittspartiet, bl.a., holder på med, har helt andre hensyn. Man kunne jo lure på om representanten Myrli hadde tatt med seg feil foredrag og trodde at han skulle holde en valgkampappell. Man skal ha et ganske intimt forhold til Arbeiderpartiet for å tro på den retorikken som her fremføres.

Ivar Kristiansen (H) [11:29:23]: Jeg deler fullt og helt representanten Høglunds beskrivelse av de økonomiske forhold når det gjelder langtidsplanen. Det er dessver-

re ikke noen tvil om at heller ikke Norge, den nasjonen i NATO-alliansen som er best rustet økonomisk til å kunne ha en økonomisk utvikling av Forsvaret i tråd med NATO-normen, makter å oppfylle denne normen. Vi ser eksempelvis – til sammenligning – at økonomisk har kulturbudsjettet fått en mye større oppmerksomhet med tanke på tiden som kommer, enn forsvarsbudsjettet. Det er en situasjon hvor også langtidsplanen preges av mangel på oppmerksomhet rundt de sikkerhetspolitiske utfordringer vi står foran, med et NATO som står til knes økonomisk og har betydelige problemer med i det hele tatt å kunne bidra på planlagt nivå så langt som til 2012. Vi vet at situasjonen vil forverres ytterligere i tiden som kommer.

I en sammenlignbar situasjon ser vi at Kinas økonomiske muskulatur er synlig lenger nord, og at Russland øker sitt forsvarsbudsjett med rundt 20 pst. per år. Regjeringens og Barth Eides svar er å uttrykke glede i sin pressemelding over at vi løser dette med et fikenblad i form av to kampfly plassert på Evenes, hvor personell skal pendle fra Ørland og oppover til Evenes. Dette betyr at vi svekker vårt nærvær i to tredjedeler av det området i landet hvor vi har myndighetsansvar – der skal vi være mindre til stede fremover. Jeg minner om at det antagelig bare er én eneste grunn til at vi vedtar nasjonens største fastlandsinvestering i dag ved kjøp av F-35, og det er at vi har en nabo i nordøst som vi må forholde oss til i fremtiden på en troverdig måte.

Jeg forstår det slik at Forsvarsdepartementet har sin største vekst innenfor kommunikasjonsavdelingen. Man påstår at representanter fra opposisjonen lover gull og grønne skoger, og at vi driver valgkampstrategi. Vel, det kan man tro hva man vil om – det er i hvert fall eksperter på området som uttaler seg. Når man fra ledelsen i Forsvarsdepartementet går til det grep å si at vi lyver, synes jeg man bringer debatten på et nivå jeg hadde håpet vi kunne klare å unngå. Jeg har ikke sett noen som har deltatt hittil i debatten, som har basert sin politikk på langtidsplanen ved hjelp av løgn. Uansett er det heller ikke slik, som statsråden sier i sin pressemelding, at regjeringen ikke er innstilt på å bruke milliarder på asfalt, på ny rullebane i Bodø, istedenfor å styrke den spisse enden av Forsvaret. Det er ikke én representant i Stortinget som har foreslått det, men det er mulig at det at angrep er det beste forsvar, både er den ledende militære strategi og politiske strategi i departementet.

Dette har vært en sak med en demokratisk prosess uten sidestykke i denne fireårsperioden, hvor alle beslutninger er tatt 14 dager før Stortinget fikk saken, og hvor regjeringens partienes representanter i Stortinget omtrent ikke har bidratt til å få flyttet et eneste komma. Man har galant lagt til side forsvarssjefens militærfaglige råd, og når vi på et helt vesentlig punkt foreslår en annen løsning – nemlig å gå inn for å bevare den beste delen av den spisse enden i det norske forsvaret, hovedflystasjonen i Bodø – blir vi beskyldt for at det er å love gull og grønne skoger.

Representanten Eva Kristin Hansen står her og sier at Høyre foreslår å nedlegge Bodø hovedflystasjon. Det er ikke riktig. Vi har en annen løsning på hele problematikken: Vi vil bevare den delen av Forsvaret, den største kunnskapsclusteren vi har i Forsvaret i Norge i dag, som har vært testet gang på gang i internasjonale oppdrag, og

som gang på gang har levert renommerende resultater. Den delen vil altså regjeringens partiene gruse i dag, ved å sørge for å legge ned og bli kvitt Bodø. Man skal ta med seg en sjekk på 1,3 mrd. fra Bodø og finansiere driften av Ørland med. Dette er regnestykker som ligner på et korthus som ikke henger sammen. Jeg synes det er interessant at Senterpartiets representant sier at regjeringens partiene vil rydde opp etter seg i Bodø. Vi finner dessverre ikke et eneste øre, ikke en krone, i den økonomiske pakken fra regjeringen til å løse den utfordringen. Så spørsmålet om omkamp er det ingen i dag som er i stand til å svare på før vi får sett de reelle regnestykkene med kostnaden ved å etablere en fortsatt drift i Bodø og kostnaden ved å utvikle de øvrige delene som foreslås i proposisjonen.

Helga Pedersen (A) [11:34:48]: Samfunnet endrer seg, det sikkerhetspolitiske bildet endrer seg, og da må også Forsvaret hele tiden tilpasses nye oppgaver. Som flere har vært inne på tidligere i debatten, har Forsvaret vært gjennom mange tunge omstillinger de siste årene. Det har krevd mye av mange, men ut i den andre enden har vi fått et moderne forsvar som løser oppgaver både hjemme og ute.

Mange av debattene vi har her på Stortinget for tiden, viser den store kontrasten mellom det som skjer der ute i den store verden, og de mulighetene vi i Norge har. Forsvarsdebatten er ikke noe unntak. Mens finanskrisen og eurokrisen har satt mange forsvarsbudsjett under press, har vi i Norge en befolkning som er i arbeid, og vi har orden i økonomien. Det gjør det mulig for oss å investere ytterligere i et forsvar for framtiden, et av verdens mest moderne forsvar, basert på høy kompetanse og teknologi. Samtidig må vi fortsatt gjøre jobben med å sørge for at vi har en struktur og en organisasjon som er satt opp på en måte som gjør at vi får mest mulig forsvar igjen for pengene.

For Norge er det selvfølgelig viktig å ivareta egne interesser i nærområdene, spesielt i nord. Nordområdene er Norges fremste strategiske satsingsområde i utenrikspolitikken, og her skal vi også ivareta økonomiske interesser og miljøer. For de generasjonene som kommer etter oss, åpner denne delen av Norge for nye, store og spennende utviklingsmuligheter. Delelinjeavtalen er på plass, grenseboerbevis er innført, og det omfattende ulovlige fisket er avskaffet, ikke minst takket være Kystvaktens effektive og kompetente innsats.

Forsvarets tilstedeværelse i nord skal bygge opp under denne utviklingen også i framtiden. Forsvaret er tungt til stede i nord, og skal være det, til tross for at den nye kampflybasen legges til Ørland. Jeg forstår veldig, veldig godt at folk i Bodø er skuffet over den konklusjonen. De omstillingene Forsvaret gjennomgår, berører byer og lokalsamfunn – det er ikke til å komme forbi – og slik var det også sist vi behandlet langtidsplanen, og det fellesoperative hovedkvarteret ble lagt til Bodø – til jubel der – og til stor skuffelse i Stavanger.

Representanten Kristiansen gir etter min mening et veldig fortegnert bilde av Forsvarets innsats og tilstedeværelse i nord. Bodø kommer fortsatt til å være vår forsvarshovedstad, og vil med denne planen bli tilført nye, tunge oppgaver. I tillegg blir det en ny framskutt base på Evenes og

kontroll og varsling i Sørreisa, og med det som ellers ligger av hærstruktur, grensevakt og øvrig forsvarsstruktur, vil Forsvaret ha det beste utgangspunktet for å kunne fylle sin rolle i nord også i årene som kommer.

Det er interessant å høre hvor Høyre legger seg i denne debatten. Når Høyre i andre debatter blir utfordret på sin skattekuttpolitikk og på hvor kuttene skal tas, er svaret alltid at vi skal bare gjøre ting litt mer moderne og litt mer effektivt. Men når det kommer til stykket, har ikke partiet den samme evnen og viljen til å prioritere og gjøre vanskelige valg. Da er det åpenbart viktigst å sitte rolig i båten og prøve å ikke bli uvenner med noen. Det synes jeg er veldig tydelig i denne saken. Realiteten er at Høyre støtter regjeringen i kampflyspørsmålet. Den eneste forskjellen er at man vil ha utredet en framskutt base i Bodø, noe som er grundig utredet gjennom regjeringens arbeid.

Så lurar nok folk i Bodø på, som meg og som mange av de andre representantene i salen har tatt opp, hvorfor opposisjonen ikke stemmer sammen med regjeringens partiene for å flytte Luftforsvarets ledelse til Reitan. Svaret på det er nok at Høyres engasjement for Bodø ikke stikker så dypt når det kommer til stykket – ei heller mantraet om å gjøre ting litt mer moderne og litt mer effektivt.

Gjermund Hagesæter (FrP) [11:40:02]: Det har vore mykje snakk om materiell og lokalisering her i dag. Det er sjølv sagt viktig, men eg har lyst til å snakke om noko som er endå viktigare enn det, nemleg personellet vårt i Forsvaret.

Eit innsatsforsvar inneber at vi som nasjon må sende kvinner og menn ut i verda på internasjonale oppdrag. Sidan den andre verdskrigen tok slutt, har over 100 000 norske soldatar tenestegjort i ulike land og kjempa mot det vonde og for dei verdiane som vår nasjon er bygd på, slik som fred, fridom, demokrati og likeverd.

Dei aller fleste som tenestegjer i utlandet, kjem styrke ut av det. Men for enkelte har utanlandsinnsatsen kosta svært mykje. I tillegg til dei som blir sende heim i kiste, kjem mange tilbake til Noreg med fysiske og ikkje minst psykiske skadar og minne som er tunge å leve med, noko dei høge sjølv mordstala blant veteranar dessverre bekreftar.

I innstillinga på side 8 står følgjande:

«Forsvaret skal vektlegge ivaretaking av personell som deltar i internasjonale operasjonar og deres næraste både før, under og i tiden etter en operasjon.»

Når det gjeld tida før og under ein operasjon, trur eg oppfølginga ein får i dag, er god og tilfredsstillande. Når det derimot gjeld oppfølginga i tida etter ein utanlandsoperasjon, meiner eg at Forsvaret og samfunnet har svikta. Forsvaret har riktignok blitt betre på oppfølging dei siste åra, svikten er mindre enn før, men framleis kan mykje gjerast langt betre.

Eg trur ikkje nokon har betre føresetnader til å forstå veteranar som slit, enn veteranane sjølve. Fleire stader i landet er det tilstellingar og arrangement som er organiserte av veteranar for veteranar. Kronstad Hovedgård i Bergen er ein stad der det går føre seg mykje bra aktivitet for veteranar. Der har ein tilstellingar der ein har tilbod

om alt frå kaffi og vaflar til pils og pizza. Blant anna har ein den siste fredagen i kvar månad ei samling i kjellaren på Kronstad Hovedgård i det dei kallar Shelteret. Der møtest Gaza-veteranar, Kongo-veteranar, Jugoslavia-veteranar, Libanon-veteranar og Afghanistan-veteranar og også veteranar frå andre operasjonar i ein uformell setting. Der kan veteranar snakke med veteranar om det dei ønskjer å snakke om, i trygge omgivelser.

Eit slikt opplegg er det det dessverre ikkje mange andre stader i landet. I Trondheim er det no veteranar, eldsjeler, som ønskjer å starte opp og drive eit veteranlokale i Trondheim by for Trøndelag. Namnet er klart, Camp Nidaros, men lokalitetane er ikkje på plass. Dei har ein lokalitet dei jobbar med, men der set Trondheim kommune seg på bakbeina fordi dei ønskjer å bruke desse lokalitetane til andre ting i staden, utan at det har blitt noko ut av det.

Eg håpar uansett at det på ein eller annan måte ordnar seg i Trøndelag med Camp Nidaros, og at veteranar i Trøndelag kan få eit liknande tilbod som det ein har i Hordaland. Eg håpar også at Forsvaret og andre gode krefter kan hjelpe desse eldsjelene i denne prosessen. Eg trur dette er eit godt tiltak, ein riktig veg å gå. Derfor håpar eg også at Forsvaret kan hjelpe veteranar i andre delar av landet med å få liknande tilbod, spesielt i dei store byane. Dette er etter mi oppfatning eit godt tilbod, det er eit effektivt tilbod, og det er også eit tilbod som kostar lite i forhold til det ein får tilbake, og det ein får ut av det.

Peter Skovholt Gitmark (H) [11:44:53]: Det er åpenbart at regjeringens partienes utgangspunkt er at det skal predikes svovel, eller rettare sagt harde ord mot opposisjonen for å lede oppmerksomheten bort fra det som er proposisjonens innhold og taakelegge regjeringens politikk. Jeg oppfatter argumentasjonen som forunderlig når regjeringen gjør endringer i forsvarssjefens fagmilitære råd og sier at det er klokt, fornuftig og helt nødvendig og at de gjør det kun ut fra Forsvarets operative evne. Når opposisjonen gjør endringer, er det bare et ledd i en lang valgkamp.

Det er andre gang denne regjeringen legger frem en langtidsproposisjon, og det er andre gang man ikke får til et bredt forlik i Stortinget om proposisjonen. Det må være et faresignal som statsråden og de rød-grønne må ta inn over seg. Vi vet ikke hva neste valg måtte bringe, men for Forsvaret vil det alltid være positivt at forsvarspolitikken er bredest mulig fundert. Det gir langsiktighet, og det er ikke regjeringen med på å gi Forsvaret når de kun har et par representanters overvekt i avstemningen som kommer senere i dag. Men årsakene til at regjeringen og opposisjonen ser forskjellig på det, er den store avstanden i virkelighetsoppfatning av hva som er den reelle statusen for balansen i Forsvaret, det er bærekraften i de økonomiske forutsetningene for kommende planperiode og det er Forsvarets reelle operative evne.

Det får meg til å komme inn på forsvarsøkonomien. Regjeringen legger til grunn at ved starten av innværende langtidsperiode er det fullfinansiert og reell balanse mellom oppgaver, struktur og økonomi. Alle mål i langtidsplanen fra 2009–2012 skal være nådd. Det er ikke en virkelighetsoppfatning jeg og Høyre deler. Høyre mener at

den økonomiske virkelighetsbeskrivelsen ikke er i samsvar med dagens situasjon. Det er fortsatt betydelig ubalanse mellom forsvarspålagte oppgaver, struktur og økonomiske ressurser. Det er store økte driftsutgifter knyttet til regjeringens forslag utover forsvarssjefens råd for kommende periode og viktige spørsmål knyttet til reell lønns- og pris-kompensasjon som heller ikke tas opp denne gangen. Det er en rekke uavhengige observatører og sentrale forsvarsmiljøer som gir Høyre rett i dette. Høyre er derfor sterkt bekymret for den økonomiske bærekraften i dagens og det fremtidige norske forsvar. Det må også være en varselklokke for regjeringen og regjeringspartiene at opposisjonen finner behov for å stille 291 spørsmål – oppklarende spørsmål – for å få et beslutningsgrunnlag i denne saken. Statsråden sier at alle relevante spørsmål er stilt og besvart. Hvis opposisjonen stiller spørsmål om hva pendlerkostnadene i Forsvaret er – og en oppfølging som også hadde vært interessant – og om hvordan man kan være med på å redusere pendlerkostnadene i Forsvaret, er svaret man får, at det alltid vil være pendling i Forsvaret. Det er ikke den type svar vi ønsker. Spørsmålet er stilt på en helt annen måte enn det svaret som kommer, og slik var det mange tilfeller av i den spørsmåls- og svarrunden som fant sted.

Det er en rekke angrepspunkter mot opposisjonen – og Høyre i særdeleshet. Det fremste er at vi driver distriktspolitikk. Nei, vi driver forsvarspolitikken av norske interesser, utelukkende fordi vi ønsker et sterkt fremtidsrettet forsvar som faktisk setter operativ evne først. Det gjør at vi har vært med på – og ønsker – å gjøre Heimevernet enda bedre enn i dag ved å fokusere på den spisse enden og ikke antallet. Vi ønsker å opprettholde Mågerø, nettopp fordi vi ønsker nødvendig seighet og redundans. Vi ønsker på sikt tre mekaniserte manøverbataljoner i Hæren. Det å foreta omstillinger er riktig, men tempoet må også være riktig, og det må være solide og etterprøvbare analyser. Man må skape forankring og forutsigbarhet i hele organisasjonen og redusere kompetansetapet.

Dette er en del av de tingene som det er store mangler ved i det vi nå diskuterer, og som ligger til grunn for regjeringspartienes vedtak senere i dag.

Tore Nordtun (A) [11:50:30]: Den sittende regjeringen har arbeidet gjennom flere år for å oppnå en bærekraftig balanse mellom ressurser, oppgaver, ambisjonsnivå og operativ evne for Forsvaret. Det er det aller viktigste når vi ser det i den store helheten. Det er i dag en god balanse med evne til å ivareta dagens oppgaver og samtidig investere i moderne og framtidsrettede kapasiteter, som vi også skal fatte beslutning om – til de grader – her i dag. Det er også viktig å se på hvordan vi forvalter fellesskapets midler på en god og riktig måte. Da må vi også ta framtidsrettede beslutninger i denne forsamlingen.

Videreutviklingen av Forsvaret skal foregå på en helhetlig måte, og en bærekraftig balanse skal ivaretas. Forsvarssektoren skal være et relevant sikkerhetspolitisk virkemiddel for Norge i framtiden. Den sikkerhetspolitiske utviklingen tilsier at det fortsatt er behov for å videreutvikle et innsatsforsvar som kan møte komplekse sikkerhetspolitiske utfordringer når det gjelder den norske stat

og samfunnsutviklingen. Det ser vi ikke minst innenfor det digitale rom. Det er et nytt krigførsområde som vi må være fullt på høyde med og også ta inn over oss. Det gjør regjeringen, og det gjør en også i innstillingen fra komiteen.

Forsvaret må være fleksibelt, robust og i stand til å forholde seg til mange ulike scenarioer. Norge må ha et forsvar som er i stand til å levere tilpassende bidrag innenfor et bredt spekter av oppdrag, både planlagte og uforutsette. Flertallet i innstillingen i dag ser på det på de fleste punktene, og regjeringspartiene står samlet om disse viktige tingene.

Vi ser det også som svært viktig å legge vekt på at Forsvaret skal utvikles som et forebyggende instrument framover. Det skal representere en krigsforebyggende terskel.

Nordområdene våre stiller oss overfor nye utfordringer. Heldigvis er det et område med sikkerhet og stabile forhold. Det preges av politisk stabilitet, men vi må være obs på hva som kan skje i framtiden i dette området, vi må ta høyde for hvordan det kan utvikle seg, og også se på de andre landenes interesse for området. Det er en annen situasjon i nordområdene enn i Skagerrak.

Delelinjeavtalen i Barentshavet mellom Norge og Russland fra 2011 gir ny kraft til samarbeid og til å legge til rette for en bedre ressursutnyttelse på begge sider av denne nye grensen. Det militære samarbeidet mellom Russland og Norge, bl.a. gjennom jevnlig besøk og øvelser, er viktig for tillitsbyggingen i nordområdene, og vi må ta sikte på å videreføre denne virksomheten. Samtidig har nordområdene stor militærstrategisk betydning for Russland, og Russland vil fortsatt være en viktig faktor for norsk sikkerhetspolitikk framover.

Det jeg også vil si noe om, er de store utfordringene man har innenfor Forsvaret når det gjelder rekruttering og å beholde personell framover. Personell er tross alt den viktigste ressursen vi har i Forsvaret, og som vi skal bygge videre på. Da må vi også ha kompetanse, og vi må organisere personellet på en riktig og god måte, slik at vi ivaretar det. 35-årsregelen skal inkluderes i vurderingen, samt at dette også må ses mot ordningen for grenaderer og matroser. På dette området, når det gjelder personellutviklingen, har komiteen heldigvis vært helt enstemmig – her må det tas krafttak. Det har regjeringen signalisert på en god og trygghende måte, og her må vi også ta Forsvarets organisasjoner på alvor og med i de videre vurderingene og utviklingen på dette området.

Til slutt vil jeg si at forsvars- og sikkerhetspolitikk er altfor viktig til at det skal drives valgkamp på dette området. Hvis vi ser på innstillingen, er det heldigvis enighet om de store strukturene. Men vi kan ikke opprettholde en struktur som ikke trengs når vi ser på helheten. Vi må vise vilje til å styre. Det forundrer meg når representanten Skovholt Gitmark sier at mindretallet i komiteen, men flertallet i forsamlingen tåkelegger regjeringens politikk. Hvorfor er da Høyre og Fremskrittspartiet så ivrige etter å spørre – de har jo stilt 291 spørsmål? Det er ingen tåkelegging av politikken. Vi sikrer et forsvar for framtiden fortsatt.

Øyvind Korsberg (FrP) [11:55:41]: Jeg vil starte på samme måte som representanten Morten Høglund gjorde, nemlig med et sitat:

«Forsvaret i nord må planlegges ut fra mulige trusler om ti–tyve år fra et aggressivt Russland, ressursHungriKina og til og med EU-land som gjerne ser at kontrollen vår med naturressurser svekkes.»

Det var statssekretær Roger Ingebrigtsen som uttalte dette i Tromsø. Jeg må bare si at jeg og mitt parti er helt enig i de uttalelsene, og det er det som danner utgangspunktet for vår politikk.

Vår politikk har andre økonomiske rammer enn de andre partienes. Det har den hatt i all den tid jeg har vært på Stortinget – det begynner å bli noen år – og det er den politikken vi mener er nødvendig for å ivareta Forsvarets oppgaver også i lang tid framover. Det er ikke noen god strategi å bygge ned et forsvar, samle alt på én plass og dermed sørge for å ha alle eggene i én kurv. Det var ikke en god strategi da jeg var i førstegangstjeneste, og det var heller ikke en god strategi da jeg var på Forsvarets høyskole for noen år siden. Men det er altså den strategien denne regjeringen legger til grunn. Det ser vi mange eksempler på, og det synes jeg er svært betenkelig.

Så vil jeg, når vi behandler denne saken, også få lov til å takke alle som har engasjert seg i saken. Jeg sitter ikke i utenriks- og forsvarskomiteen, men jeg har fått veldig mange telefoner og e-poster fra folk som engasjerer seg i forsvarssaken, fra ansatte i Forsvaret og folk rundt. Det er med stor bekymring de ser på omstruktureringene man gjør i Forsvaret og også den nedleggelsen. Det er nyttige og verdifulle innspill, og noen av dem har jeg spurt om de ikke kan gå ut i det offentlige rom og si det. – Nei, i og med at vi har tenkt å ha en karriere i Forsvaret, så kan vi ikke gjøre det, svarer de. Det er betenkelig å få en sånn type beskjeder.

En av de tingene som skal legges i en kurv, er luftovervåkingen og nedleggelsen av Mågerø. Det er jeg sterkt imot. Jeg kommer fra Troms og skulle selvfølgelig, hvis jeg bare hadde vært opptatt av Troms, sagt at det var en god idé, men jeg er opptatt av hele Forsvaret. Hele Forsvaret har ingenting med distriktspolitikk, men rett og slett med nasjonal politikk å gjøre.

Jeg utfordret statsråden i replikkordskiftet på hvordan man skulle fordele de arbeidsplassene som forsvinner fra Mågerø. Jeg utfordrer statsråden på nytt til å komme med et tydelig svar, for det er jo åpenbart, hvis man følger litt med i media, et stort spill om disse arbeidsplassene. Hvis ikke statsråden svarer nå, kommer han til å bli bombardert – hvis det går an å bruke et sånt uttrykk – med spørsmål også i framtiden. Jeg ser statsråden smile og nikke, så jeg forventer at han avklarer det i sitt innlegg.

Så kan man også lese i media at forsvarsministeren truer med å bryte kontraktene på de nye NH90-helikoptrene. Det er et vedtak som er forankret her i Stortinget, og jeg må si jeg blir ganske opprørt og finner det litt oppsiktsvekkende at statsråden går ut og forteller at man skal bryte en kontrakt som er forankret her i Stortinget.

Da vil jeg gjerne utfordre statsråden på om han har politisk dekning for å gå ut med slike uttalelser, eller om det

er et sterkt ønske om å få komme til kontroll- og konstitusjonskomiteen og skrive der. Nå har den komiteen hatt ganske mye å gjøre i det siste, men så vidt jeg vet, hadde de nok klart å rydde plass hvis det er slik at man går ut og setter i gang andre tiltak enn det som er vedtatt i denne salen. Jeg forventer at statsråden i sitt neste innlegg kommer til å fortelle hvor slike uttalelser er forankret.

Når det er sagt, vil jeg bare si at det miljøet man har på Bardufoss når det gjelder helikopter, er utrolig solid. Og det er klart at det vekker stor oppsikt når man nå kan lese at man er i ferd med å bryte avtalene med innkjøp av NH90.

Jeg venter med spenning på statsrådens neste innlegg, der han får rydde litt opp i sine uklare uttalelser.

Presidenten: I samband med at me har den typen debatt me har i dag, tillèt presidenten bruk av ordet «bombardert».

Svein Roald Hansen (A) [12:01:21]: Denne langtidsplanen danner slutten på en omfattende, riktig og nødvendig omstilling av Forsvaret – riktig fordi dagens og morgendagens trusler mot vår sikkerhet ikke kunne håndteres med gårsdagens forsvarsstruktur, nødvendig fordi gapet mellom struktur og ressurser innebar en stadig mer svekket forsvarsevne.

Omstillingene har vært krevende politisk. Kampen for å unngå at tradisjonsrike forsvarsleire tømmes, vil alltid være intens. Omstillingen har vært krevende for Forsvaret, slik omfattende omstillinger i alle store og komplekse organisasjoner er. Derfor skal Forsvaret og dets personell i dag ha ros for at det nå er god orden også på økonomistyringen, og at de har levert sin del av forutsetningen, nemlig en nødvendig effektivisering.

Derfor har vi nå et forsvar hvor det er balanse mellom struktur, oppgaver og ressurser, når vi nå forlater én langtidsplan og går inn i den nye perioden.

Enda viktigere er det at vi har et forsvar som er bedre enn det gamle – bedre sett i lys av dagens og morgendagens trusler, som like gjerne oppstår langt borte, som i et Afghanistan eller i et Libya, og hvor invasjonene skjer hver dag i cyberspace.

Når vi i dag vedtar kjøp av nye kampfly og pansrede kjøretøy, vil vi ha fornyet Forsvarets plattformer og utstyr, alt fra gamasjer og kokekar til fregatter og kampfly. Ja, på noen områder gir vi Forsvaret mer enn det forsvarssjefen mener er nødvendig, når vi opprettholder en HV-styrke på 45 000 kvinner og menn. Jeg tror enhver annen etatsleder misunner forsvarssjefen dette: å få mer av regjering og storting enn man ber om!

Jeg vil understreke at denne regjeringen også har fått på plass en god veteranpolitikk. Det fortjener de som risikerer så mye for å ivareta landets interesser – over 120 000 har tjenestegjort i utenlandsoperasjoner, fra Tysklandsbrigaden i 1947 til Afghanistan i dag.

Denne omstilling, som forsvarsminister Bjørn Tore Godal la grunnlaget for, og som ble påbegynt under Bondevik-regjeringen og nå fullføres, gir oss et av verdens mest moderne forsvar. Mens andre land må kutte i budsjett-

tene, kan vi øke dem – 10 mrd. kr til pansrede kjøretøy, 60 mrd. kr til nye kampfly.

Men det viktigste er at fordi vi har evnet å gjøre noe med en utdatert struktur, går nå bevilgningene til forsvarsevne, til det vi har Forsvaret for – ikke til bygninger, asfalt og betong. Forsvaret ikke har behov for. Det har vært bred enighet om denne vridningen av Forsvarets ressurser, fra ting de ikke trenger, til våpen, utstyr, mannskap og trening som gir forsvarsevne.

Derfor er det så skuffende å se at Høyre og Kristelig Folkeparti ved denne korsveien forlater denne linjen. De skyver upopulære valg foran seg. Unnskyldningen er at beslutningsgrunnlaget ikke skal være godt nok. Teknikken er å stille 291 spørsmål, men ikke godta svarene, fordi de ikke liker de svarene de får.

Det er ikke beslutningsgrunnlaget som er for dårlig, det er beslutningsevnen i Høyre og Kristelig Folkeparti som ikke er god nok. Likevel skal ikke beslutningen i dag gjøres om, hvis det skulle gå så galt at de to partiene kan innta regjeringskontorene etter neste valg.

Klarere kan det derfor ikke uttrykkes: Høyre og Fremskrittspartiet – ja, også Kristelig Folkeparti – presenterer her i dag noe som likner atskillig mer på partienes valgkampplan enn en langtidsplan for Forsvaret som de kunne regjert på.

Fremskrittspartiets Morten Høglund sa at vi måtte foreta valg. Det er en interessant uttalelse fra et parti som ved enhver langtidsplan vegrer seg for å foreta valg og skal beholde alt som det er.

Så vil jeg understreke noe som ikke har vært så fremme i debatten, nemlig viktigheten av industriprogrammet knyttet til kampflykjøpet og vårt behov for at Joint Strike Missile skal inn på disse flyene. Lockheed Martin og amerikanske myndigheter bør merke seg at en samlet komité understreker at amerikanerne må bidra til at JSM integreres i F-35 før forsvarsministeren signerer kontrakten. Jeg er også glad for at en samlet komité peker på at radar også er et område det skal samarbeides om mellom Forsvaret og norsk forsvarsindustri. Det kan bety mye for utviklingen av arbeidsplasser i Norge.

Til slutt litt om verneplikten: Selv om et mindretall av ungdomskullet avtjener førstegangstjenesten i dag, er den allmenne verneplikten viktig. Den gir alle et ansvar for landet sitt, og den gir Forsvaret mulighet til å velge ut de mest motiverte og de best egnede til å avtjene verneplikten. Derfor skal vi beholde den og tilpasse den de behov et forsvar for sin tid krever. Men jeg mener også, som andre har pekt på, at tiden er inne for at verneplikten også gjelder kvinner. Vi trenger mer kvinnelig kompetanse i et forsvar for vår tid.

Anders Anundsen (FrP) [12:06:41]: Det kan nok hende at noen vil hevde at dette er en slags hilsen hjem til Vestfold fra min side, men dette innlegget dreier seg egentlig om at Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet i dag vil vedta å redusere beredskapen mot terror, alvorlige ulykker i luften, over hele Østlandet, Vestlandet, Sørlandet og deler av Midt-Norge. De gjør det mot bedre vitende, med fullt overlegg og utelukkende av distriktspo-

litiske hensyn. I distriktspolitikken navn øker nå faren for at størstedelen av landet vårt legges i radarblinde. Som representanten Korsberg sa fra talerstolen for litt siden, norsk forsvarspolitikkk bør styres som nasjonal politikk, ikke som distriktspolitikkk.

Når Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet i dag vedtar å legge ned CRC-en på Mågerø og forsterke tilsvarende enhet i Sørreisa, vet de at faren for at de tre forbindelseslinjene fra denne delen av landet vi nå befinner oss i, og over fjellet til Sørreisa, er i dårlig forfatning. Under øvelsen Cold Response var jeg en tur innom Mågerø og var selv vitne til at to av de tre forbindelseslinjene som er til Sørreisa, gikk ned på grunn av dårlig vær. En terrorist som vil ramme Stortinget eller regjeringskvartalet med et småfly fylt med sprengstoff, kan be en kompis spreng tre punkt der Norge er smalest, og legge halve landet i radarblinde. At dette vedtaket skal fattes i dag, elleve måneder etter at Norges usårbarhet ble fratatt oss, er uforståelig.

Den 22. juli fikk vi raskt vite hvor viktig det faktisk er å kunne dele ansvar mellom de to CRC-ene vi har i dag. Mågerø kunne konsentreres om aktivitet i og rundt Oslo, mens Sørreisa tok over resten av landet. Det er langt fra utenkelig at et andreanslag kunne kommet luftbåret. Hvis det er for dårlig vær, eller det er teknisk svikt på Sørreisa ved et eventuelt senere terrorangrep mot Norge, vil alle våre statsinstitusjoner ligge åpne for angrep fra luften, fordi de vil være blinde på Sørreisa.

Dette er en kalkulert risiko, sa statssekretær Roger Ingebrigtsen til Tønsbergs blad 30. mars. Det er et risikoni-vå Fremskrittspartiet mener er uholdbart – selv om jeg ser at forsvarsministeren smiler av det her i salen nå. Jeg er skremt over at Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet ser ut til å forstå lite av hvilken risiko de i dag vil påføre størstedelen av landets befolkning. Som nestleder i den såkalte 22. juli-komiteen var jeg ganske fornøyd med at regjeringspartiene viste stor vilje til å samarbeide om løsninger på viktige områder. Jeg tenkte vel at de tok beredskap og sikkerhet på alvor, og var veldig glad for den enigheten vi fant i komiteen. Ved første korsvei hvor beredskap og sikkerhet settes på prøve på nytt, svikter de samme partiene fundamentalt – ikke fordi de mener det er faglig viktig eller riktig, men fordi det inngås avtale på bakrommet om at noen deler av landet må få litt igjen når de ofrer noe annet. Det finnes ikke mange saklige argumenter for at Norge skal bli det første landet i NATO med én CRC. Ikke engang lille Danmark tør å gå fra to til en, selv uten høye fjell og lange fjorder.

Det er i praksis ikke et øre å spare på nedleggelsen, men kostnadene nedleggelsen vil medføre, er heller ikke omtalt i proposisjonen. Jeg så med en viss interesse at GIL forsøkte seg på en sped forklaring i VG ved å si at utholdenheten til det nye systemet skal ivaretas ved å utvikle dublerende teknologiske løsninger, inkludert en mobil kontrollenhet. Det er jo direkte feil. For det første er det ikke lagt inn penger til dublering, for det andre er jo ikke en mobil enhet relevant i dette bildet overhodet. Kanskje skrev GIL dette så dårlig argumentativt nettopp for å demonstrere at det faktisk ikke finnes gode argumenter for å legge alle egg i en

kurv og håpe på at fremtiden bringer fred, fordragelighet og fravær av terror. Det er lov å håpe. Men hele poenget med beredskap er å være forberedt på det utenkelige.

Nå ødelegger man landets fremste forsknings- og teknologiutviklingsmiljø på Mågerø når det gjelder CRC. Borgerne i halve landet utsettes for det Ingebrigtsen kalte kalkulert risiko. Gad vite hvem i denne sal som kan reise seg, legge hånden på hjertet og si at denne endringen gjør vi for å forbedre Forsvaret, forbedre beredskapen og sikre mer trygghet for folk flest. At det går prestisje i slike saker, er rett og slett for dumt, og at Arbeiderpartiet forplikter seg til en oppskrift for potensiell fremtidig katastrofe allerede før saken legges frem for Stortinget, det er alvorlig. Men la det aldri være noen tvil om hvem som er ansvarlig dersom det utenkelige likevel skulle ramme, den dagen det eventuelt skjer.

Bendiks H. Arnesen (A) [12:12:10]: I proposisjonen står det at Forsvaret alene og sammen med allierte skal ivareta norsk suverenitet, norske rettigheter, interesser og verdier. Forsvaret kan også yte verdifulle bidrag i krisesituasjoner. Dette er store og viktige oppgaver som setter krav til omstillingsevne, og som betinger at økonomien som er til rådighet, står i forhold til ambisjonene. I Norge er vi i den gunstige situasjonen at vi kan styrke Forsvaret i en tid hvor de fleste andre land i Europa må foreta store kutt, slik også statsråden nevnte.

Regjeringen har klart og tydelig slått fast at nordområdene er Norges fremste strategiske satsingsområde. Dette innebærer også at Forsvarets tilstedeværelse og virksomhet må være sterk i nord. Jeg er derfor glad for at vi i 2008 fikk styrket Forsvaret i nord ved at bl.a. operativt hovedkvarter ble flyttet nordover til Reitan og Bodø. Dette var en meget viktig flytting, og den har bevist at noe kan ledes fra nord. Det undrer meg derfor at Høyre kritiserer regjeringen for manglende forsvarssatsing i nord, når vi samtidig vet at de og resten av opposisjonen stemte mot denne viktige flyttingen.

Det er svært viktig med gode prosesser når store omstillinger skal gjennomføres. Jeg vil berømme statsråden og regjeringen for gode prosesser også denne gangen. Jeg kommer selv fra et forsvarsfylke, og jeg vet hvor sterkt omstillinger i Forsvaret kan berøre kommuner, lokalsamfunn og ikke minst ansatte. Forsvarskommunene og deres innbyggere har samtidig et meget stort fokus på best mulig tilrettelegging og smidighet overfor Forsvaret.

Jeg er tilfreds med den utviklingen som nå skjer i Indre Troms. Vi kan trygt si at Indre Troms er et sterkt tyngdepunkt for det norske forsvar. Jeg vil også uttrykke tilfredshet med viljen til å finne gode løsninger som gjør at dagens oppgaver for Troms militære sykehus blir videreført på en måte som tjener både sivilsamfunnet og Forsvaret.

Jeg er også glad for at det meget moderne anlegget for luftovervåking i Sørreisa beholdes og styrkes. Med de store investeringer som er gjort, og som skal gjøres her, er det nå på tide å se denne stasjonen i et meget langsiktig perspektiv. Her er det god plass, og her er det stor kompetanse og stabil arbeidskraft. De fleste arbeidstakerne er fast bosatt i området.

Når det gjelder valg av kampflybase, må vi legge vekt på de faglige vurderinger, men ett ufravikelig krav er at det må være kampfly stasjonert også i nord. Dette mener jeg blir innfridd ved at den moderne basen på Evenes i Nordland blir tatt i bruk igjen.

Evenes er den siste flystasjonen som er bygd i Norge, og jeg er av dem som har hatt tro på at disse store investeringene måtte kunne komme til nytte igjen. Den 14. mai i år sa da også generalinspektøren for Luftforsvaret til avisen Harstad Tidende at Evenes totalt sett er det beste alternativet som framskutt base i nord. Denne faglige vurderingen er det viktig å ha med seg i debatten her i dag.

Vi må også ha med oss at flystasjonen på Evenes er lokalisert i et område hvor støypproblemene er minimale. Samtidig er denne stasjonen lokalisert mellom to aktive bysamfunn med gode tilbud med hensyn til både utdanning, arbeid, kultur, barn, ungdom osv.

Flere mindre og vitale bygdesamfunn og bygdesenter ligger også på begge sider av Evenes flystasjon. Dette gjør flystasjonen enda mer attraktiv for dem som skal jobbe der i årene som kommer.

Eirik Sivertsen (A) [12:17:21]: La meg få starte med å uttrykke skuffelse – min egen skuffelse, skuffelsen til svært mange innbyggere i Bodø og Nordland og skuffelsen til mange i hele Nord-Norge. Forsvaret har i 60 år hatt base for kampfly i Bodø, og vi er skuffet fordi et bredt flertall i Stortinget i dag vil endre på det. La meg få lov til å understreke at Bodø ville ha vært et godt alternativ til Ørland som enebase for kampflyene også i fremtiden, ikke minst fordi en kunne ha samlet all virksomhet på én base og fortsatt hatt et tilstrekkelig og tydelig nærvær av kampfly i nordområdene.

Det kommer ikke som noen overraskelse på noen hva beslutningen kommer til å bli i Stortinget i dag. Det har vært klart ganske lenge. Vi har også kommunisert det tydelig gjennom media. For oss ville det å late som noe annet være å kaste blå i øynene på folk. Vanskelige beslutninger må tas; de kan ikke bare skyves ut i tid med stor usikkerhet for de berørte.

Jeg forstår – og deler – skuffelsen til mange av mine velgere og andre innbyggere i Bodø og i Nordland. Etter å ha jobbet systematisk for lokalisering av de nye kampflyene til Bodø siden 2006 sammen med mange gode partifeller erkjenner jeg likevel at vi har tapt den kampen. Nå er tiden kommet for å rette blikket framover.

Når Forsvaret forlater de områdene i Bodø de har disponert til sin flyvirksomhet gjennom 60 år, kan ikke Forsvaret bare lukke øynene og late som ingenting. Ved nedleggelsen av Bodø hovedflystasjon er det nødvendig at Forsvaret på en akseptabel måte bidrar til å tilbakeføre de arealene de har disponert, til sivilsamfunnet. Jeg forutsetter at regjeringen i samråd med lokale myndigheter sørger for en hensiktsmessig tilbakeføring, slik at arealene kan utnyttas til å utvikle nye arbeidsplasser. Da vil jeg understreke at i den prosessen må Bodø kommune kunne disponere tilgjengelig areal raskt, slik at utviklingen av flystasjonen ikke legger unødvendige begrensninger på utviklingen av den viktige motoren Bodø er i regionen.

Det er grunn til å anta at Forsvarets virksomhet kan ha medført miljømessige konsekvenser. Omfanget av utslipp, forurensning mv. må kartlegges, og man må vurdere om Forsvaret skal rydde opp i eventuelle skadelige miljømessige forhold før de forlater områdene, i hvert fall må de som overtar områdene, erkjenne sitt ansvar for oppryddingen. Vi kan ikke tillate at ansvaret for de miljømessige belastningene som er blitt påført sivilsamfunnet, pulveriseres.

Bodø lufthavn er en av landets mest trafikkerte flyplasser målt i både antall passasjerer og flybevegelser. I dag eier og driver Forsvaret flyplassen, og Avinor betaler for sin bruk. Ved nedleggelse av hovedflystasjonen må det sikres en smidig overføring av eieransvaret til Avinor. Rullebanens tilstand tilsier også en rask avklaring, og vi må ikke komme i en situasjon der kjekling mellom sektormyndigheter begrenser utviklingsmuligheten for en av de viktigste flyplassene i regionen. Jeg er glad for at et flertall i komiteen gjennom sine merknader viser at de støtter opp om synet på disse forholdene.

Hvis en skal forstå det moderne Nord-Norge, må en forstå den kalde krigen. Under den kalde krigen ble det bygd opp en betydelig infrastruktur av militære anlegg i Norge, særlig i Nord-Norge. Mange av disse anleggene er solgt, overdratt til andre eller stengt. Den kalde krigen er en sentral del av den norske historien, og det er viktig at noen av disse militære anleggene blir tatt vare på for ettertiden. Dessverre ligger mange av anleggene naturlig nok langt utenfor allfarvei og er derfor vanskelig tilgjengelig for et bredt publikum.

Bodø hovedflystasjon inneholder en atomsikker hangar som kan være et bevaringsverdig festningsverk fra perioden, og som lett kan gjøres tilgjengelig for publikum. Det vil også kunne være en styrke for det nasjonale luftfartsmuseet, et av de få nasjonale museer som er lokalisert utenfor hovedstaden, og for Forsvarets flymuseum, som er lokalisert bare noen hundre meter unna denne hangaren.

Jeg er glad for at komiteen i sine merknader er opptatt av bevaring av relevante festningsanlegg. Jeg vil derfor gjerne utfordre statsråden på om han vil få gjort en vurdering av om Anlegg 96 ved Bodø hovedflystasjon kan være bevaringsverdig, og eventuelt se på muligheten for hvordan dette kan tas i bruk i samarbeid med de nevnte museene.

Bodø er, som mange har sagt, Norges forsvarshovedstad og skal også være det i framtiden. Det vil styrkes ved at regjeringspartiene i Stortinget nå vil støtte opp under flytting av GIL og Luftforsvarets øverste ledelse mv. til Bodø. Også styrkingen av et nasjonalt luftoperasjonssenter vil understreke den betydning som Bodø har som forsvarshovedstad. Det er ikke en kompensasjon for at man legger ned hovedflystasjonen; det er en flytting og en etablering som vil styrke Norges operative evne.

Presidenten: Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Tove-Lise Torve (A) [12:22:46]: Heimevernet er en viktig innsatsstyrke i vårt langstrakte land, først og fremst

som en del av vårt militære forsvar, men det er også tilgjengelig for sivil innsats ved behov. Det unike med Heimevernet er at man raskt kan mobilisere store mannskaper lokalt.

Denne lokale mobiliseringen er spesielt viktig i deler av landet hvor framkommeligheten grunnet ekstreme værforhold kan være vanskelig, både til lands, til vanns og i lufta.

Dette fikk vi til fulle erfare under uværet Dagmars dramatiske besøk på Nordvestlandet i romjula. Hadde det ikke vært for Heimevernets raske mobilisering og innsats, ville innbyggerne garantert vært både strømløse og veiløse mye lenger enn det de ble.

De dramatiske hendelsene 22. juli viste oss at terrorhandlinger kan ramme landet voldsomt, hvor som helst og når som helst. Her gjorde også Heimevernet en stor og viktig innsats.

Da forsvarssjefen i sitt fagmilitære råd foreslo å legge ned flere heimevernsdistrikter, var det mange som mobiliserte sterkt for å påvirke regjeringen før den skulle legge fram sin langtidspan for Forsvaret. Spesielt gjaldt dette selvsagt i de regionene hvor heimevernsdistrikt ble foreslått nedlagt – så også i mitt hjemfylke, Møre og Romsdal, hvor HV-11 og Setnesmoen var truet. Politikere og fagorganisasjoner med flere brakte til torgs mange sterke og gode begrunnelser for at distriktet måtte bestå.

Jeg vil berømme statsråden og regjeringen for hvor tilgjengelige de gjorde seg for alle som hadde meninger i sakens anledning, og argumentasjonen vet vi nådde fram.

Derfor er det mange som puster lettet ut og er kjempefornøyde med regjeringens holdning til Heimevernet når langtidspanen for Forsvaret vedtas i Stortinget i dag.

Jeg er glad for at regjeringen ikke vil sentralisere Heimevernet. Ikke bare vil muligheten for å kunne mobilisere raskt lokalt bli dårligere, men den lokale kunnskapen som det lokale Heimevernet innehar i dag, ville også forsvunnet.

Arbeiderpartiet er opptatt av en god og trygg beredskap i hele landet. Det viser vi bl.a. gjennom forslaget til distriktsstruktur i Heimevernet, og ved å øke omfanget av trening og øving.

Arbeiderpartiet er også opptatt av å videreutvikle og modernisere det vi allerede har. Derfor er vi veldig glad for regjeringens varslede arbeid, med å se på hvordan vi best mulig kan anvende Heimevernet, Sivilforsvaret og politireserven sammen for å ivareta samfunnssikkerheten i landet vårt.

Ingjerd Schou (H) [12:25:47]: Etter å ha hørt på debatten så langt tror jeg jeg vil anmode Arbeiderpartiet om å legge til side kritikken mot at opposisjonen begrunner sin innstilling, at dette er snakk om distriktpolitikk og valgkamp – man må droppe denne billige retorikken. Jeg vil nøye meg med å si at så langt er det Arbeiderpartiet som har konsentrert seg mest om lokaliseringsspørsmål. Jeg tror det er viktig at Arbeiderpartiet tar ansvar for egen politikk.

En samlet opposisjon vil stemme mot nedleggelse av Rygge flystasjon, og det gjør vi fordi vi mener at regje-

ringens forslag er dårlig utredet og svakt begrunnet. Forsvarsdepartementet har ikke vært i stand til å gi svar på helt grunnleggende spørsmål knyttet til operative forhold, kostnader og regjeringens forutsetning om avhending av store arealer, samtidig som det skal opprettholdes militær aktivitet. Det henger altså ikke sammen.

Viktig infrastruktur for luftmilitær beredskap, ammunisjonslager og drivstoffanlegg vil måtte videreføres. Det samme gjelder funksjoner som må opprettholdes for Heimevernet. Regjeringen har ikke evnet å gi nødvendige svar på hvordan dette skal skje, og hvor mye penger det skal koste. Dette er forhold som krever nærmere utredning.

Opposisjonen er også samlet om at vi vil videreføre militær flyplassdrift ved Rygge, og det handler ikke om noen utsettelse. Vi mener at dagens drift i militær regi, i samdrift med Rygge Sivile Lufthavn, er en god modell, både for Forsvaret og for lufthavnen. Kostnadsdelingen er fordelaktig for Forsvaret, samtidig som man gjennom militær drift sikrer full råderett og fleksibilitet. Ut fra hva vi har kunnet bringe på det rene, har nedleggelse, avvikling og flytting fra Rygge vært en forutsetning for alle de tre utredningene som er gjort. Det holder ikke.

Jeg minner nok en gang om at flytting av Generalinspektøren for Luftforsvaret med stab og luftinspektorat ikke er anbefalt av forsvarssjefen. Den foreslåtte flyttingen har høye økonomiske kostnader og vil utgjøre en stor merbelastning i en allerede krevende tid for Luftforsvaret. Å gi organisasjonene og miljøet som faktisk skal planlegge og lede omstillingen, nemlig Generalinspektøren med stab og direktorat, ro og forutsigbarhet, ville derfor være ønskelig. Det er også gode forutsetninger for en kraftsamling av Luftforsvarets aktiviteter i Sør-Norge, på Rygge.

Samlokalisering mellom militær aktivitet – som taktilisk helikoptertransport, sivile beredskapssetater – og politiets skarpe enheter burde også vært vurdert. Det er ikke gjort. Det er også slik at når det gjelder å legge hele Østlandet og Sørlandet bart for luftforsvar, er min eneste kommentar: At de tør! Jeg tror det er viktig å si at når vi har spurt om man kunne ha sett på justissektoren og forsvarssektoren sammen, så er forsvarsstatsrådets svar at det har vi bare gjort med tanke på Forsvaret.

Tor-Arne Strøm (A) [12:29:12]: La meg først si at det har vært en krevende tid for oss arbeiderpartirepresentanter fra Nordland – det er ikke til å stikke under stol – etter at stortingsgruppen den 29. februar fattet vedtak om Ørland istedenfor Bodø som kampflybase. I det gruppemøtet fremmet undertegnede forslag om Bodø på vegne av oss fire fra Nordland. Det er viktig å få sagt det fra denne talerstolen, for det er faktisk noen som har beskyldt oss for at vi ikke har gjort noen ting. Vi har kjempet for Bodø helt til målstreken og over målstreken.

Først og fremst vil jeg gi ros for den prosessen som statsråden i forkant hadde lagt opp til. Jeg synes at vi fra Nordland Arbeiderparti og nordlandsbenken har tatt mange initiativ til møter for å få diskutert dette, både før vedtaket og etter vedtaket i stortingsgruppen. Det har også statsråden vært med på å bidra til, og det har ikke vært mangel på det.

Regjeringen har landet på Ørland, og med framskutt base på Evenes, og sånn kommer vedtaket som blir gjort her i dag, til å bli. Det som er viktig nå, er å snu blikket framover og se på de mulighetene som finnes for fremtiden, i nær dialog med Bodø kommune, fylkeskommunen, ansatte osv.

Allerede den 19. juni er det tatt initiativ til et møte i Bodø med ulike aktører om temaet «Bodø etter F-16». Det er veldig bra, og det arbeidet starter nå.

Vi har også hatt nær dialog med de ansatte på hovedflystasjonen, og vi har vært ærlige og antydte hvilken vei dette kom til å gå. Det har vært en selvfølge at de ansatte har kjempet helt inn. Men etter i dag er det viktig at man ser på mulighetene som ligger foran en i de årene som man går i møte.

Det viktigste arbeidet nå gjelder personell og kompetanse og evnen til å tiltrekke seg, rekruttere, utvikle, anvende og beholde rett personell med rett kompetanse. Det utgjør en av forsvarssektorens viktigste utfordringer. Jeg er veldig fornøyd med at dette skal prioriteres høyt i kommende langtidperiode.

Flytting av Generalinspektøren for Luftforsvaret med stab til Reitan vil utgjøre ca. 200–250 stillinger ved utgangen av 2014. Men dette har liksom kommet bort i diskusjonen. Vi må se på dette som et veldig positivt bidrag til det som skal skje videre i Bodø, og ikke bare snakke negativt om det.

Til slutt vil jeg si to ord om Heimevernet. Jeg er veldig tilfreds med at Heimevernet videreføres med samme distriktsstruktur som i dag, og med om lag de samme personalrammer. Jeg er veldig tilfreds med at Drevjamoen på Helgeland vil bestå.

Vi vil i dag gjøre et vedtak om en bra samlet langtidplan for Forsvaret, som skal gjelde i mange år framover.

Marit Nybakk hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Lars Myraune (H) [12:32:23]: Den innstillingen som vi behandler i dag, heter Et forsvar for vår tid, og det er en god overskrift. Ethvert forsvar trenger å tilpasses sin tid. Altfor ofte har vi sett at Forsvaret har tilpasset seg den siste krig. Altfor ofte har vi sett at strukturen er blitt til ved stor grad av distriktspolitikk.

I dag har vi et forsvar som vi skal være stolte av. Vi får et forsvar som vi skal bli enda mer stolte av.

Jeg hadde gleden av å være til stede da forsvarssjefen presenterte sin anbefaling, og den gledet meg. I mer enn 40 år var jeg med i Luftforsvaret på en rekke, nesten kontinuerlige strukturendringer, og det skal jeg love deg tar på for personellet. Nå håper jeg at vi skal slippe det i mange, mange år framover.

Det er da også stor enighet i denne sal om det aller meste i innstillingen, det aller meste av det som er viktig. Det kanskje viktigste er flykjøpet, som vil skaffe en kapasitet som er helt formidabel, og som vi nok skal få stor glede av. Ellingsen sa at hvis disse flyene er like bra som F-16, skal vi være fornøyd. Jeg hadde gleden av å fly F-35-simu-

latoren på Kjeller for to uker siden, og jeg skal love at det er noe helt annet.

En annen ting som jeg vil nevne, er verneplikten, som Sverre Myrli nevnte. Jeg har erfaring fra NATO stab, hvor mange har jobbet for meg uten å være en del av et vernepliktforsvar. Konklusjonen min var: Takke meg til en norsk korporal som kommer inn for ett år!

La meg så si litt om strukturen. Ørland som kampflybase er et glimrende valg ut fra mine erfaringer fra Ramstein, hvor jeg ledet luftoperasjoner. Ikke noen annen base i Europa er i nærheten av å ha de mulighetene verken på basen eller øvingsområdet, for ikke å snakke om at man har AWACS-basen der. Flere ganger prøvde vi, men vi lyktes ikke i særlig grad sammenlignet med på Ørland.

Når det gjelder QRA, har forsvarssjefen sagt at det trengs ikke, for det kan vi gjøre uansett med å flytte på oss. Det har vi vist gjennom operasjonene i Libya. Når det nå skal være en, hadde jeg nok gjerne sett at det ble Andøya, for da hadde vi fått en engangsinvestering for støyen. Nå må vi derimot drive to baser, og det er ikke bra.

Jeg skal også nevne at når det gjelder Bodø, har Høyre sagt at vi ønsker en utredning av kostnadene for å komme seg ut av Ørland, og Eirik Sivertsen ga uttrykk for det som Høyre mener her.

Til slutt CRC-strukturen, Mågerø. Det er kanskje det som tar meg aller mest. Jeg anbefalte i sin tid å legge ned fem av de andre stasjonene, og vi satt igjen med absolutt minimum, langt under det som de fleste andre land har. Dette legger i mange tilfelle Sør-Norge i et mørke når det gjelder ledelse av luftoperasjoner. Jeg håper i hvert fall at det utsettes til vi har sikre linjer.

Irene Lange Nordahl (Sp) [12:35:50]: Nordområdene er i rask utvikling. I løpet av et par tiår har området gått fra å være et sikkerhetspolitisk spenningsområde til å bli et reelt energi- og ressurspolitisk kraftsentrum, med muligheter for seilingsleder for betydelig sjøtransport. Nordområdepolitikken har utviklet seg til å bli Norges viktigste strategiske satsingsområde, og det skal reflekteres i den videre utviklingen av Forsvaret.

Forsvaret utfører sin kjernevirksomhet i nord, og de må derfor være tungt til stede i nordområdet for alle forsvarsgrenene. Derfor har også valget av kampflybase vært svært krevende.

Jeg vil også understreke at det er viktig å vise respekt for og stolthet over den store innsatsen som Forsvarets personell gjør hver dag for nasjonen, når vi nå fører debatt om Forsvarets framtid.

Den nye langtidsplanen slår fast at det skal være en sterk tilstedeværelse i nord gjennom styrking av Luftforsvaret og Hæren i Troms og etablering av en permanent framskutt kampflybase, QRA, på Evenes. Dette er viktig for å sikre tilstedeværelse av kampfly i nordområdene, og jeg har forventninger om at det blir økt kampflyaktivitet på Evenes i tiden framover.

Senterpartiet er tilfreds med at 2. bataljon på Skjold skal opprettholdes, og at Hærens volum og fokus på verneplikten opprettholdes, i tillegg at driften av Bardufoss flyplass skal sikres, og at Bardufoss videreføres som ho-

vedbase for militære helikoptre. For Senterpartiet er dette svært viktige saker i arbeidet med ny langtidsplan.

Senterpartiet er opptatt av å videreføre Troms militære sykehus innenfor en ramme hvor det skal kunne videreutvikles til et lokalmedisinsk senter. Det er nå viktig at det blir en avklaring på hvordan dette helsetilbudet skal ivaretas i tråd med Samhandlingsreformen, og at Forsvaret bidrar økonomisk i dette arbeidet. Det er også viktig at det blir ivaretatt et medisinsk tilbud i Bardu fram til det nye senteret er på plass.

Jeg er glad for at alt av Luftforsvarets kontroll- og varslingsvirksomhet skal skje på CRC Sørreisa, sammen med Luftforsvarets kontroll- og varslings-skole, og at komiteen i sine merknader presiserer dette. Det er derfor svært viktig at det nå flyttes et nødvendig antall personell til Sørreisa for å ivareta de samlede oppgavene. Dette er den mest fornuftige løsning for Forsvaret, på et av NATOs mest moderne anlegg. Senterpartiet er helt enig med komiteen når det understrekes at skolesenteret må flyttes til Sørreisa så snart som mulig.

Jeg vil gi honnør til de tillitsvalgte og ansatte ved CRC Sørreisa og til mine rød-grønne kollegaer for innsatsen de siste månedene. Nå ser jeg fram til å delta på 50-årsjubileet til CRC Sørreisa til helga.

Det er i Stortinget de politiske vedtakene fattes. Nå må også generalene følge Stortingets klare ordre.

Statsråd Espen Barth Eide [12:38:57]: Jeg føler behov for å knytte noen kommentarer spesielt til det som har vært sagt fra Anundsen og andre om Mågerø. Det er selvfølgelig ikke slik at vi på noe tidspunkt skal være blinde når det gjelder luftovervåkning i Norge, og det er selvfølgelig heller ikke slik at dette er et produkt av et såkalt politisk spill, hvor noen har sittet i politisk ledelse og funnet på at vi klarer oss med kun én kontroll- og varslingsstasjon. Det har forsvarssjefen gjort, det gjorde forrige forsvarssjef, og det støtter Generalinspektøren for Luftforsvaret.

Så foreslo forsvarssjefen at vi skal etablere et luftoperasjonssenter på Reitan. Det er ikke en kontroll- og varslingsstasjon, men det vil ha anledning til å overta mange av kontroll- og varslingsstasjonens muligheter i en krisesituasjon, så der får man altså like mye redundans som man nå har hatt. Dessuten er vi allierte i NATO, vi deler luftbildet med andre land allerede, og en av de helt klare trendene – jeg snakket senest i går med min belgiske kollega – er at europeiske land deler på å overvåke luftbildet i Europa. Vi har et stort område, vi skal selvsagt gjøre det i Norge, men teknologien utvikler seg slik at det er ikke hvor man sitter, men hvor radaren står, som avgjør hvilken kvalitet man har.

Representanten Myraune hadde et viktig poeng, som jeg vil understreke spesielt her, og det er at det må være en sammenheng mellom en eventuell slik beslutning, slik jeg skjønner representanten Myraune, og sikrede linjer. Da kan jeg minne om at vi i høringen også informerte om at det nå gjøres omfattende investeringer i militære digitale fibernett som ytterligere øker redundansen i linjene i Norge. Derfor er denne forestillingen om at det er et be-

stemt punkt, et sted tilfeldigvis i Midt-Norge, som man kan klippe over med tang, helt grunnleggende gal. Godt er det. Vi har jo et svært stort fokus nå på informasjonssikkerhet, også på sikkerheten i systemet. Jeg skjønner bekymringen for dem som jobber der, det er et flott miljø, det er en flott arbeidsplass, jeg kjenner den, men det er altså slik at man av og til må ta noen slike valg.

Så vil jeg understreke til Eirik Sivertsens innlegg at det selvfølgelig er slik at vi skal sørge for en god dialog med Bodø kommune og menneskene som bor der, om avviklingen av flystasjonen, slik Forsvaret har gjort mange andre steder. Det er alltid trist å miste et forsvarsanlegg. Min erfaring er at det stort sett går bra, og både arealer, bygninger og infrastruktur kan brukes til andre samfunnsnyttige formål, herunder kanskje også museumsdrift. Uten at jeg vil stå her og love noe, har jeg i hvert fall lyst til å si at jeg har hatt det første møtet med styreleder i Isfronten for å se på i hvilken grad man kan utnytte noe av dette til den historiske interesse det definitivt vil kunne ha.

Øyvind Halleraker (H) [12:41:59]: Jeg synes det er synd at regjeringspartiene her i dag ikke kommer til å støtte forslaget fra en samlet opposisjon om å nedsette et bredt sammensatt utvalg med mandat til å vurdere et helhetlig alternativ til dagens kompensasjonsordninger for skadde veteraner. Høyre og de andre opposisjonspartiene har antydning en modernisert krigspensjon eller tilsvarende. Det hadde tjent regjeringspartiene til ære å støtte dette forslaget og gjennom det heve anerkjennelsen og viktigheten av den innsatsen som norske soldater gjør i skarpe oppdrag, og når de blir skadet for livet.

Det har vært stor enighet i denne sal om å styrke anerkjennelsen og oppfølgingen av Forsvarets veteraner. Derfor er det overraskende at vi her skiller lag. Vi er etter Høyres mening ikke ved målet, fordi dagens ordninger for erstatninger til skadde veteraner oppleves som uoversiktlige og uryddige. Fortsatt legges heller ikke prinsippet om lik erstatning for lik skade til grunn. Høyre mener derfor det er et stort behov for å samle og forenkle erstatningsordningene, og altså gjerne i form av en tjenestebasert, modernisert krigspensjon.

Mange av veteranene og de skadde har utført sin tjeneste med bakgrunn i våre spesialstyrker, FSK, HJK og MJK. De utgjør en svært viktig kapasitet i Forsvarets definitive spisse ende. Dette er det stor tverrpolitisk enighet om, og det er bra. Det er derfor med stor forventning at vi i Høyre imøteser Forsvarets mulighetsstudie for videreutvikling av spesialstyrkenes beredskap for kontraterroroperasjoner.

En samlet komité sender i sine merknader et tydelig signal om at forsvarssjefen bør vurdere å gi også MJK nasjonale oppgaver knyttet til sjøbasert kontraterror og en formalisert beredskapsrolle. De viktigste av våre installasjoner knyttet til olje- og gassvirksomhet er lokalisert i MJKs nærområde på Vestlandet og i Nord-Norge. Responstid, maritim kompetanse og ikke minst tilhørighet og nærhet til næringsclusterne bør være vesentlige hensyn å ivareta når disse viktige kapasitetene skal gis en ny operativ innretning, noe som også er helt påkrevd. Det har siste års hendelser vist oss.

Sylvi Listhaug (FrP) [12:45:02]: Jeg registrerer at statssekretær Roger Ingebrigtsen blir mer sitert enn forsvarsministeren, og da er det fristende å spørre om forsvarsministeren har en «løs kanon på dekk».

Fremskrittspartiet ønsker å beholde Heimevernets styrke, innenfor en ramme på 45 000 mannskaper, med 5 000 soldater i innsatsstyrken. Heimevernet er en betydelig ressurs i forbindelse med territorielt forsvar.

Fremskrittspartiet er opptatt av at hele Heimevernet må utrustes, slik at det har best mulig utstyr og riktige kapasiteter for å løse sine oppdrag. For å oppnå en best mulig utnyttelse av Heimevernet og den ressursen som HV er, også når det gjelder å støtte det sivile samfunnet, må det legges opp til mer øving og trening. Fremskrittspartiet mener det må være årlig trening på de enkelte objektene for å sikre at mannskap og planverk er oppdaterte og forberedt på oppdraget.

Det har gjennom flere år kommet mange bekymringsmeldinger som er knyttet til Heimevernets utvikling og operative evne. Manglende øving og trening, med et absolutt bunnivå i 2009, har redusert den reelle operative evnen i store deler av Heimevernets struktur, i altfor stor grad. Derfor er det helt nødvendig å snu denne utviklingen, noe som ikke minst flere hendelser det siste året har vist oss.

Fremskrittspartiet er opptatt av at alle samfunnsressurser skal utnyttes best mulig. Et nært samarbeid med andre relevante etater er nødvendig for å sikre at samfunnet har en best mulig beredskap og står godt rustet dersom uforutsette hendelser eller katastrofer inntreffer.

Samarbeidet med Sivilforsvaret og politiet må styrkes, og det må legges opp til felles øvelser og beredskapsplaner, der det er naturlig.

Sjøheimervernet er en betydelig ressurs med viktige militære oppgaver knyttet til kysten og kystnære farvann. Vi er opptatt av at soldatene i Sjøheimervernet skal utdannes og trenes i tett samarbeid med både Landheimervernet og Sjøforsvarets enheter. Fremskrittspartiet ønsker ikke det vi ser på som en sterk nedbygging av Sjøheimervernet, slik det legges opp til av regjeringen. Vi ønsker å videreføre nåværende oppgaver knyttet til maritim overvåking, kontroll med skipsfart og med styrket innretning mot sikring av objekter.

Elisabeth Aspaker (H) [12:47:53]: Denne saken angår svært mange i og rundt Forsvaret, og det store engasjementet i saken er et sunnhetstegn i et demokratisk land. Lokaliseringssaker er vanskelige – det har mange her i salen fått erfare, og det har vi også hørt flere gi uttrykk for.

Viljen til forsvar handler om den forsikringspremie som vi er villige til å betale for å bevare et fritt og uavhengig Norge. Den kalde krigens utfordringer har blitt avløst av nye sikkerhetspolitiske utfordringer, som krever at nasjonen Norge har tilstrekkelig forsvarsevne, både til lands, til vanns og i luften. Derfor er Høyre opptatt av å styrke Forsvarets operative evne, og derfor har Høyre foreslått andre prioriteringer og andre løsninger enn regjeringen, på en del punkter. Derfor er også Høyre genuint opptatt av en personell- og kompetansereform i Forsvaret. Et høyteknologisk forsvar stiller andre og minst like

store krav til kompetanse og stabilitet blant de ansatte i Forsvaret.

Norges nordområdeutfordringer har også en forsvarsmessig side. Modernisering og oppbygging av russisk forsvarskapasitet i nord er en realitet. Svaret fra norsk side må være en robust og tydelig tilstedeværelse av norsk forsvar i nord, også i fremtiden.

Forsvarsfylket Troms, med Hærens tyngdepunkt i nord i Bardu og Målselv, Luftforsvarets helikopterbase på Bardufoss og CRC i Sørreisa, fyller viktige oppgaver i Forsvarets styrkeproduksjon. Med de store investeringene som er gjort i øvingsfelt, som sammenbindingen av Mauken–Blåtind, har Indre Troms ivaretatt sin viktige vertskapsrolle ved å legge enda bedre til rette for Forsvarets virksomhet. Jeg vil også minne om at utenlandske styrker fra en rekke NATO-land hyppig bruker øvingsområder i hele Troms.

Jeg er glad for den brede enigheten om behovet for å videreutvikle Forsvarets virksomhet i nord, og er tilfreds med at Indre Troms også i fortsettelsen skal være et viktig nav for det norske forsvaret. Men jeg skulle ønske at regjeringen hadde fulgt Høyre i å heve ambisjonsnivået for 2. bataljon, og villet gjøre denne til en tyngre avdeling, på linje med Telemark bataljon. Jeg mener det er et feilgrep ikke å følge Høyres forslag, som ville betydd et mer slagkraftig heimevern.

Basestrukturen for de nye kampflyene har fått stor oppmerksomhet. Her følger Høyre regjeringen i valget av hovedbase, men vi er tydelige på behovet for en permanent framskutt base og har Bodø som vårt prefererte alternativ, med den solide flykompetansen som man besitter der. Men la meg presisere: Dersom Høyres forutsetninger for Bodø ikke kan oppfylles, mener jeg at Evenes vil være et meget godt alternativ.

Helt til slutt: Forsvarets personell utgjør en stor andel av befolkningen i Indre Troms. Det krever at Forsvaret, i nært samarbeid med berørte kommuner og Helse Nord, bidrar aktivt til å finne gode løsninger for å videreføre det gode og effektive helsetjenestetilbudet ved Troms militære sykehus.

Geir-Ketil Hansen (SV) [12:51:05]: Mitt syn på valget av kampflybase for Luftforsvaret er at den burde ligge i Nord-Norge, som den har gjort de siste 60 årene. Den sikkerhetspolitiske situasjonen er den samme: Hovedaktivitetsområdet for Luftforsvaret og hovedutfordringene ligger i nord. Derfor bør også hovedbasen være i nord. Derfor mener jeg at valget burde vært Bodø, ikke Ørland. Det fikk ikke jeg og Nordland SV flertall for da saken ble behandlet i regjeringen, og nå konstaterer jeg at hele opposisjonen, med unntak av Fremskrittspartiet, mener at Ørland bør være hovedbase. Det må vi bøye oss for – slik er demokratiet. Da er det viktig at det blir en framskutt base i nord, og valget av Evenes er helt riktig, ut ifra en totalvurdering. Begrunnelsen ligger i fagutredningen, hvor Evenes og Andøya ble pekt på som de prioriterte alternativene til en QRA.

Det viktige nå er at etableringen på Evenes blir gjennomført på en god måte og i et nært samarbeid med kommunen og regionen.

Når det gjelder Bodø, blir oppgavene for Forsvaret og staten stor. I årene som kommer, er det særdeles viktig at Forsvaret rydder opp etter seg og legger til rette slik at kommunen og regionen kan omstille seg etter tap av svært mange verdifulle arbeidsplasser – 2 000 stk., dersom man tar med de ansatte i Forsvaret og de som leverer til Forsvaret. De ansatte i Luftforsvaret må ivaretas på en god måte.

For Bodø kommune vil tilgangen på ledige arealer være hovedsaken. Bodø har behov for nye arealer for å skape vekst og utvikling, og potensialet her er stort. Men arealene mellom rullebanen og sjøen, de som Forsvaret forlater, er av begrenset verdi. Rullebanen må flyttes, og arealene der rullebanen i dag er, må bli tilgjengelig for utvikling av Bodø-samfunnet. Det er ikke mye å forlange som en omstillingspakke for en kommune som har vært vertskommune for Luftforsvaret og kampflyene de siste 60 årene. Dette må løses i et spleiselag. Inntekter fra salg av eiendommer og utgifter dekkes i et spleiselag der samferdsel, forsvar og kommune inngår. Det blir hovedoppgaven i det oppryddings- og omstillingsarbeidet storsamfunnet må bidra til i Bodø de kommende årene.

Gunn Karin Gjøl (A) [12:53:35]: I over ti år har de ansatte i Luftforsvaret ventet på en avklaring om basestrukturen. Som innbygger i Ørland vet jeg at det har vært en vanskelig og krevende periode. Det å leve i uvisshet – skal arbeidsplassen min legges ned, må jeg flytte, eller kan jeg bygge meg hus og etablere meg? – er ingen god situasjon å leve i over veldig mange år.

Jeg er derfor veldig glad for at Stortinget i dag vedtar den framtidige basestrukturen, og at flertallet, regjeringspartiene, er så tydelige i sine valg. Aller mest glad er jeg selvfølgelig for at man velger Ørland som ny hovedbase for Forsvarets nye kampfly.

Ørlands kvaliteter er det ingen som nå bestrider. Ørland har unike øvingsmuligheter, ikke bare i norsk målestokk, men i europeisk. Det viste ikke minst den nylig avholdte NATO-øvelsen «Tiger Air Meet», som var en stor alliert fellesøvelse på Ørland. Det er ikke den første NATO-øvelsen som er avholdt på Ørland, men den kommer inn i rekken av utallige lignende øvelser de siste årene.

En løsning med hovedbase på Ørland og en framskutt base på Evenes gir god kampflydekning i hele landet. Vi har også behov for kampflydekning i Norge sør for Trondheimsfjorden.

Jeg er litt forundret over at forsvarspartiet Høyre vegrer seg for å gjøre klare og tydelige valg om basestruktur. Heldigvis er de klare på at de ønsker Ørland som hovedbase, men så lenge de er uklare på hvor den framskutte basen skal ligge, blir det også usikkerhet når det gjelder hele basestrukturen. Vi har hørt Høyres Ivar Kristiansen tidligere her i dag være veldig tydelig på at basen skal ligge i Bodø, og vi har også hørt Høyres nærmeste samarbeidspartner, Fremskrittspartiet, med sin forsvarspolitiske talsperson, Jan Arild Ellingsen, tidligere uttrykke ønske om omkamp om hele basevalget dersom de kommer i regjering.

Jeg er litt forundret over at Høyre er så kritisk til det utredningsarbeidet som er gjort når det gjelder basevalg,

for dette er en grundig fagmilitær utredning, det har vært på høring, og det har vært en omfattende og grundig saksbehandling i Forsvarsdepartementet, hvor alle alternativer har vært utredet. I tillegg har forsvars- og utenrikskomiteen hatt en grundig behandling. Hva er det Høyre nå mener at de må utrede mer? Jeg tror ikke det er mulig å utrede mer. Det det egentlig handler om, er at Høyre ønsker å være utydelig på dette området. Dessuten synes de det er ubehagelig å ta tøffe og nødvendige valg.

Jeg håper likevel at både Høyre og Fremskrittspartiet nå slår seg til ro med den beslutningen som blir fattet i Stortinget nå i kveld. Ikke minst håper jeg det med tanke på de ansatte i Forsvaret og lokalbefolkningen i de berørte kommunene. De fortjener klare svar og ikke noe mer usikkerhet framover.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [12:56:56]: Jeg registrerte i representanten Myrli's innlegg at forsvarspolitikken ikke skulle være distriktspolitikk. Likevel er det altså representanter for regjeringspartiene som går på talerstolen her i dag og er begeistret for baser som blir liggende nettopp i deres hjemfylke. Opposisjonen derimot har argumentert med militærfaglige hensyn for hvorfor vi ønsker en annen løsning enn regjeringa på et par viktige områder.

Jeg har også notert meg som interessant at det nå kommer helt ulike signaler fra regjeringspartiene når det gjelder spørsmål om hva som skal skje i Bodø etter nedleggelsen av kampflybasen. Høyre støtter regjeringspartiene i at Ørland blir hovedbase for kampfly; det har det aldri vært noen som helst tvil om. Så ønsker vi altså en utredning av en løsning i Bodø for den framskutte basen, fordi vi mener at spørsmålet ikke er godt nok utredet.

Senterpartiets representant Olov Grøtting sa at det vil bli ordnet opp og ryddet opp i Bodø. Men det er ikke lagt inn i ett eneste regnestykke fra regjeringa. Representanten Geir-Ketil Hansen sier at det også må ryddes opp etter jagerflyvirksomheten i Bodø. Representanten Eirik Sivertsen fra Arbeiderpartiet sier det samme. Men da vi spurte om dette eksplisitt i forbindelse med behandlingen, svarte Forsvarsdepartementet følgende, og jeg siterer:

«Forsvarsdepartementet har i henhold til normal praksis lagt til grunn at Forsvarets eiendommer selges uten at det er gjennomført rivning og eventuell opprydding før et eventuelt salg. Det er den forventede markedspris Forsvaret kan oppnå ved et salg for eksempel til en privat eiendomsutvikler, uten rivning og opprydding, som er lagt til grunn (eiendommen selges «as is»). Rivning, opprydding og tilrettelegging for salg før eiendommene i Bodø legges ut på markedet vil normalt sett øke markedsverdien betydelig. Forsvarsbygg skal imidlertid ikke opptre som en eiendomsutvikler og eiendommen selges derfor «as is»».

Det som nå sies i salen, avviker jo betydelig fra det Forsvarsdepartementet svarer til komiteen. Det beviser nettopp vårt poeng; det er jo en av kjerneforutsetningene som vi mener beviser at Forsvarsdepartementets regnestykker ikke holder mål. Forsvarsdepartementet har lagt til grunn salg «as is», mens det som nå sies, er at det skal brukes penger på å rydde opp. Det er for øvrig en holdning Høyre

deler, men da endres jo hele forutsetningen for regjeringas opplegg. Derfor er det med glede jeg konstaterer at representanter for alle tre regjeringspartier ser at vår løsning om å utrede spørsmålet om Bodø én gang til faktisk er den beste løsningen.

Sverre Myrli (A) [12:59:59]: Høyres nye vri er at de skal ha framskutt base for kampfly i Bodø. Men hvis Bodø er et så godt forslag som Høyres representanter nå har hevdet i lang tid, hvorfor kan de ikke da fremme forslag om det? Det kan da ikke være nødvendig å utrede det videre.

Dette er et spill som ikke kler et seriøst konservativt parti. Det er alvorlig, fordi det gir falske forhåpninger til Bodø og Bodøs befolkning om at det kan være en mulighet for at det fortsatt blir kampfly i Bodø. Folk i Bodø trenger ikke mer usikkerhet nå. Nå må de se framover og mot å videreutvikle Bodø som Forsvarets operative hovedstad i Norge – uten kampfly. La oss manne oss opp og si at det ikke blir kampfly i Bodø i framtida, for det er det som er realiteten.

Så sa Ivar Kristiansen tidligere i dag at Høyre ikke vil legge ned Bodø hovedflystasjon. Jo, det vil Høyre. En kan kanskje komme seg ut av det ved å si at en stemmer imot forslaget og ordlyden i dag. Men vi trenger jo ingen hovedflystasjon i Bodø for å huse en framskutt operasjonsbase med QRA. I dag er det i Bodø to jagerskvadroner med stor virksomhet. Det er en hovedflystasjon, men det trengs ingen hovedflystasjon for en framskutt base. Dette er dobbeltkommunikasjon.

For øvrig skal begrepet «hovedflystasjon» utfases, så det vil uansett ikke bli noen hovedflystasjon i Bodø i framtida – ikke i gagnet og ikke i navnet.

Problemet med Høyre er ikke mangel på svar, mangel på utredninger og mangel på beregninger. Problemet med Høyre er at de ikke liker det svaret de får når det foretas utredninger og beregninger. Bodø er uansett veldig mye dyrere enn Evenes. En kan like det, eller ikke. Det blir omtrent som om Ivar Kristiansen skulle logge seg inn på nettbanken for å sjekke saldoen sin, og han kanskje ikke liker det som framkommer. Men det hjelper i grunnen ikke å logge seg inn flere ganger. Tallet som framkommer, blir det samme, uansett hvor mange ganger han forsøker seg – kanskje bortsett fra hvis noen gode venner overførte penger. Det er kanskje det han håper på. Det er sjølsagt hardt å erkjenne det, men det er ingen vits i å utrede det spørsmålet mer.

Vi har også fått svar: Dette kommer ikke til å være en prioritert sak, verken for Høyre eller for Fremskrittspartiet dersom det skulle bli regjeringsskifte – måtte Gud forby – etter neste års valg. Vi har fått gode avklaringer. Dette er ingen prioritert sak for Høyre eller Fremskrittspartiet.

Det hadde vært ærlig og redelig i dag å si at Bodøs tid som kampflybase er over. Det skjønner alle.

Heidi Greni (Sp) [13:03:30]: Senterpartiet er fornøyd med den nye langtidsplanen for Forsvaret som behandles i dag.

Det er stor konsensus om forsvarspolitikken her i lan-

det, og jeg er glad for at alle partiene på Stortinget stiller seg bak den overordnede innretningen i langtidsplanen, til tross for at det denne gangen ikke ble et bredt forlik.

Men det er gjort store og viktige valg som alle partiene stiller seg bak. Ett av valgene går på innkjøp av kampfly. Regjeringspartiene har valgt å ta noen grep for å kunne ta dette store økonomiske løftet og møte framtidens behov, selv om grepene selvsagt er upopulære i mange miljøer.

Senterpartiet har valgt å gå for en omlegging av basestrukturen. Vi satser på én hovedkampflybase, med en framskutt base med QRA i nord. Dette medfører nedleggelser. Det er bestandig vanskelige og tunge avgjørelser å ta, og det er smertefullt for dem som blir rammet. For oss i Senterpartiet har det likevel vært viktig å være med på å ta grep som sørger for økonomisk bærekraft i Forsvaret framover. Det har derfor vært helt nødvendige grep. Basestrukturen i Luftforsvaret må bestemmes ut fra hva som er best for forsvar av Norge, ikke ut fra hva som er best for de enkelte lokalsamfunn.

Som stortingsrepresentant for Senterpartiet er jeg selvsagt svært glad for at Ørland blir hovedbase for kampfly, nettopp fordi det er det beste for Forsvaret og for Norge. Jeg mener det er det beste alternativet, med hensyn til både utviklingsmuligheter og at det ikke er andre aktører som kan legge begrensninger på aktiviteten i luftrommet. Dette er et alternativ jeg naturlig nok har jobbet aktivt for. Ørland er utvilsomt den beste løsningen med hensyn til langsiktig utvikling av kampflyvåpenet. Det er det heldigvis stor enighet om i denne sal.

Satsingen som i årene framover skjer rundt Ørland flystasjon, vil gi store ringvirkninger for næringslivet i hele Trøndelag, og på Ørland spesielt. Det vil tilføre regionen arbeidsplasser og innbyggere. Derfor er det en gledens dag for Fosen-regionen og for hele Trøndelag.

Når det er sagt, har jeg stor medfølelse med Bodø-miljøet, som har hatt kampflybase i 60 år. For dem er det selvsagt en tung dag. Det som er positivt for både Bodø og Ørland, er at det nå kommer en avklaring. Usikkerheten de siste årene har satt samfunnsutviklingen på disse plassene på vent.

For Senterpartiet har det hele tiden vært viktig å sikre et forsvar med tilstedeværelse i hele landet og med midler til å øve. Jeg mener regjeringen har lagt fram et forslag som sikrer et sterkt distriktsforsvar og tilstedeværelse gjennom Heimevernet. Det bidrar til å styrke forsvarsevnen på lang sikt. For oss har det vært viktig å reversere det store kuttet i Heimevernet som ble foreslått av forsvarssjefen. Vi har hele tiden vært tydelige på at vi ønsker å opprettholde både antall distrikter og antall soldater i Heimevernet. Langtidsplanen sikrer at Heimevernet fortsatt skal være til stede i hele landet, noe vi i Senterpartiet er svært fornøyd med.

Kjell Arvid Svendsen (KrF) [13:06:48]: Vi behandler i dag både innstillingen om langtidsplanen – der en hovedsak er anskaffelsen av nye kampfly for Luftforsvaret – og innstillingen om innkjøp av nye pansrede kjøretøy for Hæren. Kampflyanskaffelsen er vel den største enkeltinvesteringen i offentlig sektor noen gang, og de nye pansrede kjøretøyene er den viktigste og største enkeltinves-

teringen i Hæren noensinne. Dette vil være svært viktige bidrag til den moderniseringen av Forsvaret som i lang tid framover skal gjøre dem i stand til å løse sine hovedoppgaver. Kristelig Folkeparti støtter begge disse investeringsprosjektene.

Når det kommer til stykket, er enhver organisasjon avhengig av dyktige og gode medarbeidere for å lykkes. Slik er det også i Forsvaret. Derfor er arbeidet med rekruttering, opplæring og ledelsesstruktur grunnleggende viktig. Etter Kristelig Folkepartis syn trenger vi nå en omfattende personell- og kompetansereform i Forsvaret. Det må legges bedre til rette for samhandling mellom militær og sivil del av samfunnet. Økt mulighet for karriereveksling, med sivilt meritterende utdanning og kurs, vil bidra til dette.

Dessuten trenger vi en helhetlig gjennomgang av befalsordningen. Kristelig Folkeparti ber om en snarlig prinsippbeslutning knyttet til spørsmålet om innføring av en befalsstruktur for henholdsvis generalister og spesialister i tråd med NATO-standarder.

Gjennom flere tiår har vi hatt et problem med en ubalanse mellom Forsvarets struktur og dets økonomi. Både Bondeviks og Stoltenbergs regjeringer har jobbet systematisk med å skape en bedre balanse. Situasjonen er nok gradvis blitt noe bedre. Men regjeringspartiene harmoniserer nok virkeligheten noe når de hevder at Forsvaret nå er «fullfinansiert og i balanse». Både fra Forsvarets forskningsinstitutt og fra Riksrevisjonen får vi signaler som tyder på at det ikke er tilfellet.

Vi bør være realistiske. Arbeidet med å få til en fullgod balanse mellom struktur og økonomi vil vi nok måtte ta med oss inn i neste langtidsperiode. Dette er viktig for Forsvaret, for uten nok penger til opplæring og drift vil vi heller ikke kunne gjøre full nytte av de store materiellanskaffelsene som vi har gjort i Sjøforsvaret, og i tiden framover skal gjøre i Luftforsvaret og Hæren.

Bendiks H. Arnesen (A) [13:09:52]: Jeg er opptatt av nordisk samarbeid, og jeg har i mange år fått anledning til å være med i Nordisk råd. Jeg er glad for at det skjer en god utvikling også når det gjelder nordisk forsvarssamarbeid.

Det er interessant at dette initiativet ble tatt av den norske og den svenske forsvarssjefen så tidlig som i 2007, og senere ble fulgt opp av den finske forsvarssjefen. Dette var både framtidsrettet og nytenkende.

Dette ble fulgt opp av den såkalte Stoltenberg-rapporten, som tidligere statsråd Thorvald Stoltenberg utarbeidet på oppdrag av de fem nordiske forsvarsministrene i 2009 – et godt og viktig dokument.

Etter dette har nordisk forsvarssamarbeid blitt stadig viktigere, og interessen er stor. Ved å samarbeide kan små land lettere få råd til å opprettholde et tidsmessig og moderne forsvar. Det er allerede kommet i gang et praktisk samarbeid om øvelser og anskaffelser.

Forsvarssamarbeidet i Norden er ikke bare av praktisk og konkret art. Dette har også fått en politisk side. I fjor ble de nordiske land enige om en nordisk solidaritetserklæring der de forpliktet seg til å stå sammen i kriser.

Det er også svært interessant å registrere at Thorvald Stoltenbergs forslag om nordisk luftovervåking over Island

nå diskuteres i Sverige og Finland. Norge og Danmark deltar allerede i luftovervåking over Island i regi av NATO. Skulle det bli enighet om en nordisk luftovervåking over Island, tror jeg vi kan se begynnelsen på et enda tettere nordisk forsvarssamarbeid.

La meg presisere at et slikt nordisk samarbeid ikke vil kunne erstatte NATO-samarbeidet for oss. Men nordisk samarbeid kan supplere NATO-samarbeidet, og vi kan gjennom nordisk forsvarssamarbeid bygge bru mellom nordiske NATO-land og nordiske land som står utenfor NATO. På denne måten kan vi legge grunnlaget for helt nye forsvarsstrukturer. Dette tror jeg vil tjene hele Norden på en god måte.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [13:12:41]: Rygge militære flyplass' strategiske beliggenhet for store deler av landet går det ikke an å vurdere seg vekk fra. Rygge militære flyplass ligger der den ligger. Og ikke nok med det, men viktige og nødvendige lagre og militær infrastruktur er plassert på Rygge militære flyplass på grunn av dens beliggenhet.

Derfor har det for Kristelig Folkeparti både lokalt, i fylket og sentralt vært viktig å si at Rygge militære flyplass bør videreføres, og vi har sagt at vi bør beholde generalinspektøren for Luftforsvaret med stab. Luftoperativt inspektorat og Luftforsvarets utdanningsinspektorat bør opprettholdes inntil en endelig avgjørelse om kampflybasestruktur og luftromkontroll er fattet. For meg er det også avgjørende viktig å understreke betydningen av å beholde den kompetansen som Luftforsvaret har i det militære miljøet på Rygge.

Jeg er overrasket over hvilket debattnivå representanten Svein Roald Hansen legger seg på i replikkordskiftet med representanten Hans Olav Syversen – og også i sitt eget innlegg så langt her i denne saken. Når det gjelder å beskyldte opposisjonen for at våre valgkamplaner er viktigere enn Forsvarets langtidplaner, må jeg si meg enig med representanten Syversen: Det blir et «for billig» poeng.

Det som er oppsiktsvekkende i innlegget til representanten Svein Roald Hansen, er to områder. Representanten Hansen avslører at det ikke har vært en samlet østfold-benk som har ment at Rygge militære flyplass bør bestå. Den omstruktureringen som stortingsflertallet kommer til å vedta i dag – som innebærer en flytting og nedbemanning av Rygge – blir altså av representanten Hansen omtalt som en riktig omstrukturering for framtiden. Og ikke nok med det: Dagens struktur blir omtalt som en utdatert struktur. Jeg synes dette er oppsiktsvekkende, og jeg skjønner også litt mer hvorfor Rygge militære flystasjon ikke ble foreslått opprettholdt i den saken som kom fra regjeringen.

Jeg skjønner også at ordføreren, Inger-Lise Skartlien, fra Arbeiderpartiet i Rygge synes dette er litt vanskelig. Hun sier til NRK Østfold i dag at hun håper på et regimeskifte i Arbeiderpartiet. Skartlien trenger ikke å håpe på et regimeskifte i Arbeiderpartiet, hun må håpe på et nytt valgresultat.

Linda C. Hofstad Helleland (H) [13:16:01]: Det er bra at det er betydelig enighet på mange viktige punkter

i komiteens innstilling, for det er avgjørende at Stortinget er enig om grunnleggende forhold, som sikkerhets- og alliansepolitikken og innretningen på forsvarsstrukturen.

Høyre er villig til å fatte vanskelige beslutninger for å gjøre omstillinger i Forsvaret, men da må det også være snakk om de riktige omstillingene – omstillinger som gir reell og målbar operativ gevinst eller økonomiske innsparinger. De må dessuten være bygget på solide analyser og etterprøvbare økonomiske premisser. Høyre er derfor sterkt bekymret for den økonomiske bærekraften i dagens og fremtidens norske forsvar, det gjelder både den løpende finansieringen og i enda større grad anskaffelsen og driften av kampfly.

Jeg registrerer at forsvarsministeren i dag presiserer at normalsituasjonen for fremskutt base i nord innebærer en QRA på tre fly – uavhengig av hvor den ligger. Det var en interessant presisering fra forsvarsministeren.

Det er Forsvarets behov som skal ligge til grunn. Det er de militærfaglige rådene som skal være avgjørende. Jeg vil understreke at det er det som nå ligger til grunn for at Stortinget i dag vedtar Ørland som fremtidens kampflybase. Det er en god løsning. Det er den beste løsningen for Forsvaret og for Norge.

Dette er en merkedag, og det er ikke minst en merkedag for Forsvaret. Det er et nødvendig vedtak Stortinget gjør i dag, nemlig å samle seg om én base. Det er viktig. Det er viktig fordi man får en forutsigbar struktur for Luftforsvaret. Det er også viktig å understreke at det vedtaket som gjøres i dag, baserer seg på de beste faglige rådene. Vedtaket om Ørland som kampflybase skal stå seg langt frem i tid.

I Trøndelag er vi glade i dag. Som vertsregion for den nye basen skal vi strekke oss langt og gjøre vårt ytterste for å vise at Stortinget i dag har fattet det riktige vedtaket.

Statsråd Espen Barth Eide [13:19:08]: Først føler jeg at jeg skylder representanten Korsberg svar som jeg ikke rakk i forrige omgang. Det var en direkte utfordring som jeg vil ta. Det var spørsmål om jeg gjennom uttalelser i Aftenposten hadde sagt at jeg skulle bryte kontrakten om NH90, og ikke hadde snakket med Stortinget om det på forhånd. Jeg opplever at mine uttalelser var veldig klare – at jeg ikke hadde til intensjon å bryte kontrakten, og at jeg ønsket å kjøpe NH90, som er et fantastisk bra helikopter. Problemet er at leverandøren ikke har holdt kontrakten, fordi de ikke har levert i henhold til kontrakt. Det er etter mitt syn å snu saken litt på hodet.

En annen representant fra samme parti, nemlig representanten Ellingsen, var derimot umiddelbart ute og sa at vi skulle bryte kontrakten, omtrent nå. Jeg står da midt imellom disse to posisjonene i Fremskrittspartiet – om at man ikke bør røre noe som en gang er inngått, eller at man må øyeblikkelig gå til handling.

Jeg har på Stortingets vegne – som har bedt meg som forsvarsminister gjennomføre en inngått avtale – sagt at det er grenser for norsk tålmodighet. Men det er et stykke fra å si grenser for tålmodighet til det å bryte en kontrakt. Så jeg lover at Stortinget vil bli informert i god tid før en slik eventuell kontraktendring eller kontraktbrudd

vil komme. Jeg tror på NH90, jeg er bare litt lei av å vente på NH90.

Så noen ord om Bodø til representanten Eriksen Søreide.

Jeg blir mer og mer overbevist om at representanten Myrli har et poeng når han sier at det stadig vises til at det er stilt 291 spørsmål, og at det skal være bevis på at saken er for dårlig opplyst. Så finnes det i hvert fall meto-disk sett én mulig forklaring til, nemlig at den som mottar svaret, ikke liker svaret og derfor spør om igjen i håp om å få et annet svar. Det er altså ikke slik – jeg gjentar: ikke slik – at vi har sagt at kritisk masse, bygningene, i Bodø skal selges «as is». Vi har derimot opplyst ganske grundig i mange omganger at den normale beregningsmåten til institusjonen Skifte Eiendom er slik at for å sammenligne kostnader setter man opp et regnestykke som om man skulle selge «as is». Så ser man i prosessen om det er det man gjør. Hvis det f.eks. er slik at Forsvaret skal selge en bygning, vil man ikke begynne med å rive den, pløye opp jorda og dyrke skog dersom noen har lyst til å kjøpe den bygningen. Man vil først finne ut om noen vil ha bygningen. Hvis ingen vil ha den, gjør man noe annet. Da får man et standardisert uttrykk for kostnaden. Det er «as is». For å si det forsiktig: Det vet jeg vi har opplyst om. Da er spørsmålet om man ønsket å høre svaret.

Så har jeg til slutt lyst til å si at jeg senere kommer tilbake til litt om økonomien, som flere vil snakke om. Men det er påfallende at de partiene som hver gang de tar ordet, uttrykker bekymring for økonomien, tilfører kostnader. Da blir jeg bekymret for økonomien.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [13:22:20]: Jeg har en kommentar til statsrådens sluttkommentar: Fra neste høst blir dette forhåpentligvis et problem som statsråden kan bivåne fra sidelinjen – bare så det er sagt.

La meg ellers gjøre noe som jeg ikke fikk tid til i sted, nemlig å rette en takk til alle som har stått på fra sine lokalsamfunn. Ordføreren i Evenes har gjort en imponerende innsats for å slåss – og ikke bare én gang, men han har blitt slått i bakken mer enn én gang og reist seg opp igjen og gjort en formidabel jobb! Selv om Fremskrittspartiet i dag kommer til å gå inn for en løsning som Evenes ikke er en del av, ønsker jeg å gi ham honnør for den jobben han har gjort. På samme måte har også den politiske ledelsen i Bodø gjort en utmerket jobb med å utfordre og påpeke muligheter, og de har også påpekt konsekvenser, på en måte som jeg mener er konstruktiv og ikke negativ. Det samme har man gjort fra Indre Troms, hvor man er i ferd med å finne en løsning for sykehuset og utfordringene der. Og ikke minst har de ansatte på Rygge gjort en formidabel jobb, på tross av at de må slåss mot de partiene som har flertall i denne salen, og som kommer til å legge ned Rygge flystasjon i dag. Det samme gjelder Mågerø. Et av gode-ne når man driver med politikk, er engasjementet i Norge, at vi har ansatte og lokalpolitikere som står oppreist og tar tak og utfordrer oss på de såkalte politiske sannheter. Det er bra, og det er en viktig ting å ta med seg – og ikke minst å gi dem honnør!

Så vil jeg også si at Fremskrittspartiet ønsker å ha et

sterkt fokus på Heimevernet videre. Jeg fikk ikke tid til å si det i sted, så jeg tar det nå. De er en tung premissle- randør. Jeg regner med at når 22. juli-kommisjonens rap- port kommer, kommer den til å påpeke en del ting. Her er det viktig at man ser sammenhengen mellom det Forsvaret gjør, og det som justissektoren skal gjøre.

To ord om Bodø: Fremskrittspartiets hovedbekymring er tap av kompetanse. Jeg registrerer at man har forutsatt at man får med seg de ansatte, men jeg ser ikke at det er åpenbart at det vil skje, for signalene fra mange ansatte er at dette vil de ikke. Jeg sa – den dagen regjeringen la fram proposisjonen – at dette er en god dag for Bjørn Kjos, fordi tilgjengeligheten på folk med stor kompetanse blir større, og pendlerutgiftene går rett i lommen hans. Siden statsrå- den har vært så opptatt av operativ evne, var dette en av mine bekymringer og tankekors – i hvert fall den dagen.

Jeg deler representanten fra Senterpartiets bekymring over at Forsvaret skal ta en stor grad av kostnadene til det overflødige innenfor egen ramme. Det hadde vært inter- essant å høre: Hva er det som er «overflødig» innenfor luft- fart i dag som skal kuttes? I all selskapelighet, på slutten av debatten, hadde det vært moro å få et innspill om det.

La meg også mot slutten bare si at for Fremskrittspar- tiets del har ikke dette vært en kamp mellom Ørland og Bodø. Ørland har kvaliteter som norsk luftforsvar trenger. De er unike på mange ting – på samme måte som vi synes at Bodø er det. Så kan man selvfølgelig si at vi er sidrum- pa og gammeldags, men her handler det om å ta vare på kompetansen.

Så til avstemningen: Vi kommer til å støtte innstillin- gens vedtak I, II, V, VI, VII og VIII. Vi kommer ikke til å støtte mindretallsforslaget fra Kristelig Folkeparti og Høyre og heller ikke Venstres forslag.

Peter Skovholt Gitmark (H) [13:25:42]: Omstilling, restrukturering og endring er nødvendig, og det vil frem- deles være nødvendig. Men en rekke historiske eksempler viser at Forsvaret har brukt altfor mye ressurser på flyt- ting, avvikling og nedleggelser som har vært dårlig utredet og dårlig forankret, og som har måttet reverseres i løpet av kort tid. Det å nå stoppe opp, det å få belyst, det å ha et godt beslutningsgrunnlag handler ikke om beslutningsvegring, men det handler om fornuft, og jeg tror konsekvensene av feil valg bare vil bli større.

La meg ta noen eksempler på dårlig beslutningsgrunn- lag og flytteprosesser tidligere:

- Vedtaket om å legge ned Madla i 2008, noe oppo- sisjonen advarte sterkt imot, er nå heldigvis om- gjort.
- FOH: Bodø–Kolsås og så flyttet til Jåttå for snart ti år siden, før regjeringen i 2008 fikk flytting til Reitan. Det kostet over en halv milliard kroner.
- Generalinspektørene inn som en del av integrert strate- gisk ledelse i 2006 – ble vedtatt flyttet ut igjen to år senere.
- 335-skvadronen om taktiske transportfly ble vedtatt flyttet fra Gardermoen til Rygge i 2004 – ble om- gjort i 2008.
- 717-skvadronen ble flyttet til Rygge fra Gardermoen i

1995 fordi driften var uforenlig med sivil hovedflyplass – er nå tilbake.

Denne listen kunne ha vært gjort betydelig lengre. Det er i dag en samlet opposisjon som mener at beslutningsgrunnlaget på en rekke viktige punkter er for dårlig, og vi ber om at det utredes. Regjeringen svarer tilbake at Stortinget har et godt nok beslutningsgrunnlag. Ja, da er det for meg uforståelig at en samlet opposisjon mener noe annet, og dét må være et sterkt signal å sende til regjeringen.

Høyre støtter forslaget om hovedbase for kampfly på Ørland. Høyre vil i tillegg ha en fremskutt base lenger nord, og Høyre mener at den skal ligge i Bodø. Det vil bidra til å opprettholde et høykompetent flyfaglig miljø, og det vil være den beste løsningen i et helhetlig perspektiv.

Regjeringens forutsetninger for å kunne forlate Bodø kostnadsfritt – eller kanskje med fortjeneste – holder dessuten ikke. Dagens debatt viser også at det synes å være en regjering på vandring, ved at man nå skal ta større deler av kostnadene ved en «opprydding». Jeg vil si til statsråden at det å selge «as is» kan være gunstig, men du kan legge til grunn, statsråd, at du ikke vil ha noen kjøper som er interessert i miljøgifter i grunnen – ei heller muligheter for sprenglegemer i grunnen. Det betyr at det må skje en opprydding i forhold til dagens tilstand.

Så er det for meg uforståelig at man fremdeles tviholder på at en Bodø-løsning skal ha alt av kostnader ved flytting av rullebanen over på Forsvaret. Jeg er overbevist om at her er det muligheter til å se dette i et samfunnsmessig perspektiv, noe som vil føre til helt andre kostnader for Forsvaret enn det regjeringen presenterer for Stortinget.

Presidenten: Presidenten vil gjøre oppmerksom på at all tale fremdeles skal rettes til presidenten og ikke nødvendigvis til statsråden.

Ingjerd Schou (H) [13:29:02]: Jeg har med interesse hørt på hva representanten Svein Roald Hansen fra Arbeiderpartiet sier om mitt hjemfylke. Han forsøker nå desperat å redde stumpene av egen troverdighet i spørsmålet om Rygge flystasjon, og det gjøres best på den måten som Arbeiderpartiet kjennetegnes ved – å rakke ned på andres standpunkt fremfor å ta ansvar for egen politikk.

Høyre er villig til å gjøre omstillinger i Forsvaret, og det har vi bevist over lang tid, men da må det være de riktige omstillingene – bygget på solide analyser og etterprøvbare økonomiske og faglige premisser. Regjeringens forslag for Rygge stryker på begge disse forutsetningene.

Som jeg sa i mitt forrige innlegg: Til det å legge hele Øst- og Sørlandet bart for luftforsvar har jeg bare én kommentar, som fortsatt gjelder, og det er: At de tør!

Først hadde jeg tenkt jeg skulle komme tilbake til hva som skal skje med areal og verdier på den militære delen av Rygge. Det er det viktig å få svar på etter behandlingen av langtidsplanen for Forsvaret. Selv ikke en alternativ bruk kommer regjeringen opp med. Det minner meg om strutsen som har hodet i sanden, og som opptrer både urasjonelt og uproft. Regjeringen har altså ikke evnet å besvare hvordan beredskapen skal organiseres og samles i Norge på et generelt grunnlag. Det åpenbare ville være å se om samlo-

kalisering av dem som skal utgjøre Norges beredskap, er til gunst for dem som skal hjelpes.

På spørsmål om det er tatt kontakt med justiskollegaen om å utvikle og samlokalisere beredskapskapasiteter og fasiliteter med politiet samt deres beredskapstropper og base for politihelikopter, svarer forsvarsministeren at de har snakket sammen om saken, men bare om sak som omfatter Forsvarets beredskapskapasiteter til støtte for det sivile samfunn. Ellers å vurdere samlokalisering av hele eller deler av beredskapen til Forsvaret og politiet – nei, det er ikke vurdert. Jeg hadde nær sagt: Slå den! For alminnelige folk med alminnelige tanker er det det vi vil ha svar på hvis man skulle se på – når man ser på – en etterbruk. Et slikt oppdrag fra regjeringen burde ha vært en selvfølge og ikke noe man må kjempe fram.

Dette kan bare i beste fall omtales som unnfallenhet og i verste fall som en manglende evne til å ta tak i helt åpenbare større behov, som samling av beredskapskapasiteter og kompetanse innenfor beredskap. Det vet nok også Arbeiderpartiets representanter, men de velger likevel å lukke øynene og samler stemmer for nedleggelse av Rygge i stortingssalen i dag. Det er et tap for Forsvaret, men det er også et tap for Norge.

Ivar Kristiansen (H) [13:31:56]: Det er nok sannsynligvis for mye forlangt å forvente å bli sitert rett av Arbeiderpartiets hovedtalsmann i forsvarssaker, Sverre Myrli, som startet dagen ganske friskt med å si at undertegnede har kalt staben til Generalinspektøren for Luftforsvaret for «pappfigurer». Det har jeg altså ikke gjort. Bakgrunnen for min uttalelse var at jeg mente at det som måtte ligge over tallet som hentes fra proposisjonen, over 150 stillinger, må være å anse som pappfigurer. Jeg tror Sverre Myrli kan ta en telefon til sine partivenner i Indre Troms og spørre om deres erfaring med flytting av hærstaben, hvor stor andel av hærstaben som har kommet på plass, osv.

Det brukes fra statsråden og fra Arbeiderpartiets hovedtalsmann en slags hersketeknikk om manglende kunnskap. Opposisjonen har stilt 291 spørsmål. Posisjonen har stilt null spørsmål. Posisjonen har ikke brydd seg om å påvirke en linje, et komma, i forhold til å få fremlagt alle beslutninger, alle vedtak 14 dager før Stortinget får saken på plass.

Når det gjelder det som rir regjeringspartiene mest som en mare – at Høyre vil beholde det som er mulig å beholde i Bodø, og ikke sage ned det mest livskraftige av Forsvarets egne 60 år gamle trær og fjerne den kunnskapen som er plassert i Bodø – det prøver man å føyse bort med å si at vi ikke liker svarene vi får på spørsmålene. Statsråden har nektet å gi svar på spørsmål. Han er systematisk uklar i disse spørsmålene, herunder i dag, hvor saken skal sluttbehandles. Statsråden velger å se bort fra Avinors bidrag til finansiering av flytting av flystripe. Statsråden velger å se bort fra Bodø kommunes kommunale garanti, fra fylkeskommunens RDA-bidrag, og fra inntektene ved salg av 2 000 dekar grunn. Så er det andre talskvinner og -menn fra regjeringspartiene som etterlater inntrykk av at man skal snakke med kommunen i Bodø, man skal snakke med en museumssjef, osv.

Kan statsråden i dag bidra til å oppklare hva regjeringen

ønsker å etterlate seg ved sin utgang fra Bodø? Vil statsråd Barth Eide ta initiativ til å sørge for at man får en kostnads-vurdering på plass, ta inn over seg de reelle tall, sørge for at man forlater stedet – hvis det blir utgangen – på en ryddig måte, at man tar høyde for miljøopprydding osv.? Dette er tall som kommer til å beløpe seg opp mot milliardklassen. Det er bokført av Barth Eide til kr 0. Man tar heller med seg 1,3 mrd. på inntektssiden for å finansiere ... (presidenten klubber)

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [13:35:17]: Jeg skal kun konsentrere meg om Heimevernet i mitt innlegg, for jeg mener at denne langtidsplanen vil gi Heimevernet den anerkjennelsen som Heimevernet fortjener.

Heimevernet har over flere år gjennomført store omstillinger og har blitt en sjølstendig del av forsvarsmakten. Myten om soldaten med Ludvig-sekken som folk dro på smilebåndet av, er borte. I løpet av relativt kort tid har antallet heimevernsdistrikter blitt redusert fra 18 til 11, og styrken er redusert fra 83 000 til 45 000.

I Senterpartiet har vi stilt oss følgende spørsmål i denne prosessen: Hvor bor folket? Hvor er den viktige infrastrukturen? Hvor skjer verdiskapinga? Hvilke andre beredskapsressurser er tilgjengelige?

Vi har vurdert viktige samferdselsknutepunkt, Norges topografi, naturens lunefullhet og sårbarhet i samfunnet. Vi har fått følgende svar: tilstedeværelse over hele landet, territorielt og operativt ansvar, sivilt-militært samarbeid, reaksjonsevne og utholdenhet, forankring av Forsvaret, forvalter av verneplikten.

Det er de militære oppdragene som skal være dimensjonerende for Heimevernet. Likevel har Heimevernet også en rolle i å støtte det sivile samfunn og den generelle beredskapen i samfunnet. Heimevernet må i den forbindelse ha evne til samvirke med sivile instanser og øvrige samfunnsressurser for å kunne støtte og beskytte. Det er behov for et styrket samarbeid og bedre koordinering mellom politi, sivile beredskapssetater og Forsvaret. Dette er særlig viktig for Heimevernet. Innsats fra Heimevernet vil være avgjørende i kriser som truer samfunnssikkerheten. Dette er spesielt viktig for de deler av landet som har mindre tilgjengelige beredskapsressurser enn det som finnes i mer sentrale strøk. Året 2011 med terrorangrep, flom, ras og storm viser med tydelighet et bredt spekter av kriser som raskt kan oppstå. Behovet for et gripbart og desentralisert heimevern har vært svært tydelig.

Jeg er glad for at Heimevernsskolen fortsatt skal ligge på Dombås. Skolen er en våpenskole som leverer varene, og som vil være sentral i den videre utviklinga av Heimevernet og øvrige instanser med ansvar for samfunnssikkerheten. Det er god politikk for landet å beholde et velfungerende kompetansesenter i en distriktskommune.

Heimevernet anbefales nå organisert innenfor en ramme på totalt 45 000 mannskaper i land-, sjø- og luft-heimevernet, hvorav 3 000 mannskaper i innsatsstyrkene og 42 000 i områdestrukturen. Dette er en tilpasset struktur som ivaretar de pålagte operative behov, og vi står nå med et heimevern med 15 000 flere soldater og fire distrikter mer enn det forsvarssjefen foreslo.

Heimevernet har et landsdekkende ansvar med hovedoppgaver innenfor vakthold og sikring av viktige militære og sivile objekter og skal være tilgjengelig på kort varsel. Heimevernet har over flere år hatt et for lavt øvings- og treningsnivå, som har bidratt til å redusere Heimevernets operative evne. En betydelig økning i Heimevernets øvelses- og treningsaktivitet er derfor helt nødvendig.

Statsråd Espen Barth Eide [13:38:31]: Jeg må få knytte noen flere kommentarer til Bodø, siden representanter fra Høyre bruker det meste av tiden på det, og der er det viktige spørsmål.

Jeg vil for det første si til både representantene Skovholt Gitmark og Kristiansen at det selvfølgelig ikke er slik at man ikke skal rydde opp miljømessig etter forurensning og etter ammunisjon. Selvfølgelig skal man gjøre det, slik man alltid gjør når man forlater et sted. Da vet man ikke på forhånd hvor mye det koster. Det er dette Skifte Eien-dom og Forsvaret driver med i stor skala når vi avviker. Vi avviker mange hundre steder, og man har gjort det før.

Så har det vært slik at dette er et regnskap som går ut på at hvis man f.eks. forlater et skytefelt ute i skogen, og det skal tilbakeføres til skogen, er det ikke nødvendigvis noen som kjøper den. Da er det et tapsprosjekt – man gjør det likevel. Selger man et kontor inne i sentrum av en by, tjener man penger. Disse tingene kan over tid gå opp i opp. Så «as is» er en teknisk beregning, ikke et utsagn om hvordan vi ønsker at dette skal gjøres. Vi vet jo heller ikke hva som skal avhendes. Jeg tror ikke noen i denne salen mener at det ikke skal være flyplass i Bodø. Da er det et spørsmål om overdragelsen til Avinor, og hva som faktisk skal beholdes, og hva som skal ryddes opp. En god del skal ryddes opp, og en god del kan brukes til andre ting.

Noe annet som er viktig: Flere har referert til det som om vi har inntektsført 1,3 mrd. kr noe sted i budsjettet. Det har vi ikke. Ivar Kristiansen har sagt her og andre steder at vi bruker dem på Ørland. Nei, vi bruker dem ikke noe sted, for vi vet ikke om vi får dem. Det er en antakelse om en mulig, framtidig inntekt. Den kan være 0 kr eller 1,3 mrd. kr eller mer. Når vi får den, vil den bli tilført budsjettet gjennom f.eks. et revidert nasjonalbudsjett, slik det pleier å være når vi får en inntekt vi ikke kjenner på forhånd. Her sies det en god del ting – og jeg vil igjen hen-vise både til langtidsplanen, underlagsmaterialet og mange gode spørsmål, som også har fått gode svar, som beskriver det jeg nå nettopp sa.

Så vil jeg også få lov til å si til Ingjerd Schou – jeg oppfattet at representanten Schou oppfattet at jeg ikke svar-te på hennes spørsmål: Basen for redningshelikopteret på Rygge videreføres, basen for Bell 412-helikopteret videreføres på Rygge, HV-01 videreføres på Rygge, og redningshelikoptrene gis en økt operativ beredskap fordi de nå også skal få evne til håndhevelsesbistand til politiet. Det er en helt ny beslutning. Det er veldig bra. Så de tjenestene på Rygge som faktisk yter operativ evne, består, med unntak av selv flystasjonsdriften. Det går ikke an å si at man legger Østlandet åpent, for det er andre flyplasser, og man kan bruke sivile flyplasser. Så har vi flystasjonen på Gardermoen, som sist jeg sjekket, også var på Østlandet.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [13:41:50]: Forsvarsminister Barth Eide sa i et av sine tidligere innlegg at alle fra opposisjonen som tar ordet i salen og er bekymret for kostnader, tilfører økte kostnader. Vel, han vil kanskje ha lagt merke til at Høyre også tilfører økte inntekter og mer penger, bl.a. ved å la være å gjøre noen av flyttingene som departementet foreslår.

Det å opprettholde 2. bataljon, opprettholde CRC-en på Sørreisa, opprettholde alle Orion-fly og opprettholde en stor områdestruktur i Heimevernet er alle forslag som forsvarssjefen foreslo nedlagt, men som regjeringa foreslår opprettholdt. Det er en litt pussig situasjon i debatten når alle endringer regjeringspartiene foreslår, som fraviker det fagmilitære rådet, er fornuftige og godt begrunnet, mens forslag som opposisjonen foreslår, som avviker fra forsvarssjefens forslag, bare er distriktspolitikk eller er dårlig begrunnet. Det er en retorikk og en argumentasjon som ikke holder. Det er ingen prinsipiell forskjell når opposisjonspartiene har gjort vurderinger og utvist et skjønn som går i en annen retning enn det regjeringspartiene ønsker. Representanter for regjeringspartiene er opptatt av at opposisjonspartiene driver distriktspolitikk. Vi argumenterer faglig og økonomisk for de forslagene vi fremmer, eller for de delene av langtidsplanen vi ikke ønsker å stemme for. Når representanten fra SV, Snorre Serigstad Valen, går på talerstolen og sier at et ytterligere argument for Ørland er at det er fint der, er altså det et argument som går an å bruke i en forsvarsdebatt, mens argumenter om operativ evne, om faglighet og økonomi er argumenter som blir rubrisert som distriktspolitikk. Det holder ikke vann.

På samme måte harselerer representanten Sverre Myrli over at det har vært fremmet forslag til endringer som er blitt vedtatt, og at man i neste runde, når opposisjonspartiene har fremmet sine forslag, har lagt til grunn de endringene som er blitt gjort. Det kalles ansvarlighet. Det ville vært helt uansvarlig dersom man la til grunn at alle vedtak i Stortinget, uansett om det gjaldt Forsvaret eller andre ting, skulle rives opp så fort det ble en ny regjering, uansett hvilken farge den regjeringa hadde. Poenget er at man legger til grunn de endringene som blir gjort. Jeg syns det er et tegn på en ansvarlig holdning og ikke noe annet enn det.

Irene Johansen (A) [13:44:43]: Jeg hører enkelte i denne debatten og i media påstå at Østfold Arbeiderparti ikke har gjort nok eller har innflytelse innad i parti og regjering i denne saken. Jeg vil understreke at Østfold Arbeiderparti har kjempet for å beholde Rygge flystasjon, fordi vi mener det er riktig. Gjennom møter og innspill i hele prosessen har vi påvirket saken. Vi stemte også imot forslaget om nedleggelse i Arbeiderpartiets gruppe her på Stortinget, men vi har etter behandling i gruppen måttet gi tapt for flertallet, slik også representanter fra Bodø i Nordland, Mågerø i Vestfold og andre har måttet – slik også representanten Ingjerd Schou innimellom må i saker som er til behandling i Høyres gruppe.

Vi tar ansvar for dette og er åpne på at slik er det. Det vi reagerer på, er at Høyre og Kristelig Folkeparti nå framstiller det som om de redder Rygge flystasjon, når de i realite-

ten kun utsetter avgjørelsen og sier at de skal ta opp igjen saken om de vinner valget i 2013.

Høyre og Kristelig Folkeparti skyver altså beslutningene foran seg når det gjelder Luftforsvarets base på Rygge og i Bodø. Konkret ber Høyre og Kristelig Folkeparti i innstillingen om at «det gjennomføres en langt grundigere mulighets-, konsekvens- og kostnadsanalyse av helheten i forslagene knyttet til Rygge».

Å påpeke dette kaller altså Ingjerd Schou å rakke ned på motstanderen. Begrunnelsen de bruker, er at forslagene ikke er godt nok utredet. Teknikken er å stille 300 spørsmål til Forsvarsdepartementet – og ikke være fornøyd med svarene man får. Det er ikke beslutningsgrunnlaget som er for dårlig. Det har vært gjennom en grundig ekstern kvalitetssikring – nei, dette er nok et eksempel på Høyres beslutningsvegring ett år før valget.

Det samme ser vi når det gjelder Bodø. Her ber Høyre konkret regjeringen om å utrede en løsning med framskutt base i Bodø. Hovedkostnadene ved dette er de samme som om hovedbasen skulle etableres der, nemlig flytting av rullebanen til en kostnad på 3 mrd. kr. Høyre forsøker å være venn med alle flere steder samtidig, men de avslører seg når partiets hovedtalsperson, Ine M. Eriksen Søreide, sier at det ikke er aktuelt å gjøre om vedtakene etter valget, selv om Høyre skulle komme i regjering.

Fremskrittspartiet vil ifølge innstillingen opprettholde Bodø som kampflybase. Her slapp nestleder Per Sandberg katta ut av sekken da han til NRK sa at Fremskrittspartiets stortingsgruppe har gjort et dårlig vedtak i denne saken, og at dette synspunktet er de alene om. Det er derfor ikke aktuelt å ta opp igjen langtidsplanen for Forsvaret i neste periode. Da er jo spørsmålet om synspunktene opposisjonspartiene nå markedsfører, er mer ment for valgkampen enn for langtidsplanen.

Det er riktig som vi sier: Høyre tar ikke standpunkt når det gjelder Rygge. De utsetter avgjørelsen, men vil altså ikke ta planen opp igjen i neste periode, ifølge deres talspersoner på rikspan.

Arbeiderpartiet bidrar med åpenhet, ikke spill og taktikk i denne saken, som det påstås – det gjør Høyre.

Mange, også vi, mente at Luftforsvaret burde beholde Rygge som en av sine baser til bruk i gitte situasjoner og kriser. Det mente altså ikke forsvarssjefen. Det rådet har regjeringen valgt å følge. Men det er viktig å merke seg at det fortsatt vil være militær aktivitet på Rygge i framtiden, bl.a. med HV-01 og helikopterbasen.

Anders Anundsen (FrP) [13:48:08]: Jeg overvar forsvarsministerens litt spede forsvar for å legge ned Mågerø, når han viste til at forsvarssjefen hadde jo foreslått dette. Vi har jo sett i proposisjonen, og også hørt fra representanten Eriksen Søreide, alle de forslagene fra forsvarssjefen som arbeiderpartiregjeringen ikke ønsket å følge opp. Det kan umulig være slik at noen forslag fra forsvarssjefens side er viktigere å følge opp enn andre. Men det viser at argumentasjonen for å legge ned Mågerø er ekstremt svak.

Men så kom forsvarsministeren i skade for å si noe som jeg merket meg, som jeg faktisk skrev ned, for jeg tror han garanterte at det ikke var slik at vi skulle ligge i radarblinde

her på Østlandet. Det er en viktig informasjon til Stortinget. For virkeligheten i dag er jo ikke slik. Hvis man legger ned Mågerø i dag, er risikoen for at vi blir liggende radarblinde, ekstremt stor. For det er ikke slik, selv om vi deler radarbilder med andre i NATO, at bare man har en radar, så er det i orden. Signalene fra radaren må jo til en CRC, hvis ikke er de ubrukelige. Hele poenget med mitt innlegg når det gjaldt Mågerø, var jo at linjene fra disse radarene til CRC-en på Mågerø er for dårlige.

Dette er ikke noe jeg finner på. Det sto f.eks. å lese i Tønsbergs Blad 16. mai at man mistet luftbildet over Sør-Norge. I de to første ukene i mai var det tre alvorlige hendelser som følge av at man mistet kontrollen over luftbildet over Sør-Norge, på grunn av bl.a. for svake linjer. I de tre hendelsene mistet man forbindelsen med den militære radaren, men man hadde Mågerø der til å ta over. Det var en teknisk svikt med det militære overvåkningsflyet i regi av NATO. Mågerø måtte overta hele operasjonen. Det var brannevakuering ved Forsvarets operative hovedkvarter. Mågerø måtte ta over for å sikre situasjonen.

Det betyr at vi er i en situasjon som er svært alvorlig med tanke på å ha kontroll over luftbildet over Sør-Norge. I denne situasjonen sier forsvarsministeren at vi ikke skal ligge i radarblinde. Jeg er veldig glad for at forsvarsministeren – når han gir informasjon til Stortinget – må være sannferdig. Det betyr at vi må følge nøye med på – etter at Mågerø er nedlagt – om det på noe tidspunkt er slik at Sør-Norge blir liggende i radarblinde. For hvis vi gjør det, har forsvarsministeren et alvorlig problem. Jeg regner med at han i sitt neste innlegg – for jeg har registrert at han har tegnet seg på nytt – gjør grundig rede for hvilke tiltak han mener må gjennomføres for å sikre at man i østlandsområdet, på Vestlandet og i deler av Midt-Norge ikke havner i radarblinde når Mågerø legges ned – etter forslag fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet.

Svein Roald Hansen (A) [13:51:13]: Tolkning av ord og skrift kan jo lede til så mangt, men Line Henriette Hjemdals tolkning av mitt innlegg krever en kommentar.

Det er riktig at vi fra Østfold – også innad i regjeringskoalisjonen – har arbeidet for at Luftforsvaret fortsatt skulle beholde Rygge flystasjon i sitt eie, og altså fortsatt drive flyplassen, som Irene Johansen redegjorde for. Det ble altså ikke slik. Men nå må vi heller ikke uttrykke oss som om Rygge legges ned. Det skal bli en kompaktbase for Luftforsvaret, hvor beredskapshelikopterne skal være, sammen med redningshelikoptre, og hvor HV fortsatt skal være. HV var foreslått flyttet fra forsvarssjefens side. Slik ble det ikke. Det er faktisk også viktig, ikke bare for Rygge, men for beredskapen i Østfold, også opp mot sivile hendelser.

Så har forsvarssjefen – gjennom forsvarsministeren – svart at han ikke er bekymret for muligheten til å kunne bruke flystripa på Rygge i situasjoner hvor det måtte være nødvendig, f.eks. som da Obama var her og tok imot fredsprisen, og F-16 sto på Rygge. Det vil fortsatt kunne skje. Det kan sikres gjennom avtale med Rygge sivile lufthavn, som jeg antar blir den som overtar. Jeg kan ikke tenke meg at en sivil driver av Rygge sier nei til å ta imot inn-

tekter fordi om det er jagerfly som lander istedenfor passasjerfly. I tillegg finnes det altså en flyplass på den andre siden av fjorden, og det finnes en flyplass nord for Østfold. Så det er flyplasser som kan benyttes også av Forsvaret i situasjoner hvor det må være nødvendig.

Representanten Ingjerd Schou peker på Rygges strategiske plassering. Ja, Rygge har en strategisk plassering, det har også Torp og Gardermoen. Når forsvarssjefen ikke er bekymret for å overlate flyplassdriften på Rygge til sivile, er det krevende for politikere å være det. Det som er uklart, er om det blir omkamp om noe, eller hva det blir omkamp om.

Line Henriette Hjemdal sa at Generalinspektøren for Luftforsvaret og inspektoratene skal forbli på Rygge hvis de ønsker det, inntil endelig vedtak om kampflybase er fattet. Det vedtaket fatter vi altså senere i kveld – det gjør vi. Så sa Ingjerd Schou at det å beholde hånd om driften av flyplassen på Rygge ikke er en utsettelse fra Høyres side. Men Ine M. Eriksen Søreide sa altså på talerstolen her at det ikke er naturlig å ta dette opp igjen og foreslå endringer. Det synes jeg også de andre representantene fra Høyre og regjeringspartiene burde forholde seg til, for det er den usikkerheten man forsøker å spille på videre.

Statsråd Espen Barth Eide [13:54:30]: Komitelederen introduserte problemstillingen at om det er fint et sted, er det et argument for at det kan bli en base der. Da vil jeg erklære hvor jeg står: Jeg synes det er veldig fint på Ørland, jeg synes det er veldig fint i Bodø, og jeg synes det er veldig fint i Evenes. Sann sett har dette en nøytral effekt på mitt syn på hvor vi skal ha kampflybase. Men det jeg ikke er nøytral på, er at jeg synes det er veldig fint at vi finner en løsning. Jeg synes det er veldig bra at Stortinget er i stand til å fatte en beslutning, slik at vi kan fortelle Generalinspektøren for Luftforsvaret og forsvarssjefen og alle de som jobber hos dem, hvor vi skal plassere disse kampflyene som vi nå er i ferd med å vedta å kjøpe, men som ingen har snakket spesielt mye om. Jeg er veldig glad for dem som har sagt at det er bra, for det er veldig bra – det er den største beslutningen – men da må vi også vite hvor de skal stå, og det trengs på et tidspunkt en avklaring, og det er det godt at vi får.

Så var Korsberg kort inne på Mågerø igjen. Jeg vil ikke på noen måte bagatellisere at det alltid er vondt og vanskelig å miste et fagmiljø. De som jobber der, gjør en veldig god jobb, og de gjør en god jobb hver dag. Men så er det altså ikke slik at man bare lar ting være som de er; at man stenger en stasjon, og så gjør man ikke noe annet. I mitt tidligere innlegg om dette nevnte jeg altså investering i langt mer moderne nett – redundante nett – som går gjennom både luft, fibernett og annet og et økt samarbeid med utlandet – det er svaret. Det er derfor vi ikke blir liggende i radarblinde på grunn av nedleggelsen av Mågerø. Man må selvfølgelig ha gode radarer, men det er noe annet enn hvor de står.

Så vil jeg si at det har vært en god del diskusjoner om økonomi. Hvis noen av mine kollegaer i NATO hadde vært her og hørt på, hadde de lurt på hva som skjedde. Det er altså slik at Norge er det landet i Europa som bruker mest

penger per innbygger på forsvar. Vi er nr. 2 i Nato og nr. 7 i verden. Vi skal øke det budsjettet.

Ine M. Eriksen Søreide påpekte at Høyre i forrige periode foreslo å øke budsjettet med 2,65 mrd. kr. Høyre er et solid forsvarsparti, og det er bra. De har riktignok alltid kommet med en kostnadsside som ofte har vært enda høyere, men de har i hvert fall foreslått en økning. Da regner jeg med at representanten Ine M. Eriksen Søreide bestemt er glad for at vi nå øker med 4,335 mrd. kr i denne perioden, som jo er tidenes økning – i hvert fall i moderne tid – nettopp for både å anskaffe kampfly og for å øke driftsrammen, slik at hvert eneste av de forslagene vi har lagt oppå forsvarssjefens plan, faktisk blir finansiert ut fra samme regnemodell som enhver regjering alltid har brukt for teknisk justering av kostnader fra et år til et annet, og som det er bred faglig enighet om.

Jeg takker for en god debatt om et veldig viktig tema og vil avslutte med å understreke at det er godt å være forsvarsminister i et land hvor det er så stor enighet. Det er også rimelig i et demokrati at vi diskuterer mest de tingene vi er uenige om.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [13:57:52]: Jeg vil også få takke for en god og tidvis frisk debatt. Sånn bør det jo være i disse sammenhengene.

Når forsvarsministeren vektlegger hvor mye penger man bruker på forsvar per innbygger, er det bare delvis en interessant størrelse. Den interessante størrelsen er jo hvilken operativ evne vi får for de pengene vi bruker, og om vi er i stand til å finansiere og drifte de kapasitetene vi faktisk har. Det er akkurat i det perspektivet opposisjonen mener at det både har vært, og for framtida også vil være, mangler knyttet til det opplegget regjeringa har lagt opp til.

Når det så kommer til spørsmålet om Rygge, vil jeg henlede oppmerksomheten på at det er mange ting regjeringa ikke har kunnet gi svar på til Stortinget. For det første er det ikke tatt stilling til hva som skal skje med drivstoff- og ammunisjonslageret. For det andre er det sånn at luftfartsloven § 13-9, som åpner for muligheten til å rekvirere en flyplass, ble altså tilføyd i 2004 og har aldri vært brukt. Det er ingen som aner hva en eventuell erstatningskostnad vil bli dersom man blir nødt til å gjøre nettopp det. Dette er altså spørsmål som foreløpig ikke er besvart.

Til spørsmålet om Heimevernet er det mange som har pekt på det. Representanten Sverre Myrli var jo frisk i sin hovedinnledning og sa at vi øker den operative evnen i forhold til forsvarssjefens råd. Spørsmålet er jo hvordan i all verden man gjør det når man legger opp til en mindre skarp ende enn det forsvarssjefen har lagt opp til. Og representanten Svein Roald Hansen fulgte jo friskt opp med å si at forsvarssjefer over hele verden må da misunne denne forsvarssjefen som faktisk får mer enn han har bedt om. Vel, forsvarssjefen foreslår jo nettopp en nødvendig omstilling av Heimevernet med en tydeligere skarp ende. Han har jo ikke fått mer enn hva han har bedt om, han har fått noe helt annet enn det han har bedt om, og det er en vesentlig forskjell på de to oppleggene.

Helt til slutt spørsmålet om det med Generalinspektøren. Vi foreslår å vente med flytting av Generalinspektø-

ren til man har fått på plass en helhetlig struktur. Dette er et tiltak som – når man skal gjøre denne endringen – koster 350 mill. kr i år. Vi ønsker å bruke disse pengene på økt operativ evne. Det er jo symptomatisk når representanten Myrli sier at det ikke gir mer operativ evne om GIL sitter på Rygge eller i Bodø. Da må jo spørsmålet være hvorfor man velger å gjennomføre den endringen nettopp nå.

Vi er et ansvarlig parti, som flere har påpekt. Vi må vurdere situasjonen for det enkelte tiltak hvis det blir regjeringsskifte i 2013. Vi er opptatt av forutsigbarhet. Vi er opptatt av ro. Vi er opptatt av ansvarlighet for de vedtak som blir fattet.

Presidenten: Representanten Sverre Myrli har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Sverre Myrli (A) [14:00:55]: Hvis vi legger godside til, har vi den siste tida fått klargjort at Høyre kanskje vil legge den framskutte basen i Bodø – men heller ikke mer enn det. For å presisere det jeg sa i mitt forrige innlegg: Til det trengs det ingen stor hovedflystasjon. Den framskutte basen blir jo en minibase, ut fra dagens aktivitet, og der er langt færre arbeidsplasser enn hos Generalinspektøren for Luftforsvaret og Luftforsvarets øverste ledelse, som Høyre altså ikke vil ha til Bodø.

Jeg gjentar det jeg sa: Det blir ingen kampfly i Bodø, uansett hva som måtte skje ved valget neste år. Det fikk vi nettopp avklart av komitélederen. Det som er vedtatt, skal ikke rives opp, sa hun. Det var en nyttig presisering – det er bare så synd at ikke alle fra opposisjonen kan si det samme.

Presidenten: Representanten Anders Anundsen har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Anders Anundsen (FrP) [14:02:07]: Jeg er redd presidenten er nødt til å tåle litt volum i en debatt som er såpass viktig og engasjerende som denne.

Statsråden sa fra talerstolen at det alltid er vanskelig og vondt å miste ansatte, fagmiljø osv. Ja, men vi vet jo ikke hvor vondt og vanskelig det er, for regjeringen har avvist å gjennomføre en samfunnsøkonomisk analyse av hva det faktisk vil medføre. Selv når representanter fra Arbeiderpartiet har bedt om det, avviser Forsvarsdepartementet å gå inn i den diskusjonen. Så vi vet egentlig ikke hvor ille det vil være. Det kan altså påføre Forsvaret ytterligere store kostnader – jeg ser forsvarsministeren så vidt nikker her. Det kunne kanskje vært en idé å få vite det i forkant.

Så er det en ny ting som jeg vil få forsvarsministerens helt klare garanti for. Han var her oppe og sa at vi skal ikke bare legge ned Mågerø, vi skal også forsikre oss om at vi har en linjekapasitet som er moderne og god nok til å sikre at vi ikke blir liggende i radarblinde. Det må bare tolkes på én måte, at Mågerø ikke kan legges ned før linjene er på plass, for å sikre at den ikke blir liggende i radarblinde i overskuelig fremtid. Jeg vil gjerne at forsvarsministeren kommer opp og forteller om det er dette han mener, eller om han mener noe helt annet. For det er slik man må tolke

den uttalelsen – en kan ikke legge ned Mågerø før linjene er på plass.

Statsråd Espen Barth Eide [14:03:30]: Anundsen tar igjen opp forholdet rundt Mågerø. Jeg må bare si at begge spørsmålene egentlig er spørsmål som kan besvares med hvordan dette alltid gjøres. Å gjøre en endring der en base, en stasjon, et fort eller en kontroll- og varslingsstasjon nedlegges, får alltid en del konsekvenser, som man selvfølgelig tar høyde for og er klar over. Det vil ha noen kostnader i nær tid, og så gir det en driftsinnsparing på lengre sikt.

Mitt utgangspunkt er at to forsvarssjefer etter hverandre og Generalinspektøren for Luftforsvaret anbefaler å konsentrere CRC-virksomheten på ett sted. Så anbefaler de å opprette noe annet – som vi ikke har i dag, og som vi ikke har hatt på mange år – som vi kaller NAOC, Nasjonalt luftoperasjonssenter, og at det legges til Reitan, på grunn av nærheten til Forsvarets operative hovedkvarter, som ligger trygt og godt på Reitan. De opplyser også om at det gir en redundans, fordi det vil føre til at man har en teknisk funksjonalitet der som i en krisesituasjon kan overta for det man til daglig vil gjøre på taktisk nivå på Sørreisa. Dette er opplysninger som vi har sjekket mange, mange ganger. På toppen av dette kommer at dette er et av områdene for «Smart Defence», for et tettere samarbeid på tvers av NATO.

Det sies at det er mange land som fortsatt har flere. Vel, vent og se, det er ikke så lenge til det kommer flere konsentrasjoner når det gjelder luftkontroll og varsling. Jeg tror at for enkelte land på kontinentet kan det være at man ikke blir sittende med noen selv, men at man deler dem med andre. Poenget er å følge med på himmelen, ikke hvor man sitter og gjør det fra.

Jeg har altså understreket at det allerede, uavhengig av dette, foregår en omfattende investering i informasjonsinfrastrukturen i Forsvaret, bl.a. i fibernett. Vi skal selvfølgelig sørge for at denne svært viktige funksjonen, som må utøves hver dag og hver natt, alltid er oppe i det systemet vi til slutt leverer.

Dette er viktige spørsmål, men det er også veldig viktig at de har vært grundig gjennomtenkt. Dette er ikke et politisk påfunn, det er noe vi tar videre fra en anbefaling vi har fått fra de øverste militære lederne, som mener at dette er riktig og rasjonelt å gjøre.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 1 og 2.

Øyvind Korsberg overtok her presidentplassen.

Sak nr. 3 [14:05:57]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Ombudsmannsnemnda for Forsvarets innberetning om virksomhet i tiden 1. januar–31. desember 2011 (Innst. 338 S (2011–2012), jf. Dokument 5 (2011–2012))

Marit Nybakk (A) [14:06:39] (ordfører for saken): Ombudsmannsnemnda for Forsvaret skal etter formålet

bidra til å sikre de allmennmenneskelige rettigheter for Forsvarets personell og behandle saker av prinsipiell karakter eller som har allmenn interesse. Nemnda, inkludert Ombudsmannen, velges av Stortinget.

Ved utgangen av hvert år sender nemnda rapport til Stortinget om sin virksomhet. Kopi av dette sendes Forsvarsdepartementet.

La meg i den forbindelse få komme med noen prinsipielle betraktninger – eller i hvert fall en prinsipiell vurdering. I hver årsmelding påpekes en rekke forhold, dog uten at det synes å være noe system for at dette følges opp.

For eksempel har Ombudsmannsnemnda flere år på rad påpekt at det er problematisk at det tar så lang tid å sikkerhetsklarere den som tas inn til førstegangstjeneste. Manglende grønn tjeneste er også en gjenganger.

Komiteen har kommentert flere av disse forholdene, og vi har også bedt departementet følge opp. Spørsmålet er hvorfor det ikke er noe system for melding fra nemnda til departementet, eller for den saks skyld til Stortinget. Man kunne selvfølgelig spørre om det er slik at departementet ikke leser komiteens merknader og påpekninger. Det har liten hensikt at Ombudsmannsnemnda påpeker feil eller mangler år etter år uten at nemnda i rapporten året etter forteller hva som har skjedd med de sakene når de kommer med en ny melding, at noen andre griper fatt i det, eller at departementet gis anledning til å kommentere eller forklare situasjonen i selve årsmeldingen, slik vi er vant til at Riksrevisjonen gjør. Det er sannsynligvis det siste som bør gjøres, at rapporten sendes til departementet når Ombudsmannsnemnda har satt den opp, og departementet får svare på den – slik man også gjør i Riksrevisjonens dokumenter. Det er i hvert fall noe som mangler her, og jeg har allerede tatt initiativ til at vi kommer tilbake til dette i komiteen.

La meg ellers i dette innlegget nevne et par temaer en enstemmig komité tar opp. Det ene dreier seg om pendling: Vi har nettopp behandlet langtidsplanen for Forsvaret, og i prosessen fram mot stortingsbehandlingen og under den behandlingen vi har hatt – altså debatten som har pågått de siste timene – har både kommuner og representanter kjempet intenst for å beholde eller få forsvarsarbeidsplasser. Men ifølge nemnda bor stadig færre av Forsvarets offiserer og øvrige ansatte på tjenestestedet. De bor og har familie et annet sted i landet. Nemnda peker på at det kan stilles spørsmål ved om det i det hele tatt er mulig å tilrettelegge så bredt at et flertall familier blir med på flytting til stadig nye arbeidssteder. Ektefeller og samboere har egen jobb og/eller karriere, barna vil bli på skolen i nærmiljøet, etc. Det moderne samfunnet med dagens familiestrukturer gjør at dette er i ferd med å bli annerledes enn det var bare for få tiår tilbake. Komiteen registrerer det nemnda sier, at «pendlerforsvaret» er kommet for å bli. Men dette er også en økende utfordring for vertskommuner for Forsvarets enheter.

Det er et problem at Norge statistisk sett befinner seg i nedre halvdel både i Europa og i NATO når det gjelder andelen kvinner i Forsvaret. Kvinneandelen står ifølge nemnda på stedet hvil, til tross for flere strukturelle tiltak. Komiteen mener at flere kvinner i Forsvaret er en viktig del av det å sikre Forsvaret nødvendig, tidsriktig og rele-

vant kompetanse. Jeg vil også vise til min interpellasjon om dette temaet 16. april i år og statsrådens innlegg i den debatten. Nemnda tar i den forbindelse opp det som også kom fram i interpellasjonsdebatten 16. april, nemlig kulturen i Forsvaret – den interne kodeksen – som kanskje er en av årsakene til stor gjennomtrekk blant kvinner i Forsvaret. Det er nemlig slik at det kommer stadig nye kvinner inn, men det er også kvinner som går ut, og dermed står man på stedet hvil.

Jeg synes det er viktig at de unge jentene som går over terskelen og sier ja til å gjennomføre førstegangstjeneste, ikke må slite med kultur, holdninger og uheldig adferd hos deler av det mannlige befalet. Jeg synes også det er viktig at de som kommer inn i Forsvaret på annen måte enn å ha vært gjennom førstegangstjeneste – altså befalsutdanning – og velger å ta tjeneste i Forsvaret og bli offiserer, også føler at dette er et sted det går an å være, og at kulturen, holdningene og adferden i Forsvaret gjør at det faktisk er en trivelig arbeidsplass.

Anders Anundsen (FrP) [11:34:55] (komiteens leder): Temperaturen i denne debatten er en del lavere enn i forrige debatt, hvor vi diskuterte Forsvarets langtidsmelding, men det betyr ikke at denne saken er uviktig, selv om jeg ser at hele forsvarsledelsen forsvant så fort vi var ferdige med forrige sak. Det burde det rett og slett ikke gjort, de burde vært her og overvært denne diskusjonen knyttet til årsmeldingen fra Ombudsmannsnemnda for Forsvaret.

Som saksordføreren redegjorde for, er innstillingen enstemmig, og jeg slutter meg i all hovedsak til det saksordføreren sa i sitt innlegg. Jeg vil også takke saksordføreren for et godt stykke arbeid.

Når jeg likevel tar ordet, er det for å knytte noen kommentarer til en av de sakene som Ombudsmannsnemnda for Forsvaret tar opp i sin årsmelding, og som jeg ønsker å utfordre forsvarsministeren på i denne debatten.

Sommeren 2010 skjedde den tragedie at fire norske soldater ble drept av en kraftig veibombe da Iveco-kjøretøyet de satt i, ble rammet under en militær aksjon i nordre deler av Afghanistan. Som følge av den hendelsen ble det besluttet at en skulle hurtiganskaffe 24 Dingo 2-kjøretøy, hvorav ni skulle klargjøres som ruteklaringskjøretøy. Anskaffelsen av Dingo 2 som patruljekjøretøy er gjennomført, og Dingo 2 brukes som det i Afghanistan. Derimot er det, så vidt jeg forstår, ikke endelig bestemt at Forsvaret skal bruke Dingo 2 som ruteklaringskjøretøy, selv om det er et prekärt behov for slike kjøretøy i Afghanistan, og at det er gått nærmere to år siden denne tragiske hendelsen synliggjorde behovet for disse ruteklaringskjøretøyene.

Så vidt jeg skjønner, gjennomføres ruteklarering i dag gjennom at man søker nær sagt manuelt langs veien med metalldetektorer og utegående personell. Selv om de bærer beskyttelsesutstyr, er det utstyret ikke i stand til å møte skadevirkningene av en kraftig veibombe. Minerydderne som gjennomfører dette arbeidet, er også utsatt for fiendtlig beskytning, både fordi de går ute, og fordi de blir sett på som såkalt høyverdige mål. Denne formen for ruteklarering er for det første veldig tidkrevende, og den sliter også veldig sterkt både fysisk og psykisk på personellet.

Ruteklaringskjøretøy er spesielle kjøretøy som er utstyrt for å finne eller detonere miner som de kjører over. Kjøretøyet er designet for å motstå eventuelle eksplosjoner. Dersom min versjon av dette er riktig, fremstår det som uforståelig at Norge bruker så lang tid på å anskaffe eller utvikle egnede ruteklaringskjøretøy. Dette er altså omtalt i meldingen fra Ombudsmannsnemnda.

Jeg har lyst til å utfordre statsråden til å gi en kommentar til status og fremdriftsplan for anskaffelse og bruk av ruteklaringskjøretøy i Afghanistan.

Statsråd Espen Barth Eide [14:15:33]: La meg først knytte en kommentar til spørsmålet om kvinneandel og igjen bekrefte, som også ble diskutert under interpellasjonen sist, at det er svært viktig at vi på en effektiv måte nå klarer å ta tak i dette. Det faktum, som er helt riktig beskrevet av representanten Nybakk, om at vi har en relativt lav kvinneandel i Forsvaret i Norge, er selvsagt noe vi er svært misfornøyd med. Men det må også ses i lys av at vi er et land som har verneplikt, og at vi har verneplikt bare for menn. Det er, som jeg tidligere har sagt i denne salen, en radikal kjønnskvotering til fordel for menn. Det gjør at vi får en særlig seleksjon av ett kjønn, som man ikke har på samme måte hvis man har verneplikt for begge kjønn, eller ikke har verneplikt i det hele tatt.

Nå tror jeg at omtrent alle her er enige om at vi skal ha verneplikt. Det er en av grunnene til at jeg har satt på dagsordenen at vi trenger diskusjonen om ikke verneplikten skal bli lik for begge kjønn, akkurat som sesjonen nå er lik for begge kjønn. Grunnlovens ord er:

«Enhver Statens Borger er i Almindelighed lige forpligtet, i en vis Tid at værne om sit Fædreland».

Det står ikke spesifisert at det bare gjelder menn, men i 1814 mente man jo menn. I vår tid har det gått 200 år, og vi har kanskje en bredere forståelse av dette.

Når det gjelder ruteklarering, deler jeg representanten Anundsens bekymring for det. Her har vi lagt stor vekt på at det skal etableres både god kompetanse og kapasitet gjennom bl.a. Dingo. De er levert. I hvilken grad de brukes i Afghanistan, må jeg komme tilbake til, men til dette: Nå skal vi også snart ut av det området hvor disse har en særlig viktig funksjon, altså i Faryab. Men i forbindelse med hjemreisen vil det også være behov for å ha en slik kapasitet. Det kan jeg bare si vi har høyt trykk på, også på mineklaringskapasiteter, som ligger inne i den beslutningen som skal tas senere i dag om større anskaffelser til Hæren.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [14:17:47]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Anders Anundsen og Jan Arild Ellingsen om at Riksrevisjonen foretar en særskilt undersøkelse av anskaffelsesprosessen og grunnlaget for valget av Joint Strike Fighter (JSF)

(F-35) (Innst. 376 S (2011–2012), jf. Dokument 8:167 S (2010–2011))

Per Olaf Lundteigen (Sp) [14:18:28] (ordfører for saken): Saken gjelder representantforslag fra to fremskrittspartirepresentanter angående at Riksrevisjonen foretar særskilt undersøkelse av anskaffelsesprosessen og grunnlaget for valg av Joint Strike Fighter, JSF, F-35.

For å gå rett på konklusjonen: Alle partiene i komiteen, unntatt Fremskrittspartiet, finner det ikke riktig at Riksrevisjonen nå pålegges å sette i gang særskilte undersøkelser rundt anskaffelsesprosessen. Begrunnelsen er at Riksrevisjonen ikke har praksis for å gjøre slike forhåndsrevisjoner, sjøl om Stortinget i plenum kan pålegge Riksrevisjonen å sette i gang særlige undersøkelser.

Jeg regner med at Fremskrittspartiet sjøl vil begrunne sitt standpunkt.

Det er imidlertid enighet i komiteen om at det har vært kostnadsoverskridelser ved en del forsvarsanskaffelser og forsvarsprosjekter, som f.eks. Golf/LOS-prosjektet, og ikke minst ved anskaffelsen av fregatter, som var grundig vurdert.

Det er også en enstemmig komité som understreker viktigheten av og forutsetter at regjeringa har kontroll på kostnadsutviklinga i forbindelse med anskaffelse av nye kampfly.

Det er også en enstemmig komité som forutsetter at Stortinget holdes orientert om eventuelle endringer i kampflyprosjektet, og viser også til at regjeringa legger opp til det.

I en egen merknad fra Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Venstre vises det til NOU 2007:15, Et styrket forsvar, det såkalte Siri Bjerke-utvalget, hvor det påpekes at det har vært et tilbakevendende problem i utviklinga av Forsvaret, nemlig manglende samsvar mellom økonomiske forutsetninger og den faktiske økonomiske utviklinga i en planperiode. Derfor sier representantene fra SV, Senterpartiet og Venstre at de deler forslagsstillernes bakenforliggende bekymringer, nemlig faren for at slike overskridelser gjentar seg nå som Norge skal foreta et militært innkjøp som i sum utgjør det største fastlandsinnkjøpet noensinne.

Regjeringspartiene sier videre at en registrerer at regjeringa har tatt signalene og bekymringene for overskridelser på alvor. I den framlagte langtidsplanen, som nå er behandlet, framgår det at regjeringa vil strekke kampflyanskaffelsen over flere år enn tidligere planlagt, og at anskaffelsen skal deles opp i årlige anskaffelser som hver for seg skal godkjennes av Stortinget i det aktuelle budsjettår, framfor at det gjøres én stor bestilling.

Regjeringspartiene har også videre valgt å ta med statsråd Barth Eides siste forsikringer om kostnader og framdrift i anskaffelsen av det nye kampflyet i Stortinget den 30. mai. Det er de siste forsikringer som ble gitt før innstillinga ble avgitt.

Avslutningsvis vil jeg si at alle partier, unntatt Fremskrittspartiet, vil understreke at F-35-prosjektet er valgt som Norges nye kampfly, og ønsker derfor ikke å bidra til forsinkelser og usikkerhet om kampflyprosjektet. Dette

flertallet understreker likevel at den videre prosess i kampflyanskaffelsen må være preget av mer åpenhet, slik at det sikres en bred og tverrpolitisk forankring av det neste tiårs største og viktigste forsvarsanskaffelse.

Anders Anundsen (FrP) [14:22:20] (komiteens leder): Denne saken har tatt sin tid i komiteen, og det viser på mange måter at det er en del spenninger i dette sakskomplekset som ikke bør avvises så lett.

Jeg er på en måte litt skuffet over at ingen andre partier støtter opp om å be Riksrevisjonen gå igjennom denne anskaffelsesprosessen rundt det som er Norges største offentlige innkjøp noensinne. Bakgrunnen er, som saksordføreren for så vidt gjorde rede for, at man mener det ikke er riktig å pålegge Riksrevisjonen dette arbeidet fordi den ikke har praksis for å gjøre forhåndsrevisjoner. Jeg tror det må bero på en slags misforståelse av hva dette forslaget egentlig dreier seg om. Anskaffelsesprosessen er jo egentlig ferdig – vi fatter til og med vedtak i dag. Vi har valgt leverandør på et mye tidligere tidspunkt etter en såkalt anbudskonkurranse, og dagens vedtak bekrefter også det.

Spørsmålet er imidlertid om konkurransen frem til denne beslutningen var reell, og om staten har fulgt det regelverket som skal følges i forbindelse med slike anskaffelser, eller ikke. Forslaget er ikke – og det vil jeg gjerne understreke – en omkamp om flyvalg, det er ikke et forsøk på nedskyting av den videre prosessen eller et bidrag for å forsinke den videre prosessen. Det er rett og slett et ærlig og redelig ønske om å be Riksrevisjonen undersøke om alt gikk riktig for seg under anskaffelsesprosessen frem til valg av flytype. Det er etter Fremskrittspartiets oppfatning en ganske vanlig og naturlig del av Riksrevisjonens virksomhet.

Eurofighter-konsortiet trakk seg fra hele prosessen fordi de mente at konkurransen ikke var reell. Svenske myndigheter har vært særdeles krasse i sine betraktninger av den norske anskaffelsesprosessen. Det er skrevet et svært kritisk bokverk med en rekke påstander om det som kan ligne på manipulasjon. Det får meg egentlig til å etterlyse årsaken til at Stortinget ikke vil vite mer.

Da beslutningen om valget av flytype ble tatt, fikk Stortinget en proposisjon på under 15 sider. Det var Stortingets beslutningsgrunnlag. Dersom en skal nøye seg med så vidt lite informasjon før denne type anskaffelser, må det være en forutsetning at man kan ha tillit til den forutgående prosessen. Hovedspørsmålet er ikke om det blir kostnadsoverskridelser eller ikke. Hovedspørsmålet er om den utøvende makt har gjennomført en reell konkurranse i tråd med regelverket mellom aktuelle leverandører, eller om konkurranseopplegget, grunnlaget og prosessen har vært slik at det i realiteten var forutbestemt hvem som skulle bli Norges neste leverandør av jagerfly. Hvis det er det siste som er tilfellet, burde en vært ærlig om det fra start og heller endret regelverket slik at man eventuelt kunne velge flytype ut fra politiske eller strategiske vurderinger, og ikke gjennomføre en anbudsprosess. Men jeg har ikke mistanke utover de uttalelsene som er kommet fra andre hold, om at det kan være irregularet i denne anskaffelsesprosessen. Det ville jo vært veldig fint for alle partier, hele Stortinget

get og vårt demokrati å finne ut om det var tilfellet eller ikke – og da helst at det ikke var tilfellet.

Men det er urovekkende at et overveldende flertall på Stortinget bestående av alle partier, bortsett fra Fremskrittspartiet, ikke engang vil åpne for en sånn objektiv gjennomgang av denne store og svært viktige prosessen. Dette er jo heller ikke et unikt forslag. Det er gjennomført undersøkelser rundt anskaffelsesprosessene og anskaffelse av nye kampfly i andre land – bl.a. i Danmark og Canada – og normalt er vi alle veldig opptatt av at skattebetalernes penger skal brukes forsvarlig. Derfor synes vi i Fremskrittspartiet at det er litt rart at vi ikke er like opptatt av det når det gjelder nasjonens største offentlige innkjøp gjennom tidene.

Når det gjelder formalitetene rundt forslaget, er det uomtvistelig en mulighet for Stortinget å be Riksrevisjonen om å gjennomføre en slik undersøkelse. Når det likevel ikke skjer – for jeg antar at vi ikke får flertall for dette forslaget helt plutselig i dag, selv om vi burde fått det – betyr det ikke at det er et hinder for at Riksrevisjonen på eget initiativ mener at det kan være viktig å se på anskaffelsesprosessen knyttet til nasjonens største offentlige innkjøp. Normalt har Riksrevisjonen engasjert seg mye i statens håndtering av anskaffelsesregelverket, og det er ingen grunn til å dempe det engasjementet når vi snakker om et så stort innkjøp som er tilfellet her.

Med det tar jeg opp Fremskrittspartiets forslag i innstillingen.

Presidenten: Representanten Anders Anundsen har tatt opp det forslaget han refererte til.

Marit Nybakk (A) [14:26:59]: Dette er altså et forslag fra Fremskrittspartiet om å undersøke grunnlaget for valget av nye kampfly og be Riksrevisjonen foreta en særskilt undersøkelse av anskaffelsesprosessen.

En del av de synspunktene som komiteens leder nå kom med, finner jeg ganske oppsiktsvekkende. Han trekker hele anskaffelsesprosessen i tvil, og valget av flytype trekker han også i tvil. Det er oppsiktsvekkende også fordi det er et enstemmig storting som i kveld kommer til å vedta at Norge skal kjøpe 52 nye kampfly av typen F-35, eller Joint Strike Fighter. Det har vært enstemmighet om dette gjennom nesten hele prosessen, som startet tidlig i det forrige tiåret, altså rundt 2001–2002.

Det er, som det også kom fram tidligere i dag, den største enkeltsaken i den langtidsplanen som har vært til drøfting, og nye kampfly – det har vi hørt begrunnelsen for før i dag – er et av de mest sentrale strukturelementene i det framtidige forsvaret. Gjennom den justerte anskaffelsesplanen for JSF balanseres hensynet til å sikre en kontinuerlig nasjonal kampflyevne med utjevning av den budsjettmessige belastningen i anskaffelsesårene. Det var ingen uenighet om dette tidligere i dag.

Det var altså en lang prosess forut for valget av nye kampfly, og det er vel også hovedgrunnen til at vi ikke går inn for at Riksrevisjonen skal foreta en forhåndsrevisjon. Først sto dette valget mellom Joint Strike Fighter og Eurofighter, så fikk man JAS Gripen og franske Rafale

på banen, og i sluttinnspurten sto det mellom Joint Strike Fighter, som vi vet, og JAS Gripen. Det var viktig å sikre reell konkurranse. Det ble gjort et godt stykke arbeid for å få det til. Våren 2007 etablerte Forsvarsdepartementet et eget utredningsprosjekt for å utarbeide beslutningsgrunnlaget for valg av nytt kampfly. I evalueringsprosessen ble det også trukket på ekstern ekspertise. JSF pekte seg ut som det beste flyet for Norge, først og fremst på grunn av de egenskapene flyet har når det gjelder kapasitet til overvåking og tilstedeværelse i nordområdene, og over vårt øvrige territorium. Vi har jurisdiksjon over et havområde som er sju ganger større enn vårt landterritorium. Da er det viktig å være til stede og følge med på hva som foregår.

Norge har sannsynligvis gjennomført en av de beste totalanalyser av kampflykjøpet som er foretatt. Prosessen er i tillegg, som jeg sa, overvåket og evaluert av ekstern og uavhengig analyseekspertise. Grunnen til at jeg bruker så vidt lang tid på dette, er vår hovedbegrunnelse for at vi ikke skal legge denne saken til Riksrevisjonen til forhåndsrevisjon.

I langtidsplanen og i Prop. 73 S for 2011–2012 vises det til at kampflyanskaffelsen vil legge beslag på betydelige deler av det økonomiske handlingsrommet i statsbudsjettet i kommende år. Jeg har merket meg at regjeringen er opptatt av at den videre prosessen blir lagt opp på en slik måte at den ikke i utilbørlig grad låser det økonomiske handlingsrommet i statsbudsjettet i årene som kommer. For kampflyanskaffelsen vil være krevende. Regjeringen sier i langtidsplanen at den tar sikte på en tett og jevnlig involvering av Stortinget, og la meg understreke særskilt: Kontroll- og konstitusjonskomiteen forutsetter også i innstillingen at Stortinget holdes orientert om eventuelle endringer i prosjektet. Flertallet i komiteen er også opptatt av at den videre prosessen må være preget av mer åpenhet for å sikre en bred og tverrpolitisk forankring av den store investeringen. La meg også legge til det som også saksordføreren sa – at Riksrevisjonen ikke har praksis for å gjøre forhåndsrevisjoner, at det også er et argument imot Fremskrittspartiets forslag.

Per-Kristian Foss (H) [14:31:42]: Jeg skal ikke fortsette debatten fra i formiddag, for dette er ikke en sak om kampflyanskaffelser. Det har Stortinget diskutert og skal snart beslutte enstemmig. Dette er en sak om vi skal gå til det uvanlige skritt å la Riksrevisjonen forhåndsrevidere anskaffelsesprosessen, eller – hvis forslagsstillerne ikke aksepterer det uttrykket – Riksrevisjonen skal etter forslaget revidere konkurransen som førte til at anbudet ble gitt til ett selskap. Jeg må si – jeg har sittet i Stortinget i 31 år nå og fulgt Riksrevisjonen med interesse i alle år, og de har aldri gjort en tilsvarende jobb. Aldri! Så det er ikke riktig å si at det er en naturlig del av Riksrevisjonens arbeid. Man kunne jo f.eks. tenke seg at Riksrevisjonen skulle kontrollere om all konkurransen mellom anbyderne var reell ved store anskaffelser av datautstyr i det offentlige som har gått fullstendig skeis – det har vi mange eksempler på, under skiftende regjeringer, og ikke bare i det offentlige, men også i det private, men det er det offentlige vi snakker om nå – f.eks. ved Oslo universi-

tetssykehus, som har gått til en slik anskaffelse som gikk skeis.

Men det har Riksrevisjonen ikke gjort, og det er det gode grunner til, for Riksrevisjonen skal jo ofte inn i ettertid og vurdere om Stortingets beslutninger er fulgt opp, og eventuelt hvordan det har skjedd. Det gjør jo at Riksrevisjonen kan komme i en form for – jeg sier en form for – inhabilitet, for hvis Riksrevisjonen om 10 eller 15 år skal ha en forvaltningsrevisjon av Forsvaret, kan de komme i den situasjonen at de skal kontrollere en konklusjon de selv har trukket. Det er lite naturlig for en revisjon å gjøre det slik, og jeg er heller ikke kjent med at tilsvarende gjøres i andre land.

Jeg er klar over at det i og for seg er opp til Stortinget å be Riksrevisjonen om hva som helst, men heldigvis har vi den praksis i Stortinget – gjennom skiftende flertall i mange perioder – at Stortinget sjelden ber Riksrevisjonen om å gjøre jobber. Riksrevisjonen er også veldig tydelige på at de står helt fritt til å avgjøre det. Normalt følger de en slik anmodning om den kommer, men Riksrevisjonen i Norge er uavhengig, og det er en dyd det av kontrollhensyn er veldig viktig å ivareta.

Jeg har store problemer med å skjønne at saken i det hele tatt er satt opp til behandling etter at Stortinget i formiddag enstemmig har gått inn for og senere vil votere over kampflykjøpet. Med den mistillit som er uttrykt overfor prosessen som har ført frem til avgjørelsen, er det litt overraskende at et antageligvis enstemmig storting stemmer for i kveld.

Dag Terje Andersen hadde her overtatt presidentplassen.

Geir Jørgen Bekkevold (KrF) [14:34:06]: Innkjøp av nye kampfly til det norske forsvaret er en gigantisk investering. De siste anslagene fra Forsvarsdepartementet kan tyde på at prislappen til slutt vil lyde på i overkant av 60 mrd. kr. Sluttsammen vil påvirkes av valutakursene, økte utviklingskostnader, forsinkelser i kampflyprogrammet og eventuelt endringer i antall flybestillinger fra andre kjøpere. Vi må ta høyde for de usikkerhetsfaktorene som regnestykkene bygger på. Kristelig Folkeparti har konsekvent vært opptatt av å kvalitetssikre både regjeringens valg av kampflyleverandør, kostnadsoverslag for selve kampflykjøpet og kostnadene knyttet til drift av både kampflybaser og selve flyene. I tillegg kommer gjenkjøpsproblematikken. Jeg tror alle kjenner et stort ansvar for at dette gigantkjøpet skal svare til forventningene. Konsekvensene er store, og det er sunt med debatt. Likevel er det viktig at vanlige spilleregler følges.

Utenriks- og forsvarskomiteen har ved ulike milepæler fått kampflysaken til behandling, og prisoverslagene har gjentatte ganger vært tema. Vi har notert oss at forsvarsministeren på regjeringens vegne har sagt at han kjenner seg trygg på prisoverslaget. Han har til og med presisert at tryggheten går så langt man her i verden kan være trygg på noe. Det er klart at med en slik formulering har statsråden gitt prisoverslaget en sannhetsgehalt av erkjennelsesteoretiske dimensjoner. Jeg tar neppe feil når jeg tipper at dette utsagnet fra statsråden vil bli tatt fram igjen når vi om noen

få år får vite den endelige prislappen på kampflykjøpet. Det vi vet mindre sikkert, er hvem som på det tidspunktet vil finne det mest fristende å minne om hva statsråden sa.

Det er en ærlig sak å ha kritiske anførsler mot beslutningsgrunnlaget i en sak som dette. Vi bør alle erkjenne den faktiske usikkerheten som rår om sider ved kampflyprosjektet – ikke minst den endelige prislappen. Men samtidig må vi følge vanlig prosedyre. Derfor er alle Stortingets partier, bortsett fra Fremskrittspartiet, klar på at vi ikke finner det riktig at Riksrevisjonen pålegges å sette i gang særskilte undersøkelser rundt anskaffelsesprosessen. Grunnen er kort sagt den at Riksrevisjonen ikke har som praksis å gjøre slike forhåndsrevisjoner.

Vi kjenner alle til at det har vært kostnadsoverskridelser og kraftige forsinkelser i store investeringsprosjekter tidligere, også i Forsvaret. Derfor er jeg glad for at et samlet storting nå understreker viktigheten av at regjeringen har kontroll på kostnadsutviklingen i den forestående kampflyanskaffelsen. Det er selvsagt forutsetningen at Stortinget holdes løpende orientert om eventuelle endringer i prosjektet.

Uansett standpunkt i denne debatten tror jeg vi alle kan være enige om én ting, og det er at dette garantert ikke blir siste gang Stortinget behandler denne kampflyanskaffelsen.

Anders Anundsen (FrP) [14:39:14]: Jeg synes det var mange kloke ord fra siste taler, og jeg tror han har helt rett i sin spådom om at dette ikke er siste gang vi behandler denne saken. Det er vel heller ikke lagt opp til at det skal være siste gang – det blir mange ganger til.

Det som fikk meg til å ta ordet, var egentlig det at det ikke så ut til at flere skulle ta ordet, og da måtte jeg presisere et par ting som representanten Nybakk sa i sitt innlegg. Hun mente det var «oppsiktsvekkende» argumentasjon fra min side. Det kan godt være, men den oppsiktsvekkende informasjonen, eller disse oppsiktsvekkende påstandene, har altså versert i media i årevis. Det har vært et sterkt press mot den norske beslutningsprosessen på veien mot valg av ny flytype.

Så understreket jeg, og jeg tror faktisk jeg gjorde det to ganger i mitt innlegg, at dette ikke var noen omkamp om valg av flytype. Det vil jo dokumenteres ved at vi kommer til – som dere vet – å stemme for innstillingen på det punktet i dag. Så det er ikke en omkamp om valg av flytype. Men det er viktig i en slik situasjon som vi befinner oss i, med det største offentlige innkjøpet noen sinne, at vi er trygge på at disse prosessene fungerer bra. Vi pleier alltid å være opptatt av det i denne sal. Selv om representanten Foss aldri har opplevd noe liknende i sine 31 år på Stortinget – hvilket vi stadig hører – betyr jo ikke nødvendigvis det det samme som at det er uklokt eller uriktig å gjennomføre det. Vi har heller aldri gjennomført et så stort offentlig innkjøp, så kanskje det er nødvendig med litt ekstraordinære tiltak for å sikre oss at ting har vært riktig – at vi ikke gjør de samme feilene igjen, hvis noe har vært galt.

Så er jeg grunnleggende uenig i påstanden fra representanten Foss om at det kunne resultere i at Riksrevisjonen på en eller annen måte skulle bli inhabil, hvis de nå gikk inn

og reviderte dette. Hvis en trekker den parallellen for langt, vil det bety at på områder hvor Riksrevisjonen gjennomfører forvaltningskontroller eller forvaltningsrevisjoner og kommer med anbefalinger til forvaltningen om forbedringer, vil de være inhabil med hensyn til å gjennomføre en ny forvaltningsrevisjon på det samme området senere. Det kan det jo ikke være, det fremstår som en litt underlig konklusjon.

Fremskrittspartiet har altså ikke mistillit knyttet til denne prosessen i det hele tatt, men vi ønsker en objektiv gjennomgang av denne prosessen. Så jeg må innrømme at jeg synes dette forslaget er særdeles lite dramatisk, langt mindre dramatisk enn det enkelte forsøker å fremstille det som.

Statsråd Espen Barth Eide [14:41:50]: La meg begynne med å si at som medlem av regjeringen har jeg ikke tenkt å mene noe som helst om hva Stortinget ber Riksrevisjonen om å revidere. Jeg tok ordet for å kommentere noe annet.

Det kom en påstand tidligere i dag om, og det står også som en kommentar i innstillingen, at det er vanlig med store overskridelser i Forsvaret. Sannheten er – og det kan jeg egentlig nå si for første gang på denne måten – at det var vanlig, det er ikke vanlig lenger. Etter at vi innførte ekstern kvalitetssikring i år 2000 når det gjelder alle store prosjekter, såkalte kategori 1-prosjekter, som har blitt vedtatt her i Stortinget – det betyr at de prosjektene skal hit, det er 40 stykker – har det ikke vært prissprekk på noen av dem – ikke på noen av dem! I fem av dem har det vært en utvidelse av rammen etter et selvstendig vedtak i Stortinget, der man tilfører en kapasitet, f.eks. når man setter et nytt missil på en fregatt som ikke opprinnelig var tiltenkt det. I tre av dem har man innskrenket rammen. Men det har ikke vært en eneste prisoverskridelse. Det mener jeg er et ganske godt tegn på at regimet med ekstern kvalitetssikring faktisk var en god idé.

Vi ser også at prisoverslagene blir mer presise – de blir naturligvis høyere, for de tar høyde for en helt annen type usikkerhet. Men det betyr også at Stortinget forholder seg mer reelt til det som faktisk kommer til å skje. Jeg kan presentere fasit for de siste ti årene, og det er at det er galt at det er vanlig at det skjer store overskridelser – det har ikke skjedd på over ti år.

Martin Kolberg (A) [14:43:32]: Jeg viser til innleggene til representantene Nybakk og Foss som dekker mitt syn i denne saken.

Jeg tar ordet på slutten av denne debatten fordi representanten Anundsen ikke forstår at hans argumentasjon karakteriseres som «oppsiktsvekkende». Da er det vel nødvendig å forklare det, hvorfor vi mener den er oppsiktsvekkende.

Det ene er knyttet til prinsippene rundt Riksrevisjonens arbeid og forholdet til Stortinget, og dets initiativrett i alle saker. Men det er jo en logisk brist i det Anundsen sier, fordi han bedyrer at dette ikke er omkamp om realiteter. Hvis vi tror ham på det, synes jeg ikke det er noen grunn til at Fremskrittspartiet skulle mene at vi nå skal revidere og

gå gjennom den prosessen som har ført fram til dette. Jeg forstår ikke det, jeg forstår ikke logikken i den tenkningen.

Jeg har fulgt debatten tidligere i dag, og det er ingen av Fremskrittspartiets representanter – ingen andre heller, men heller ingen fra Fremskrittspartiet – som har tatt opp denne problemstillingen som Anundsen nå framfører i salen, nemlig behovet for at man skal sette selve prosessen under ny granskning. Hvis det var logikk i det, måtte man jo utsette vedtaket om kjøpet, hvis det skulle være noen vits i å gjennomføre en slik prosess. Det er en veldig betydelig brist som det er nødvendig å få presisert.

Dermed er det selvfølgelig også grunn til å stille spørsmålet: Hva er tanken bak det hele? Er det igjen å gjøre et angrep på regjeringen med tanke på å mistenkeliggjøre at her er det skjedd noe som ikke burde skjedd? Men når det ikke er det, som Anundsen sier – og vi får tro han på det – så er logikken klar: Det er nemlig slik at dette forslaget burde Fremskrittspartiet frafalle i denne saken, for det er ikke noen logikk i det i forhold til hva som skal skje i Stortinget senere i dag.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [14:46:00]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens melding om virksomheten i 2011 (Innst. 337 S (2011–2012), jf. Dokument 2 (2011–2012))

Martin Kolberg (A) [14:46:27] (ordfører for saken): Jeg har i denne saken gleden av å redegjøre for og legge fram en enstemmig innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen.

I Riksrevisjonens årsmelding gjøres det rede for Riksrevisjonens rammevilkår, styringssystem og måloppnåelse for 2011. Komiteen har merket seg, og støtter, at Riksrevisjonens visjon er å bidra effektivt til Stortingets kontroll og å fremme den gode forvaltning. Det er i god tråd med det jeg oppfatter som Riksrevisjonens rolle i norsk politikk og forvaltning. I et demokratisk samfunn er det helt nødvendig med kontroll med forvaltningen.

Riksrevisjonen er Stortingets største eksterne kontrollorgan, og det er avgjørende og viktig for Stortinget at det er en kontinuerlig gjennomgang av forvaltningens evne og vilje til å følge opp Stortingets beslutninger, ikke minst fordi vi som folkevalgte skal ivareta enhver borgers rett til og krav om å få vite om ressursene brukes effektivt og i tråd med politiske vedtak. Jeg er derfor glad for at en enstemmig komité mener at årsmeldingen viser at Riksrevisjonen arbeider iherdig og målrettet for dette ambisiøse målet om effektiv kontroll og en bedre forvaltning.

Det er meget verdt å merke seg, når Riksrevisjonen i disse dager har vært utsatt, vil jeg si, for offentlig kritikk, at de som faktisk er gjenstand for undersøkelsene, nemlig forvaltningen, er tilfreds med det arbeidet Riksrevisjonen utfører. Forvaltningen opplever at de har en god dialog med Riksrevisjonen, og i brukerundersøkelsen som Riksrevis-

sjonen får utført hvert år, svarer 75 pst. av forvaltningen at de opplever at Riksrevisjonen har tilstrekkelig kompetanse i gjennomføringen av oppgavene. Det er dessuten godt å registrere at kritikken som kom fram fra forvaltningen i fjorårets rapport om at Riksrevisjonen ikke alltid legger fram sine funn på en balansert og dekkende måte, i dette årets brukerundersøkelse er helt borte.

For vår del er vi av den oppfatning at alle de 13 forvaltningsrevisjonsrapportene som er oversendt til kontroll- og konstitusjonskomiteen i 2011, både er gjennomarbeidede og relevante. Det er også verdt å nevne at Riksrevisjonen nå har endret strukturen på sine Dokument 3-rapporter som en følge av en såkalt fagfelleevaluering som anbefalte at også positive funn i større grad burde komme fram, og at Riksrevisjonen burde være tydeligere i sine anbefalinger og i sine forbedringsområder.

Komiteen ser at Riksrevisjonen har et unikt ståsted overfor forvaltningen. I det årlige Dokument 1, som er Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll, var tilskuddsrevisjon prioritert satsingsområde for regnskapsrevisjonen i 2010. Komiteen uttalte at statsforvaltningen hadde utfordringer, og at det var funnet feil i tilskuddsforvaltningen. Komiteen mener at Riksrevisjonen har hatt og har en helt sentral rolle på dette området: å sikre at feil oppdages og utbedres, og ber om at Riksrevisjonen viderefører oppmerksomheten på tilskuddsforvaltningen, selv om vi registrerer at departementene selv har medvirket til at praktiseringen av tilskuddsforvaltningen blir i tråd med Stortingets vilje og departementenes egne retningslinjer.

Det er avgjørende viktig at Riksrevisjonen følger med i de reformer, utviklingsprosesser og planer som til enhver tid skjer i norsk forvaltning. Årsmeldingen gir oss en god oversikt over en bred virksomhet som det er viktig for Stortinget å få informasjon om for å kunne fylle sitt ansvar som konstitusjonelt kontrollorgan.

Komiteen mener det er viktig at Riksrevisjonen tar tak i problemstillinger som går på tvers av departementene. Et tverrsektorielt blikk er både fornuftig og nødvendig, ikke minst fordi politikkområder henger sammen, og fordi de påvirker hverandre. Dermed er det viktig at Riksrevisjonens blikk er rettet mot de store reformer og satsinger som er iverksatt innenfor svært viktige områder som helse og omsorg, kommunal tjenesteproduksjon og samfunns-sikkerhet og beredskap, for å nevne noen. Dette er områder som angår oss alle, og som har stor innvirkning på den enkeltes levekår og mulighet til livsutfoldelse.

Til slutt: Komiteen er glad for at Riksrevisjonen retter sin oppmerksomhet mot disse områdene i årene framover. Det er viktig at Stortingets målsettinger nås – og det er en forutsetning for et godt samfunn.

Anders Anundsen (FrP) [14:52:35] (komiteens leder): Riksrevisjonens melding om virksomheten er en viktig oppsummering av Riksrevisjonens arbeid og planer og en slags milepæl i forholdet mellom storting og regjering. Vi får en form for løypemelding om hvordan utviklingen i Riksrevisjonen er, og kontroll- og konstitusjonskomiteen gis muligheten til å komme med viktige innspill

til hvordan de opplever Riksrevisjonen, dens arbeid og relasjon til Stortinget.

I stort slutter jeg meg til saksordførers svært gode og grundige gjennomgang av saken, og det er en enstemmig innstilling.

Når jeg allikevel finner grunn til å ta ordet, er det fordi det tidligere denne uken, som også saksordføreren så vidt var innom, ble publisert et notat fra Civita, med overskriften «Riksrevisjonen – vaktbikkje uten bånd?». Aftenposten har omtalt rapporten og fått en rekke personer til å uttale seg negativt om Riksrevisjonen og Riksrevisjonens arbeid.

Jeg synes det er spennende at vi opplever at det er diskusjoner rundt Riksrevisjonens arbeid og arbeidsmetodikk. Jeg har heller ikke for vane å bruke rapporter fra Civita som grunnlag for egne politiske innlegg i denne salen, men denne rapporten omhandler altså det som er fundamentet, egentlig, for denne debatten, med et litt annet blikk – vil jeg vel kunne si.

Civita-notatet konkluderer bl.a. med at Riksrevisjonen har faglig sviktende kompetanse, at Riksrevisjonen kritiserer forvaltningen med sviktende mandat, at kriteriene for forvaltningsrevisjonen er uklare, og at andre egentlig bør utføre forvaltningskontroll, mens Riksrevisjonen bare bør konsentrere seg om det de mener er dens kjerneoppgave, nemlig regnskapskontroll. I tillegg bør en visst vurdere å sende forvaltningsrapporter til fagkomiteene, fordi Riksrevisjonens rapporter sjelden handler om forhold som er av relevans for vesentlige konstitusjonelle spørsmål, som det står i rapporten.

Jeg vil starte med det siste først. Dette er jo alvorlige anklager mot Riksrevisjonen. Men jeg synes også det viser en slags misforståelse om relasjonen mellom Riksrevisjonen og Stortinget. En modell med kontrollansvar hos fagkomiteene er for øvrig tidligere forsøkt i Stortinget, med det som resultat at en etter kort tid fant at det var mer eller mindre hensiktsløst, fordi kontrollarbeidet ble et slags venstrehåndsarbeid. Det skjer selvfølgelig fordi fagkomiteenes hovedfokus alltid vil være og bør være å finne løsninger for fremtiden.

Det fremstilles også i notatet som om kontroll- og konstitusjonskomiteens hovedoppgave er å forholde seg til konstitusjonelle spørsmål. Det er en viktig oppgave, men det er helt galt. Mesteparten av vår tid går jo med til kontroll og ikke til spørsmål av konstitusjonell størrelse – hadde jeg nær sagt. Vi kontrollerer både på basis av Riksrevisjonens rapporter og på bakgrunn av egeninitierte kontrolloppgaver. Vi har faktisk – og det synes jeg vi skal være stolt av – en av de mest moderne kontrollkomiteene i verden, og det er en stadig pågang fra andre land for å se hva de kan lære, og det er ikke så rent lite!

Det å ha én komité som har spesialisert seg på kontrollvirksomhet, har klart styrket den parlamentariske kontrollen med forvaltningen, i tråd med det som er Grunnlovens intensjon og bestemmelser, og endringen i forvaltnings- og ansvarsstrukturen i samfunnet. Det er derfor etter min vurdering en feilslutning hvis man mener at det blir bedre kontroll av forvaltningen gjennom å overlate kontrollansvaret til fagkomiteene.

Så har rapporten et par gode poeng når det gjelder viktigheten av å være tydelig på hva en legger til grunn som Stortingets forutsetninger ved gjennomføring av forvaltningsrapporter. Dette er også et tema som har kommet opp i mange samtaler mellom kontroll- og konstitusjonskomiteen og Riksrevisjonen, og jeg må si at jeg allerede nå oppfatter at det er forbedringer og endringer i så henseende.

Så ble det fremmet en påstand om at Riksrevisjonens faglige kompetanse er sviktende. Det er jo alvorlig! Jeg må si jeg er usikker på hvor grundige forundersøkelser som er gjort før den påstanden ble fremmet fra Civitas side. I 2011 gjennomførte Riksrevisjonen den undersøkelsen saksordføreren viste til, og tilbakemeldingene fra de virksomhetene som ble revidert, viste at minst 75 pst. mente at Riksrevisjonen har tilstrekkelig kompetanse til å gjennomføre sine oppgaver. I tillegg er det klart at Stortinget er fornøyd med det faglige innholdet i rapportene. Det ga også saksordføreren klart uttrykk for fra talerstolen nå nettopp, og det er faktisk enda viktigere enn at de som utsettes for kontrollen, er fornøyd.

Civita-notatet påstår også at Riksrevisjonen gjennomfører sitt virke og kommer med sin kritikk på basis av sviktende mandat, altså at det er et misforhold mellom det Riksrevisjonen faktisk gjør, og det denne salen mener at den skal gjøre. Det ville naturligvis vært et helt avgjørende tema i innstillingen hvis Stortinget var av den oppfatningen, men Stortinget har ikke hatt den oppfatningen i noen av de innstillingene om Riksrevisjonen som jeg har sett. Og det er tross alt opp til Stortinget å gi Riksrevisjonen signaler om en mener en beveger seg i eller utenfor grenser som Stortinget har fastsatt. Det har ikke vært tilfellet så langt, med ett mulig unntak. Det er forvaltningsrevisjonen av Norges Bank. Utover det har ikke, så vidt jeg har sett, Stortinget pekt på at Riksrevisjonen beveger seg i en retning som Stortinget mener er feil.

Når det gjelder viktigheten at den parlamentariske kontrollen, som vi nå har snakket om, og som også Civita-rapporten handler om, ble jeg litt motløs da jeg leste i notatet at de tok til orde for å vurdere å flytte den parlamentariske forvaltningskontrollen helt ut av Riksrevisjonens arbeidsfelt og over til det de betraktet som en uavhengig etat, som f.eks. Direktoratet for økonomistyring. Civita foreslår altså å løfte den parlamentariske forvaltningskontrollen bort fra Stortingets kontrollorgan over til regjeringens direktorat. Jeg er redd det er en ganske sterk indikasjon på at det er vanskelig å ta disse innspillene på alvor. Grunnlaget for den parlamentariske kontrollen kan selvsagt ikke flyttes fra et stortingsoppnevnt organ og over til regjeringens direktorat. Da er det ikke lenger parlamentarisk kontroll – for å si det forsiktig.

Det er også unyansert – i det minste – når Civita hevder at Riksrevisjonen ikke utsettes for kontroll, for i tillegg til den dialogen Stortinget har gjennom kontroll- og konstitusjonskomiteen, med meninger og vurderinger knyttet til Riksrevisjonens rammer, gjennomføres det ekstern revisjonskontroll av Riksrevisjonen av et av de største revisjonsfirmaene i landet, i tillegg til at det gjennomføres fagfellelvurderinger som gjøres med jevne mellomrom. Og i

årsmeldingen i år er det lagt frem en fagfellelvurdering og resultatet av en fagfellelvurdering i 2011.

Noen synes sikkert det er rart, men jeg syntes det var greit å bruke dette Civita-notatet som grunnlag for innlegget om Riksrevisjonens melding om virksomheten, fordi det berører egentlig samme forhold, og fordi jeg synes det er viktig at vi skal tåle kritikk av Stortingets kontrollorgan, men kritikken bør altså fremmes på et saklig og grundig grunnlag. Riktignok fremgår det ganske tydelig av mitt innlegg at jeg mener presisjonsnivået i Civitas rapport er noe lavere enn det vi er vant til fra Riksrevisjonen. Derfor er det enklere å legge til grunn Riksrevisjonens rapport og melding om virksomheten i 2011 enn påstandene fra Civita.

I all hovedsak fungerer, oppsummeringsmessig, vår riksrevisjon godt, som saksordføreren beskrev på en god måte. Som på alle andre områder er det selvfølgelig forbedringspotensial, bl.a. kan virksomheten være mer effektiv og levere flere forvaltningsrevisjonsrapporter til Stortinget basert på det omfanget Riksrevisjonen har. Det er viktig at Riksrevisjonen er enda mer aktuell. Akkurat i dag har de truffet ganske bra, for i dag la Riksrevisjonen frem en rapport om reindriften, og senere i dag skal vi behandle reindriftsavtalen i Stortinget. Det passer jo ganske utmerket. Slikt bør vi ha enda mer av, selv om jeg egentlig tror det er en tilfældighet at det havnet slik.

I tillegg er det noen innspill om kritikken fra Civitas side som rammer Riksrevisjonen, som er gjengitt av flere i Aftenposten, og som det går an å ta med seg videre i diskusjonen om forbedring av Riksrevisjonen. Men særlig er tilbakemeldingene fra fagfellelvurderingen viktige og nødvendige å følge opp. Jeg vet at Riksrevisjonen gjør det og allerede har gjort det på en del punkter, og at de vil fortsette med det i 2012.

Martin Kolberg (A) [15:01:19]: Jeg valgte i mitt første innlegg å ikke bruke mye tid på Civita-rapporten, men sier nå at jeg slutter meg til det som representanten Anundsen har sagt, og den kommentaren han har gitt til denne rapporten her fra talerstolen.

Når jeg tok ordet på nytt nå, var det fordi det er et aspekt ved det som jeg ikke tok opp i innlegget mitt, men som jeg har lyst til å framføre her. Det tror jeg at jeg kan si er på vegne av hele komiteen. Selvsagt er det slik at jeg aksepterer fullt ut at framtreddende representanter for forvaltningen står fram i offentligheten og kritiserer Riksrevisjonen. Det må de bare gjøre.

Jeg noterer meg at i Aftenpostens oppslag er det avgåtte, framtreddende representanter for forvaltningen som står fram. De gjorde det altså ikke mens de var i posisjon. Det jeg har lyst til å si, er at hvis det er slik at framtreddende representanter for forvaltningen, departementsråder eller andre, som sitter i de helt ansvarlige stillingene i vårt embetsverk, mener at den revisjonen vi har av den virksomheten som drives – som vi her i Stortinget også i dag sier er bra – er så gal som det framkommer der, har de en plikt til å sørge for at det kommer oss for øre på en ordentlig måte. Det har ikke skjedd i hvert fall i løpet av den tiden jeg har vært her på Stortinget. Nå er ikke det

lenge, men tross alt så lenge at jeg har grunnlag for å si det.

Så vil jeg si en ting til som jeg tror er et ønske fra hele komiteen. Det som jeg merker i det alminnelige «snakket» – for å bruke det uttrykket, det er et litt uhøytidelig uttrykk, men jeg tror alle forstår hva jeg sier – om Riksrevisjonens arbeid, er at det er for liten vilje til læring. Jeg mener faktisk at vi har et godt potensial til å kunne gå videre, med bakgrunn i Riksrevisjonens arbeid, til å lære å gjøre oss bedre. Det blir fort mye motstand og for lite læring. Det er eksempler på – som vi har sett i komiteen – høringer og andre ting, hvor det blir et godt samspill mellom komiteen, statsråden og forvaltningen, hvor det blir ikke negative konklusjoner, men veldig positive konklusjoner, altså at vi flytter merkesteiner i vårt arbeid. Det har sikkert med kommunikasjon mellom Riksrevisjonen, forvaltningen og Stortinget å gjøre, og det er et område hvor jeg fortsatt mener at vi har ganske mye å gå på, som det heter. Vi har fortsatt ganske mye å lære, og vi har fortsatt muligheten til å bruke Riksrevisjonens arbeid til å gjøre forvaltningen bedre. Da må kommunikasjonen mellom forvaltningen og Riksrevisjonen være god. Det må ikke være en innebygd motsetning mellom Riksrevisjonen og forvaltningen, for da blir det en motsetning og ikke et samarbeid.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [15:04:37]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om melding for året 2011 fra Sivilombudsmannen (Innst. 332 S (2011–2012), jf. Dokument 4 (2011–2012))

Hallgeir H. Langeland (SV) [15:05:02] (ordfører for saka): Ein samla komité er veldig fornøgd med «vår mann», dvs. Sivilombudsmannen. Eg vil starta med å retta ein stor takk til han for hans arbeid og hans tilsette sin flotte innsats.

Komiteen er òg fornøgd med den årlege meldinga som no har blitt litt annleis og har eit omfang som me meiner er fornuftig. Det er denne reiskapen me treng for å følgja verksemda til Sivilombudsmannen. Dersom det er noko spesielt, får me sjølvsagt òg vita det.

Klagemengda er på 2010-nivå. Halvparten er avvist. 163 saker er avslutta med kritikk og oppmoding til forvaltninga om å sjå på saka på nytt. Det er sjølvsagt nokre gamle kjenningar. Den eine er Nav, som også denne gongen får mange klager, ca. 600. Det er klart at der er det eit stort forbedringspotensial. Eg ser f.eks. i Stavanger Aftenblad i dag at unge funksjonshemma klagar på Nav fordi dei ikkje får den hjelpa dei skal ha for å koma i jobb. Gjer dei noko med systemet sitt, kan det vera at me får ned klagemengda. Det har eg tru på at dei gjer noko med, og det har me òg hatt i eigne meldingar knytte opp mot Nav.

Andre syndarar er Fylkesmannen og kommunal forvaltning. Der er òg klagemengda stor. Fylkesmannen får

meir kritikk, altså 6,5 pst., av Sivilombudsmannen, mens Nav ikkje får meir enn 3 pst.

90 pst. av klagen fører likevel ikkje til nokon kritikk. Det er derfor me må tenkja oss om. Reint faktisk funkar norsk forvaltning og det systemet som Sivilombudsmannen følgjer opp og får klager på, ganske bra, når me snakkar om at 10 pst av klagen får kritikk.

Nokre utfordringar til slutt. Publikum veit ikkje nok om Sivilombudsmannen. Sivilombudsmannen må bli betre kjend. Sjølvsagt er det nokre som veit om han, i og med at det er så mange som klagar, men han bør bli betre kjend. Kva grep me frå Stortingets side kan gjera, er eg usikker på, men kanskje skal me leggja opp til at forvaltninga uansett skal informera om Sivilombudsmannen og den moglegheita når kommunane og fylkesmennene saksbehandlar innanfor eit saksområde. Det trur eg er lurt. Så kan det vera at Kristin Halvorsen, kunnskapsministeren, òg kan vera ein person å snakka med for å få opp kunnskapsnivået i Noreg knytt opp til at me har denne unike Sivilombudsmannen.

Det som er spennande når me ser framover og saksordfører Per-Kristian Foss legg fram innstillinga i samband med Lønning-utvalet, er: Kva vil det bety for Sivilombudsmannen når me får menneskerettane inn i lovverket? Betyr det at klagemengda vil auka? Det blir spennande å sjå framover kva som skjer med det i forhold til Sivilombudsmannen.

Då trur eg at eg nok ein gong skal seia at det er fint at det no er snart 50 tilsette på sivilombudsmannkontoret. Eg forstår på Sivilombudsmannen at han no ser på organiseringa, sånn at organiseringa om mogleg kan bli endå meir effektiv. Det trur eg er lurt. Men, som sagt, ein samla komité er, sånn som eg oppfattar det, svært fornøgd med Sivilombudsmannens jobb og ber han stå på vidare.

Anders Anundsen (FrP) [15:09:41] (komiteens leder): Som saksordføreren redegjorde for, er innstillingen enstemmig, og jeg slutter meg i all hovedsak til alt det saksordføreren sa i sitt innlegg. Sivilombudsmannen er en svært viktig institusjon og gjør en veldig viktig jobb. Han er ganske effektiv også, det må jeg si, og han er en viktig siste skanse for folk flest.

Det er imidlertid ett forhold som jeg ønsker å kommentere litt nærmere, som også Sivilombudsmannen tar opp i sin årsmelding. Det er de sakene hvor forvaltningen ikke følger opp ombudsmannens uttalelse. Det er sånn, heldigvis, at forvaltningen i all hovedsak følger Sivilombudsmannens råd og anbefalinger og retter opp sakene i tråd med Sivilombudsmannens anbefalinger. I ny og ne forekommer det allikevel at forvaltningen ikke bøyer seg for ombudsmannens syn.

Sivilombudsmannen har i sin årsmelding redegjort nøye for noen av de konkrete sakene hvor dette har skjedd, så jeg skal ikke gå konkret inn i det, men i stedet si litt generelt.

Dagens ordning, hvor Sivilombudsmannen kommer med en uttalelse, og ikke et nytt vedtak, som egentlig er vanlig for andre klageinstanser, har som en grunnleggende forutsetning at Sivilombudsmannens uttalelser blir fulgt og respektert av forvaltningen. Dersom forvaltning-

gen ikke følger ombudsmannens uttalelser, kan det være egnet til å svekke tilliten både til forvaltningen og til hele sivilombudsmannsordningen.

Dersom Sivilombudsmannens uttalelse ikke følges opp, har Sivilombudsmannen en slags siste mulighet til å anbefale klager å reise søksmål. En slik anbefaling innebærer at saksøker får dekket sine egne saksomkostninger, men ordningen har den svakhet at man ikke får dekket motpartens saksomkostninger hvis en skulle tape saken, til tross for at Sivilombudsmannen har anbefalt søksmål. Det har den konsekvens at det er mange som kvier seg for å gå til sak mot staten, fordi den økonomiske risikoen ved prosessen likevel er for stor. De sakene som Sivilombudsmannen har anbefalt klager å gå til søksmål i, er ofte saker av prinsipiell karakter.

Hvis tendensen fremover er slik at forvaltningen i større grad velger å se bort fra Sivilombudsmannens uttalelser, legger jeg og Fremskrittspartiet til grunn at Sivilombudsmannen er grundig og tar det opp i sine fremtidige årsmeldinger, og eventuelt kommer med forslag til hvordan en kan gjennomføre tiltak som kan rette opp en slik utvikling.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [15:12:20]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om årsmelding fra Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget) for 2011 (Innst. 335 S (2011–2012), jf. Dokument 7:1 (2011–2012))

Anders Anundsen (FrP) [15:12:43] (komiteens leder og ordfører for saken): Det er tverrpolitisk enighet om behovet for hemmelige tjenester. De hemmelige tjenestene utgjør et svært viktig bidrag til vår nasjonale beredskap, og det er avgjørende at tjenestene har nødvendig handlingsrom for å gjøre sitt arbeid effektivt. Samtidig skal det sikres tilstrekkelig demokratisk kontroll over tjenestenes aktivitet, og til det har vi EOS-utvalget, som gjør en formidabel arbeidsinnsats for å undersøke om de hemmelige tjenestene opererer innenfor de lovrammene som er gitt i denne sal.

Derfor har jeg lyst til å starte med å si at hovedbildet er at våre hemmelige tjenester gjør en svært god jobb, og at det sjelden oppdages forhold som er irregulære. Dialogen mellom tjenestene og EOS-utvalget fremstår som god, og tjenestene tar signaler fra utvalget svært alvorlig. Det bør de fortsette med.

EOS-utvalget skal føre løpende kontroll med de hemmelige tjenestene for å sikre at EOS-tjenestene ikke krenker den enkeltes rett til privatliv og begår urett mot den enkelte. Komiteen er fornøyd med at EOS-utvalget ikke har møtt spesielle problemer når det gjelder utøvelsen av kontrollvirksomheten i 2011, og at tjenestene gjennomgående har vist stor forståelse for utvalgets kontroll.

Det er egentlig et merkeår i år: EOS-utvalget har 15-årsjubileum i år og er det yngste av Stortingets kontroll-

organer. I årsmeldingen peker utvalget på en del sentrale utviklingstrekk siden oppstarten i 1996 som det kan være verdt å merke seg.

Det første er den rettslige utviklingen som har funnet sted de siste tiårene. Særlig gjelder dette innkorporeringen av menneskerettighetene, som f.eks. artikkel 8 i EMK, som skal sikre retten til privatliv og familieliv. Skal offentlige myndigheter gripe inn i denne retten, må de ha en klar og presis lovhjemmel. I tråd med dette har EOS-utvalget vært opptatt av at EOS-tjenestenes inngrep i retten til privatliv skal være klart hjemlet i lovverket, og at gjeldende prosedyrer blir grundig fulgt. Det er et viktig og riktig fokus. Kontrollen har imidlertid vist at det fra tid til annen fremdeles skjer inngrep overfor norske borgere uten at nødvendig hjemmel foreligger. Jeg kommer litt tilbake til det senere.

Det andre utviklingstrekket som EOS-utvalget peker på, er den teknologiske utviklingen, som i stor grad går raskere enn regelverksutviklingen, og at det kan skape en del problemer for tjenesten. Den teknologiske utviklingen gjør også at EOS-utvalget har behov for å styrke den tekniske kompetansen i utvalgsarbeidet. Dette er komiteen enig i.

Det tredje utviklingstrekket er at bemanningen i sekretariatet generelt er styrket, slik at EOS-utvalget nå kan gå dypere inn i enkelte saker og problemstillinger, og om nødvendig opprette spesifikke prosjekter. Dette er bra.

I 2011 oversendte utvalget to særskilte meldinger til Stortinget, om overvåking av norske borgere foretatt av gruppen Surveillance Detection Unit, SDU, og om POTs metodebruk i Treholt-saken. Komiteen vil understreke betydningen av at EOS-utvalget også i fremtiden benytter seg av muligheten til å sende særskilte meldinger til Stortinget for å sikre at slike saker kan få en tidsaktuell og politisk behandling her.

Komiteen har merket seg at EOS-utvalget har startet et eget prosjekt som ser nærmere på registreringer knyttet til et par utvalgte miljøer som PST i forebyggende øyemed følger med på, og prosjektet vil bli presentert i en særskilt melding til Stortinget i løpet av 2012.

Jeg vil si litt konkret om de enkelte tjenestene, og starter med PST. EOS-utvalget har ikke funnet grunnlag for å rette kritikk mot PST for bruken av tvangsmidler som kommunikasjonsskann, romavlytting, hemmelig ransaking mv., med unntak av ett tilfelle. I oktober 2010 kom det frem i media at PST hadde gjennomført skjult fjernsynsovervåking av en kjellerbod som ble disponert av en person som var mistenkt for å inngå i et terrorforbund med to andre personer. EOS-utvalget ba om en nærmere redegjørelse for denne overvåkingen. Til tross for at EOS-utvalget hadde mottatt løpende orienteringer om sakens utvikling fra tjenesten, var utvalget ikke gjort kjent med at kjellerboden var fjernsynsovervåket. Tjenesten var av den oppfatning at overvåkingen besto i fjernsynsovervåking av en gjenstand, og at overvåkingen ikke var så inngripende at den trengte lovhjemmel. Etter EOS-utvalgets vurdering fant fjernsynsovervåkingen sted på et privat område og var av en slik karakter at det var nødvendig med hjemmel.

Komiteen er enig med EOS-utvalget i at kjellerboden er et privat sted, og at personovervåkingen var av en slik karakter at det var nødvendig med hjemmel. Når det gjelder den manglende orienteringen om metodebruken til EOS-utvalget, er komiteen enig med EOS-utvalget i at den skjulte fjernsynsovervåkingen er av en slik karakter at det burde vært gitt en orientering til utvalget. Komiteen forutsetter at PST i fremtiden opplyser utvalget om bruk av alle former for inngripende metoder, også de tjenestene måtte betegne som såkalte operative tiltak.

Komiteen er godt fornøyd med at EOS-utvalget ikke har funnet grunnlag for å rette kritikk mot PST for behandlingen av og utleveringen av opplysninger om norske og utenlandske borgere til utenlandske samarbeidende tjenester. Tilsvarende gjelder gjennomgangen av klagesaker mot PST, hvor ingen av de avsluttede klagen har gitt grunnlag for kritikk av PST i 2011.

Så vil jeg si et par ord om NSM, Nasjonal sikkerhetsmyndighet. Komiteen er godt fornøyd med at EOS-utvalgets inspeksjon av NorCERT ikke ga grunnlag for videre oppfølging fra utvalgets side. Inspeksjonen av NorCERT viste at avdelingen er godt oppmerksom på personvernrettslige problemstillinger.

Komiteen har videre merket seg at saksbehandlingen og vurderingene i sammenlignbare klareringssaker varierer en del hos de ulike klareringsmyndighetene. Komiteen er enig med EOS-utvalget i at dette ut fra et likebehandlingsprinsipp kan være uheldig. Ulikheten kan ha sammenheng med at det er 45 klareringsmyndigheter, hvor saksomfanget varierer fra ingen klareringssaker til over 20 000 per år. Klareringsmyndighetene har heller ikke tilgang på et erfaringsarkiv som viser forvaltningspraksis på området. Komiteen har bedt departementet vurdere behovet for eventuelle endringer på dette området.

Etter gjeldende regelverk har den omspurte ikke rett til innsyn i referat fra sikkerhetssamtalen før avgjørelse om sikkerhetsklarering er fattet. Komiteen er enig med EOS-utvalget i at det bør være en slik innsynsrett ut fra hensynet til kontradiksjon og saksopplysningshensyn.

Når det gjelder EOS-utvalgets kontroll med FSA, er komiteen godt fornøyd med at EOS-utvalget ikke har funnet grunn til å følge opp FSAs saksbehandling i klareringssaker. FSA er landets største klareringsmyndighet, med over 20 000 klareringsavgjørelser av til sammen 28 000 klarelingsavgjørelser hvert år. Komiteen har merket seg at det har kommet inn tre klagesaker til EOS-utvalget mot FSA, hvor samtlige er avsluttet uten kritikk fra utvalgets side. Komiteen er også fornøyd med at EOS-utvalget i 2011 ikke har avdekket kritikkverdige forhold knyttet til FSAs utøvelse av militær kontraetterretning.

Når det gjelder E-tjenesten, er komiteen fornøyd med at forbudet mot innhenting av opplysninger mot norske borgere som oppholder seg på norsk territorium, er overholdt, og det er ikke funnet andre kritikkverdige forhold i forbindelse med kontrollen av den tekniske innhentingsvirksomheten ved Forsvarets stasjoner.

Komiteen har for øvrig merket seg at det kom inn én klage mot E-tjenesten til EOS-utvalget, som også rettet seg mot de øvrige tjenestene, og at klagesaken ble avslut-

tet uten kritikk. Komiteen er også fornøyd med at EOS-utvalgets inspeksjon av Avdeling for beskyttelse av kritisk infrastruktur ikke ga grunnlag for videre oppfølging fra utvalgets side.

Kort oppsummert – og det er nødvendig etter dette altfor lange innlegget – viser årsmeldingen fra EOS-utvalget at de hemmelige tjenestene forholder seg til det rammeverket som er trukket opp. Det er positivt, og noe vi er fornøyd med. Komiteens innstilling er enstemmig på alle områder og er med dette fremlagt for debatt.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [15:21:03]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om statsrådets protokoller for tidsrommet 1. juli–31. desember 2011 (Innst. 377 S (2011–2012))

Anders Anundsen (FrP) [15:21:37] (komiteens leder): Det pleier ikke å være en stor sak når Stortinget behandler statsrådets protokoller, men det er omfattende forarbeider som ligger til grunn for den jobben som gjøres hvor komiteens medlemmer går gjennom statsrådets protokoller, i denne omgang for tidsrommet 1. juli til 31. desember 2011. Det er omfattende, men heldigvis er det sjelden vi finner noe særlig å klage på.

Jeg skal gå veldig fort gjennom dette. Komiteen har merket seg at det ikke har vært noen dissenser i det halvåret som vi har behandlet, og vi har heller ikke hatt noen merknader til behandlingen av benådningssaker i dette halvåret. Vi har heller ikke hatt merknader til forskrifter som er fastsatt eller opphevet i statsråd i det halvåret – men vi behandlet statsrådets protokoller for halvåret før, altså det første halvåret av 2011. Da hadde vi bedt om en gjennomgang fra Stortingets utredningsseksjon, knyttet til en forskrift av 24. juni om informasjonssikkerhet ved elektronisk tilgang til helseopplysninger i behandlingsrettede helseregistre, med det korte navnet helseinformasjonssikkerhetsforskriften. Der hadde Utredningsseksjonen en del merknader som vi sendte til departementet for uttalelse, og vi fikk da ikke behandlet den gjennomgangen da vi behandlet statsrådsprotokollene for første halvår 2011. Derfor er det i innstillingen denne gangen – som varslet fra Stortingets talerstol under den forrige behandlingen – tatt inn noen avsnitt om det.

Det er i korte trekk en diskusjon om hvorvidt unntakshjemmelen i forskriften er så vid at den i realiteten ikke har noen særlig begrensning. Når det gjelder dette, har komiteen delt seg i to, og jeg skal kort gjøre rede for flertallets syn og mindretallets syn, og så får heller regjeringspartiene vurdere om det er behov for å si noe mer.

Utgangspunktet er at flertallet – medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre – har merket seg uttalelsen fra Stortingets utredningsseksjon og mener at Helse- og omsorgsdepartementet burde ha sørget for at dispensasjonshjemmelen ble utfor-

met på en måte som i større grad klargjorde vilkårene for å kunne gjøre unntak fra forskriften. Unntaksbestemmelsen skulle altså være mindre generell.

Regjeringspartiene – Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet – viser til svaret fra statsråd Anne-Grete Strøm-Erichsen og sier seg tilfreds med at alle virksomheter som har tatt i bruk behandlingsrettede helseregistre, må få oversikt over alle de informasjonssystemene de har tatt i bruk, og vurdere sikkerheten opp mot forskriftens svar. Derfor legger de til grunn at statsrådets svar er tilfredsstillende.

Det er i grunnen den eneste uenigheten i komiteen i denne saken, og den er vel ikke så veldig stor.

Til slutt en kort kommentar om komiteens gjennomgang av embetsutnevnelser. Der har komiteen heller ingen andre merknader enn at vi nok en gang opplever at ett departement, nok en gang Nærings- og handelsdepartementet, ikke overleverer utvidede søkerlister til Stortinget. Det må de gjøre, og jeg legger til grunn at justisministeren, som er her på vegne av regjeringen, tar med seg den beskjeden til sine kolleger. De øvrige departementene har nå blitt veldig flinke til dette.

Presidenten: Det ser ut til at hele komiteen er komfortabel med redegjørelsen både når det gjelder flertallssynet og mindretallssynet i den enstemmige innstillingen.

Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8

Sak nr. 9 [15:25:31]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Erna Solberg, Per-Kristian Foss, Jan Tore Sanner og Ingjerd Schou om å innføre kumulering ved stortingsvalg (Innst. 297 S (2011–2012), jf. Dokument 8:101 S (2009–2010))

Per Olaf Lundteigen (Sp) [15:26:10] (ordfører for saken): Saken gjelder et forslag fra fire Høyre-representanter, hvor en ber regjeringa fremme forslag om å innføre en ordning med kumulering ved stortingsvalg, ved stortingsvalget i 2013.

Det er enighet i komiteen om at man må drøfte dette temaet videre. Uenigheten dreier seg om hvordan man skal gå fram.

Det er ulike regler i våre nordiske naboland om hvordan velgerne kan påvirke sammensetningen av de ulike partienes lister – altså hvem som skal representere de ulike partiene. Det er også en løpende diskusjon om hvordan det fungerer i de ulike landene.

Ved innføringen av den nye valgloven i Norge før kommunevalget i 2003 ble det gitt anledning for velgerne til i større grad å påvirke personvalget. Når en nå drøfter hvordan dette eventuelt skal praktiseres når det gjelder stortingsvalg, er det et spørsmål om å få til en velfungerende valgordning, som skal ivareta enkelte kryssende hensyn.

Partiene har sjølsagt grundige nominasjonsprosesser, og i den prosessen sikres det at toppkandidatene har de nødvendige forutsetninger og erfaringer for å kunne tre inn

i sine krevende verv som folkevalgte. Det enkelte parti har sjølsagt også et klart blikk for i hvilken grad en skal sikre at en får balansert dette, slik at sosiale og geografiske hensyn også blir ivaretatt.

Bakgrunnen for forslaget er sjølsagt at en ønsker å utvide adgangen til å påvirke hvem som representerer en på Stortinget, slik at velgerne kan gå inn og individuelt ha innflytelse på hvem som skal representere en. Det er på det punktet det er ulike vurderinger.

Mens representantene fra Høyre ønsker å ta opp dette og gjennomføre det ved stortingsvalget i 2013, går regjeringspartiene og Fremskrittspartiet inn for å be regjeringa om å utrede endringer av valgordningen for stortingsvalg, slik at velgerne gis mulighet til å påvirke rekkefølgen av partienes kandidater, samtidig som hensyn til partienes mulighet til å sikre innflytelse over hvilke kandidater som velges, sikres.

Vi ber om at en slik reform for stortingsvalg utredes, slik at en eventuelt ny valgordning kan innføres ved stortingsvalget i 2017. På den måten går flertallet inn for en prosess som er så grundig at en kan få ivaretatt de ulike hensyn, få et rimelig bredt ordskifte omkring det og dermed få en god løsning på et krevende spørsmål

Martin Kolberg (A) [15:29:49]: La meg først si at for Arbeiderpartiets del og for Arbeiderpartiets stortingsgruppes del er man prinsipielt veldig betenkt ved å innføre en slik ordning som dette forslaget indikerer. Vi støtter allikevel forslaget om utredning fordi det, som saksordføreren sa, er et veldig omfattende og viktig spørsmål som dette forslaget tar opp.

Det har også en historie som jeg synes det er riktig at man nevner i denne sammenhengen. Det forslaget som ligger her, har tråder tilbake til Valglovutvalget, som la til grunn den siste gjennomarbeidelsen av hele vår valglovgivning. Valglovutvalget foreslo at man også skulle innføre en ordning der velgerne hadde mulighet til å påvirke sammensetningen av Stortinget, altså på personnivå. Man hadde jo allerede ordninger knyttet til kommunevalg, og også til fylkestingsvalg, men Stortinget avviste å gjøre det når det gjaldt stortingsvalg.

Når Valglovutvalget kom fram til den konklusjonen at dette også burde gjelde ved stortingsvalg, hadde det en begrunnelse som strakte seg utover det som knyttet seg direkte til spørsmålet om velgerne skulle få denne innflytelsen, som er det viktigste. Det hadde en annen begrunnelse, og det var at før man fikk den siste valgordningen, var det jo slik at nå fikk partiene rett til å nominere som de selv bestemte. Sånn var ikke ordningen tidligere. Motvekten mot det var jo nettopp det at velgerne skulle få innflytelse på listene. Det var en balanse i de to forholdene. Den balansen finnes ikke der nå. Det er en av grunnene til at Arbeiderpartiet også støtter konklusjonen i dette forslaget, nemlig nødvendigheten av å få dette utredet.

Så får regjeringen gå gjennom disse problemstillingene på nytt, og så får vi komme tilbake til den saken som forslagets intensjon omhandler, nemlig velgernes mulighet til påvirkning på listene. Det er klart at det er et viktig prinsipielt spørsmål å ta standpunkt til.

Anders Anundsen (FrP) [15:32:43] (komiteens leder): La meg først få takke saksordføreren for en grundig og god gjennomgang og bekrefte at saken har vært veldig grundig behandlet i komiteen over lang tid. Det har vært mye politisk fotarbeid underveis i denne prosessen. Det har vært viktig, og det har vært veldig bra. Jeg vil også si at jeg i hovedsak er enig i saksordføreren fremstilling og også i representanten Kolbergs fremstilling nå nettopp.

Utgangspunktet er jo at alle er enige om at velgerne bør ha større innflytelse på hvem som skal velges til folkets fremste tillitsvalgte. Samtidig må det være en balanse mellom slik påvirkning og den interessen partiene har av å sikre at de som er toppkandidater, og som velges til slike fremtredende verv, har de nødvendige forutsetninger for å tre inn i et slikt krevende verv. Likevel har man endt opp med en litt underlig konstellasjon, hvor Fremskrittspartiet har tatt oppstilling sammen med regjeringspartiene. Det skal ikke bli noen vane!

Fremskrittspartiet mener altså at det er et viktig motargument mot å lande på forslaget fra Høyre, som egentlig tilsvarer den gamle svenske valgordningen. Svenskene har nå gått bort fra den, fordi det viste seg at den i realiteten ikke økte velgerinnflytelsen. Vårt utgangspunkt har derfor vært at det vil være feil å foreslå innført en valgordning som tilsynelatende skal gi velgerne innflytelse, men som vi samtidig vet, basert på svenskenes erfaring, i realiteten ikke vil ha det som konsekvens. Derfor mener vi det er bedre å gjennomføre den skisserte prosessen og heller lande på endelig valg av modell i neste omgang.

Så er det naturligvis slik at det burde vi ha kommet til som konklusjon for lenge siden, slik at det hadde vært mulig å gjennomføre dette arbeidet så det kunne gjelde fra valget i 2013. Sånn ble det dessverre ikke. Men det er likevel gledelig at et enstemmig storting, etter det jeg forstår, vil støtte innstillingen, noen primært og andre subsidiært. Det betyr at vi nå sammen går inn for å øke velgerne innflytelse på hvem som skal velges til denne sal. Det er et vesentlig fremskritt og borger godt for fremtidig velgermakt.

Per-Kristian Foss (H) [15:35:03]: En god og effektiv valgordning som sikrer at velgerne får gjennomslag for sine preferanser når det gjelder både politikk og personer, er viktig i et velfungerende demokrati. Det øker åpenheten og kanskje også deltakelsen i demokratiet. Og det å øke deltakelsen ved valg har alle partier vært skjønt enige om, i alle fall i teorien. En god valgordning styrker etter min mening et reelt og legitimt folkestyre.

Det representantforslaget som nå er til diskusjon, om å innføre en ordning med kumulering ved stortingsvalg, ble fremmet den 24. mars 2010. Forslaget har altså ligget ekstremt lenge i komiteen. Representanten Anundsen sa i et tidligere innlegg at når saker blir liggende lenge i komiteen, var det et uttrykk for at de representerte en form for spenning. Det er det ikke mulig å se i denne saken!

Når det gjelder adgang til kumulering ved kommunevalg, ble det innført allerede for godt over hundre år siden, i 1896. I 2003 ble valgloven som kjent endret til den som

gjelder i dag, dvs. at et parti eller en velger kan føre opp et navn to eller flere ganger. Velgerne kan så kumulere, enten ved å sette kryss ved et navn eller ved å føre navnet opp på nytt. I tillegg kan de føre opp et navn, en såkalt slenger, fra et annet partis liste.

Et sentralt element ved innføringen av den nye valgloven i 2003 var at den enkelte velger skulle få større anledning til å påvirke personvalget. Jeg – og Høyre – mener nå at tiden er inne for en ny valgreform. Derfor fremmet vi forslaget for over to år siden. Det er på tide at velgerne nå får anledning til å kumulere også ved stortingsvalg. Det hadde etter min mening vært en positiv utvikling for demokratiet. Dette gjøres allerede i våre naboland, hvor velgerne får en mulighet til å påvirke rangeringen av kandidatene.

I Sverige er valgreglene ved riksdagsvalg slik at et parti stiller med en prioritert liste av kandidater i en valgkrets. Man stemmer på én liste og kan gi en spesiell personstemme til en av kandidatene på listen. Personstemmene har ingen betydning for mandatfordelingen mellom partiene. Ved valgoppgjøret skiller man mellom kandidater som har og som ikke har fått et antall personstemmer på minst 5 pst. av partiets stemmetall i valgkretsen.

Denne andelen er nå som kjent på 5 pst. i Sverige, både ved riksdagsvalg og ved regionale valg. Man har nylig endret ordningen ved riksdagsvalg, ved å gå fra 8 til 5 pst. Men det er ikke riktig, som representanten Anundsen sa, at dette gjorde man i Sverige fordi man konstaterte at det ikke ga økt innflytelse å holde seg til 8 pst. Man ønsket å øke innflytelsen ved å gå ned til 5 pst. Det var begrunnelsen i Sverige, og det er det også fra de partiene som nå stemmer mot å gjøre tilsvarende i Norge. Det jeg med andre ord sier, er at vi har et system som er kjent fra Sverige – som er praktisert ved tidligere riksdagsvalg, og som vil bli praktisert ved fremtidige valg – som man kunne benyttet.

I Finland må velgerne stemme på én kandidat. Partier som deltar i valget, må stille kandidater i prioritert rekkefølge i valgkretsene, og den som ønsker å støtte partiet, må stemme på én av dets kandidater. Partiets stemmetall er summen av stemmetallene til dets kandidater, og mandatene blir fordelt forholdsmessig mellom partiene på grunnlag av disse stemmetallene.

Valglovutvalgets innstilling i 2001 konkluderte med – nå er vi altså tilbake i Norge – at den norske valgordningen ikke har den fleksibilitet som kjennetegner de fleste sammenlignbare land, noe som etter Høyres mening kunne bedres ved en lovendring, som flertallet nå sender til utredning og ikke stemmer for.

En velfungerende valgreform må – som flere talere har vært inne på – ivareta enkelte kryssende hensyn. Dette kan f.eks. gjelde partienes mulighet til å sikre sin innflytelse over hvilke kandidater som velges til sentrale verv som tillitsmenn og -kvinner på partiets vegne.

Det er ønskelig at også partiene har betydelig innflytelse på denne prosessen, ikke minst for å sikre at toppkandidatene har de nødvendige forutsetninger for å fylle vervene. Partienes adgang til å forhåndskumulere eller stryke kandidater, eller påføre «slengere» fra andre partier, er

elementer ved en valgordning som spiller inn ved denne avveiningen.

Partienes behov for forutsigbarhet og sikkerhet for sine toppkandidater må balanseres mot velgernes interesse av individuell og politisk innflytelse. Jeg tror den interessen er der – erfaringen fra Sverige viser at den er det – og det er ikke så store forskjeller mellom nabofolkene.

Som sagt ville en ny valgordning være en positiv utvikling for demokratiet og bidra til en mer velfungerende valgordning. Denne ordningen burde etter Høyres oppfatning – og vårt syn støttes av Kristelig Folkeparti og Venstre i komiteen – vært innført ved stortingsvalget i 2013.

Jeg ser at på dette tidspunkt er det i seneste laget, men saken har altså ligget i komiteen i over to år. Det kunne ha vært igangsatt utredning, eller forslaget kunne vært vedtatt direkte eller med en endring som ville gjort det mulig å gjennomføre det ved valget i 2013. Men det har altså ikke vært politisk vilje til det, og om jeg kan si det slik, så er det nok en viss avstand mellom statsminister Stoltenbergs gjentatte taler, velformulerte og gode, etter 22. juli i fjor, som uttrykte at Norge skal møte situasjonen med «mer demokrati» og «mer åpenhet», og en konkretisering av dette.

En endring av valgordningen ville kunne åpnet for mer åpenhet, og fra Høyres side har vi – dersom det var ønske om det – vært villige til å forandre vårt forslag til å følge den nye svenske ordningen, altså med 5 pst. Det ville gi velgerne større innflytelse enn med den gamle svenske ordningen, som vi har foreslått. Heller ikke det har det under behandlingen vært noen vilje til. Så det har vært reell politisk motstand, og en uvilje, mot forslaget. Representanten Kolberg uttrykte vel å være «betenkt» over forslaget. Jeg får da bare si det på den måten at jeg beklager at ordningen ikke kan gjennomføres i 2013, etter den behandlingen det har vært utsatt for i komiteen, og jeg håper at en utredning ikke er en ny måte å henlegge forslaget på. Det kan man ha sine mistanker om, men la oss håpe det beste.

Jeg tar med dette opp forslaget fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre.

Presidenten: Representanten Per-Kristian Foss har tatt opp det forslaget han refererte til.

Hallgeir H. Langeland (SV) [15:42:41]: Det er litt merkeleg kor forskjellig ein oppfattar denne saka.

Etter å ha høyrte på representanten Per-Kristian Foss må eg seia at eg blei litt overraska, for eg har ikkje oppfatta det slik at det har vore nokon politisk kamp om dette i det heile. Det har vore eit forslag frå Høgre om ein prosentdel som viste seg ikkje å funka som dei hadde tenkt – i Sverige. Derfor har mange av oss venta på at Høgre skulle koma opp med eit forslag som verkar. Det har dei ikkje gjort. Då synest eg det blir veldig spesielt at ein påstår at saka er blitt trenert. For min – og for SVs – del: Me hadde denne saka oppe på gruppemøte i 2010, trur eg det var, etter at ho var lagd fram. Me sa at me ville gå inn for dette, men at ein måtte justera prosenten dersom me skulle støtta det. Men det har jo ikkje forslagsstillarane gjort. Dei fremmar eit forslag som kan føra til meir veljarinnflytelse, men

som ikkje førte til det i Sverige. Svenskane gjekk ned til 5 pst. Viss ein ville dette så sterkt som det høyrdest ut som på Politisk kvarter i dag, der nestleiarer i partiet sa at saka var trenert, er det underleg at ein ikkje fremmar eit forslag som i alle fall nokre av dei andre partia var villige til å stemma for. Då hadde ein faktisk gjort det som gav den meirinnflytelsen som var intensjonen då forslaget blei sett fram.

Så eg hadde berre behov for å seia dette. SV er veldig innstilt på å vera med og laga ei ordning som gjer at veljarane får større innflytelse. Det trur me er bra for demokratiet. På den måten kan demokratiet utviklast og gi den enkelte veljaren endå større innflytelse enn det ein har i dag.

Geir Jørgen Bekkevold (KrF) [15:44:43]: Bondevik II-regjeringen foreslo en ordning med kumulering ved stortingsvalg i 2003. Dette ble nedstemt av Stortinget den gangen, men Kristelig Folkeparti har ikke skiftet standpunkt i denne saken av den grunn. Vi mener fortsatt at en ordning med kumulering bør innføres ved stortingsvalg, slik vi har det ved kommune- og fylkestingsvalg.

Det handler om å gi velgerne større innflytelse og påvirkningsmulighet med tanke på hvem som skal representere dem på Stortinget. Erfaringene fra fylkestingsvalgene så langt er jo at det er få røkeringer som skjer i valget, men det er noen. Dette viser jo at velgerne har fått en påvirkningsmulighet som, sett med Kristelig Folkepartis øyne, er positiv. Kanskje kan også det at innflytelsen øker, være med og bidra til at noen flere vil bruke stemmeretten sin – slik også representanten Per-Kristian Foss har tatt til orde for.

Ved en slik ordning som Kristelig Folkeparti, Høyre og Venstre nå foreslår, vil partiene samtidig fortsatt ha stor påvirkning på listene, og sann sett på valget av hvem man ønsker skal representere dem på Stortinget. Og, ja, det er viktig med en god balanse her. Men allikevel: En økt mulighet for velgerpåvirkning tror vi vil være positivt for demokratiet.

Det ser jo dessverre slik ut at heller ikke denne gangen vil et forslag om å innføre en kumuleringsordning ved stortingsvalg bli vedtatt, men Kristelig Folkeparti vil subsidiært stemme for flertallets utredningsforslag i denne saken.

Statsråd Lars Peder Brekk [15:46:45]: Et kort innlegg om en viktig sak: Det er viktig å ha en god valgordning som har legitimitet i befolkningen, og som er lett og enkel å forstå for velgerne. Jeg er derfor glad for at komiteen i innstillingen peker på at en valgordning som sikrer at velgerne får gjennomslag for sine preferanser når det gjelder både politikk og personer, er en forutsetning for et velfungerende demokrati.

Spørsmålet om hva slags personvalgordning vi bør ha ved stortingsvalg, er imidlertid komplekst – som det også er understreket – og reiser mange problemstillinger der ulike faktorer må veies mot hverandre. En utfordring er å få en god balanse mellom å gi velgerne mulighet til å påvirke hvem som skal representere dem, og å sikre at også partiene har god innflytelse over hvem som skal velges.

Kommunal- og regionaldepartementet har tidligere varslet at vi vurderer å ta opp spørsmålet om det bør gjøres endringer i dagens ordning. Reglene for stortingsvalg har vært uendret siden 1921, og tiden er vel moden nå for å diskutere endringer. Vi har skaffet oss mye kunnskap og erfaring i tiden som er gått siden Valglovutvalget la fram sitt arbeid i 2001. Dette er viktig dersom en skal vurdere endringer.

Vi kan ikke anbefale at det gjøres endringer med virkning allerede fra stortingsvalget i 2013. Her er det viktig å minne om at partiene begynner sitt arbeid med nominasjonene i høst. Det er ikke tid til å få på plass de nødvendige endringer innen den tid.

Per-Kristian Foss (H) [15:48:26]: Jeg vil bare for ordens skyld opplyse om at det er høyst uvanlig i kontroll- og konstitusjonskomiteen med en behandlingstid på over to år for forslag, slik representanten Langeland kunne gi inntrykk av.

Det er også slik at representantforslag når som helst kan endres under komiteens behandling, i motsetning til grunnlovsforslag. Derfor hadde det når som helst vært mulig å endre forslaget fra 8 til 6 til 5 til 4 pst., eller for den saks skyld lavere – men jeg har nå nevnt flere valgmuligheter. Høyre har vært åpen for alle valgmuligheter for å sikre flertall for forslaget. Noen slik mulighet har ikke vært til stede, selv om hr. Langeland var villig til eventuelt å være med på et endret forslag. Det er ingen ting i veien for at komiteen kunne gjort en slik endring underveis, men det ville ikke sikret flertall.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [15:49:36]: Det er bare en kort kommentar til utsagnet fra Høyre om at saken er trenert i komiteen.

Som saksordfører kjenner jeg meg ikke igjen i det. Jeg ble tildelt saksordførerskapet for ikke lenge siden – jeg har vært medlem i komiteen fra i fjor høst. Etter at saksordførerskapet ble gitt til meg, har behandlingen i komiteen foregått på normal måte og med den framdrift som kan forventes, så jeg synes det ikke er passende at Høyre påstår at saken er trenert i komiteen. I hvert fall finner jeg det som saksordfører ikke riktig.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 9.

Sak nr. 10 [15:50:23]

Innstilling fra næringskomiteen om Jordbruksoppgjøret 2012 – endringer i statsbudsjettet for 2012 m.m. (Innst. 392 S (2011–2012), jf. Prop. 122 S (2011–2012))

Presidenten: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 1 time og 10 minutter, og at taletiden blir fordelt slik på gruppene:

Arbeiderpartiet 25 minutter, Fremskrittspartiet 15 minutter, Høyre 10 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter og Venstre 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg av hovedtalerne fra hver partigruppe og fem replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

– Det anses vedtatt.

Arne L. Haugen (A) [15:51:26] (ordfører for saken): Jeg skal legge fram næringskomiteens innstilling til proposisjonen om årets jordbruksoppgjør, men først vil jeg takke komiteen for godt samarbeid om denne innstillingen.

Så må jeg si at jeg føler det som et antiklimaks, etter at vi har vedtatt en landbruksmelding som fikk god oppslutning blant landets bønder, at det ikke ble forhandlinger på grunnlag av statens tilbud. Det gjorde det heller ikke sist gang det ble framlagt en landbruksmelding, i år 2000. Også da ble det brudd. Jeg nevner det bare som at apropos, og jeg skal ikke bruke mer tid på det forholdet nå, men jeg vil tilføye at vi i regjeringsfraksjonen har tatt dette signalet meget alvorlig.

Jordbruksforhandlingene føres med hjemmel i hovedavtalen mellom de to jordbruksorganisasjonene og staten. Ved brudd sendes statens tilbud til Stortinget, og det er også tradisjon for at Stortinget vedtar det som ligger i tilbudet.

Dette er noe jeg tar for gitt at organisasjonene fullt ut er innforstått med. Etter min mening er det denne behandlingsmåten som ivaretar forhandlingsinstituttet og gir det mening.

Da vi behandlet landbruksmeldingen den 12. april i år, sa regjeringspartiene sammen med Kristelig Folkeparti:

«Stortinget legger til grunn at landbruket og norsk næringsmiddelindustri skal sikres forutsigbarhet ved at hovedpilarene i den norske landbruksmodellen skal være grunnlaget for norsk landbrukspolitikk. Dette innebærer at regjeringen skal, gjennom ulike ordninger sikre et sterkt importvern, opprettholde jordbruksavtalen mellom staten og næringen samt videreføre samvirkets rolle som forvalter av markedsordningene.»

Jeg mener at dette er viktige prinsipper som vi må hegne om.

Den totale rammen for årets oppgjør er 900 mill. kr, der 330 mill. kr er endringer av målpriser fra 1. juli i år. Sum ramme med inntektsvirkning i 2013 er 625 mill. kr. I tillegg tilføres Landbrukets utviklingsfond 275 mill. kr, som er en betydelig styrking av investeringsmulighetene.

Jeg mener det er rett å si at tilbudet følger opp stortingsmeldingen ved at det legges til rette for inntektsvekst, og at investeringsmulighetene styrkes. Det legges til rette for økt produksjon basert på nasjonale ressurser, som følger opp de ambisiøse målsettingene som er satt i meldingen.

Det er positivt at det igjen innføres en ordning med grøftetilskudd. Jeg tror det er nødvendig å få enda mer fokus på god agronomi i jordbruksproduksjonen. Ved siden av forsvarlig lønnsomhet i næringen og investeringsvirkemidler er velferdsordningene veldig viktige for å stimulere til god rekruttering. Jeg synes derfor det er svært bra at jordbruksoppgjøret nå legger opp til å innføre en ordning med gradert utbetaling av avløsertilskudd ved for-

eldrepermisjon. Det er en etterlyst ordning fra mange unge brukere, og det er svært bra at det nå ser ut til å gå i orden.

Det er et flertall i komiteen, alle unntatt Fremskrittspartiet og Høyre, som understreker betydningen av i større grad å utnytte norske ressurser til grovfôrbasert husdyrhold på en best mulig måte. Det er en viktig faktor for å utnytte naturressursene og bevare kulturlandskapet. Det er derfor viktig at beitetilskuddene økes innenfor en ramme på 22 mill. kr, og at det er en økning i distriktstilskuddet til kjøtt.

Norske produsenter dekker i dag ikke opp markedets etterspørsel etter storfekjøtt. Komiteflertallet ber derfor regjeringen utrede en egen strategi for å utvikle tiltak for økt produksjon av storfekjøtt. TINE annonserer behov for å øke produksjonen av melk. Det er et signal som jeg mener det er viktig å drøfte med avtalepartene. Jeg tror det er viktig at det signalet tas på alvor.

I april 2011 kom Matkjedeutvalget med sin utredning om maktforholdene i matkjedene. Utvalget peker på vesentlige utfordringer i det norske matmarkedet, bl.a. knyttet til organisering og manglende konkurranse i verdikjeden for mat og at det er skjedd en betydelig maktforskyvning i favør av kjedene i dagligvarehandelen. Et av forslagene fra utvalget er at det bør etableres en lov som regulerer reglene for forhandlinger, en såkalt lov om god handelsskikk. Jeg har merket meg at dette har fått bred tilslutning bl.a. fra LO, NHO, Forbrukerrådet, Bondelaget og Dagligvareleverandørenes forening. Jeg er tilfreds med at flertallet i komiteen slutter seg til dette og ber regjeringen starte et lovarbeid med sikte på å etablere en lov om god handelsskikk, og at det nedsettes et lovutvalg som skal utrede dette. Flertallet legger også til grunn at det er en målsetting at loven skal behandles i inneværende stortingsperiode.

Et annet forhold som heller ikke er et element i jordbruksavtalen, men som er meget avgjørende for jordbruket, er importvernet. Det er ingen enkel problemstilling. Det er viktig å ha en kunnskapsbasert tilnærming til disse problemstillingene. Tollnivå og grensevern må balanseres slik at det ikke får utilsiktede konsekvenser med hensyn til forbrukerpriser, råvarepris til næringsmiddelindustrien samt RÅK-industrien. Dette må være under kontinuerlig overvåking. Men det er avgjørende viktig at vi ivaretar handlingsrommet i grensevernet, at vi til enhver tid opprettholder et tilstrekkelig robust grensevern. I henhold til WTO-avtalen har landet anledning til å ha et importvern som sikrer nasjonal matproduksjon. Det er en forutsetning for å kunne sikre avsetning av norske landbruksråvarer, oppnå fastsatte priser i jordbruksavtalen og utnytte de ressursene vi har til matproduksjon. Flertallet legger derfor til grunn at regjeringen sikrer et sterkt importvern.

Komiteen viser til at for å nå målsettingen i landbruksmeldingen om å øke matproduksjonen basert på norske ressurser, er det meget viktig å sikre fortsatt volumproduksjon, bulkproduksjon, av spesielt kjøtt og melk som fundament for landbruk over hele landet, og som grunnlag for en fortsatt konkurransedyktig og innovativ norsk næringsmiddelindustri. Dette er det enormt viktig å slå fast. Volumproduksjon er helt vesentlig for industrien, og

det er grunnlaget for å utvikle spesialprodukt som kan gi økt verdiskaping også for primærleddet. Her er i tillegg Lokalmatprogrammet en viktig stimulans og aktør.

Ellers synes jeg det er fint at det er kommet med i oppgjøret en økning i bevilgningen til bioenergi, i tillegg til at den totale bevilgningen til skogbruk er økt til 204 mill. kr.

Da vi behandlet landbruksmeldingen tidligere i vår, la vi til grunn at for å nå de høye målsettingene om økt inntekt, økt produksjon og fortsatt landbruk over hele landet, ja, så la vi også til grunn at jordbruksavtalen skulle være en av stolpene i dette. Vi er i et land som er marginalt med hensyn til matproduksjon.

Vi vil at næringen selv skal være med og påvirke satsingene framover. Et brudd i ny og ne, ja vel, men i et lengre perspektiv er det veldig viktig at næringen selv er med og påvirker retning og dimensjonering av de ulike elementene i landbrukspolitikken. Det er særdeles viktig at vi har klart for oss at dette ikke er en lønnsavtale. Dette er en næringsavtale der selvstendige bønder som driver matproduksjon i et land der forholdene for matproduksjon er forholdsvis marginale, har mulighet til å påvirke sine egne rammevilkår og produktpriser.

Norske bønder er således i en særstilling som har denne muligheten, og det tror jeg må til, skal vi få en utvikling som sikrer kontinuitet, god rekruttering og innovasjon i landbruket.

Presidenten: Det åpnes for replikkordskifte.

Torgeir Trældal (FrP) [16:01:34]: I vår har vi sett at det har vært en del demonstrasjoner, bønder har demonstrert, og man er ikke fornøyd med regjeringens politikk.

Arbeiderpartiet er veldig flink til å si at de har alle verktøyene som trengs i verktøykassen for å hjelpe næringslivet. Derfor er mitt spørsmål til representanten Haugen følgende: Kan representanten gi meg tre ting som han vil ta ut av verktøykassen og bruke, slik at bøndene til neste år skal slippe brudd og slippe å demonstrere?

A k h t a r C h a u d h r y hadde her overtatt presidentplassen.

Arne L. Haugen (A) [16:02:10]: Jeg vil være forsiktig med å gå inn i landbruksforhandlingene for neste år allerede nå. Men det som regjeringspartiene her vil gå for, er den retningen vi har trukket opp både i landbruksmeldingen og i dette jordbruksoppgjøret, nemlig at vi – i motsetning til Fremskrittspartiet og Høyres politikk – vil satse på landbruk over hele landet. Dette er kanskje det overordnet viktigste for å nå de målsettingene som vi har satt oss.

Elisabeth Røbekk Nørve (H) [16:03:01]: Det er tverrpolitisk enighet om å ha som mål å øke matproduksjonen i Norge, og det finnes ulike måter å nå dette målet på.

I avisen Vårt Land kan vi i dag lese om et kystbruk i Møre og Romsdal, der far og datter Harnes har foretatt store investeringer. De driver et moderne landbruk på Harøya, ute i havgapet mellom Molde og Ålesund, og de står klare til å trappe opp matproduksjonen. Som melkepro-

duserter har de samdrift, noe som gir gode produksjonsmuligheter dersom regjeringen gir dem lov til opptrapping.

I Nationen 6. juni kunne vi lese om faren for melkemarkel, at TINE trenger 30 millioner liter melk.

Økt produksjon må til. Hvem mener egentlig Arbeiderpartiet skal få lov til å øke produksjonen sin, og hvorfor vil ikke Arbeiderpartiet tillate at alle gode krefter kan bidra til å øke matproduksjonen?

Arne L. Haugen (A) [16:04:02]: Regjeringspartiene og Arbeiderpartiet vil at de som har mulighet til å øke produksjonen sin, skal kunne gjøre det innenfor de kvotereguleringene som finnes. Så forutsetter jeg at det blir drøftinger mellom avtalepartene, slik at en finner en løsning på hvordan dette skal gjøres på en optimal måte.

Vi er veldig opptatt av å følge opp målsettingene i landbruksmeldingen om å øke matproduksjonen – å øke produksjonen av kjøtt og melk.

Presidenten: Replikskordskiftet er avsluttet.

Torgeir Trældal (FrP) [16:05:06]: I fjorårets jordbruksoppgjør ble det bevilget en statsstøtte på 13,3 mrd. kr og en skjermingsstøtte på 11 mrd. kr – et totalbeløp på 24,3 mrd. kr. Det vil altså si at man i landbruket gir en støtte på 456 000 kr per årsverk, og støttens andel av produksjonsverdien er på 61 pst., og vi ser også at tollsatsene økte fra 150 pst. til 400 pst. I år har vi en økning i budsjettet på 900 mill. kr. Til tross for høye subsidier er norske priser, målt på produsentnivå, jevnt over dobbelt så høye som på verdensmarkedet. Her ser vi den årlige støtten i 2011-verdier siden det såkalte opptrappingsvedtaket på midten av 1970-tallet, som for øvrig sammenfalt med starten på det norske oljeeventyret.

Etter den kraftige økningen i støtten på slutten av 1970-tallet, som kulminerte i en støtte på hele 45 mrd. i 2011-kroner på begynnelsen av 1980-tallet, har støtten avtatt og etter hvert stabilisert seg på mellom 20 mrd. kr og 25 mrd. kr per år. Men i denne perioden har det også i gjennomsnitt blitt 2 600 færre bønder per år – altså en to tredjedels reduksjon for hele perioden 1976–2011.

Målt per årsverk kan man også se at støtten, i etterkant av opptrappingen på 1970-tallet, har fluktuert mellom 300 000 og 350 000 kr per årsverk, helt fram til den rødgrønne regjeringen kom til makten i 2005 og økte støtten til dagens nivå, på over 450 000 kr per årsverk.

Som et apropos til jordbruksoppgjøret: Etter at den rødgrønne regjeringen kom til makten i 2005, har årsverkstøtten økt med hele 36 pst. Vi må tilbake til 1970-tallet og opptrappingsvedtaket for å finne en tilsvarende økning i støtte.

For å sette jordbruksstøtten i perspektiv: I en periode etter opptrappingsvedtaket er det bevilget en jordbruksstøtte i et omfang som – om midlene hadde blitt satt på konto – tilsvarer et fond på 2 400 mrd. kr. Til sammenligning er det norske oljefondet i dag på vel 3 400 mrd. kr. Dette er da støtte til en næring som utgjør 0,3 pst. av bruttonasjonalprodukt – dette til tross for det vi har sett i avi-

ser, og det vi har sett av demonstrasjoner og aksjoner. Vi kan gå inn i avisene en liten runde og se. Går du inn torsdag 12. juni i år i Hallingdølen, står det fram en leder i Bondelaget:

«Byråkrati gjer bønder motlause. Mindre byråkrati og meir fri. Det er rette medisiner for å halde på mjølkebøndene, meiner leiaren i Ål bondelag.»

Dette er helt i tråd med at de ønsker en ny regjering og en politikk som åpner for det.

Vi kan også gå inn i Trønder-Avisa 10. mai, der kan vi lese at fylkeslederen Asbjørn Helland i Bondelaget åpner for å gå bort fra hele systemet med jordbruksforhandlinger.

«Nå må vi være villige til å se på selve systemet, sier Helland.»

Dette er Senterpartiets egne.

Så har vi også et oppslag i Trønder-Avisa 14. januar, der man sier at over 50 samdrifter har blitt oppløst i Nord-Trøndelag de siste fire årene. Landbruksdirektøren mener likevel at driftsformen har en framtid. Så sier bonden selv – bøndene på Jådårmelk DA – at de er redde for at livsverket faller i grus, og enkelte av dem spår at det som var et utstillingsvindu for samdrift, vil være historie om tre år. Samtidig står landbruksminister Brekk og lover at «det skal komme virkemidler til samdriftene som ledd i oppfølgingen av landbruksmeldingen».

Dette vet vi som har fulgt med, at ikke er korrekt. Her lover man gull og grønne skoger, at man skal gjøre noe, men så gjør man ingenting til syvende og sist. Derfor får man frustrerte bønder, derfor får man frustrasjon i landbruket. Man har et system som er ute av kontroll. Vi hadde smørkrisen, den startet i oktober og varte til april. Seks måneder brukte man for å få det opplaget. Man går inn og ser på samdriftene som ikke har levegrunnlag, og fjerner altså kvotetaket, og skal øke det 3 pst. Hva skjer da? Jo, en godtar at alle får heve taket med 3 pst., såfremt det ikke er en samdrift og har nådd 750 000 liter, eller har et tak på 400 000 liter.

Dette er ikke den rette måten å gjøre det på, når man også kan lese i Nationen at man mangler 30 millioner liter melk. Man ser at man opphevet kvotetaket på melk under smørkrisen – den lot man vare til 1. april, da var det nok melk. Nå er vi altså i midten av juni, det har gått litt over én måned, og nå mangler man 30 millioner liter melk. Det viser at dette ikke er en vanlig feil, det er en systemfeil. Det trengs å gjøres noe med det, det trengs en forandring i dette.

Vi har også et landbruksbyråkrati som overgår alt. Her kan vi gjøre store kutt. Vi har hovedoppgaver fra universitetet og doktorgradsoppgaver som hevder at det er en plass mellom 5 000 og 10 000 landbruksbyråkrater, noen sier fra 8 000 til 10 000 landbruksbyråkrater. Dette blir støttet av Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning. Det har heller aldri vært dementert av regjeringen. Da vil jeg si at den som tier, samtykker.

Vi ser også av årlig støtte i 2011-verdier, siden det såkalte opptrappingsvedtaket på midten av 1970-tallet, at utgiftene til norsk jordbrukspolitikk – betalt av norske forbrukere og skattebetalere – er svært høye. Men i en

samfunnsøkonomisk vurdering av jordbrukspolitikken må en veie utgiftene opp mot samfunnsøkonomiske nyttevirkinger. Det relevante spørsmålet er altså om jordbruksstøtten har gitt høy avkastning for samfunnet sammenlignet med andre gode formål, som f.eks. infrastrukturinvesteringer, generelt bedre rammebetingelser for næringslivet eller sparing til framtidige generasjoner.

For å vurdere velferdsvirkningene av jordbruksstøtten kan vi begynne med å sammenligne faktisk politikk med de retningslinjene som økonomisk velferdsteori gir for næringspolitikk. Norsk jordbrukspolitikk i dag handler i stor grad om produksjon, regional fordeling og inntektspolitikk. Den er i liten grad rettet inn mot fellesgoder, miljø og virksom konkurranse. Nå må det sies at produksjonsfremmende tiltak er en del av et moderne, kostnadseffektivt jordbruk. Det er vanskelig å effektivisere produksjonen uten å forringe det nostalgiske ved kulturlandskapet eller å produsere mat uten å påvirke det ytre miljø. Likevel er det nettopp støtte direkte rettet mot produksjonsvolum som er bærebjelken i norsk jordbrukspolitikk.

Matvaresikkerhet er en annen type fellesgode som kan legitimere offentlige inngrep. Det skilles mellom matvaretrygghet og forsyningssikkerhet. At maten er trygg, kan man best sikre gjennom kontroll av norskprodusert og importert mat, i dag underlagt Mattilsynet. Forsyningssikkerheten på nasjonalt nivå handler om evnen til å sikre befolkningen mat under alle omstendigheter. Til enhver tid må behovet for kalorier og næringsstoffer kunne dekkes av kilder fra nasjonal produksjon, lagerhold, import og matvarehjelp. Tradisjonelt tenker en i denne sammenheng på avsperring fra omverdenen, altså bortfall av import og matvarehjelp. Selv ikke overfor sistnevnte skrekksenario vil en politikk sikre høyest mulig løpende produksjon i normale tider. Videre kan innslaget av fisk og planteføde økes på bekostning av mindre energieffektiv føde som kjøtt og melk. Produksjonen under normale tider trenger heller ikke å være lik krisemenyen. Ikke minst kan en basere seg på lager av energirike og lagringssterke varer som korn og sukker. Når man prater om forsyningssikkerhet, er det for meg påfallende at man ikke nevner at vi i dag eksporterer 38 millioner måltider med fisk hver dag.

Fremskrittspartiet ønsker et annet alternativ enn regjeringen. Vi ønsker bl.a. å senke tollene på kraftfôr til samme tollsatser som i Danmark. Det vil gi en besparelse på 1,8 mrd. kr. Vi ønsker bedre avskrivningssatser for maskiner og utstyr, som vi vil skal økes fra 20 til 25 pst. Vi ønsker å legge et investeringstilskudd med omstillingsmidler på 1,5 mrd. Vi ønsker å ha en avskrivningssats på bygninger som økes fra 6 til 8 pst. – en pris på 150 mill. kr. Vi ønsker fjerning av skatt på salg av gårdsbruk. Vi ønsker skattefrie fondsavsetning og investeringer gjennom en investeringsfondsordning etter modell fra skogbruket. Vi ønsker at utbytte til øvrige formål beskattes som kapital med 28 pst. Vi ønsker å oppheve produksjonstaket for melk og kjøtt. Vi ønsker å endre og liberalisere konsesjonslovgivningen. Vi ønsker å deregulere og oppheve boplikt, driveplikt, delingsforbud og makspris for konsesjonspliktige landbrukseiendommer. Vi ønsker å åpne for alternative organisasjonsformer for drift – samdrift, ANS, DA,

AS etc. Vi ønsker også lage et BSU-prosjekt for å få til dette. Vi ønsker også å stimulere til satsingen på bioenergi, bl.a. for å følge opp St.meld. nr. 39 for 2008–2009 om at 30 pst. av bioavfallet i landbruket skal medgå til produksjon av bioenergi, som løser utfordringer bl.a. knyttet til spredningsareal.

Jeg vil også fremme Fremskrittspartiets forslag og gi beskjed om at Fremskrittspartiet støtter Venstres forslag nr. 23.

Presidenten: Representanten Torgeir Trældal har tatt opp forslagene han refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Arne L. Haugen (A) [16:15:20]: Representanten Trældal slo om seg med store tall i innledningen av innlegget sitt, og jeg hadde litt problemer med å henge med, jeg må bare innrømme det. Men jeg merket meg at partiet verken i landbruksmeldingen eller i innstillingen har stått sammen med flertallet i understrekningen av målsettingen om landbruk over hele landet – tvert imot. Man snakker om deregulering og effektivisering av de beste områdene i landet for jordbruk.

Så synes jeg det er fair at Fremskrittspartiet og Høyre nå går ut og varsler kutt i størrelsesorden 4 mrd. kr hvis de kommer til makten. Fremskrittspartiet forstår jeg vil kutte mer – opp mot 7 mrd. kr – slik de har stemt de senere årene. Hvilket budskap har representanten Trældal til den delen av landbruksbefolkningen ute i Distrikts-Norge som dette går ut over? Skal de flytte til byen?

Torgeir Trældal (FrP) [16:16:18]: Med Fremskrittspartiet i regjering kommer ikke landbruket til å bli rasert som i dag og måtte legge ned tre gårdsbruk per dag sju dager i uken. Det legges ned 2 000 gårdsbruk i året. Det gjøres med dere i regjering, for dere har en politikk som gjør at man jager bøndene bort fra det de holder på med. Når du snakker om at bøndene skal komme til byen – ja, bøndene kommer jo til byen. De kommer til byen for å demonstrere mot dere. Det er klart et bevis på at det er deres politikk som driver bøndene til byen. Derfor kommer de til Oslo, derfor kommer de til Trondheim. De kommer til byene takket være Arbeiderpartiet.

Presidenten: Representanten Torgeir Trældal bes om å bruke presidenten for å snakke med resten av Stortinget.

Alf Egil Holmelid (SV) [16:17:13]: Framstegspartiet skriv i sine merknader:

«For å oppnå dette er det nødvendig med en strukturrasjonalisering av landbruket slik at enhetskostnadene går ned.»

Er den målsetjinga i tråd med målsetjinga om eit landbruk over heile landet?

Torgeir Trældal (FrP) [16:17:33]: Det er klart at det er et mål med landbruk over hele landet. I motsetning til regjeringen og dere ønsker vi faktisk å likestille bøndene. Vi ønsker ikke å lage et a- og b-lag, som dere gjør, ved å si at

hvis man har nådd et produksjonstak på 400 000 liter melk, skal man ikke få lov til å produsere mer. Vi ønsker faktisk å likestille bøndene. Vi ønsker å la bøndene bestemme selv om de skal få lov til å bo på bygdene. Med deres politikk sentraliserer dere og håper på at flesteparten av bøndene skal flytte til byen. Det er kanskje en av grunnene til at Oslo har stor befolkningsvekst.

Presidenten: Det er mulig at representanten Torgeir Trældal ikke hører seg selv, men resten av Stortinget hører det. Jeg vil be representanten om å bruke presidenten når han snakker til Stortinget.

Irene Lange Nordahl (Sp) [16:18:27]: Høyre og Fremskrittspartiet fremmer nå forslag som åpenbart vil redusere inntektsmulighetene i jordbruket vesentlig og føre til en stor strukturrasjonalisering og nedlegging. Det sier dere også eksplisitt er hensikten. Lederen i Norges Bondelag, Nils T. Bjørke, sa i sin tale til Bondetinget i går at Høyre og Fremskrittspartiets merknader bekrefter og forsterker Bondelagets skepsis til deres landbrukspolitik. Hvordan kan det da ha seg at Fremskrittspartiet tror at dere skal oppleve økt matproduksjon med bl.a. tollkutt på korn, noe næringen selv sier vil radere norsk kornproduksjon?

Presidenten: Her sitter en president og ønsker å bli brukt. Det gjelder både Trældal og andre representanter.

Torgeir Trældal (FrP) [16:19:16]: Det er helt klart at med Senterpartiets politikk forstår jeg godt at man på Bondetinget kan ha problemer med å forklare det. Det er klart at på Bondetinget eller blant partiets egne kan det være noen som ikke vil ha forandringer. Jeg har full respekt for at mange bønder ikke vil ha forandringer. Men flesteparten av bøndene vil faktisk ha forandringer. I alle innleggene jeg viste til, står lederne for bondelagene i Trøndelag, Haltingdal osv. og sier at vi trenger ny politikk. Det er mulig at representanten kanskje burde høre bedre etter hva andre bønder sier, og ikke velge ut enkelte bønder som taler representantens sak. Flesteparten av bøndene demonstrerer i tog mot regjeringen og ønsker ny politikk. Den politikken kan Fremskrittspartiet gi dem, og det skal vi gi dem etter 2013.

Presidenten: Replikskordskiftet er omme.

Svein Flåtten (H) [16:20:27]: La meg først gi honnør til sakens ordfører som har gjennomført dette på en nøktern og saklig måte, som han alltid gjør. Jeg tror at norsk landbrukspolitik av og til kunne vært tjent med litt mer nøkternhet og litt mindre emosjoner.

Ved behandlingen av dette jordbruksoppgjøret har Høyre lagt til grunn og videreført de synspunktene vi hadde på jordbrukspolitikken ved behandlingen av landbruksmeldingen i Stortinget for et par måneder siden.

Siden oppgjøret denne gangen ikke lot seg fremforhandle, har vi stått igjen med forhandlingsutspillet fra staten i form av en proposisjon. Vi støtter regjeringen i den økonomiske totalrammen som er lagt frem i proposisjo-

nen. Men vi mener at det ville vært mulig å endre noe på innretningen av bruken av ressursene, som vi synes kunne vært spisset mer. Flere fra næringen deler det synspunktet med oss.

Vårt alternative forslag i innstillingen er ingen detaljert helhetsgjennomgang av alle enkeltposter i jordbruksoppgjøret. Det er jo en umulig oppgave. Men vi signaliserer et alternativ gjennom en vridning av økonomiske ressurser mer til direkte produksjonsfremmende tiltak. Vi har flyttet på i underkant av 100 mill. kr i vårt alternative forslag, dels for å forbedre kornøkonomien, ved å legge inn et grunntilskudd og i tillegg et prisnedskrivningstilskudd som kompenserer bedre for målprisøkningen. Det betyr sikrere volum og avsetning for produsentene, og det er forbedret konkurransekraft og lønnsomhet for bl.a. bakebransjen og de som driver kraftfôrbasert produksjon.

Det har også vært en stor bekymring i næringen for et betydelig underskudd av norsk storfekjøtt. I vårt alternativ fremmer vi også forslag om å øke bevilgningen til produksjonsdrivende tiltak på det området. I sammenheng med endringer i kvoter og tilskuddsgrenser ville det medført økt lønnsomhet og stimulert til mer produksjon. Våre endringsforslag har vi dekket inn gjennom tilsvarende reduksjoner i avsetningene til Landbrukets utviklingsfond.

Så vil jeg bruke litt tid på tre stolper i jordbrukspolitikken, nemlig jordbruksavtalen, importvernet og markedsreguleringen.

Etter at denne innstillingen ble lagt frem, har det vært påstått fra særlig Senterpartiet – saksordføreren var forbilledlig, han sa ikke noe som ikke sto i merknadene – at vi ønsker å avvikle jordbruksoppgjørene. Det gjør vi faktisk ikke. Vi sa i forbindelse med landbruksmeldingen at vi ønsker jordbruksoppgjørene, og vi sa det i forbindelse med jordbruksoppgjøret i fjor. Det står i vårt program. Vi ønsker endringer. Vi ønsker å ha det behandlet på et annet tidspunkt, vi ønsker å se det mer i sammenheng med budsjettene, men det betyr ikke at vi ønsker å avvikle det.

Det er en ganske lettsindig omgang med sannheten når til og med landbruksministeren reiser rundt og skremmer bøndene med dette. Jeg synes vi får en mer objektiv debatt hvis man holder seg til det som egentlig er vår oppfatning.

Vi slo i forbindelse med landbruksmeldingen fast at importvernet er viktig for norsk landbruk, og at vi er avhengig av det. Men vi sa ikke noe om at vi skulle gjøre oss enda mer avhengig av det – og det er der forskjellen ligger. Vi mener at vi bør forberede oss på de handelsmessige endringer som kan komme, og som kommer gjennom WTO og EU-systemet. Vi trenger å øke konkurransekraften vår også innenfor jordbruket. Produktiviteten er bra, men den bør bli enda bedre. Jordbruksoppgjørene bør brukes til en forberedelse av dette. Volumene holder seg, antall produsenter blir færre – de blir stadig mer effektive og større. Alt dette er bra, og jordbruksoppgjørene bør stimulere til dette.

Altså – for å trekke en konklusjon av dette: La oss styre utviklingen politisk i stedet for å bli styrt av den utviklingen som allikevel skjer, og etterpå krangle om hvorfor det gikk som det gikk med landbruket.

Det samme gjelder markedsreguleringen. Vi mener det er nødvendig med markedsregulering. Vi har foreslått at

den må innrettes på en annen måte, at den må bli mer konkurranseuavhengig, med mer likhet mellom aktørene i markedet. Vi ser også behovet for å balansere et marked som er vanskelig å se i, men vi ønsker ikke at det skal være forskjellig innsyn for de forskjellige aktørene.

Det var et forsøk på å ta ned noen av mytene – ment som en liten forberedelse til det som antagelig kommer.

Presidenten: Presidenten regner med at representanten Svein Flåtten ønsker å ta opp forslagene.

Svein Flåtten (H) [16:25:46]: Takk for påminnelsen, president.

Ikke bare tar jeg opp forslagene, men jeg varsler også at når vårt utmerkede alternative forslag muligens blir nedstemt, vil vi slutte oss til komiteens tilråding.

Presidenten: Representanten Svein Flåtten har tatt opp de forslagene han refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Arne L. Haugen (A) [16:26:24]: Høyre og Fremskrittspartiet har en merknad som jeg har bitt meg merke i, der det står at årets lønnsvekst for folk flest i stor grad blir spist opp av de økte målprisene som kommer gjennom dette oppgjøret. Jeg mener at den påstanden med respekt å melde ikke er i samsvar med de faktiske forhold.

Det er 2,5 millioner sysselsatte i Norge som får rundt 17 000 kr i lønnsøkning. Det blir 40 mrd. kr. Det betyr at målprisøkningene i dette oppgjøret spiser opp 1 pst. av lønnsveksten. Man kan med andre ord gjennomføre slike lønnsoppgjør i 100 år før det spiser opp årets lønnsvekst for folk flest.

Er representanten Flåtten enig i at Høyre og Fremskrittspartiet her har kommet i skade for å skrive noe som er uriktig i innstillingen?

Svein Flåtten (H) [16:27:29]: Det kan nok være mange innstillinger i Stortinget som ikke er hundre prosent perfekte, det er jeg enig i.

Det er mange måter å regne dette på, men hvis man ser på det prosentvise: Hvis man går tilbake fem–seks år og ser på utviklingen i målprisene kontra utviklingen i lønn, vil man finne ut at utviklingen prosentvis er slik at målprisene faktisk stiger mer enn det lønnen gjør. Så det som Arne L. Haugen presenterer, er en sannhet med visse modifikasjoner. Men la meg gå med på at vår merknad også kan være en sannhet med visse modifikasjoner.

Alf Egil Holmelid (SV) [16:28:21]: Også Høgre skriv i sine merknader at ein ønskjer ei strukturrasjonalisering i landbruket for å få ned prisen på varene frå bonden. Meiner representanten Flåtten at det er i tråd med deira ambisjon om å ha eit landbruk i heile landet, og at også landbruket i distrikta vil ha nytte av ei strukturrasjonalisering som fører til at prisen på varene deira går ned?

Svein Flåtten (H) [16:28:48]: Da forholder jeg meg til saksordføreren, som snakker om viktigheten av volumpro-

duksjon. Han sier at det er meget viktig for matvareprodusentene.

Det er ingen tvil om at det å ha en effektiv volumproduksjon som bringer kostnadene ned, og som gjør lønnsomheten større i landbruket, ikke er til noen forkleinelse for dem som driver mindre, og for dem som driver i distriktene. Får man effektiv drift på en del av denne kaka, vil det bli mer til dem som trenger det. Det er bare å se på bruken av de totale midlene.

Irene Lange Nordahl (Sp) [16:29:51]: Høyre skrev i sin alternative landbruksmelding at de er opptatt av å øke matproduksjonen. I Nasjonen i går uttalte representanten Trædal fra Fremskrittspartiet at det blir lett for Fremskrittspartiet å bli enig med Høyre på landbruk. I innstillingen har Høyre skrevet seg sammen med Fremskrittspartiet i merknad etter merknad og i forslag etter forslag. Når næringen selv sier at de trenger mer penger for å øke matproduksjonen, hvordan skal Høyre klare å øke matproduksjonen i samarbeid med Fremskrittspartiet, som hvert år foreslår kutt i overføringene på mellom 6 mrd kr og 7 mrd. kr?

Svein Flåtten (H) [16:30:27]: Det er riktig at vi står sammen med Fremskrittspartiet i en del merknader, vi står sammen med dem i en del forslag, og vi er enige med dem i en del politikk.

Når det gjelder denne proposisjonen som vi nå behandler, har ikke Høyre tatt noen stilling til de budsjettmessige virkningene utover det som jordbruksoppgjøret innebærer. Jeg foreslår derfor for representanten Lange Nordahl at hun kommer tilbake med sitt forslag når hun ser våre alternative budsjett neste høst.

Det er jo ingen tvil om at vi, både i Høyre og Fremskrittspartiet, har andre tiltak og andre måter å bruke tilskuddsmidlene på. Vi vil se på rasjonaliseringsmuligheter, på innsparinger, på byråkratiet – det finnes en rekke ting som det går an å gjøre noe med. Den som fornektet at alt må være hogd i stein, og at det ikke finnes en eneste ting å forandre på, tror jeg er den som må revidere sin politikk.

Presidenten: Replikkordskiftet er dermed omme.

Alf Egil Holmelid (SV) [16:31:52]: Regjeringa la nyleg fram ei stortingsmelding om landbruks- og matpolitikken. Her fekk vi ein brei gjennomgang av landbruket si rolle nasjonalt og internasjonalt. Verda treng meir mat, og det norske landbruket må ta sin del av ansvaret for å auke produksjonen av mat. Men det er viktig at han i størst mogleg grad blir basert på nasjonale resurssar, som grovfôr og beite, og ikkje på auka import av fôr. SV er derfor glad for at det i tilbodet til landbruket er lagt inn ein auke i beitetilskotet. Det stimulerer til bruk av innanlandske resurssar for vår matproduksjon.

Eit anna sentralt element i landbruksmeldinga er landbruk i heile landet, som vi har vore inne på i replikkvekslinga før i dag. På dette punktet er det stor forskjell mellom høgre- og venstresida i politikken. Tilbodet frå regjeringa

inneber styrking av distriktsprofilen. Det skal satsast spesielt der landbruket er ein viktig del av det lokale næringslivet, og der utviklinga er spesielt utfordrande på grunn av topografiske og klimatiske forhold.

Merknadene frå Høgre og Framstegspartiet går i motsett retning. Desse partia skriv at dei ønskjer ei strukturrasjonalisering i landbruket for å redusere prisen på det bonden leverer. Ei rekkje av dei konkrete forslaga frå høgrepertia vil fremje sentralisering. Det gjeld bl.a. fjerning av dei geografiske grensene for omsetjing av mjølkekvotar. Dersom Høgre og Framstegspartiet får ei hand på rattet i landbrukspolitikken, kan vi seie farvel til ambisjonane om landbruk i heile landet.

I landbruksmeldinga er det lagt vekt på at norsk landbruk er avhengig av eit godt importvern. Her er det òg stor forskjell mellom høgre- og venstresida. Framstegspartiet og Høgre vil byggje ned tollvernet. Det vil svekke inntektsgrunnlaget og føre til sentralisering. Dette kjem i tillegg til dei milliardkutta som kjem kvar haust i statsbudsjettet.

Kristeleg Folkeparti har sine eigne merknader. Det kan vere grunn til å minne om kva partiet klarte å få til då dei sat i regjering. Det kan òg vere grunn til å spørje om dei klarer å få til meir når dei skal ha Framstegspartiet med på lasset.

Dei store daglegvarekjedene har fått stadig større makt over handelen med matvarer her i landet. Dette kan true landbruksamvirket og gjere det vanskelegare å halde oppe produksjon av landbruksvarer i heile landet. Det undrar meg at høgrepertia er opptekne av å redusere pris til bøndene, men ikkje vil sjå på kva makt kjedene har over prisutviklinga i andre enden.

SV er svært glad for at det er eit fleirtal i komiteen som vil leggje opp til å få på plass ei lov om god handelskikk. Då vi behandla landbruksmeldinga, slo Stortinget fast at norsk landbrukspolitikk byggjer på tre viktige pilarar: importvernet, landbruksamvirket og landbruksavtalen. Landbruksavtalen og landbruksforhandlingane er viktige for at landbruksorganisasjonane skal få ei hand med på rattet på utviklinga av og retninga på dei tiltaka som skal setjast i verk for å styrkje landbruket. Men når vi forhandlar, er det ikkje alltid at partane blir samde. Det må vi akseptere og ta til etterretning.

Vi kom ikkje i mål i år. Derfor er det viktig for SV å slå fast at vi står fast på måla i landbruksmeldinga. Vi står fast på inntektsmålet, og vi står fast på ambisjonane om å utnytte handlingsrommet i importvernet – og vi står fast på ambisjonane om eit landbruk i heile landet, som vi vil kjempe for mot høgrekraftene sin rasjonaliserings- og sentraliseringspolitikk.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Frank Bakke-Jensen (H) [16:36:23]: Tidligere var det en SV-statsråd som kom med et forslag om at det offentlige ved hjelp av anbudsprinsippet skulle sørge for å kjøpe inn økologiske produkter, altså at det offentlige skulle pålegges via anbudsprinsippet å kjøpe inn økologiske produkter. Jeg registrerer også i saksframlegget i dag at de rød-grønne

er samlet om at det er en god idé, og at de skal jobbe videre med det.

Når man tar volumet på mat som det offentlige kjøper inn, og ser på volumet av den økologiske produksjonen i Norge, vil det for det første føre til et enormt prispress på de økologiske produktene. Det andre som kan være farlig, er at man i en sånn debatt signaliserer at det tradisjonelle landbruket i Norge ikke er bra nok.

Mitt spørsmål til representanten er: Er SV bekymret for at vi prater ned tradisjonelt norsk landbruk ved å drive symbolpolitikk som dette?

Alf Egil Holmelid (SV) [16:37:34]: Eg er absolutt ikkje bekymra for det. Sjølv om vi snakkar opp ei vare, er det ikkje noko snakk om at vi snakkar ned ei anna vare. Det er heilt vanleg i all marknadsføring – i alle samanhangar – at vi argumenterer for noko som vi meiner er bra. Det er absolutt ikkje det same som ei negativ marknadsføring av det som ikkje er med i den marknadsføringa.

Elles viser det seg no at ein del av dei offentlege institusjonane i eiga interesse begynner å satse på økologiske matvarer. Eg las nettopp i media at bl.a. Forsvaret, som har vore sterkt representert her tidlegare i dag, var ute etter å få kjøpt økologiske matvarer.

Steinar Reiten (KrF) [16:38:24]: Ved årets lønnsoppgjør la regjeringen til grunn en inntektsvekst på 3,7 pst. for alle lønsmottakere. Det ville gi et gjennomsnittlig kronetillegg på 17 400 kr. Diverse streiker og meklinger utover våren og forsommeren gjør at dette tillegget høyst sannsynlig vil bli enda større.

Da regjeringen utarbeidet statens tilbud i jordbruksforhandlingene, ble totalrammen satt til 900 mill. kr. Av totalrammen vil bare 625 mill. kr gi inntektseffekt. Det utgjør ca. 13 000 kr per årsverk i landbruket. Er det SVs og Arbeiderpartiets strategi i regjering å tilgodese statsansatte funksjonærer og industriarbeidere i frontfagene, som tradisjonelt tilhører disse partienes mest trofaste velgergrupper, på bekostning av dem som har sin inkomst i landbruket?

Alf Egil Holmelid (SV) [16:39:11]: Det er når ein sit i regjering at ein viser kva ein får til.

Eg har nettopp fått fram tal som viser at under Bondevik II-regjeringa var det null auke i realinntekta til bonden, trass i at det var ganske jamn og god realinntekt for resten av samfunnet. Når vi koplar dei negative resultata som Bondevik II-regjeringa hadde når det galdt prisutviklinga i landbruket, med at ein vil opne for å ha med Framstegspartiet i sitt eventuelle nye regjeringssamarbeid, ser eg mørkt på at det i det heile kan bli noka prisutvikling for landbruket.

Torgeir Trældal (FrP) [16:39:56]: Vi kunne lese i Nationen i uken som var, at dere lovte bot og bedring i neste års landbruksbudsjett, der alt skulle bli så mye bedre. Dere har med andre ord innrømmet at dere har gjort en veldig dårlig jobb i år – som jeg for så vidt støtter dere i, dere har gjort en dårlig jobb.

Mitt spørsmål til representanten blir: Kan du nevne tre

ting som du skal ha i verktøykassen din og gi til bøndene neste år, for å unngå at bøndene må flytte fra det de har, og til byen – for eventuelt å prøve å få en mulighet til å overleve?

Presidenten: Presidenten skal prøve å gjøre en liten jobb her. Når representanten stiller et spørsmål til representanten som står på den andre siden, skal spørsmålet stilles gjennom presidenten – og kun gjennom ham. Det finnes ikke «du» eller «dere» – det er «presidenten».

Alf Egil Holmelid (SV) [16:40:52]: Representanten var inne på det same spørsmålet ein gong før i dag. Det er vel ganske rimeleg at svaret ikkje blir så veldig forskjellig.

Dei tiltaka vi skal gjere for å styrkje landbruket, skal vi gjere i nær dialog med næringa. Det er – som det er blitt sagt tidlegare – tre grunnleggjande pilarar for den norske landbrukspolitikken: forhandlingsinstituttet, importvernet og landbrukssamvirket. Det siste har eg forstått at Framstegspartiet ikkje er så spesielt glad i.

Presidenten: Replikskordskiftet er omme.

Irene Lange Nordahl (Sp) [16:41:59]: Jeg vil starte innlegget mitt med å si at jeg har forståelse for den frustrasjon og utålmodighet vi opplever ute blant bøndene. Samtidig konstaterer jeg at det er lenge siden norsk landbruk har vært så mye omtalt og fått så mye sympati fra så mange støttespillere som denne våren.

På næringens vegne synes jeg dette er bra, selv om det har blåst rundt oss i Senterpartiet og i regjeringen denne våren. Vi er opptatt av at flest mulig skal forstå hvor viktig norsk landbruk er. Da trengs det at flomlyset oftere rettes mot næringen og den store verdien nasjonal matproduksjon har for landet vårt.

Det som nylig ble etterlyst i Stortingets høring om oppgjøret, var ikke nye mål for landbrukspolitikken, men mer penger til å gjennomføre målene i landbruks- og matmeldingen. Bøndene er utålmodige med hvor fort vi går framover, men er enig i den retningen vi går i. Det er en melding vi i Senterpartiet tar på stort alvor.

Det rød-grønne flertallet på Stortinget vil videreutvikle norsk landbruk. Med Senterpartiet i regjering har bondens inntekt økt med 120 000 kr per årsverk siden 2005. Det er grunn til å minne om at dersom Kristelig Folkeparti og Høyre hadde fått videreført politikken de førte i regjering før 2005, hadde denne økningen vært 75 000 kr mindre per årsverk enn det vi har levert. Derfor er det viktig å vise skillelinjene når det gjelder høyresiden, samtidig som vi i Senterpartiet vil stå på sammen med våre rød-grønne kolleger for å styrke bondens inntekt – for å nå målene i landbruksmeldingen.

For oss i Senterpartiet er det også viktig å understreke at innstillingen peker framover når det gjelder både inntekt, toll, investeringer og matmakt. Jeg vil komme nærmere tilbake til dette i mitt neste innlegg i debatten.

Senterpartiet står fast på at statens opprinnelige tilbud må opprettholdes. Det er helt avgjørende for norsk landbruk å beholde det etablerte forhandlingsinstituttet. Det

har også organisasjonene selv gitt uttrykk for. Det er lang praksis for at regjeringen ved brudd i forhandlingene fremmer forslag for Stortinget basert på statens tilbud. Dersom organisasjonene bryter forhandlingene og Stortinget deretter forbedrer eller reduserer statens tilbud, vil det kunne undergrave forhandlingssystemets berettigelse. Senterpartiet vil ikke bidra til en slik utvikling.

Senterpartiet vil advare mot Kristelig Folkepartis forslag her i dag, som kan bidra til å rokke ved forhandlingsinstituttet. De eneste som tjener på å sette spillereglene i forhandlingssystemet til side, er de som ønsker å frata bøndene forhandlingsretten – nemlig Høyre og Fremskrittspartiet. Høyre og Fremskrittspartiet går gjennom sine merknader til jordbruksoppgjøret imot at bøndene har egne forhandlinger med staten, og vil ta dette inn som en del av statsbudsjettet. Disse partiene er en direkte trussel mot landbruket. Høyre og Fremskrittspartiet har de senere år foreslått milliardkutt i overføringene, redusert importvern og fjerning av markedsreguleringen. En slik politikk vil føre til sterk strukturrasjonalisering og sentralisering av landbruket, og en rasering av norsk landbruk slik vi kjenner det i dag.

Derfor er det god grunn til å spørre hva Kristelig Folkeparti egentlig står for i landbrukspolitikken, når de på den ene siden sier at de vil ha mer rød-grønn politikk, og viser til at bøndene har hatt en sterkere inntektsvekst enn andre grupper i årene etter 2005, samtidig som de vil at høyresiden skal overta styringen av landet. Da må det være rimelig å avkreve Kristelig Folkeparti et svar: Hvordan skal Kristelig Folkeparti kunne få til mer rød-grønn politikk for landbruket når de samtidig nå leker med tanken om et regjeringssamarbeid med Høyre og Fremskrittspartiet? Det er meg en gåte hvis noen tror på dette.

Lederen i Norges Bondelag, Nils T. Bjørke, sa i sin tale til Bondetinget i går at Høyre og Fremskrittspartiets merknader stadfester og forsterker Bondelagets skepsis til deres landbrukspolitikk. Det er disse partiene Kristelig Folkeparti nå har tenkt å samarbeide med.

Senterpartiet har stor forståelse for den frustrasjonen og utålmodigheten vi opplever ute blant bøndene, og vi er opptatt av å styrke bondens inntekt framover sammen med våre rød-grønne kolleger. Vi skal fortsette innsatsen vi har gjort, og vi skal gjøre det sterkt framover.

Vi ser at næringen ikke etterlyser nye mål for landbrukspolitikken – målene er det bred enighet om. Det bøndene etterlyser, er mer penger til å gjennomføre målene i landbruks- og matmeldingen, og bøndene er utålmodige med tanke på hastigheten, ikke retningen. Dette er en melding vi i Senterpartiet tar på største alvor.

Vi i Senterpartiet er opptatt av å bidra til at den norske bonden får betalt som fortjent for den viktige jobben som gjøres rundt i landet hver eneste dag.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Torgeir Trældal (FrP) [16:47:11]: I Hallingdølen på tirsdag står en leder i Bondelaget fram og sier at byråkrati gjør bøndene motløse. Han sier:

«Byråkratiet er i ferd med å ta motet fra bøndene.

Det er noko av årsaka til nedgangen av mjølkebruk, meiner han.»

Og vidare:

«Ein møter begrensingar berre ein skal utvide eit jorde eller fjerne ei steinrøys.»

Dette er provoserende og en ekstra utfordring.

Spørsmålet mitt til representanten blir: Er du enig i at byråkratiet kan lage problemer for bøndene? Er du enig med de bøndene som ser problemet, og har du noen råd til disse om hvordan dere skal hjelpe dem til å bli kvitt byråkratiet?

Irene Lange Nordahl (Sp) [16:47:59]: Denne regjeringen er opptatt av forenkling, det har vi vist på en rekke områder. Vi vil være opptatt av det framover, og vi er opptatt av å legge til rette for utvikling i landbruket og i næringslivet for øvrig.

Det jeg vil replisere tilbake til representanten Trældal, er at hadde jeg vært melkebonde eller bonde i det området representanten viser til, ville jeg ha vært langt mer bekymret dersom Fremskrittspartiet skulle komme til makta med sin politikk. Da ville det nemlig ikke være noe grunnlag for å drive produksjon i det området.

Frank Bakke-Jensen (H) [16:48:44]: I forrige replikkordskifte nevnte vi forslaget fra SV om at det offentlige skulle tvinges til å kjøpe inn økologiske produkter. Både jeg og representanten Lange Nordahl kommer fra en landsdel der man promoterer noe som heter arktisk landbruk.

Vi fikk også i forrige replikkordskifte se forsvarsvennen Alf Egil Holmelid utdype at til og med Forsvaret skulle bli flink og handle inn økologiske produkter nå. Representanten Lange Nordahl kommer jo fra det fylket i landet der Forsvaret har sin største konsentrasjon. Et forslag om at man i anbudsprinsippet skal tvinges til å kjøpe inn økologiske produkter, vil begrense markedet for lokale bønder, bl.a. i Troms, som da får mindre muligheter til å selge sine arktiske produkter.

Er representanten Lange Nordahl bekymret for at man skal innskrenke markedet på denne måten, gi særfordele til andre og jobbe imot program som f.eks. arktisk landbruk?

Irene Lange Nordahl (Sp) [16:49:49]: La meg bare først si at jeg er glad for å tilhøre det rød-grønne samarbeidet som bidrar til et sterkt forsvar i nord gjennom den langtidsplanen vi skal vedta senere i dag. Det er jeg veldig stolt over og veldig glad for.

Jeg er også veldig opptatt av arktisk landbruk. Jeg tror det vil være muligheter for mange å kunne levere inn på flere områder, men det som er viktig, er måten innkjøpene i Forsvaret blir lagt opp på, med tanke på å legge til rette for hvem som kan levere inn, og hvilke muligheter også det arktiske landbruket vil få.

Steinar Reiten (KrF) [16:50:38]: Våren 2000 hadde vi en situasjon som på mange måter ligner dagens. Det var lagt fram en landbruksmelding som hadde skapt store forventninger i landbruket. Stoltenberg var statsminister og

hadde lagt fram et tilbud som var så elendig at landbrukets organisasjoner brøt forhandlingene.

Den gangen fremmet Kristelig Folkeparti, Venstre og Senterpartiet et fellesforslag som var nesten identisk med det forslaget vi fremmer i dag, bortsett fra datoen. Da fremmet partiene forslag om å sende oppgjøret tilbake til regjeringen, justere det, gå i nye forhandlinger og gi regjeringen fullmakt til å inngå avtale.

Representanten Irene Lange Nordahl beskylder Kristelig Folkeparti for å forstyrre forhandlingsinstituttet med et slikt forslag i dag. Hvorfor var det ikke problematisk i 2000?

Irene Lange Nordahl (Sp) [16:51:28]: For det første vil jeg si at vi har en helt annen politisk situasjon i dag enn vi hadde i 2000. For første gang har de to partiene som ønsker å fjerne fundamentet for norsk landbruk, flertall på meningsmålingene – Høyre og Fremskrittspartiet. Derfor har det aldri i historien vært farligere å begynne å rokke ved forhandlingsinstituttet enn det er nå, og derfor vil vi advare mot forslaget til Kristelig Folkeparti. Vi vet hvilken politikk Høyre og Fremskrittspartiet står for når det gjelder landbruket: De ønsker å endre spillereglene i forhandlings-systemet, de ønsker å frata bøndene forhandlingsretten, de ønsker store kutt – milliardkutt – i overføringen til landbruket, redusert importvern, og de ønsker redusert samvirke. Vi ønsker ikke å legge til rette for en slik politikk.

Den politiske situasjonen er forandret. Det er farlig å rokke ved den, da vil det kunne få endringer av varig karakter. Det ønsker ikke Senterpartiet å bygge opp om.

Presidenten: Da er replikkordskiftet avsluttet.

Steinar Reiten (KrF) [16:52:43]: Jordbruksforhandlingene handler om å tilrettelegge inntektsmulighetene for jordbruket. Kristelig Folkeparti ønsker å bygge opp under den aktive bonden for å sikre landbruk i alle deler av landet. Det er avgjørende for å opprettholde bosetting i distriktene og et levende kulturlandskap. En forutsetning for rekruttering er at jordbruket gir en inntekt å leve av.

Jeg tillater meg å sitere regjeringspartienes merknad i innstillingen til landbruksmeldingen, Innst. 234 S for 2011–2012:

«Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, merker seg at regjeringen vil sikre utøverne i landbruket en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper og videreutvikle inntekts- og velferdspolitikken i landbruket med utgangspunkt i den landbrukspolitikken som har vært ført etter 2005.»

Det er verdt å merke seg ordet «videreutvikle».

Regjeringen har presisert at de ønsker å videreutvikle inntektspolitikken med utgangspunkt i den politikken som har vært ført etter 2005, og som har gitt aktører i landbruket en noe større gjennomsnittlig inntektsvekst enn andre grupper – ergo må en formulering om «å videreutvikle inntekts- og velferdspolitikken i landbruket med utgangspunkt i den landbrukspolitikken som har vært ført etter 2005», tilsi at aktørene i landbruket fremdeles skulle sik-

res en sterkere inntektsvekst enn andre grupper. I tillegg vil jeg også vise til at Kristelig Folkeparti – der regjeringen har holdt seg til en så svak formulering – fremmet et forslag om at inntektsforskjellene mellom aktører i landbruket og andre grupper skulle reduseres vesentlig da Stortinget behandlet landbruksmeldingen. Det betyr at det er et bredt flertall i Stortinget, bestående av regjeringspartiene og Kristelig Folkeparti, som ønsker en større inntektsvekst i landbruket enn i andre grupper. Det var derfor overraskende, skuffende og uforståelig at regjeringen valgte å legge fram et tilbud i jordbruksoppgjøret som helt åpenbart var i strid med Stortingets vedtatte landbrukspolitikk.

Hvis Stortinget i dag gir sin tilslutning til statens første tilbud som totalramme for årets jordbruksoppgjør, vil det gi en inntektseffekt på ca. 13 000 kr per årsverk i landbruket. For vanlig lønsmottakere vil den gjennomsnittlige inntektsveksten antakelig nærme seg 20 000 kr etter årets lønnsoppgjør med påfølgende streiker og mekling.

Det er på denne bakgrunn at vi velger å foreslå å sende forslaget tilbake til regjeringen og ber regjeringen utarbeide tilbud som er i samsvar med Stortingets vedtatte forutsetninger for inntektsutviklingen i landbruket. Deretter må det innledes nye forhandlinger med jordbruksorganisasjonene, og vi foreslår videre at regjeringen får fullmakt til å inngå en avtale med organisasjonene hvis det blir oppnådd enighet. I motsatt fall blir forslaget til rammer for jordbruksoppgjøret å legge fram for Stortinget innen 15. juli i år.

Når vi fremmer dette forslaget, er det også årsaken til at Kristelig Folkeparti ikke går inn i noen av de merknadene som støtter årets tilbud – det vil jeg gjerne få understreke. Vi ønsker et nytt og bedre tilbud som faktisk ivaretar den landbrukspolitikken som ble vedtatt i Stortinget 12. april i år under behandlingen av landbruksmeldingen.

Til slutt vil jeg påpeke at det ikke må innføres en praksis der et magert tilbud fra staten skal tvinge jordbruket til lydighet ved at Stortinget alltid gir sin tilslutning til regjeringens proposisjon bokstav for bokstav.

Det er lang praksis for at regjeringen ved brudd i forhandlingene fremmer statens opprinnelige tilbud som forslag for Stortinget. Det ønsker Kristelig Folkeparti å fastholde som hovedregel og normal praksis. Jeg vil allikevel presisere og understreke at det ved forhandlingene i år var en helt spesiell situasjon ved at Stortinget like før hadde behandlet hovedlinjene i den framlagte landbrukspolitikken gjennom behandling av landbruksmeldingen.

Når regjeringen i år legger fram et såpass svakt tilbud som årets, er det regjeringen som har utfordret de etablerte ordningene for forhandlinger om en landbruksavtale mellom staten og landbrukets organisasjoner.

Jeg fremmer herved forslag nr. 21 på vegne av Kristelig Folkeparti.

Når det gjelder de framsatte påstandene om Kristelig Folkeparti som vil samarbeide med andre som ikke ønsker næringen vel, påstander om at våre forslag rokker ved forhandlingsinstituttet, vil jeg komme tilbake til det, og også til påstandene om at politikken til denne regjeringen har ført til et stort og historisk løft for landbruksnæringen.

Presidenten: Representanten Steinar Reiten har tatt opp det forslag han refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Terje Aasland (A) [16:57:28]: Det er nok en realitet at den største kontrasten til Kristelig Folkepartis landbrukspolitikk er Høyre og Fremskrittspartiets landbrukspolitikk. I den erkjennelsen – kan representanten Reiten på noen som helst måte se at det vil være mulig å samarbeide med Høyre og Fremskrittspartiet i regjering hvis Kristelig Folkepartis landbrukspolitikk skal stå 100 pst. fast, eller er det en form for dobbeltkommunikasjon?

Importvernet er jo en sentral bærebjelke i norsk landbruk. I innstillingen skriver Kristelig Folkeparti, sammen med Høyre og Fremskrittspartiet, at:

«Disse medlemmer viser til at internasjonale endringer krever en omstilling av den norske landbrukspolitikken. Eksportsubsidier og importbarrierer i industriland hindrer utviklingsland i å produsere mat til eget marked og eksportere sine varer til industriland.»

Hva legger egentlig Kristelig Folkeparti i importvernet? Er det et importvern som styrker norsk landbruk, eller er det importvern i tråd med det de skriver sammen med Høyre og Fremskrittspartiet, eller er det en snev av dobbeltmoral i Kristelig Folkepartis kommunikasjon her?

Steinar Reiten (KrF) [16:58:40]: For å ta det siste først: Kristelig Folkeparti har alltid stått for en solidarisk politikk overfor verdens fattige land. Det vil vi fortsatt gjøre. Det er en kjensgjerning at 64 av verdens fattigste land i dag allerede har full tollfrihet i Norge. Så er det en stor gruppe land, som utgjør 20 pst., som har delvis tollfrihet. Disse vil vi fortsatt fokusere på. Det går an å ha to tanker i hodet samtidig.

Når det gjelder det første spørsmålet, har Kristelig Folkeparti høy troverdighet i landbruksnæringen. Vi har gjentatte ganger sendt signaler om at uansett hvem vi skal forhandle med, er landbruk et prioritert område for oss der vi har lite å gå på.

Alf Egil Holmelid (SV) [16:59:26]: Eg står her med ein interessant tabell, og den tabellen viser at sist Kristeleg Folkeparti var i regjering, og dei til og med hadde statsministeren, var den gjennomsnittlege reallønsveksten og realinntektsveksten 0,0 pst. Har Kristeleg Folkeparti frimod til å meine at vi skal tru at dei, i ei ny regjering med dei same partia pluss Framstegspartiet, skal gjere det noko betre?

Steinar Reiten (KrF) [16:59:59]: For det første har ikke jeg tilgang til den tabellen som representanten snakker om, så det er litt vanskelig for meg å kommentere akkurat det. Men jeg sitter også på noen ganske interessante tall. I 2005 ga Bondevik II-regjeringen over 1,7 pst. av budsjettet til inntekter i landbruket, mens Stoltenberg II i år gir under 1,4 pst. av budsjettet til inntekter i landbruket.

Irene Lange Nordahl (Sp) [17:00:45]: La meg starte med å si at vi fra Senterpartiets side skal bidra til at tabellen som representanten Holmelid viste til, skal bli utdelt

til Kristelig Folkeparti, slik at de kan se nærmere på den prosentvise utviklingen på 0,0 pst.

Senterpartiet og mange med oss synes det er overraskende at Kristelig Folkeparti later som det i det hele tatt er mulig å drive regjeringsforhandlinger som får Høyre og Fremskrittspartiet til å snu i landbrukspolitikken og velge motsatt retning av de store kuttene de har foreslått år etter år. Kristelig Folkeparti bekrefter i sine merknader at den rød-grønne landbrukspolitikken har gitt bøndene bedre inntektsutvikling enn andre grupper. Bondelaget uttalte at Høyres og Fremskrittspartiets forslag i denne saken vil rasere norsk landbruk. Likevel leker Kristelig Folkeparti med tanken om å samarbeide med Høyre og Fremskrittspartiet.

I tiden før 2005, med Kristelig Folkeparti i regjering, økte inntektsforskjellen mellom landbruket og andre grupper. Hvordan kan Kristelig Folkeparti få seg til å tro at en tilnærming til Høyre og Fremskrittspartiets raseringspolitikk vil tette inntektsgapet i framtiden?

Steinar Reiten (KrF) [17:01:51]: For å ta det siste først: Bondevik II-regjeringen var en mindretallsregjering der vi regjerte sammen med Høyre, og der Fremskrittspartiet hadde en viktig rolle på vippen. Jeg kan ikke se at norsk landbrukspolitikk ble rasert i den situasjonen. Men jeg gjentar det som jeg sa i stad: Uansett hvem Kristelig Folkeparti skal forhandle med, er landbruk et område der vi har lite å gi. Det er et prioritert område for oss.

Så begynner jeg, ærlig talt, å bli litt lei av at andre partier konkluderer på våre vegne om hvem vi skal samarbeide med. Det er det som ligger litt implisitt her nå. Det har vi en god og grundig prosess på i Kristelig Folkeparti som vi skal lande i løpet av tidlig høst, og da skal vi gi de svarene og de avklaringene.

Presidenten: Replikskiftet er avsluttet.

Trine Skei Grande (V) [17:02:52]: Venstre er dessverre ennå ikke representert i næringskomiteen – det håper vi å gjøre noe med. Vi syns det er et viktig område, så derfor deltar vi allikevel i debatten.

Fra Venstres synspunkt trenger norsk landbrukspolitikk en kraftig modernisering. Det skjer mye modernisering innenfor landbruket, men politikken henger klart etter.

Venstre ønsker bønder som er sjølstendig næringsdrivende, som har gode tilskuddsordninger – på dagens nivå – for å kunne utvikle eiendommen sin, ut fra at de ønsker å produsere både opplevelser, mat og drikke, men vi ønsker at de skal ha større makt med hensyn til hvordan de skal utvikle eiendommen sin. Vi vil ha større frihet for den enkelte bonden.

Jeg forstår at det ble brudd ut fra to hovedpunkt. For det første var forventningene skrudd altfor høyt i forhold til den landbruksmeldinga som ble behandlet. Det tilbudet som ble lagt fram, hadde ingenting med den meldinga å gjøre. Men da er vi kanskje ved kjernen av problemet i norsk landbrukspolitikk.

Maktesløsheten som føles der ute hos bøndene i dag, er til å ta og føle på når du reiser rundt i landet. De føler at de ikke har mulighet til å utvikle eiendommen sin. De føler at de bare blir lovet og lovet og lovet, men at det ikke kommer noen politikk som henger sammen med de målsettingene man har satt seg i denne salen. Så jeg har stor forståelse for dem som brøt ut og sa at dette ikke henger sammen med det som har blitt lovet.

Venstre er kritisk til dagens form på oppgjøret, ikke fordi vi er imot landbruksoppgjør. Vi er for å ha et landbruksoppgjør, men vi ønsker at det skal følge regnskapsårets rytme, noe som hadde gjort det lettere for hver enkelt bonde å se de økonomiske konsekvensene av en avtale. Det andre er avtalens utviklede kompleksitet. Jeg tror, helt ærlig, at i denne salen – kanskje med et lite forbehold for hr. Lundteigen – er det ikke mange som forstår kompleksiteten i et landbruksoppgjør. Jeg tror ikke det er mange som kjenner til alle delene av det. Jeg mener det er veldig vanskelig for et demokrati og også for en næring å forutse den kompleksiteten. Vi kunne tenkt oss at det hadde vært en forhandling om en rendyrket jordbruksavtale, om målpris, om tilskudd per dyr, om tilskudd per dekar, som hadde gjort det enkelt både for de folkevalgte og for den enkelte bonde å se hva man får ut av det.

Det føles som å leve i en illusjon når en diskuterer landbrukspolitikk i denne salen, i forholdet det man føler når man reiser rundt omkring i landet – der frustrasjonen er så stor. Folk føler frustrasjon over at man lover og setter seg store mål. Omstillinga er ganske tøff der ute. Man bevilger store summer over landbruksavtalen, men det er mange som føler at ikke noen av de pengene når ut til hver enkelt bonde. Så her burde vi nok tatt et demokratisk grep for næringa for å forenkle og for å sørge for at pengene kommer til dem som faktisk produserer maten for oss og tar vare på naturen for oss.

Så til noen av forslagene. Høyre har foretatt noen grep innenfor den ramma som foreligger, med mer direkte støtte til bøndene. Det overordnede grepet er Venstre enig i, men vi er uenig i innretninga. Vi vil derfor ikke støtte noen av de forslagene.

Så er det referert til 2000 og at man da gikk for et nesten identisk forslag som det Kristelig Folkeparti har lagt fram her i salen, sjøl om jeg syns datoen er litt underlig i det forslaget som er fremmet. Men da må vi huske at på det tidspunktet var det faktisk et kutt i målpris, altså i det tilbudet til bøndene som ble lagt fram den gangen, var det et kutt i målpris på 900 mill. kr og et kutt i overføringene på 400 mill. kr. Det var 1,3 mrd. kr minus, det såkalte tilbudet i 2000. Da syns jeg det er logisk at både Venstre, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti stemte for at det burde sendes tilbake.

Vi har lagt fram to forslag, nr. 22 og 23, som er omdelt i salen, og som jeg gjerne vil ta opp.

La meg kort forklare nr. 23. Her går man inn og subsidierer osteproduksjon i en tid da vi får beskjed om at vi mangler melk. Det syns vi er litt ulogisk.

Presidenten: Da har representanten Trine Skei Grande tatt opp forslagene hun refererte til.

Det er en liten skrivefeil i forslag nr. 21. Det tar vi oss av her.

Det åpnes for replikkordskifte.

Alf Egil Holmelid (SV) [17:08:25]: Representanten var ærleg nok til å seie at ho syntest at ambisjonane i landbruksmeldinga var for høge. Sist Venstre hadde landbruksministeren, i Bondevik II-regjeringa, var inntektsutviklinga 0,0 pst. Er det det Venstre reknar som eit fornuftig ambisjonsnivå?

Trine Skei Grande (V) [17:08:52]: Jeg forstår at regjeringspartiene har funnet en tabell fra en tid da statsbudsjettet var halvparten så stort som under denne regjeringa. Jeg skjønner at regjeringa prøver å komme seg unna det presset de får fra dagens bønder, ved å skyldte på at andre har vært verre. Venstre har stått for den samme landbrukspolitikken i veldig mange år. Vi har stått for å gjøre bøndene til sjølstendig næringsdrivende. Vi har stått for at man skal snakke ærlig om ting. Man skal ikke si i en landbruksmelding at man skal oppnå veldig store ting, hvis man ikke klarer å levere en måned etterpå. Det er det blåret som er kastet i øynene på norske bønder, det er det som gjør at de går i gatene. De gikk ikke i gatene på samme måte under Lars Sponheim. Nå går de i gatene fordi de er skuffet over denne regjeringa.

Terje Aasland (A) [17:09:45]: Når representanten Trine Skei Grande nå redegjør for Venstres landbrukspolitikk på talerstolen og samtidig sier at den landbrukspolitikken som ble ført under Bondevik II-regjeringen, egentlig ligger fast for Venstres politikk når det gjelder landbruk, er det sann å forstå at det som nå Venstre snakker om fra talerstolen, er identisk med det som landbruksminister Sponheim utførte i perioden 2002–2005?

Trine Skei Grande (V) [17:10:23]: Vi syns at Lars Sponheim gjorde veldig mye bra som landbruksminister. Han fikk fram den enkelte næringsdrivende. Han fikk opp nisjeproduksjon. Han fikk mange andre ulike produsenter inn i landbruksmarkedet. Han snakket ærlig til bøndene om hva vi kan få til, hva vi kan snakke om – i motsetning til dagens regjering, som skrur opp forventningene med en melding, men ikke klarer å levere i forhandlingene.

Det er andre tider enn da Arbeiderpartiet i 2000 faktisk kuttet 1,4 mrd. kr til bøndene, så jeg skjønner at Senterpartiet er fornøyd når de kan plusse på 900 mill. kr. Kanskje kan Senterpartiet i regjering være fornøyd med å få til det, men det er i hvert fall ikke så ille som da Arbeiderpartiet satt alene.

Terje Aasland (A) [17:11:13]: Nå tror jeg representanten Skei Grande tar feil av tall. I 2000, sist det ble brudd, var det et krav fra jordbrukets organisasjoner på 900 mill. kr. Det ble riktignok lagt fram en ramme som reduserte med 400 mill. kr, men i to av fire år mens Sponheim satt som landbruksminister, var det reduksjoner i statens åpningstilbud da også. Så hva er forskjellen i utgangspunktet?

Trine Skei Grande (V) [17:11:39]: Forskjellen er at det lå et kutt på 900 mill. kr i målpriser, som skulle kompenseres med skattetiltak i det som arbeiderpartiregjeringa la fram i 2000. Så var det i tillegg et kutt på 400 mill. kr. De tallene står faktisk fast.

Men ulike regjeringer har ulikt handlingsrom. Vårt handlingsrom handlet om at vi hadde 650 mrd. kr i et statsbudsjett. Denne regjeringa har 1 000 mrd. kr i et statsbudsjett. Det betyr at handlingsrommet er dramatisk mye større. Under Bondevik II-regjeringa måtte man gjøre harde prioriteringer på grunn av den økonomiske situasjonen, men vi lovet i hvert fall ikke noe som vi ikke kunne gi. Det er den skuffelsen man føler på når man reiser rundt i landet og snakker med bønder – den skuffelsen som handler om at man lover og lover. Man sier man har store mål for landbrukspolitikken, men man klarer ikke å levere, og det var derfor folk gikk i tog utenfor dette huset.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Statsråd Lars Peder Brekk [17:12:43]: Jeg vil starte dette innlegget med å si at jeg er lei meg for at Jordbrukets forhandlingsutvalg ikke valgte å gå inn i reelle forhandlinger på grunnlag av det tilbudet som ble lagt fram fra staten. Det ville vært mer å oppnå gjennom forhandlinger. Det koster å bryte. Slik må det være, av hensyn til forhandlingsinstituttet, og forhandlingsinstituttet vil jeg forsvare. Det er gjennom samarbeid vi oppnår de beste resultatene for jordbruket og for samfunnet. Gjennom forhandlinger har jordbruket oppnådd forhandlingsgevinster på 40 000–50 000 kr per årsverk under denne regjeringa. Men brudd og aksjoner er et mulig utfall av forhandlinger. Vi har sett det på flere områder i år. Det er legitimt, og jeg respekterer det.

For første gang på tolv år har en ny stortingsmelding om landbruks- og matpolitikken blitt behandlet i Stortinget og vært grunnlaget for et jordbruksoppgjør. Det er neppe tilfeldig – og kanskje forståelig – at bruddet kommer i det første oppgjøret som følger opp meldingen. Jordbruket hadde et sterkt behov for å gi tydelig uttrykk for hva de vil at meldingen skal bety, og hva som skal til for å nå målene i den. Jeg tar reaksjonene og utålmodigheten fra næringen på største alvor. Vi skal nå målene i meldingen over tid, og da må vi lytte til de tydelige signalene fra dem som skal gjøre måloppnåelsen mulig.

Dette oppgjøret er meldingens første oppfølgingspunkt, og jeg vil understreke at det følger opp meldingen på mange viktige områder. Det viderefører en god inntektsutvikling, som riktignok ville blitt enda bedre hvis vi hadde kommet i reelle forhandlinger og fått et resultat. Det legger til rette for å prioritere kapitaltilgang ved alle de nødvendige investeringene som ligger foran oss i jordbruket. Det prioriterer korn-, storfekjøtt- og grøntsektoren, som er de områdene som har best markedsmuligheter, og hvor vi bør kunne dekke mer av hjemmemarkedets etterspørsel med norsk produksjon. Det legger til rette for et agronomiløft for å ta bedre vare på jorda og bedre yteevnen. Og oppgjøret styrker distriktsprofilen og legger til rette for en mer regionalt tilpasset politikk. Grøntsektoren

kan tjene som eksempel på et område hvor vi i styrkingen av tilskuddene kombinerer hensynet til økt produksjon, ved å øke tilskuddstaket, med å styrke distriktsprofilen og fortsatt sikre grunnlaget for en variert bruksstruktur ved å øke strukturprofilen i arealtilskuddene, som vi har ambisjoner om å gjøre.

Under næringskomiteens høring om oppgjøret, la jeg merke til at det var få merknader til prioriteringene i fordelingen, tvert imot ble det gitt uttrykk for en viss tilfredshet. Hovedproblemet, ifølge jordbruket og høringen, var for lite penger – bedre inntektsmuligheter. Meldingen og dette oppgjøret manifesterer den nye kursen vi startet i 2006, som vi skal videreføre. Inntektspolitikken har alltid vært kjernen av den landbrukspolitiske debatten i Norge. Gjennom bruddet og gjennom aksjonene gjorde jordbruket det klart at det er bedre inntektsmuligheter som er hovednøkkelen til økt produksjon og fortsatt landbruk over hele landet. Det bør vi, og det bør høyresiden, merke seg, for det er det motsatte av hva de går inn for i innstillingen og i sine alternative budsjetter.

Årets materiale viste en inntektsutvikling som var bedre enn den fjorårets avtale la til grunn – vel 10 000 kr for hele regjeringssperioden fra 2006–2012. Årsaken er nye arbeidsforbrukstall fra Statistisk sentralbyrå som fortsatt er til evaluering. Det var en spesiell situasjon, men det er både viktig og nødvendig for forhandlingsinstituttet å legge grunnlagsmaterialet fra Budsjettnemnda til grunn. Det gjorde regjeringen i en helhetsvurdering. Med grunnlag i den inntektsutviklingen materialet viste, la tilbudet vi la fram, opp til en vekst på 13 000 kr per årsverk fra 2012 til 2013 – et tilbud som ville blitt forbedret dersom vi hadde lyktes i forhandlingene.

Dette er målt på den måten som Budsjettnemnda er omforent om. Det er også presist gjengitt i jordbrukets krav. Dette er en viktig del av forhandlingsinstituttet, for det er mange måter å måle inntekt for næringsdrivende på. Den måten Budsjettnemnda måler på, er – og må være – åpen og transparent. Og det er mange grunner til at en enkelt bonde ikke uten videre kjenner igjen sitt eget regnskap, uten at det på noen måte betyr at det er noe galt med grunnlagsmaterialet. Men vi ser at informasjonsbehovet er stort her.

I tillegg tilføres Landbrukets utviklingsfond gjennom oppgjøret 275 mill. friske kr. Alternativet ville være å redusere utbetalingene fra fondet til bøndene, eller belaste egenkapital og likviditet, slik Høyre gjør i sitt alternative forslag. Tilførselen regjeringen foreslår, gir en forsvarlig fondsforvaltning og styrker grunnlaget for å gi investeringstilskudd framover. Det er et prioritert område i meldingen, og det er et sentralt krav også fra jordbruket.

Vi har ambisiøse mål i jordbrukspolitikken – om å øke produksjonen, om å bedre lønnsomheten, om å ta hele landet i bruk, og om å utvikle den nye næringen. Samtidig må det understrekes at vi har en konkurranseutfordring, og vi må sikre en rimelig fordeling av verdiene som skapes i hele matkjeden. Jeg er derfor glad for at initiativet til gjennomgang av styrkeforholdene i verdikjeden for mat nå skal konkretiseres ved at flertallet ber regjeringen starte arbeidet med å utrede en lov om god handelsskikk. Og jeg

er glad for at dette arbeidet har bred tilslutning både her i salen og i organisasjonslivet.

Vi vil fortsette å løse utfordringene og nå målene gjennom den norske modellen med aktiv samhandling med nærings- og arbeidslivet. Regjeringen har tydeliggjort sin landbruks- og matpolitikk gjennom stortingsmeldingen Velkommen til bords. Den skal følges opp over flere år. Årets brudd viser at næringen mener at det haster å bedre inntektsmulighetene videre for å nå målene i meldingen. Det er jeg enig i.

Jeg har studert opposisjonens alternativer og forslag i innstillingen til dette oppgjøret. Høyre og Fremskrittspartiet utfordrer sammen den norske matmodellen mer enn tidligere. De utfordrer importvernet, de utfordrer forhandlingsinstituttet og markedsreguleringen. Råvareprisene skal reduseres, og budsjettstøtten skal gradvis ned. I sine alternative budsjetter begynner de med henholdsvis 2 mrd. kr og 7 mrd. kr. Jordbruket skal strukturrasjonaliseres, og landbrukspolitikken skal ikke lenger brukes for å skape bosetting og sysselsetting i distriktene. La meg si at det siste vil jo komme av seg selv, for selve forslaget fra de to partiene vil gi sterkt svekkede inntektsmuligheter for det norske jordbruket.

Og det må være svært lenge siden det har vært så vanskelig å se hva en samlet opposisjons alternative landbrukspolitikk skulle bestå i. Jeg er glad for Kristelig Folkepartis engasjement for det norske jordbruket. Jeg må også si at jeg er glad for at representanten Reiten i debatten i dag har understreket at Kristelig Folkeparti ikke har valgt side ennå. Men det må være åpenbart at Kristelig Folkeparti ikke vil kunne realisere noe i nærheten av sine ambisjoner i et eventuelt samarbeid med høyresiden.

Landbruks- og matmeldingen er offensiv, til beste for jordbruket, for norske bygder og for det norske samfunnet. Jeg beklager at det ble brudd med jordbruket i år, men både Senterpartiet og regjeringen skal fortsatt følge opp ambisjonene i meldingen. Det er tydelig at det er det beste et flertall i det norske storting kan komme opp med.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Torgeir Trældal (FrP) [17:21:36]: Statsråden var i sitt innlegg inne på at man skulle følge opp det man lovte, og at det gjorde man. Jeg vil gå tilbake til Trønder-Avisa 14. januar 2012. Der står bøndene fram og sier de:

«er redd for at livsverket faller i grus. Enkelte av dem spår at det som var utstillingsvinduet for samdrift vil være historie om tre år.»

Man sier at over 50 samdriftsbedrifter har blitt oppløst bare i Nord-Trøndelag. I samme artikkel står det:

«Statsråd Brekk lover at det skal komme virkemidler for samdriftene som ledd i oppfølgingen av landbruksmeldingen.»

Med andre ord: til landbruksoppgjøret.

Da blir mitt spørsmål til statsråd Brekk: Føler statsråden seg bekvem med at det står i avisen at han sier til bøndene at de skal følges opp, og i neste øyeblikk legger han fram en avtale som ikke følger opp overhodet?

Statsråd Lars Peder Brekk [17:22:37]: Tilbudet på 13 000 per årsverk var et utgangspunkt som ville blitt forbedret dersom det hadde blitt ført forhandlinger, men jeg har sagt mange ganger at jeg er lei meg for at vi ikke greide å få i gang forhandlinger og på det viset synliggjøre det rommet som vi hadde i forhandlingene. Det var mer enn de 13 000.

I det ville det selvsagt også ha ligget muligheter for samdriftene til å få mer, slik det også var mulighet til for andre grupper. La meg bare understreke: Jeg er opptatt av at vi skal ha god politikk for det grasbaserte husdyrholdet. Det har vi vist gjennom de siste årene, og det har vi vist hvert eneste år jeg har hatt ansvaret for jordbruksavtaleforhandlingene, for da har det vært prioritert. Det må vi også gjøre framover.

I år hadde vi også andre utfordringer. Det var kornsektoren, det var storfekjøtt osv., som vi har reflektert til. Jeg mener at det tilbudet som vi ga, var et anslag som fulgte opp landbruks- og matmeldingen, og som forhåpentligvis kunne gi et bedre resultat for bøndene dersom vi hadde fått til forhandlingene.

Per Roar Bredvold (FrP) [17:23:51]: Mener statsråden at norsk landbrukspolitikken de siste sju årene har vært en suksesshistorie når man ser på utviklingen innenfor norsk landbruk når det gjelder f.eks. antall bønder, antall gårdsbruk, antall arealer i hevd, mangel på optimisme m.m.? Er ikke dette heller fasiten på en fiasko på hvordan norsk politikk for å hjelpe en næring kan fungere?

Statsråd Lars Peder Brekk [17:24:15]: Det som er viktig å understreke i forbindelse med spørsmålet fra representanten Bredvold, er at det er særdeles komplisert å drive en ordinær vareproduksjon i et høykostland. Det har vi sett i andre næringer. Det er enorm konkurranse om arbeidskraften, og det er kostbart å sikre inntektsutviklingen.

På 1970-tallet, da vi hadde opptrappingsvedtaket, var inntekten i Sverige 30 pst. høyere enn i Norge, og norske ungdommer reiste dit for å jobbe. I dag er det akkurat motsatt. Nå er inntektsnivået i Norge 30 pst. høyere, og nå reiser svenske ungdommer hit i hopetall. Det viser litt av utfordringen som vi har løst gjennom at vi faktisk har økt inntektene med 120 000 kr per årsverk i de årene vi har vært i regjering, fram til vi fikk brudd nå, og det er en kvalitet ved de tiltakene og ved de oppgjørene vi har hatt tidligere. Så vi har levert – vi greide ikke det i år.

Svein Flåtten (H) [17:25:33]: Jeg vil gjerne få en avklaring på hvordan statsråden oppfatter Høyres merknader om forhandlingsinstituttet. Vi har ikke noe sted i innstillingen skrevet at vi vil avvike dette, og vi har i en rekke andre innstillinger skrevet at vi vil beholde det – men vi beskriver hva vi vil ha endret ved det.

Jeg oppfatter nå at statsråden reiser rundt og skremmer bøndene med både Høyre og Fremskrittspartiet. På nettsidene til departementet ligger noe av talen fra Lillehammer til Bondelaget, hvor det står følgende:

«Hvis forhandlingene fører til brudd neste vår vil ingen være bedre tjent med det enn de som vil forhand-

lingssystemet til livs. Eller som Høyre velger å uttrykke det; se jordbruksforhandlingene mer i sammenheng med statsbudsjettet. Det er det som er alternativet til forhandlinger og utforming av virkemidler gjennom felles prosesser; jordbruket blir en post på statsbudsjettet.»

Jeg spør: Er ikke jordbruket en post på statsbudsjettet nå?

Statsråd Lars Peder Brekk [17:26:38]: Jo, resultatet av eventuelle forhandlinger blir en post på statsbudsjettet, det er riktig. Og det er riktig, som jeg også understreket, at Høyre har utfordret forhandlingsinstituttet gjennom sine merknader, både i landbruks- og matmeldingen og gjennom det som her er reflektert i forbindelse med jordbruksoppgjøret.

Det som er poenget, synes jeg, er at vi har i dag et system som næringen selv er opptatt av å forsvare. Næringen er opptatt av å forsvare det, og da spør jeg meg: Hvorfor i all verden vil Høyre utfordre det systemet som det ikke finnes noe eksempel på ellers i verden, som gir bøndene en betydelig innflytelse over sine egne inntektsmuligheter, og som gir dem mulighet til å bestemme hvordan vi skal bruke pengene, ikke minst? Det er utfordringer Høyre bør tenke over når de foreslår endringer, eller utfordrer forhandlingssystemet, som jeg har uttalt.

Svein Flåtten (H) [17:27:34]: Utfordringen går nettopp på det som statsråden nå selv har erkjent: nemlig at resultatet av jordbruksforhandlingene får innvirkning for budsjettet. Vår smule utfordring til forhandlingsinstituttet er ikke noe mer enn at dette skal ses i sammenheng med nettopp de budsjetter som det får innvirkning og innflytelse på. Utover det har ikke vi sagt noe annet enn at partene må få lov til å forhandle.

Da må statsråd Brekk få forklare meg: Hvis man fikk en slik modell som ville ligne på den vi har, men som tidsmessig ville være litt annerledes med tanke på at budsjettår og avtaleår var det samme, hvor ødeleggende ville det være for norsk landbruk?

Statsråd Lars Peder Brekk [17:28:30]: Jeg oppfatter at representanten Flåtten snakker ned sine egne vedtak, og jeg må bare innrømme at jeg ikke skjønner hva Høyre mener når de på den ene siden sier at vi skal gjøre om forhandlingsinstituttet på tvers av det næringen ønsker, og på den andre siden fortsatt drive forhandlinger. Det henger ikke i hop, og dermed må vi kunne stille de spørsmålene som her stilles.

Det som er poenget med forhandlingsinstituttet, den norske matmodellen, importvernet, markedsreguleringsystemet, er jo at det gir næringen betydelig innflytelse over sine egne framtidsmuligheter. Så forhandles det, og dessverre greide vi ikke å få til avtale i år, men likevel har vi da vist før at vi har fått til avtaler alle de seks årene vi har vært i regjering. Det er en enorm kvalitet ved det norske samfunnet, ved den norske modellen, at vi greier å ha det gode samarbeidet med næringsorganisasjonene som det systemet gir oss.

Det er utfordringen Høyre bør svare på.

Steinar Reiten (KrF) [17:29:43]: Jeg har to spørsmål til statsråden.

Det første: Statsråden hevdet med styrke at Kristelig Folkeparti ikke har sjanse til å få realisert sine landbrukspolitiske ambisjoner sammen med Høyre og Fremskrittspartiet. Føler statsråden at Senterpartiet har fått realisert sine ambisjoner i samarbeid med SV og Arbeiderpartiet?

Det andre: Statsråden går ut veldig sterkt og sier at statens tilbud må bli stående, så en ikke rokker ved forhandlingsinstituttet. I den advarselen ligger implisitt en advarsel mot forslaget til Kristelig Folkeparti om å sende oppgjøret tilbake til regjeringen, justere tilbudet og gå i nye forhandlinger med organisasjonene. Innser statsråden at det kan oppfattes som et forsøk på diktat fra regjeringen til Stortinget om ikke å bruke Stortingets handlingsrom til å gi nødvendig styringssignal til regjeringen, selv sagt under forutsetning av et nødvendig flertall i Stortinget?

Statsråd Lars Peder Brekk [17:30:36]: La meg først slå fast at det er Stortinget som er suverent med hensyn til å bestemme hva en skal gjøre i en slik situasjon. Men vi har en hovedavtale, vi har et forhandlingsinstitutt, og vi har også en sedvane – la meg si det slik – med tanke på hvordan vi skal behandle slike saker.

Jeg er veldig opptatt av at vi skal forsvare dette forhandlingsinstituttet. Da må vi også følge sedvanen. Det betyr at vi, som vi har gjort i år, har sendt over tilbudet til Stortinget for behandling, og det blir nå vedtatt slik det er foreslått. Så det er litt av utfordringen i diskusjonen vi har.

Til det første, om at jeg setter spørsmålsteget ved om Kristelig Folkeparti vil få realisert sine ambisjoner gjennom et samarbeid med Høyre og Fremskrittspartiet – et eventuelt samarbeid, jeg vil understreke det – er det det å si at vi i alle fall må få lov til å stille spørsmålet. Det synes jeg det er viktig for oss å få avklart videre framover.

Når det gjelder de resultatene vi har oppnådd, er jeg svært fornøyd med at vi har fått til avtaler de siste seks årene.

Presidenten: Replikorkordskiftet er avsluttet.

Terje Aasland (A) [17:31:53] (komiteens leder): La meg starte med å si at det er regjeringens og regjeringens klare ambisjon og mål å legge fram et tilbud det blir startet forhandlinger om, og at en oppnår avtale.

I år la vi fram et tilbud som innebar en inntektsutvikling på 625 mill. kr, og til å avlaste investeringer med 275 mill. kr. Det ville tilsagt at en i hvert fall i utgangspunktet gjennom åpningstilbudet hadde mulighet til økte inntekter, økt matproduksjon og økt fokusering på investeringer, altså dekkende innenfor helt sentrale, mye omtalte, diskuterte og drøftede temaer i de siste årenes landbrukspolitiske debatt.

Normalt tror jeg at det tilbudet som var framlagt, burde tilsagt at en hadde utnyttet forhandlingsretten. Og det er selvfølgelig ille og vanskelig når en denne gangen ikke har funnet det riktig å bruke forhandlingsretten. Det oppstår en situasjon som ikke er ønskelig, ikke minst med tanke

på de bøndene som lever der ute, og som egentlig hadde trengt å få det tilskuddet som forhandlingsrommet faktisk gir.

La meg bare bruke noen tall: I perioden 2006–2011 er avtalerammen 7,5 mrd. kr. 2,2 – godt og vel – av de milliardene er budsjettmidler overført over statsbudsjettet. Landbruksorganisasjonene har forhandlet fram fra statens første tilbud til endelig avtale 2,2 mrd. kr i denne perioden. Det viser en ganske god og sterk forhandlingskraft i landbruksorganisasjonenes evne til å forhandle, og at det også hadde vært et betydelig rom inneværende år. Men dessverre – der er vi ikke.

Så blir vi kritisert av opposisjonen for at en ikke har kommet i mål dette året, og kanskje spesielt av Kristelig Folkeparti – det er de som bruker sterkest ord – hvor de sier at dette var et meget «magert tilbud». Det er da jeg lurer på hvordan Kristelig Folkeparti vil definere sine egne tilbud i perioden 2002–2005, når en det ene året kom med et åpningstilbud på 340 mill. kr, et nedtrekk på minus 75 mill. kr i 2003, minus 495 mill. kr i 2004 og pluss 100 mill. kr i 2005. Da er ikke ordet «magert» engang dekkende for hva de selv har gjort, da de hadde statsministeren i dette landet. Som en illustrasjon på dette var rammene fra 2000 til 2005, da vi også var en del av grunnlaget det første året, 1 mrd. kr, men samtidig ble det tatt ned nesten 1 mrd. kr over statsbudsjettet i samme periode. Så jeg tror en kan sette spørsmålsteget ved å bruke sterke ord når en kritisk retter blikket inn mot det tilbudet som forelå. Så ønsker de på en måte å åpne opp for nye runder gjennom å sende forslaget tilbake igjen. Jeg må jo stille spørsmål ved om det ikke hadde vært naturlig, ut fra den retoriske framstillingen Kristelig Folkeparti nå gir, at også Kristelig Folkeparti antydte hva som faktisk burde vært inntektsgrunnlaget ved dette årets oppgjør. Det hadde kanskje vært mer korrekt, ut fra den retorikken de nå bruker.

Så til litt av debatten. Saksordføreren viste i en replikk her til at «årets lønnsvekst for folk flest i stor grad er spist opp av økte målpriser på mat» – fra merknadene til Høyre og Fremskrittspartiet. Så sier representanten Flåtten at det nok var en sannhet med modifikasjoner. Jeg må understreke at feilaktige framstillinger ikke blir til en sannhet med modifikasjoner. Uansett hvor mye en modifierer feilaktige påstander, blir de ikke til en sannhet med modifikasjoner.

Så også til den retoriske bruken av byråkrati. Når Høyre og Fremskrittspartiet nå går ut og sier at de vil kutte fire landbruksmilliarder og viser til at det er byråkratiet som skal gjøre det, viser de faktiske tallene at driftsbudsjettene, samlet, for de tre statlige forvaltningsorganene under Landbruks- og matdepartementet utgjør 1,4 mrd. kr, i tillegg til 144 mill. kr til departementets drift og kanskje om lag 250–300 mill. kr til fylkesmennene. Hvor er de fire milliardene i landbruksbyråkrati? Det hadde kanskje vært greit å få debatten ned på et reelt nivå – når man snakker om norsk landbrukspolitikk og de utfordringene som er der.

For å avslutte: Jeg får et bilde på netthinnen når jeg hører Fremskrittspartiet snakke om norsk landbruk. Det

er fire industristeder. Det er Trøndelag, det er Jæren, og det er flatbygdene på Østlandet, og det er der en har drevet landbruk, ikke andre steder i landet – når en hører på Fremskrittspartiet.

Per Roar Bredvold (FrP) [17:37:12]: Nok er nok, nå vil bonden legge ned gårdsdriften. Dette kunne vi lese i NRK Sogn og Fjordane for noen dager siden. Der kan vi lese om et ungt par som har drevet gård i 13 år. De har begge landbruksutdanning og var begge svært innstilt på å drive gård. Men nok er nok nå. Det er dessverre mange som har valgt det samme som disse to unge bøndene, og mange gjør og vil gjøre det i framtiden, hvis ikke dagens landbrukspolitikk forandres – og den må forandres raskt.

Tre gårdsbruk legges ned hver dag. Det er en kjensgjerning at aldri før har det vært så mange tomme gårdsbygninger. Aldri før har det vært så få aktive bønder, og aldri før har det vært så liten del av disse igjen som har næringen som eneyrke, nemlig ca. 14,7 pst. Det har heller aldri vært så få gårdsbruk i drift, og det har heller aldri vært så få antall dekar som det dyrkes mat på.

Det eneste som har økt, er, som tidligere nevnt, antall tomme gårdsbruk. Også dette må anses som svært negativt, både for landbruket og distriktene. At så få ønsker å fortsette innenfor næringen, og at det som før var gildt, nemlig å være odelsjente eller odelsgutt, ikke er så gildt lenger, er synd.

Den som tidligere var født som første barn på en gård, og dermed fikk odal, hadde sikret framtiden sin med alt det positive som fulgte med. I dag er næringen gjennomregulert av lover, regler, konsesjoner, kvoter, makstak, makspriser, skatter, avgifter, reguleringer m.m. Utgiftene har økt mer enn inntektene, og friheten som Fremskrittspartiet bl.a. ønsker å gi bøndene, ønsker ikke Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet å gi dem. Dermed får vi et landbruk som mange ikke ser noen framtid i, og som dermed også er med på å avfolke bygdene. Jentene flytter, og det gjør også de fleste guttene. Fasit: Odelsretten er ikke så populær og interessant lenger, dessverre.

Tilfeldigvis så jeg litt på programmet Bonderomantikk for noen dager siden. Det er et forholdsvis bra underholdningsprogram, men det ga meg også en liten aha-opplevelse, selv om jeg egentlig var klar over den. Jeg mener det var seks personer som søkte etter en ledsager å leve sammen med på gården. Av disse seks var det kun én jente. Det er selvfølgelig ikke riktig å trekke den konklusjonen at det kun er gutter igjen på gårdene, men slik kan nok situasjonen fortone seg i enkelte distrikter. Dette er også en svært negativ utvikling, som igjen gjør det enda vanskeligere for norsk landbruk å overleve. Optimisme er viktig for å lykkes.

Jeg har full forståelse for den frustrasjonen som preger norsk landbruk. Med en rød-grønn regjering nå gjennom syv år og med en landbruksminister fra Senterpartiet var det nok en del personer som trodde på en framtid innenfor norsk landbruk. Når vi nå også fikk en landbruksmelding som nærmest lovet gull og grønne enger, og når statens tilbud til bøndene blir på 900 mill. kr, henger ikke dette

sammen. Den som da ikke forstår frustrasjonen til bøndene, forstår da heller ikke den negative retningen norsk landbruk er på vei mot.

Jeg hadde den glede å være gjest på Norges Bondelags årsmøte på Lillehammer i går. Der overvar jeg bl.a. lederens hovedinnlegg. Jeg må si jeg blir betenkt over Bondelagets leders skepsis til Høyres og Fremskrittspartiets landbrukspolitikk, når man ser hvordan dagens politikk fungerer.

Fremskrittspartiet mener at alt ikke dreier seg bare om hvor store overføringer man får fra staten, men om en hel rekke andre momenter – og man må se helheten i dette. Bare det å ha råderett over egen produksjon og eiendom må etter Fremskrittspartiet syn være svært viktig. Det at man kan leie eller leie ut, selge eller kjøpe til en pris som to parter er enige om, uten at myndighetene skal godkjenne den, må også være viktig. Lavere skatter og avgifter og færre reguleringer er et annet viktig punkt. At kvoter og konsesjoner, bo- og driveplikt blir fjernet, er ytterligere gode ting for norsk landbruk. Ja, det er mye å ta fatt i i dagens landbrukspolitikk.

Fremskrittspartiet har løsningen på disse utfordringene, og mange av disse koster ingen ting for samfunnet. De vil heller gi samfunnet penger tilbake. De vil dessuten skape distrikter hvor optimismen kommer tilbake, og programmer som Bonderomantikk blir unødvendig.

Elisabeth Røbekk Nørve (H) [17:42:26]: Bruddet i årets jordbruksforhandlinger er som kjent et resultat av at regjeringen ikke maktet å følge opp de relativt urealistiske målene som ble satt i egen landbruksmelding.

I tilbudet fra regjeringen finnes det få eller ingen stimuli for bønder som ønsker å satse på aktivt landbruk og økt matproduksjon. Lederen i Bondelaget uttalte i Politisk kvarter at landbruksmeldingen lovet et taktskifte som ikke ble fulgt opp.

«Økte melkemuligheter – men ikke for alle», skrev Bondebladet 10. mai. I kjølvannet av den såkalte smørkrisa i vinter fikk melkebønder muligheten til å øke produksjonen av melk i kvoteåret 2012/2013 inntil 3 pst. utover tildelte kvoter. Men dette gjaldt imidlertid ikke for enkeltbruk eller samdrifter som risikerte å passere et volum på henholdsvis 750 000 og 400 000 liter.

Dette er stikk i strid med regjeringens mål, ifølge landbruksmeldingen, om å øke norsk matproduksjon. Det er et klart eksempel på diskriminering av norske samdrifter og større bruk.

«Urettfærdig», sa samdriftsbonde Anne Helen Skei i Sandnes, og hun sa videre:

«Jeg trodde ikke det kunne gå an at vi som er i taket på henholdsvis 400 og 750 tonn ikke skulle få være med på prosentøkningen så lenge det produseres for lite melk. Slik forskjellsbehandling provoserer meg. Vi har i over 30 år bygd stein for stein og lagt krone for krone i gården, og hatt en glede av å være bønder. Nå er jeg veldig frustrert.»

Under en åpen høring i Stortinget i næringskomiteen uttalte Samdriftenes Kontaktorgan BA følgende:

«Dette fungerer ikke lenger! Vi ser at denne poli-

tikken nå fører til nedleggelser i stort tempo, men den største utfordringen er imidlertid at de store og rasjonelle utbyggingene ved aktiv bruk av tilskuddsordningene gjøres ulønnsomme.»

Dette er alvorlig. Det vi nå ser, er at flere restriksjoner fungerer som bremseklosser for videre utvikling av landets mest fremtidsrettede melke- og kjøttprodusenter.

Høyre mener at maksimalkvoten for enkeltbruk og samdrifter må heves, og at landbruket må få en friere omsetning av melkekvoter innenfor dagens geografiske rammer.

Mangel på lammekjøtt er også godt dokumentert. Valle kommune i Setesdal viser til at antallet vinterfôret sau er halvert, fra 6 000 til 3 000, de siste ti årene. Stadig flere bruk legges ned mens Senterpartiet sitter i regjering. Vi ser nå et kraftfullt bevis på en feilslått landbrukspolitikk som trenger nye løsninger.

Det er ubegripelig at dagens støttesystem må være innrettet slik at støtten faller bort dersom en bonde tillater seg å øke besetningen utover 300 sau. Det er veldig vanskelig å forstå at bønder som ønsker å vokse, mister støtten fordi de ønsker å være mer produktive.

Høyre ønsker en reguleringsendring som bidrar til at både bønder som ønsker å drive i mindre skala, og de som ønsker å samle driften ved større fjøs, skal få bedre rammevilkår.

Regelverk knyttet til produksjon, distribusjon og servering må fjernes, da dette ofte er en hemske for at produsenter av landbruksvarer skal lykkes.

Satsing på lokal produksjon av mat og drikke vil være avgjørende for fremtidens landbruk, reiselivsnæringen og ikke minst for levende og aktive bygdesamfunn i hele landet. Målet må derfor være å øke satsingen på geografisk opprinnelsesmerking og liberalisering av regelverket for foredling og salg av mat på egen gård, uten at det går ut over mattryggheten.

Landbruksnæringen har store behov for investeringer i årene som kommer, bl.a. på grunn av nye husdyrforskrifter. Samtidig ser vi at investeringene uteblir på grunn av redusert investeringsevne.

Det er på høy tid at vi får tatt debatten om hvilke utviklingsmuligheter som må til for at Norge i fremtiden skal ha et bærekraftig landbruk som ungdom ønsker å overta og videreutvikle. I den prosessen mener Høyre at bondens eiendomsrett til eget bruk må styrkes, og at boplikten må oppheves. Det er et grovt inngrep i eiendomsretten når staten tvinger folk som vil selge gården, til å ta en lavere pris enn det kjøper er villig til å betale.

Vi mener derfor at prisreguleringen av konsesjonspliktige landbrukseiendommer må oppheves, da det i mange tilfeller gir kunstig lave priser, hindrer omsetning og øker risikoen knyttet til investeringer på gården.

Høyre vil forbedre bøndenes økonomiske situasjon på ulike måter. Vi vil ha fondsavsetningsordninger, reduksjon av formuesskatten, fjerning av arveavgiften og skattereduksjon ved realisasjonsgevinst i landbruket.

Presidenten: De talerne som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Else-May Botten (A) [17:47:53]: Sulten og glad i mat som jeg er, ikke minst etter lange debatter i salen, er jeg stort sett parat når jeg blir ønsket velkommen til bords. Tittelen på landbruksmeldingen som ble lagt fram i fjor, var nettopp «Velkommen til bords». Det var invitasjon til å bli med og produsere mat – og ikke minst nok mat – på bordet til oss alle sammen framover.

Denne meldingen var det jobbet med både vel og lenge, og mange områder fikk sin plass. Bondeorganisasjonene og industrien sto på for å få gjennomslag for sine saker, og den ble godt mottatt da den ble lagt fram.

Men bøndene ville beklageligvis ikke ta plass ved dette bordet, for da tilbudet i jordbruksoppgjøret ble lagt fram 9. mai, takket bondeorganisasjonene nei til invitasjonen og gikk tilbake til sitt, og de gikk i tog. Derfor er det tilbudet som i dag legges fram, uten forhandlinger, det samme tilbudet som ble lagt fram i mai.

Tilbudet prioriterer storfekjøtt og grøntsektoren og har intensjon om å bidra til økt produksjon og bedre arealproduktivitet. Det var også vektlagt å styrke distriktsprofilen, og det var enda sterkere fokus på et mer regionalt tilpasset system. Styrkingen av Landbrukets utviklingsfond er også med på å legge til rette for nye investeringer, noe regjeringspartiene har lagt stor vekt på.

Rekruttering er viktig også i landbruket, og det er mange andre næringer man skal kjempe med for å få mennesker inn i denne næringen. Jeg registrerer at Fremskrittspartiet er bekymret for at kvinnerepresentasjonen er for lav i næringen, men jeg hørte ingenting om hvilke tiltak man ønsker å ta tak i for å bedre dette.

Regjeringen, derimot, har jobbet med å få flere kvinner inn i næringen gjennom egne entreprenørskapsprogram, etableringstilskudd og BU-midler til kvinner. Ett eksempel er regjeringens mål om å få 40 pst. kvinnelig representasjon i styrende organer i landbrukssektoren, og bl.a. samvirkeorganisasjonene har allerede nådd dette målet.

Når du driver egen bedrift, er du opptatt av hvordan du økonomisk kan øke fortjenesten og få produsert og solgt mer enn det som må til for å holde hjulene i gang. Det er med på å øke motivasjonen og inntjeningen. For meg er det derfor viktig at landbruksministeren nå ser på utfordringene i forhold til TINE og det de har sendt ut om at de har behov for mer melk nå, samtidig som vi vet at flere bønder kan bidra til dette uten å måtte øke sine kostnader mye. Jeg håper landbruksministeren kan tydeliggjøre dette og tar situasjonen på alvor og gjør noe med den.

Så har jeg lyst til å avslutte med å si at jeg egentlig ikke er så overrasket over at Fremskrittspartiets landbrukspolitikk ikke har så stor oppslutning når man roter sånn med tallene. Man påstår at posisjonen legger ned tre bruk daglig og får det til at det til sammen blir sju ganger i uken. Det er en gangetabell jeg ikke har vært borti før.

Ingrid Heggø (A) [17:51:19]: Først av alt vil eg til liks med ministeren beklaga at det ikkje vart forhandlingar i år. Forhandlingar ville ført til ein betre avtale, og det ville komma godt med for bøndene rundt omkring i det ganske land. Full effekt av den norske modellen føreset nemleg at det vert forhandla, og bøndene har vist seg som gode for-

handlarar. Berre i perioden sidan vi raud-grøne overtok regjeringsmakta, har dei forhandla fram om lag 2,2 mrd. kr utover det staten hadde komme med som opningstilbod.

Årets tilbod frå staten følgjer opp landbruksmeldinga på enkelte sentrale område som opptrapping av investeringsstilskota, styrking av inntektsmoglegheitene i landbruket og tiltak for å få meir produksjon ut av eksisterande areal. Det skal leggjast til rette for auka matproduksjon basert på norske ressursar som grovfôr og beite. Regjeringa vil føreta ein gjennomgang av verkemidla for å gjera distriktsprofilen tydelegare i dei nasjonale ordningane, nettopp for å styrkja landbruket over heile landet og med plass til både mindre bruk, bruk med ulike inntektskombinasjonar og større bruk.

Eg er òg glad for at det i denne samanhengen vert ein gjennomgang av soneinndelinga, og vil påpeika det urimelege i at Sogn og Fjordane er delt i fleire soner. Det finst knapt eit einaste bruk som er lettdrive på desse kantane av landet.

Utviklinga er særleg bekymringsfull i delar av Agder og Telemark, kyst- og fjordstrøka på Vestlandet, som eg har nemnt, Nord-Noreg og fjellområda i Sør-Noreg, og det er viktig at vi legg til rette for å tilpassa verkemiddelbruken til dei ulike regionane.

Vi raud-grøne ber regjeringa om å greia ut ein strategi for å auka kjøttproduksjonen frå grovfôrbasert husdyrhald, som er ein viktig faktor for å utnytta norske naturressursar og bevaring av kulturlandskapet. Slik vil vi få ein vinnvinn-situasjon for å møta auka etterspørsel etter kjøtt.

Eg er også glad for at vi i dag set inn tiltak for å styrkja den norske produksjonen av frukt, bær og grønsaker ved å auka kvantumsavgrensingane for frukt og bær i distrikts- og kvalitetstilskotet, at satsane vert auka likt i alle soner, i tillegg til at maksimalt tilskotsbeløp per foretak vert fjerna.

I jordbrukspolitikken ser vi til fulle skilnaden mellom Framstegspartiet og Høgre på den eine sida og oss raud-grøne på den andre. Framstegspartiet og Høgre vil ha meir volumproduksjon, dei har ikkje mykje til overs for den vesle vestlandsbonden eller bonden i nord. Å ha ein variert bruksstruktur over heile landet er avgjerande viktig for å oppretthalda busetjinga, og då må vi ha verkemiddel som er innretta på det, ikkje berre på volumproduksjon.

Heidi Greni (Sp) [17:54:32]: Høyre og Fremskrittspartiet er tydelige på at de ønsker en rasjonalisering og en sentralisering av norsk jordbruk. For meg derimot er det et viktig mål å opprettholde et jordbruk med en variert bruksstruktur over hele landet. I landbruksmeldingen og i statens tilbud til jordbruksforhandlingene har regjeringen signalisert at en vil foreta gjennomgang av verkemidlene for å gjøre distriktsprofilen mer tydelig i de nasjonale ordningene, nettopp for å styrke grunnlaget for et landbruk over hele landet. Som en del av dette skal en nå vurdere sonegrensene for ulike tilskuddsformer i landbruket, for å bidra til en enda mer spisset distriktsprofil.

Jeg ser det som viktig at regjeringen i samarbeid med organisasjonene starter en slik gjennomgang av sonegrensene allerede i år, et arbeid som må framlegges i forbindelse med jordbruksforhandlingene i 2013. Intensjonen til

Senterpartiet er å få en enda tydeligere distriktsprofil, spesielt i områder der utviklingen er særlig bekymringsfull, som i deler av Agder og Telemark, kyst- og fjordstrøkene på Vestlandet, Nord-Norge og fjellområdene i Sør-Norge.

Som representant fra Sør-Trøndelag og Røros-regionen er jeg veldig opptatt av at det må gjøres et arbeid for å utvikle fjellområdene, og ikke minst at fjellandbruket må styrkes. Regjeringspartiene har vært tydelige på at det er viktig å tilpasse virkemiddelbruken til de regionale ulikhetene, et helt nødvendig grep for å sikre et aktivt landbruk i hele landet.

Så vil jeg gjerne bruke anledningen til å si litt om økologisk landbruk. Holtålen kommune, som jeg kommer fra, er den kommunen i landet som har desidert størst økologisk areal, hele 31 pst. Regjeringen har som mål at 15 pst. av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk innen 2020. Målsettingen innebærer at 15 pst. av det samlede jordbruksarealet må være økologisk.

Det er mange gode grunner til å produsere mat på økologisk vis. Eksempelvis er beitebruk en økologisk bærekraftig måte å bruke norske arealressurser på. Samtidig holder beitebruken kulturlandskapet i hevd, noe som er viktig for reiselivet, nødvendig for de mange rødlisteartene som er avhengig av at kulturlandskapet bevares, og den eneste måten å utnytte denne viktige ressursen på.

Nå ser det ut til at forbrukerne virkelig begynner å få øynene opp for økologisk mat. Hvert år omsettes det økologiske matvarer for 1 mrd. kr. Produksjonen av økologisk mat skal økes. For å få til det er det noen utfordringer vi må møte. En av dem er rovdyrforliket, som må følges opp. Skal vi fortsatt ha en levedyktig beitenæring i Norge, er vi helt avhengig av å ta ut rovdirene som gjør skade i beiteområdet. Det er en helt avgjørende faktor, både for reindriftsnæringen og for sauenæringen.

Lillian Hansen (A) [17:57:48]: Vi har registrert i media de siste dagene at Høyre og Fremskrittspartiet har ristet seg kraftig sammen i landbrukspolitikken. I denne saken kan man kanskje si at de har limt seg fast til hverandre. Jeg hadde en liten opptelling borte på stolen min i stad, og den opptellingen viste at Høyre og Fremskrittspartiet har ristet seg såpass sammen at de i hvert fall har 23 merknader i lag. Kanskje ikke den store nyheten, men for landbruket bør det være det, og ikke bare en stor nyhet, men det bør mer gjøre en skeptisk, som representanten Lange Nordahl viste til.

De to partiene har de siste dagene i media satt tre streker under enigheten om å redusere overføringsnivået til landbruket kraftig og starte tilpassing til redusert importvern og strukturrasjonalisering for å få billigere varer. Så kan vi lese i Nationen at Bondelaget skjelver. Det har de all grunn til, og det har de all grunn til etter å ha hørt innlegget til representanten Trældal, der han også viste til demonstrasjonene som har vært utenfor Stortinget bl.a. Selv om jeg hadde bare solbrillene på meg da, kunne ikke jeg registrere noen bannere der det sto: Vi vil ha Fremskrittspartiet eller Høyre til makta. Med dette som bakteppe registrerer jeg at bondelagslederen er ute med en advarende pekefinger og sier at den rød-grønne regjeringen ikke må ta støt-

ten fra Bondelaget for gitt. Jeg spør: Hva er alternativet for Bondelaget da?

Landbruksmeldingen skal være et redskap som skal legge grunnen for Arbeiderpartiets landbrukspolitikk, ikke bare for det første jordbruksoppgjøret, men i flere år framover. Som det er sagt flere ganger fra talerstolen, og som jeg også vil gjenta: Landbruksmeldingen legger opp til en tydeligere distriktsprofil i de nasjonale ordningene. Det vises i den forbindelse, som også er sagt før i dag, til Agder og Telemark, kyst- og fjordstrøkene på Vestlandet, Nord-Norge og fjellområdene – det er en bekymringsfull utvikling der.

Det skal legges mer vekt på innretningen, ut fra distriktpolitiske hensyn, som også er sagt tidligere.

I tillegg legges det opp til en gjennomgang av de nasjonale ordningene og ekstra tilskudd til det arktiske jordbruket, som er viktig, som en del av dette arbeidet, og at det gjennom jordbruksoppgjøret etableres en områderettet innsats innenfor LUF, Landbrukets utviklingsfond.

Føringene som framkommer i de rød-grønnes merknader, er viktige for en god utvikling til beste for det norske landbruket.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [18:01:11]: Norsk matvareresikkerhet med jordbruksvarer blir stadig redusert – dette som følge av mindre arealer, lavere avlinger og en sterk befolkningsvekst. Høyre og Fremskrittspartiet viser nok en gang at de vil forsterke denne utviklinga kraftig. Dette er helt i utakt med FAOs anbefalinger om å motarbeide dagens internasjonale matvarekrise.

Hovedvirkemidlet for å gjøre det mulig å bedre norsk matvareresikkerhet er importvernet. Uten et sterkt importvern er det ikke mulig å ha en nasjonal jordbrukspolitikk.

Det er behov for å få en ny jordbrukspolitikk for å fylle jordbrukets samfunnsmessige rolle. Dette krever nytenkning. Det er nødvendig for å få fram det tredje grønne standpunkt – om økt matvareresikkerhet for Norge.

Etter å ha lest statsrådens innlegg på årsmøtet i Norges Bondelag i går har jeg behov for å peke på noen sentrale forhold. De personer som ønsker nytenkning for å få fram det tredje grønne standpunkt, står fullt på høyde med Landbruksdepartementets folk og det politiske miljøet når det gjelder den fagligpolitiske forståelsen av situasjonen og hva som er de største utfordringene framover. I tillegg har dette miljøet svært god kontakt med bønder og bygdefolk gjennom mange tiårs praktisk erfaring, og ikke minst: Ungdommen er med oss.

Det er et stort problem at regjeringa, ved Landbruksdepartementets politiske ledelse, presenterer en virkelighetsforståelse til andre om situasjonen i jordbruksnæringa, som stadig færre i bygdene kjenner seg igjen i. Kort sagt kan en si at stadig flere opplever et metningspunkt for hva man aksepterer å høre.

Helt konkret har regjeringa hittil nektet plent å gjennomføre nødvendige virkemidler som øker matvareresikkerheten, med unntak av årets svært beskjedne investeringsstøtte til grøfting av vassjuk jord.

Jordbruksforhandlingene, med basis i jordbruksavtalesystemet, skal være forhandlinger mellom likeverdige par-

ter, slik som i lønnsoppgjørene mellom arbeidsgiver og arbeidstaker. Det er bare én avgjørende forskjell, nemlig at resultatet sjølsagt står tilbake for vedtak i Stortinget.

Slik som jordbruksavtalesystemet er praktisert gjennom flere år av statens forhandlingsdelegasjon, skjer det et maktmisbruk i jordbrukets disfavør, som avtalesystemet over tid ikke vil tåle. Kort sagt: Urett blir ikke rett, sjøl om det blir gjentatt år etter år.

Dagens system praktiseres bl.a. slik: Produktivitetsgevinsten i næringa tas bort fra jordbrukets utøvere i forhandlingene ved at økt produksjon, reduserte driftskostnader og redusert arbeidstid fører til lavere inntektsrammer. Hver krone plukkes bort fra jordbruket, slik det praktiseres i dag. Dette er en logikk som strider mot den forståelse som regjeringa opptre med overfor alle andre grupper.

Arbeidsproduktiviteten i jordbruket har økt med om lag 6 pst. per år de siste ti årene. Dette har ikke hatt noen virkning når det gjelder å redusere inntektsgapet per årsverk, sammenliknet med andre grupper som har langt lavere produktivetsforbedring. Ingen andre grupper med slik produktivetsframgang ville finne seg i dette. Derfor er det viktig at vi går igjennom denne politikken, og jeg vil i neste innlegg gå inn på en del sentrale problemstillinger som er helt avgjørende for å få en ny kurs, som sikrer at det blir samsvar mellom de internasjonale utfordringene, hva som er situasjonen ute i næringa, og hva Norge, som et rikt land, har råd til, i en situasjon som er ganske utfordrende.

Per-Kristian Foss hadde her overtatt presidentplassen.

Bendiks H. Arnesen (A) [18:04:23]: Jeg undrer meg fortsatt over at organisasjonene i landbruket brøt forhandlingene før forhandlingene startet. Dette tror jeg ikke tjener landbruksnæringen. Erfaringene viser at forhandlinger nytter, uansett resultat eller brudd.

Når det er sagt, tror jeg at denne uheldige situasjonen skyldes mangelen på en felles virkelighetsoppfatning av bøndenes situasjon. Jeg kommer fra et lokalmiljø hvor landbruket er meget viktig, og hvor det til tross for betydelig effektivisering de senere årene er meget arbeidskrevende å være bonde. Som nabo til flere nordnorske unge bønder, ser jeg deres allsidighet og enorme arbeidsinnsats. Jeg ser også at de fleste må ta tilleggsarbeid for å spe på inntekten.

I debatten om jordbruket hører jeg fra tid til annen at noen mener at kostbare driftsbygninger er bevis på at bøndene tjener godt. Da er det viktig å ha med seg hvilke krav vi i dette huset har satt til dyrevelferd og arbeidsmiljø i arbeidslivet. Det er kostbart å etterkomme disse kravene.

Jeg blir også provosert av argumentet om kostbare traktorer og arbeidsmaskiner. Heldigvis har vi sterke krav til arbeidsmiljø og til sikkerhet knyttet til bruk av maskiner og utstyr. Selvfølgelig må dette også gjelde for landbruket, og selvfølgelig betyr dette kostnader for næringen.

Dagens gårdbrukere har god utdannelse, de er allsidige og meget arbeidsomme folk. Dette innebærer at de også er ettertraktet arbeidskraft i mange andre næringer. Med mye arbeid og ansvar, kombinert med forholdsvis lav

lønn, er veien ut av landbruksnæringen ganske kort for mange.

Dette er yrkeskategorier som vi ikke har råd til å miste i en tid da matproduksjonen på en klode med sterk befolkningsvekst blir viktigere og viktigere. Derfor er det viktig at vi i tiden som nå kommer, gjør det som er nødvendig for å sikre et godt landbruk over hele landet.

Det er nødvendig kontinuerlig å se på både de økonomiske rammene og fordelingen, men det vi minst av alt trenger i denne situasjonen, er landbrukspolitikken til Fremskrittspartiet og Høyre. Den ville rasere landbruket i Norge og særlig i den landsdelen jeg kommer fra.

Arne Bergsvåg (Sp) [18:07:35]: I landbruksmeldinga, som er lagd fram tidlegare, er det lagt vekt på at ein skal ha eit landbruk over heile landet. Landbruksmeldinga legg òg opp til auka matproduksjon. På bakgrunn av at det no er underdekning både på kjøt og på mjølk, må ein stor del av denne auken koma i dei grasbaserte produksjonane. Dette er òg prioritert i dei siste jordbruksoppgjera.

Ein viktig føresetnad for landbrukspolitikken er at han skal motverka tunge økonomiske og samfunnsmessige trendar, og departementet har i fleire år rapportert til Stortinget om grader av manglande oppnåing i delar av landet. Samanliknar ein med Sverige, må ein likevel kunna seia at det er eit positivt resultat som er oppnådd i politikken i Noreg. Me treng altså ikkje mindre av denne stimuleringa, men meir.

For å kunna utvikla og utvida produksjonen må me varetta det dyrka arealet som er. Med ein stadig større del av arealet som er forpakta, er vedlikehaldet ei utfordring. Det er derfor positivt at det er forslag om grøftetilskot. Det må òg dyrkast meir. Her må omsynet til behovet for meir mat vega tyngre enn omsynet til miljøet. Attgrodde beite må opnast opp, og det må òg stimulerast til opparbeiding av nye beiteareal. Sist, men ikkje minst: Dyrka jord må vernast, og eg vil visa til at det er sendt inn grunnlovsforslag om det.

Komiteens fleirtal, med unntak av medlemene frå Framstegspartiet og Høgre, peikar på viktigheita av å utnytta graset og få auka kjøtproduksjon, og av å bevare kulturlandskapet, og ein ber regjeringa om å utarbeida ein strategi for det.

Skal ein få til ei positiv utvikling i næringa i tråd med landbruksmeldinga, med eit landbruk i heile landet, tilstrekkeleg rekruttering og auka produksjon, må det vera ei inntektsutvikling som elles i samfunnet. Landbruksorganisasjonane valde i år å bryta. Det må me ha respekt for. Regjeringa vil likevel prøva å sikra landbruket inntektsutvikling og sosiale vilkår på line med andre grupper. Regjeringa vil derfor arbeida vidare med inntekts- og velferdspolitikken, i tråd med den politikken som er ført sidan 2005.

Etter mitt syn er himmelretninga rett. Det meiner òg store delar av næringa. Men dei gav i år klart uttrykk for at utviklinga går for seint. Når ein les merknadene frå Høgre og Framstegspartiet, trur eg me trygt kan seia at konsekvensane vil vera ei raskare endring, men eg må diverre seia at eg trur den himmelretninga er feil.

Janne Sjølmo Nordås (Sp) [18:10:44]: For Senterpartiet er det viktig å opprettholde en variert bruksstruktur over hele landet. Jeg mener at dette jordbruksoppgjøret også ivaretar det, selv om jeg skal være tydelig på at tilbudet burde ha vært høyere. I likhet med landbruksministeren hadde jeg håpet på forhandlinger, men jeg respekterer selvfølgelig at organisasjonene valgte brudd.

Det skal være plass til både mindre bruk med ulike inntektskombinasjoner og større bruk i hele landet.

Regjeringen skal foreta en gjennomgang av virkemidlene for å gjøre distriktsprofilen tydeligere i de nasjonale ordningene, og for å styrke grunnlaget for et landbruk i hele landet. Det er viktig å bidra til å løfte de områdene som har særlige utfordringer. Jeg har vært i tett kontakt med mange organisasjoner rundt om, også min egen bondeledersleder i Nordland og styret der, for å høre hva de var opptatt av. En av de tingene de ba om, var at man fikk en gjennomgang av sonegrensene for de ulike tilskuddsformene i landbruket i 2012, med sikte på å avklare hvor det er riktig å foreta endringer til jordbruksforhandlingene i 2013. En arbeidsgruppe, der bl.a. partene skal delta, skal nedsettes. Det støtter jeg. Det synes jeg er veldig viktig, og det er det som sagt også støtte for i nord.

Distriktsprofilen styrkes, og det er viktig at det fortsetter. For det er mange områder der utviklingen er særlig bekymringsfull. Dette er nevnt av flere talere før meg, så det skal jeg ikke gjenta, men det er stor grunn til bekymring i en rekke områder.

I landbruksmeldingen og nordområdemeldingen slår regjeringen fast at det skal satses på arktisk landbruk. For å sikre en bedre utvikling i Nord-Norge skal satsingen på arktisk landbruk styrkes. Det er viktig at man legger til rette for å tilpasse virkemiddelbruken til de regionale ulikhetene. En gjennomgang av de nasjonale ordningene og ekstratilskuddene til det arktiske landbruket er en del av dette arbeidet, og at det gjennom jordbruksoppgjøret i tillegg etableres en områderettet innsats innenfor Landbrukets utviklingsfond, LUF. Det er viktig at man tar tak i dette også videre, for nettopp å profilere de regionale ulikhetene og de mulighetene som ligger i at det er spesielle vilkår rundt omkring i landet.

Jeg har merket meg at Høyre og Fremskrittspartiet gjennom sine merknader til jordbruksoppgjøret går imot at bøndene skal ha egne forhandlinger med staten, og vil ta det inn som en del av statsbudsjettet. Det anser jeg som et risikoprojekt for bondestanden, og det er uakseptabelt for Senterpartiet å støtte det. Her må man støtte organisasjonene, som også vil slå ring om forhandlingsinstituttet.

I tillegg ønsker Høyre og Fremskrittspartiet en strukturasjonalisering av landbruket og store kutt i budsjettstøten. De vil i tillegg fjerne importbarrierer. Dette viser med tydelighet at Høyre og Fremskrittspartiet vil fjerne norsk landbruk slik vi kjenner det i dag.

Steinar Reiten (KrF) [18:14:06]: Regjeringspartiene, og særlig Senterpartiet, har gått langt i å påstå at inntektsutviklingen i landbruket de siste seks årene har vært historisk god, ja nærmest unik. Det er nok å ta vel hardt i. I proposisjonen om jordbruksoppgjøret slås det ganske rik-

tig fast at inntektsøkningen per årsverk i landbruket har vært på ca. 120 000 kr i gjennomsnitt for perioden. Fra regjeringshold har det gjentatte ganger vært gjort et poeng av at det utgjør en vekst på noe under 75 pst. Det regjeringspartiene unngår å nevne i den sammenhengen, er at lønnsutviklingen for alle grupper lønsmottakere også har vært sterk de senere årene. Det framgår av tabellen på side 40 i proposisjonen at inntektsøkningen for lønsmottakere sett under ett har vært på noe over 110 000 kr i samme periode, ifølge Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppkjørene. Dermed blir differansen i inntektsøkning mellom selvstendig næringsdrivende i landbruket og vanlige lønsmottakere omtrent 10 000 kr, fordelt over seks år. Det utgjør en differanse til landbrukets fordel på ca. 1 650 kr per år, eller 133 kr per måned, før skatt.

Norske gårdbrukere har altså de siste årene kunnet glede seg over å ha råd til en Grandiosa og en flaske Cola mer enn en gjennomsnittlig lønsmottaker hver måned, pluss bensinskvetten som trengs for å komme seg på bua, som vi sier på Nordmøre.

Noe er det jo, men etter vår mening er det lite å bruke superlativer på i dialogen med landbruksnæringen. Hvis vi legger inn kostnadsveksten på innsatsfaktorer som diesel, kunstgjødsel og kraftfôr i regnestykket, er jeg stygt redd for at både Grandiosaen, Colaen og bensinskvetten forsvinner som dogg for sola.

Jeg har her en grafisk framstilling som er hentet fra næringsoppgraden til et nokså typisk gårdsbruk med melke- og kjøttproduksjon på Nordvestlandet. Gården har en melkekvote på 155 000 liter og leverer ca. 8 tonn storfekjøtt per år. Både bruket og driveren er anonymisert, men jeg kan forsikre om at det dreier seg om en dyktig og hardt arbeidende aktør i næringen. Grafene viser ganske riktig en betydelig inntektsvekst de seneste årene, bl.a. på grunn av økt melkekvote, men også en enda sterkere vekst i kostnadene. Konsekvensen for dette bruket er at driftsresultatet er klart svakere nå enn det var i 2007. Jeg vil gi statsråden en kopi og be om at han gir en vurdering av hvordan kostnadsutviklingen generelt har påvirket den påstått historisk gode inntektsveksten for dem som driver med grovfôrbasert melke- og kjøttproduksjon i landbruket.

Så til slutt en kommentar til Terje Aaslands påstander om at det under Bondevik II-regjeringen skal ha vært nærmest katastrofale tilstander i landbruket. Med Stoltenberg som statsminister har bondeorganisasjonene gått til brudd to ganger. Det skjedde aldri med Bondevik som statsminister. Med andre ord: 2–0 til Stoltenberg.

Martin Kolberg (A) [18:17:00]: Tidligere i debatten sa representanten Flåtten i anklagende ordelag at statsråden skremte bøndene landet over med Høyres og Fremskrittspartiets politikk. Jeg må virkelig si – og det er fra mitt ståsted en selvfølgelig ting, men likevel – at i dag er jeg veldig glad for at det er rød-grønt flertall i denne salen. Bare tenkt hva det hadde representert for Norge, om Høyres og Fremskrittspartiets landbrukspolitikk hadde blitt vedtatt her i kveld. Jeg tror ikke vi overskuer hva det ville bety for bosetting og muligheten til å ta hele landet i bruk. Men høyrepartienes, og særlig Fremskrittspartiets, syste-

matiske, politiske korstog mot at staten skal spille en vesentlig rolle også i forhold til landbruket, er historisk. Det har foregått helt systematisk, og vi ser eksempler på det her. Hadde den politikken vært ført over flere tiår, hadde norsk landbruk vært et helt annet enn det er i dag. Hvorfor kan de ikke si rett ut at det er et markedsstyrt landbruk de vil ha? Det er selvfølgelig et enormt stort politisk og pedagogisk paradoks at representantene, jeg vil si særlig fra Fremskrittspartiet, som Trældal og Bredvold, men til dels også fra Høyre, anklager regjeringen for inntektsutviklingen og arbeidsforholdene i landbruket, mens de selv vil kutte betydelig i den. Dette må jo avsløres, og det må sies sann som jeg sier det nå, for de skal erstatte det med et markedsstyrt landbruk, som jo vil smadre muligheten til bosetting over hele landet og de små og effektive, gode bruk. Man vil slippe bonden fri, sier de. Ja, fri til markedet. Hvordan vil det forholde seg med tanke på matvaresikkerhet og norsk matvareproduksjon og bosetting? Vi vet hvordan det vil bli. Det vil bli en betydelig sentralisering. Derfor er dette en helt avgjørende politisk debatt. Det er veldig bra at det er et flertall i denne salen som ser en helt annen utvikling som nødvendig for landbruket og for Norge. Velgerne over hele landet, spesielt i det som kalles distriktene, må virkelig se dette, for i løpet av kort tid vil dette selvfølgelig smadre landbruket sann som vi kjenner det i dag.

Lars Myraune (H) [18:20:14]: Landbrukspolitikk er vanskelig. Da Per Harald Grue var departementsråd i Landbruksdepartementet, ble det sagt at det var bare han og Vårherre som skjønte landbruksoppkjørene. Året etterpå ble det sagt at nå hadde Vårherre gitt opp, så det var bare Per Harald Grue igjen. Jeg vil nok si at debatten i denne sal i dag delvis har vist at det ikke er alle som har like mye innsikt i hva som skjer i landbruket.

Men det er ikke bare i Norge vi har det vanskelig i landbruket. Også EU sliter med sin landbrukspolitikk. Det er flere grunner til det. La oss se litt på historien: For 100 år siden hadde vi matmangel i store deler av verden, også i den vestlige. Siden den gang har vi hatt en formidabel effektivisering i landbrukssektoren, takket være nye og gode gjødselprodukter og maskiner. Derfor har vi i dag overproduksjon. Tilbudet på verdensmarkedet er overskuddsvare som ikke lar seg oppbevare og lagere over lang tid. Derfor må vi ikke forledes til å tro at vi i Norge skal produsere mat til verdensmarkedsprisene. Dessuten har vi en del pålegg i Norge som få andre land har. Derfor er det ingen tvil om at det blir dyrere å produsere i Norge. Høyre aksepterer fullt ut at det er dyrere å produsere mat i Norge. Sett i relasjon til lønnsnivået vi har her i landet, må vi være enige om at maten ikke er direkte dyr. Men det må da gå an å se framover og tenke annerledes: Går det an å gjøre dette på en smartere måte? Det tror nemlig vi i Høyre. Da min nabo kom hjem fra landbruksmesse i Danmark, sa han: Ja, ja, det er nå bare hageredskap vi har her i Norge, og dessuten er det jo også bare hager vi har. Nå er det snart ikke hageredskaper å få kjøpt lenger. Det vil si at du rekker over et vesentlig større område når du skal håndtere jorda di. Høyre har lenge ment at vi må tillate at jord fradeles i land-

bruket, slik at vi kan få større gårdsbruk. I dag er 40 pst. av jorda som dyrkes, leiejord. Det er uheldig. Vi mener at de som har lyst til å dyrke jorda og være i landbruket, må få lov til det, og at de som har lyst til å selge, også må få lov til det. Heldigvis er regjeringen kommet oss delvis i møte på det punktet.

Det kan nok hende at Høyre har lagt lista høyt nok når det gjelder innsparinger i byråkratiet, men det er jo ikke tvil om at økningen i byråkratiet i den senere tid er vesentlig. Det har jeg selv opplevd i forbindelse med min egen gård.

Jeg har respekt for at bøndene hadde brudd i forhandlingene dette året. Det er vanskelig – særlig i melkesektoren, det har jeg selv opplevd, og derfor sluttet jeg. Min sønn sa at dette vil jeg ikke gjøre 365 dager i året når jeg skal overta. Jeg tror at hvis det ikke gjøres noe på kort sikt, har vi veldig fort melkemangel i Norge.

Hans Frode Kielland Asmyhr (FrP) [18:23:31]: Denne våren har vi opplevd at bondeorganisasjonene har brutt forhandlingene med staten, og bøndene har marsjert over hele landet, ikke i protest mot Fremskrittspartiet og Høyre, men mot den rød-grønne regjeringen og dens landbrukspolitikk, og ikke minst mot Senterpartiet. Jeg synes det er et kraftig signal når Norges Bondelag for første gang på svært lenge har gått til brudd i jordbruksforhandlingene når en søsterorganisasjon sitter i regjering.

Som en av de få aktive jordbrukere her på Stortinget, deler jeg mye av den kritikken som kommer. De rød-grønne partiene seiler under falsk flagg i landbrukspolitikken. De gir uttrykk for at de kjemper for hver eneste bonde, og at det er et mål å opprettholde næringen slik som den er i dag. Det er lite fremtidsrettet.

Målet i landbrukspolitikken – som også har vært støttet opp under av de rød-grønne partiene siden opptrappingsvedtaket på 1970-tallet – har jo nettopp vært å redusere antallet bønder betydelig. Det har skjedd en betydelig teknisk revolusjon i landbruket, spesielt på 1970-tallet, som muliggjorde større effektivitet og større bruk, sammenkoblet med stor etterspørsel etter arbeidskraft i andre deler av samfunnet. Det er det som har ført til den situasjonen vi i dag har, når vi nå har ca. 43 000 bønder som produserer mye mer enn hva langt flere gjorde før.

Dette har vært en villet politikk både fra Senterpartiet og fra andre partier som har vært i regjering. Til tross for en reduksjon av antallet bønder, fra ca. 200 000 på 1960-tallet til 43 000 i dag, har vi et landbruk over hele landet.

En tilsvarende teknisk utvikling skjer etter min oppfatning i landbruket i dag. Melkeroboten, helautomatisk fôring, samdrifter, redusert jordbearbeiding og langt mer effektive og større redskap og maskiner gjør at landbruket må omstille seg i en betydelig fart.

Jenny Klinge (Sp) [18:26:46]: Norsk landbrukspolitikk har stått høgt på agendaen denne våren. Eg har forståing for at næringa hadde høge forventningar til landbruksoppgjøret etter den ambisiøse landbruksmeldinga som vart lagd fram tidlegare i år. Eg tykkjer, til liks med mange andre, at det er synd at det vart eit brot i forhandlingane.

Men eg er samtidig glad for at det unike norske jordbruksforhandlingssystemet står seg både når forhandlingane fører til avtale, og når dei – som i år – endar i brot. Forhandlingssystemet er avgjerande for å vareta dei politiske måla for landbrukspolitikken.

Eg er særlig oppteken av det vi pleier å kalle ein mangfaldig og differensiert bruksstruktur. Mitt eige heimfylke, Møre og Romsdal, er eit Noreg i miniatyr kva gjeld struktur – frå dei store til dei små gardsbruka, i breibygder, i fjordstrøk og i tronge dalar. Desse er alle like viktige for å løyse oppdraget om å produsere meir mat til ei aukande befolkning.

Tilnærminga vi i Senterpartiet har til landbrukspolitikken, er m.a. basert på for det første at folk treng mat, og alltid kjem til å trenge mat, for det andre at mattilgangen ikkje er stabil, for det tredje at ein nasjonal matproduksjon er nødvendig for ein høgast mogleg sjølvbergingsgrad, og for det fjerde at staten må bruke dei nødvendige verkemidla for å sikre eit levande landbruk i heile landet. At regjeringa styrkjer distriktsprofilen m.a. i kyst- og fjordstrøka på Vestlandet, er gode nyheiter.

Forbrukaren har stor tillit til norsk landbruk, og heldigvis oppfattar eg det slik at stadig fleire forbrukarar er opptekne av at vi må halde ved lag norsk matproduksjon. Men forbrukarane må også ha tillit til dei andre delane av verdikjeda for mat – dei må kunne stole på at det er sunne konkurranseforhold og openheit om maktforholda. Dette meiner eg er ein av fleire gode grunnar for å greie ut ei lov om god handelsskikk i daglegvarehandelen, som fleirtalet i innstillinga går inn for. Eg undrar meg over kvifor ikkje Høgre og Framstegspartiet er interesserte i å lovfeste at vi skal late marknaden styre, og kvifor dei ikkje er interesserte i at det også blir poengtert at det samtidig skal skje på rettferdige og like vilkår.

Matkjedeutvalget skisserer ei heilt tydeleg utvikling der daglegvarekjedene sine merkevarer skvisar ut små og mellomstore produsentar – dette trass i at forbrukarane spør etter meir mangfald, og landbruket står klare til å levere. Eg må få nemne at Høgre og Framstegspartiet sitt forslag om at regjeringa skal intensivere arbeidet med utvikling av nisse- og spesialprodukt i landbruket, blir litt pussig, sett i denne samanhengen.

På vegner av både bøndene og forbrukarane ser eg fram til at framlegget frå Matkjedeutvalget skal bli effektivt raskt, slik at vi får på plass ei lov om god handelsskikk, til beste for både forbrukarar og bønder. Så ser eg fram til neste års landbruksoppgjør, der målet må vere å få til eit godt forhandlingsresultat som følgjer opp ambisjonane i landbruksmeldinga.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [18:30:02]: Dette har vært en turbulent vår. Etter at regjeringa la fram landbruksmeldinga, der en ønsker å sikre en inntektsutvikling på linje med andre grupper med utgangspunkt i den landbrukspolitikk som er ført etter 2005, var forventningene til oppfølginga gjennom jordbruksoppgjøret store. Jeg konstaterer at forventningene ikke ble innfridd, men jeg er også lei meg for at organisasjonene ikke valgte å forhandle.

Ved brudd er det sedvane at tilbudet går uforandret til

Stortinget. Sedvane her i huset er at det ikke endres på tilbudet, men tilbudet vedtas som det ligger. Så er Stortinget suverent til å gjøre hva det vil. Men frihet og makt til å gjøre hva vi vil, krever også at vi har evne til å tenke både på kort og på lang sikt. Det er flere utenfor Stortinget som har tatt til orde for at vi skal øke ramma i tilbudet. Jeg ber dem legge merke til at ingen av partiene gjør det, sjøl ikke Kristelig Folkeparti. Den norske modellen er unik, og flertallet ønsker å beholde den. Organisasjonene forhandler i dag deler av sine rammevilkår direkte med staten. Der- som vi i dag skulle endre tilbudet, og høyne det, er vegen over til Høyre og Fremskrittspartiets oppskrift i innstillinga – der de sier at de er prinsipielt betenkt over at enkelte næringer forhandler sine rammevilkår direkte med staten, uavhengig av ordinære budsjettprosesser – veldig kort.

Min frykt er at vi med deres løsning raskt kommer over i et system der støtte til landbruket blir en rein budsjett-post. Hvorfor skal staten forhandle med organisasjonene dersom Stortinget gjør som de vil uansett?

Så skjønner jeg skuffelsen i år. Sjøl om det har vært en bedre inntektsutvikling med denne regjeringa, hjelper ikke det når forventningene etter landbruksmeldinga ikke innfris.

Så er det likevel i dag viktig å bite seg merke i de klare politiske skillelinjene. De er tydeligere enn på lenge. Flertallet, som består av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV, vil sikre utøverne i landbruket en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper og videreutvikle inntekts- og velferdspolitikken i landbruket med utgangspunkt i den landbrukspolitikken som har vært ført etter 2005. Dette målet står ikke Høyre og Fremskrittspartiet bak. De vil noe helt annet. Flertallet bygger sin politikk på beskyttelse av norsk matvareproduksjon, og dermed også norsk næringsmiddelindustri. Det betyr at vi må ha importvern på enkelte varer, som Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund sa på Bondetinget seinest i dag.

Fremskrittspartiet og Høyre forventer derimot at importvernet skal bortfalle, og vil derfor endre strukturen i dagens landbruk radikalt, også av hensyn til næringsmiddelindustrien, som de sier. Det er for meg helt uforståelig.

Svein Flåtten (H) [18:33:11]: Representanten Kolberg spør med stor patos hva det ville betydd hvis Høyres politikk ble vedtatt her i dag. La meg nok en gang si at vi slutter oss faktisk subsidiært til det forslaget som foreligger, det har jeg sagt en gang tidligere – sånn at også representanten Kolberg kan få det med seg.

Det er mulig han tenker på behandlingen av landbruksmeldingen, hvor vi hadde en rekke andre forslag til innretningen av norsk landbrukspolitikk – hva det ville ha betydd. Jeg tror det i stor utstrekning kunne ha betydd mer produksjon og økt lønnsomhet. Representanten Kolberg er selve inkarnasjonen av dem som skremmer med Høyre og Fremskrittspartiet.

All ære til representanten Lundteigen som ser tvers igjennom dette og ser at det å skremme med andre, er en avledningsmanøver. Han går til kjernen, han går til sine egne, og han vet at frustrasjonen ute skyldes den politikken

som føres av landbruksminister Brekk og hans folk. Det er det han peker på. Han peker ikke på omveien ved å skyte på noen andre. Det er etter hans oppfatning for enkelt. Jeg synes det var et meget tankevekkende innlegg.

Jeg har et par refleksjoner til, det gjelder representanten Aasland, komitélederen, og dette med landbruksbyråkratiet. Hvis Aasland leser merknaden enda litt nøyer, vil han se at det også står noe om forenkling der. Da kan han kontakte sin næringsminister som har påvist et skjemavelde – en byrde for bedriftene på 54 mrd. kr i Norge, hvorav han har satt et mål på rundt 10 mrd. kr. Våre naboland ligger atskillig høyere, det vil si at man her i Norge kanskje burde sett på 10–15 mrd. kr. Ikke alt ligger på landbruket, men veldig mange virksomheter i Norge er landbruksvirksomheter, og som Lars Myraune ganske riktig påpekte, er det et betydelig skjemavelde, byråkrati, innen landbruket, og det øker stadig. Bare i løpet av årene fra 2005 og frem til nå har det vært en sterk nedgang i antall virksomheter, i antall bønder, mens byråkratitotalen har stått stille både med hensyn til hva det koster, og med hensyn til antall mennesker.

Så to ord om kjedeutvalget: Det skal når det gjelder Matkjedeutvalget, legges til at det er advarsler mot dette både fra Justisdepartementet og fra Konkurransetilsynet. I tillegg sier mange innenfor jusen at det finnes andre lover som også kan brukes på denne måten. Jeg synes det er betenkelig hvis Stortinget skal vedta lover som ivaretar hvordan frie kontraktpartnere skal forholde seg til hverandre.

Alf Egil Holmelid (SV) [18:36:36]: Eg har nokre kommentarar til nokre av dei tema som har vore oppe i debatten. Eit tema som har vore oppe, er at enkelte synest å lage ei motsetning mellom å satse på ein sterkare distriktsprofil og det å auke matvareproduksjonen i Noreg. Det vil eg seie er fullstendig feil slutning. Det viktigaste grunnlaget for å auke matvareproduksjonen, og for å ha ein stor matproduksjon i Noreg, er å oppretthalde det dyrka arealet. Det er slik med topografien i Noreg at viss vi skal oppretthalde det dyrka arealet, må vi også ta vare på dei små og mellomstore bruka – som ofte er kombinasjonsbruk. Det er relativt store delar av det dyrka arealet, både i det fylket eg representerer, og i ein del andre fylke, som vil forsvinne viss vi ikkje tek vare på distriktsprofilen i landbruket. Så det å leggje til rette berre for dei store, effektive bruka vil føre til ein heilskapleg reduksjon i matvareproduksjonen i Noreg.

Det som skal til for å oppfylle målsetjinga om auka matvareproduksjon i Noreg, er dermed å satse på ein sterk distriktsprofil. Alternativet er ein auka matvareproduksjon i enkelte sentrale strøk og at summen totalt sett for Noreg vil gå ned.

Så har eg nokre kommentarar til Framstegspartiet: Vi kan kanskje – med godvilje – seie at dei har utvikla ein retorikk om landbruk, men å seie at dei har ein politikk om landbruk er å ta hardt i. I den grad dei har ein politikk, går han ut på å sleppe laus marknaden, slik at dei flyttar all landbruksproduksjon til nokre få sentrale strøk i landet.

Til slutt vil eg berre seie litt om dei som prøver å gjere eit nummer ut av at det har vore brot under den raud-grøne regjeringa, men ikkje under andre regjeringar. Det kan nok

ha meir med forventningane å gjere. Der trur eg Venstre har rett – dei borgerlege partia har klart å skru forventningane så høgt at bøndene gir opp.

Ingjerd Schou (H) [18:39:01]: Det som skulle ha vært en festdag for Senterpartiet, ser vel snarere ut til å bli en «dagen derpå». Regjeringen feilet i vorspielet. Regjeringen la også forventningene i landbruksmeldingen og kom med det første tilbudet – et tilbud som noen med rette kan reagere på, når det ligner på tilbud til husmenn.

Regjeringen synes at det var synd og leit at landbruksorganisasjonene brøt. Jeg tror nok at regjeringen, og regjeringens representanter her i salen i dag, burde ha vært mer opptatt av hvorfor. For det ubehagelige med det spørsmålet er jo at det ville pekt tilbake på regjeringen selv.

Så hører jeg at representanten Kolberg lager et skremmebilde av den landbrukspolitikken som Høyre ville ført. Det er vel grunn til å minne om at sentraliseringen øker, antall gårdsbruk som blir eneboliger med noe attåt, øker, og andelen leiejord har den samme utviklingen – en økning. Dette er altså regjeringens politikk de siste syv årene. Dette er et resultat av regjeringens politikk, og sånn sett holder det vel å bruke egen skremselspropaganda i stedet for å prøve å fremstille det slik at Høyre står for noe som ville blitt ragnarok i landbrukspolitikken.

Det er mange representanter fra regjeringspartiene som i dag har gitt ulike tolkninger av Høyres politikk. Jeg tror det kan være klokt av og til å gå til kilden og være etterrettelig ut fra den. Jeg vil minne om at Høyre ønsker å beholde jordbruksavtalen og se den i sammenheng med statsbudsjettet.

Bøndene er selvstendig næringsdrivende, og da er man avhengig av stabile rammevilkår. Det har Høyre vært tydelig på hele tiden. De endringene som er nødvendige for å øke lønnsomheten for norske bønder, må skje skrittvis og på en veloverveid måte. Det vil Høyre være en garantist for.

Det er veldig bra med landbruksdebatter i Stortinget. De angår hele landet, de angår mange mennesker, og veldig mange er berørt. Jeg synes også det er en veldig god anledning til å vise at det finnes et velfundert og solid alternativ til det som er den rød-grønne landbrukspolitikken – en god landbrukspolitik som skaper muligheter for verdiskapning. Høyre vil ha et lønnsomt og levedyktig landbruk i alle deler av landet. Da trenger vi nye ideer, nye løsninger for landbruket. Det betyr også at budsjettstøtten til landbruket bør innrettes mer virkningsfullt for å oppnå at vi får en merproduksjon og en større grad av lønnsomhet, og at kvotebegrensninger og konsesjonsgrenser for produksjon for enkeltbruk og samdrifter må fjernes mest mulig. Det å fjerne formuesskatten på arbeidende kapital, fjerne arveavgiften og innføre en fondsavsetningsordning for enkeltmannsforetak vil være av de gode tingene som er viktig nettopp for å skape lønnsomhet og drivverdighet i landbruket.

Olov Grøtting (Sp) [18:42:27]: Jordbruket er viktig for Norge. Det er viktig for å opprettholde bosetting og arbeidsplasser ute i distriktene, men aller viktigst er selve matvaresikkerheten og matproduksjonen.

Vi i Senterpartiet er helt tydelig på at alle land har både rett og plikt til å produsere mat til egen befolkning. Slik må det være også her i landet.

I landbruket har det i alle år vært slik at en tar over jorden etter forrige generasjon og har den til låns i sin egen tid. Målet for en gårdbruker er å levere den videre til neste generasjon i bedre stand enn da en selv tok over. Det er ikke lenger noen selvfølge at neste generasjon tar over gården og ønsker å satse på landbruket. Dette synliggjøres gjennom den strukturendringen som skjer i jordbruket, og alle bruk som legges ned hvert år.

Men noe positivt er det i dette bildet: Det synes som om storsamfunnet verdsetter norsk matproduksjon på en annen måte enn før og ser nødvendigheten av at vi er så selvforsynt som mulig med mat her i landet.

Det har vært en positiv inntektsutvikling de siste årene, men på langt nær stor nok.

Landbruksmeldingen som regjeringen la fram, og som ble vedtatt for noen måneder siden, lover godt. En økning i matproduksjonen på 20 pst. er et viktig signal til bøndene om at storsamfunnet vil satse på landbruket.

Så kom jordbruksoppgjøret. Norske bønder hadde forventet et bedre tilbud. De ble skuffet, og forhandlingene ble dessverre brutt. Jeg har stor forståelse for bøndenes frustrasjon. Den norske bonden fortjener virkelig å få bedre betalt for den viktige jobben hun eller han gjør.

Så hvorfor velger vi likevel å ikke sende jordbruksavtalen tilbake til regjeringen eller legger på rammen under behandlingen her i Stortinget? Jo, det er for å bevare det viktige forhandlingsinstituttet. Dette ønsker også bøndenes organisasjoner. De ønsker å slå ring om forhandlingsinstituttet og vil ikke sette det på spill. Det kom fram i høringsrunden.

Deler av opposisjonen raljerer med forhandlingsinstituttet, og det er helt tydelig at de helst vil fjerne det. Tydeligvis ønsker de at Stortinget skal bestemme hvor mye landbruket skal få hvert år, uten at organisasjonene får mulighet til å komme til forhandlingsbordet, og dette er i alle fall ikke noe organisasjonene ønsker.

Det er viktig å huske at vi i dag har flertall på meningsmålingene. De to partiene Høyre og Fremskrittspartiet ønsker en helt annen landbrukspolitik – med store kutt, der mindre enheter ikke har livets rett, og der landbruket i distriktene og i fjellbygdene vil bli rasert.

Regjeringspartiene har i landbruksmeldingen pekt på hva vi vil. Vi vil ha inntektsutvikling, vi vil gå igjennom tollsatsene, støtte investeringer i landbruket og få matmakta tilbake til produsentene.

Senterpartiet vil sette trykk på dette arbeidet framover.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [18:45:45]: Kristelig Folkeparti står for en aktiv landbrukspolitik. For Kristelig Folkeparti handler dette om å være gode forvaltere, ta vare på jorda vår og ta vare på landet vårt. Jeg representerer et fylke som har 1,3 pst. av landets areal, men hele 7,4 pst. av Norges jordbruksareal ligger innenfor Østfold fylke. Østfold er et viktig landbruksfylke. Vi er et viktig fylke for næringsmiddelindustrien. Vi har 4 000 arbeidsplasser. De er innovative. De er framoverlente.

Kristelig Folkeparti verdsetter det arbeidet som bøndene gjør i dag. Derfor ønsker vi å være med på å tette det inntektsgapet som bønder har til andre arbeidsgrupper. Men vi ønsker også noen nye bønder for morgendagen – at det finnes en generasjon bønder som ønsker å overta når de som driver i dag, ønsker å legge opp. Da er det viktig å ha god rekrutteringspolitikk.

Å være gode forvaltere handler også om å øke matproduksjonen, som er en samlet målsetning i denne sal. Vi ønsker å tette inntektsgapet, vi ønsker å øke matproduksjonen. Da er det én ting bønder trenger – det er jorda som bøndene skal dyrke maten eller gresset på.

I Meld. St. 9 for 2011–2012, Velkommen til bords, snakket man om et taktskifte. Jeg skjønner at bøndene er frustrerte over det tilbudet de fikk fra regjeringen. Denne frustrasjonen har vi så stor forståelse for at vi i dag vil be regjeringen ta opp igjen forhandlingene, ved at saken sendes tilbake. I denne debatten som vi nå har hatt de siste timene, er det også mange fra Senterpartiet som har hatt forståelse for denne frustrasjonen. Men hva hjelper det? Bønder, som alle vi andre, lever av kroner og øre. Det hjelper lite å få forståelse for en frustrasjon. Med mine sju år som stortingsrepresentant er den største demonstrasjonen jeg har sett på disse sju årene, bøndenes. Regjeringen har sviktet norsk matproduksjon, sto det på de fanene jeg så flest av. Det er – og bør være – sterk kost. Bøndene forventet et taktskifte, regjeringen har snakket om et taktskifte – men dessverre har vi ikke et taktskifte. Hvis dette er oppfølging av stortingsmeldingen Velkommen til bords, som vi i dag har til behandling gjennom dette oppgjøret, tror jeg det er få av oss som ønsker å se de neste stegene på denne oppfølgingen.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [18:49:03]: Jeg vil understreke at omstilling er nødvendig, og omstilling er bra. Det er imidlertid avgjørende å klargjøre hvordan en omstiller seg. Omstilling i norsk jordbruk nå fører til svakere matvaresikkerhet, og det er i feil retning. Omstillinga er slik at det er 6 pst. arbeidsproduktivitetsvekst per år. Du må altså doble produksjonen hvert ellefte år for å holde følge, uten at inntektsgapet til andre grupper reduseres. Det burde være et tankekors for representanten Kolberg, som kjenner fagbevegelsen, for der er det slik at produktivitetsveksten skal deles av arbeidsgiver og arbeidstaker.

Å føre en nasjonal jordbrukspolitikk krever et sterkt importvern. I henhold til Innst. S. nr. 65 for 1994–1995 heter det at:

«I hvert enkelt tilfelle er det den tollsats som gir det høyeste tollbeløp ved innførsel som skal benyttes.»

Dette er avgjørende å gjennomføre for å sikre noe av kjernen i den rød-grønne alliansen, nemlig jamnbyrdige forhold mellom arbeidsfolk. Det går til kjernen av det rød-grønne samarbeidet. Det går også til kjernen av det rød-grønne samarbeidet at driftsmåten i jordbruket er slik at når en får økte inntektsmuligheter ved priser, må en også ha kraftfôrpriser som er slik at det lønner seg å bruke grasarealene. Slik er det ikke i dag, derfor gror Norge igjen.

Den ordbruk som statsråden brukte mot kritikerne av

dagens jordbrukspolitikk på årsmøtet til Norges Bondelag på Lillehammer i går, er ikke en statsråd verdig. I stedet for å møte kritikken med debatt skal den stenges, og de som debatterer mot regjeringas og Landbruksdepartementets kurs, skal stigmatiseres ved at de er kunnskapsløse, fagligpolitisk virkelighetsfjerne, samt at de ikke skjønner de tekniske forhold som jordbruksavtalen bygger på. Jeg vil bare kort si at problemet for regjeringa ikke er kritikerne, men at velgerne kjenner seg igjen i kritikken ved at stadig flere også utenfor bygdene forstår at noe ikke fungerer slik det blir sagt.

Statsministeren ønsker mer åpenhet og demokrati. Dette fordrer et ordsifte og klare meninger. Riksrevisjonen leverte sin rapport, Dokument 3:12 for 2009–2010, hvor det nettopp påpekes manglende samsvar mellom det som er uttalte målsettinger, og det en vil skal skje, kontra det som faktisk har skjedd. Riksrevisor Jørgen Kosmo har gjort en forbilledlig jobb. Det som skjer, er at jordbrukerne går over til å bli jordeiere. Det vil også føre til at den rød-grønne alliansen går mot en meget krevende tid, for å si det forsiktig.

Bjørn Lødemel (H) [18:52:31]: Det siste må ein vel kalle ein real blåveis frå representanten Lundteigen til sin eigen minister.

Det har vore interessant å følgje denne debatten i dag. Det er tydeleg at angrep er det beste forsvar for regjeringspartia. Gode forklaringar frå Høgre sin landbrukspolitiske talsmann Flåtten går inn det eine øyret og ut det andre på regjeringspartia sine representantar.

Som representanten Flåtten gjentok også i denne debatten, og som også står i Høgre si alternative landbruksmelding, er importvernet viktig for norsk landbrukspolitikk – og at det må vere ein marknadsregulator i landbruket. At ein ønskjer ein grundig gjennomgang av denne kompliserte ordninga, betyr ikkje at ho skal avviklast. Han viste også til at Høgre ønskjer å vidareføre jordbruksforhandlingane, men ein ønskjer å sjå dei i lag med andre budsjettpostar og at dei derfor skal følgje dei vanlege budsjettprosessane. Ein må vere ganske omtåka for å hevde at dette er ei avvikling.

På alle desse tre områda driv regjeringspartia, og særleg Senterpartiet, rein skremselspropaganda for å få baksnakke Høgre sin politikk og for å få fokuset vekk frå eigne løftebrot.

Ei av dei hendingane som har prega denne våren, er dei kraftfulle og omfattande protestane som har kome frå bønder og bondeorganisasjonar mot årets jordbruksoppgjør. Det er ikkje så rart når representantar frå Senterpartiet og dei andre regjeringspartia har reist land og strand rundt og lova gull og grønne skogar i samband med presentasjon av den nye landbruksmeldinga. Det er ikkje rart at bøndene føler seg svikta av regjeringspartia når ein ser kontrastane til det som blei framlagt som tilbod i jordbruksforhandlingane. Løftebrot er noko av det som svir mest, og dei massive reaksjonane som har kome frå bøndene si side, er lette å forstå.

På nettsidene til NRK Sogn og Fjordane kunne vi denne veka lese at nye tal viser at sauebønder på Vestlandet har

ei bruttoløn på 57 kr timen, og at gjennomsnittsbonden på Vestlandet tener 107 kr timen. Dette er tal fra Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning.

Eit anna oppslag på same nettstaden viser til at eit ektepar som kjøpte seg gard for 13 år sidan, no ikkje ser at dei har noka framtid som bønder. Dette er altså resultatet etter sju år med Senterpartiet, Arbeidarpartiet og Sosialistisk Venstreparti i regjering.

Det er ikkje tvil om at det er ein dramatisk situasjon for mange bønder, og at dersom det ikkje kjem ei endring på dette, vil det sjå mørkt ut for landbruksnæringa, både i distrikta og i sentrale strom. Derfor er det også heilt avgjerande at ein får på plass ein ny landbrukspolitikk som styrker bonden som sjølvstendig næringsdrivande, som gjev han større råderett over eiga framtid, og som styrker den private eigedomsretten, og ikkje minst at bonden møter ei regjering som held det som blir lova.

Gunnar Gundersen (H) [18:55:36]: Nå har jeg sittet og hørt på debatten, og jeg har undret meg på om man i det hele tatt har lest Riksrevisjonens rapport, som jo beskriver et virvar av målsettinger og virkemidler. Det ene slår det andre i hjel, og vi vet ikke hva som virker og ikke virker. Så har jeg sittet og hørt på de fleste rød-grønne politikere, som vil flikke på dette. De beskriver et alternativ med forenkling, opprydding og avbyråkratisering som en katastrofe. Da slutter jeg meg til Lundteigen: Det er å kaste blå i øynene på næringen.

Jeg tør å minne om at den eneste gangen vi har nådd inntektsmålet i landbruksoppgjøret, var i 1983 under en Høyre-regjering. I 2005 var investeringsnivået i landbruket på god vei oppover. Det er fordi når selvstendig næringsdrivende kan få et inntrykk av at man kanskje skal få råde over sitt eget, får man optimisme automatisk. Så her er det mye å ta tak i.

Bare for å fortsette med Lundteigen: Alt er åpenbart ikke så rosenrødt som de fleste andre rød-grønne talere har stått og sagt fra denne talerstolen. Han begynte å beskrive Norge som at omtrent hele Norge var vassjukt. Det berettiger i hvert fall Høyres forslag til landbruksmeldingen, om at man skal kunne begynne å utgiftsføre grøfting. Jeg noterte meg at det ble respondert med fra regjeringen at man skal få økt tilskudd. Men så kom det også: Vi trenger ny jordbrukspolitikk. Departementet mangler virkelighetsforståelse, og det er maktmisbruk som næringen ikke vil tåle, og det er grenser for hva man vil akseptere. Vi skriver jo ikke 2006. Det er ikke et halvt år siden den rød-grønne regjeringen kom i posisjon. Det er syv år siden. Man har sittet og styrt i syv år. Dette er en beskrivelse gitt av en sentral jordbrukspolitiker fra de rød-grønne. Det er ganske alarmerende.

Jeg har flere ganger snakket om produktivitet i denne salen. Det var også interessant å høre Lundteigen forelesning for Kolberg. For bonden er faktisk flink. Han er innovativ. Han bidrar til en utrolig produktivitetsvekst, som få andre næringer gjør. Men det er også som Kielland Asmyhr sier: Man har en politikk som ønsker å beholde næringen akkurat slik den er. Hva skjer med en næring med rask produktivitetsvekst, som har det samme arealet som man all-

tid har hatt? Det betyr at folk må ut av næringen. Det er den eneste måten å ta det ut på, bortsett fra at man kan produsere litt mer per dekar. Det har vi aldri tatt på alvor. Vi begynner vel kanskje å nærme oss at det faktisk må tas på alvor. Bonden er flink, han er innovativ og ønsker å gjøre en god jobb. Det siste stedet man tar det inn over seg, er i stortingsalen, slik denne debatten lyder.

Irene Lange Nordahl (Sp) [18:58:44]: La meg først slå fast at bondeorganisasjonene ikke har etterlyst politikken til Høyre og Fremskrittspartiet. Det bør disse partiene legge seg på minnet, inklusiv representanten Gunnar Gundersen. Tvert imot har organisasjonene sterkt advart mot denne politikken. Og: Det er altså disse partiene Kristelig Folkeparti nå vurderer å inngå samarbeid med. Det har vi vanskelig for å skjønne.

Så over til temaet som vi i Senterpartiet er opptatt av: Tollspørsmålet vekker stort engasjement i Senterpartiet. Norge har etter gjeldende WTO-avtale adgang til å benytte enten kronetoll eller prosenttoll for de viktigste landbruksvarene. Derfor er det særdeles viktig at handlingsrommet utnyttes for å sikre et velfungerende importvern også i framtiden, slik det rød-grønne flertallet i komiteen understreker i merknadene.

Senterpartiet og de andre rød-grønne partiene ber i innstillingen regjeringen om å starte et lovarbeid for god handelsskikk som oppfølging av Matkjedeutvalgets innstilling. I dag er det fire dagligvarekjeder som dominerer i Norge. Vi handler altså 99,9 pst. av all maten vår hos en av disse fire kjedene. Dagligvarekjedene driver ikke bare butikk, de styrer også alt av mat i storhusholdning og kiosk-, bensin- og servicehandel. I tillegg eier de en rekke kafeer og restaurantkjeder. Vi handler hos dem hver dag, og NorgesGruppen tjener penger på nesten annenhver matbit vi spiser. Senterpartiet ønsker derfor en ny lov som styrker forbrukere og leverandører mot maktkonsentrasjonen til de store matkjedene.

Høyre og Fremskrittspartiet ønsker ikke en slik lov. Det er derfor god grunn til å stille spørsmål ved hvorfor disse partiene har et større engasjement for matvaregigantene, som tjener milliarder på å presse prisen til bonden så lavt som mulig, enn for forbrukere og matprodusenter.

Bondeorganisasjonene, LO og Forbrukerrådet gir klar støtte til dette lovinitiativet. Fra Senterpartiets side er vi opptatt av at en sånn lov blir lagt fram, og det haster å få den på plass i innværende periode.

Regjeringen er opptatt av å styrke distriktsprofilen. Det innebærer at det skal bli en gjennomgang av sonegrensene for ulike tilskuddsformer. En slik gjennomgang skal gjennomføres i 2012 og avklare nærmere hvor det er riktig å foreta endringer, med sikte på å levere arbeidet som innspill til jordbruksforhandlingene i 2013. Det er særlig lagt vekt på de områdene som har utfordringer, og det understrekes at det skal satses på arktisk landbruk og fjellandbruk.

Ni av ti nordmenn er for å opprettholde et landbruk av minst samme omfang som i dag. Denne andelen har aldri vært høyere. Det skal ikke være tvil om at Senterpartiet er på linje med den norske befolkning her, og vi vil fortsette

å jobbe for landbruket, for å styrke bondens inntekt og for å styrke landbrukets betydning – hver dag.

A k h t a r C h a u d h r y hadde her overtatt presidentplassen.

Arne Bergsvåg (Sp) [19:02:03]: Landbruket har mange funksjonar i samfunnet, og det grip inn på mange område, eksempelvis miljø, klima og energi. Kvar av desse områda kunne ein med fordel halda eit innlegg om aleine, men ein kan samanfatta desse i eitt tema, og det er skog.

Skogbruket i Noreg er ei næring som saman med treforedlingsindustrien hadde i 2010 ein bruttoproduksjonsverdi på 44 mrd. kr, dvs. 5,8 pst. av den totale omsetninga i norsk industri.

Det står historisk store mengder kubikk med skog på rot – faktisk er det det største i moderne tid. Det er derfor viktig at ein har ein stortingsproposisjon som vil leggja til rette for å styrkja skogens bidrag til verdiskaping i heile landet og til å nå viktige mål i energi-, klima- og miljøspørsmål. Her vil bioenergi vera eit område som det er viktig å satsa på og leggja til rette for. Det er her viktig å få på plass infrastruktur, slik at ein kan auka bruken av bioenergi, som igjen vil føra til at ein kan utnytta skog, forhindra attgroing og nytta seg av restavfall som er i skogen.

Kystskogbruket er eit samarbeid mellom kystfylka – frå Vest-Agder til Finnmark. Dei har gjennom fleire år arbeidd med å få auka avverkinga av tømmer langs kysten – dette fordi det er særskilte utfordringar med vegdekninga, vanskelege terrengforhold, ein eigedomsstruktur som er fragmentert, mangel på utbygd industri, m.v. Av den grunn har Kystskogbruket fått tildelt ein større del av det ordinære tilskotet enn det dei objektive kriteria skulle tilseia. I tillegg er det òg gitt særskilte tilskot. Dette har gitt resultat i auka avverking.

Skogbruket er òg ei næring der det går lang tid frå ein plantar til ein haustar. Skal me oppretthalda og vidareutvikla produksjonen, må me ha ein auke i nyplantinga.

Då Sponheim var landbruksminister, tømde ein verkøykassa når det gjaldt å utvikla skogbruket. Me er no i gang med å byggja det opp igjen.

Statsråd Lars Peder Brekk [19:05:07]: La meg starte med å si at det som gleder meg mest i forbindelse med denne debatten om jordbruksoppgjøret, er at landbruks- og matmeldingen, som nylig ble vedtatt, har stor tilslutning, ikke minst i næringen selv. Det er ingen tvil om at den nye landbruks- og matmeldingen er ambisiøs. Det er derfor den også er viktig for næringen, og det er derfor den også er viktig for Senterpartiet.

Målene støttes av en samlet næring, det viste seg da man nylig hadde høring om jordbruksoppgjøret i forbindelse med behandlingen i komiteen. Det var ingen i høringen som kritiserte målene og retningen, men man kritiserer doseringen – hvor mye midler som brukes. Det er på sett og vis en ærlig uenighet, synes jeg. Jeg tar til etterretning at vi ikke har klart å få det til denne gangen.

Målsettingene som er nedfelt, er bl.a. at vi skal øke produksjonen – så langt som mulig basert på norske ressur-

ser. Vi skal ha en matproduksjon i hele landet. Faktum er at vi aldri har produsert mer mat, riktignok med færre aktører og med færre hender, men det har i alle fall vært en voldsom produktivitetsforbedring i det norske landbruket. Så kan vi snakke om det som et stort problem, men det er også en positiv side ved det at man har greid å utnytte ressursene i endringstider. Årsaken til at det er endringstider, er at folk ønsker å ta i bruk ny teknologi og ha nye arbeidsformer – og på det viset utnytter vi ressursene enda bedre.

Det er klart at vi ser at på mange områder blir en del av produksjonsmiljøene for uttynnet. Det er derfor vi ønsker å bruke budsjettmidler for å sikre distriktsaspektet i landbrukspolitikken. Det som er faktum, er at vi i de seks årene vi har fått på plass en avtale, før årets brudd, har vi økt budsjettmidlene med om lag 3 mrd. kr. Cirka 800 mill. kr er en forhandlingsgevinst i forbindelse med de avtaleforhandlingene som har blitt ført. Det som her er viktig, og som er viktig i forbindelse med de store skillelinjene i den politiske diskusjonen, er at Høyre og Fremskrittspartiet vil ta bort de fordelingsmekanismene som vi bruker budsjettpengene til i dag. De ønsker ikke å sikre at vi skal ha produksjon i hele landet. De vil fjerne kvoter, og de vil slippe landbruket mer fritt. Det er en politikk som ikke jeg ønsker.

Ingrid Heggø (A) [19:08:18]: Det var innlegget til representanten Bredvold som fekk meg til å ta ordet en gang til, for eg lurar på kvifor Framstegspartiet og representanten Bredvold seier at diverre er det mange bruk som vert lagde ned i distrikta. Framstegspartiet seier jo sjølv at dei ønskjer strukturrasjonalisering. Dei ønskjer at busetjing og sysselsetjing ikkje lenger skal vera eit mål. Korleis heng det saman at Framstegspartiet vil fjerna importvernet, og så skal norskprodusert mat av mjølk, kjøtt og ost auka? Og busetjing over heile landet: Kva for verkemiddel er det Framstegspartiet vil bruka? Marknaden?

Representanten Kolberg hadde heilt rett. På felt etter felt skal distriktsretta midlar takast bort, seier Framstegspartiet. I ei sak seinare her i dag skal det òg verta slått fast.

Så er det umogleg å forstå kva Høgre eigentleg vil – også i denne saka vil eg seia. Vil Høgre ha distriktsmessige tiltak, eller vil dei ikkje? Og kva for distriktsretta verkemiddel vil Høgre aldeles ikkje gå med på å ta bort i eit regjeringssamarbeid med Framstegsparti, som skal fjerna alt?

Til Lødemel, frå Høgre og Sogn og Fjordane, må eg nesten spørje: Kor mange kroner i timen ville bøndene i Sogn og Fjordane ha sete igjen med viss det hadde vore ei regjering med Høgre og Framstegspartiet i sju år?

Avslutningsvis: Det er ikkje slik at eit brot i forhandlingane er eit ja og velkomen til Framstegspartiet og Høgre frå bøndene si side. Som representanten Lillian Hansen så veldig bra sa det: Eg såg ikkje ein einaste plakate under demonstrasjonstøtet der det stod «Ut med dei raud-grøne, og inn med dei blå».

Frank Bakke-Jensen (H) [19:10:49]: Dette har på mange vis vært en merkelig debatt. Vi diskuterer nå et

landbruksoppgjør der det er brudd mellom landbruksorganisasjonene og de som sitter i regjering. Det vil altså si at det er de rød-grønne som ikke har levert. Det er jo ikke sånn at Høyre og Fremskrittspartiet har vært i noen posisjon til å forhandle i det hele tatt, men man kan av og til få det inntrykket når man sitter i salen og hører på det rød-grønne korstoget.

Her brukes også en del uttrykk i debatten når man lager skremmebilder – som strukturrasjonalisering. Etter mye strev klarte vi å regne oss fram til at tre bruk om dagen syv dager i uken – forutsatt at man legger ned bruk på søndagene også – ble 21 bruk i uken. Jeg har ikke finregnet på det, men det forteller meg at det blir noen bruk i løpet av et år. Da må de rød-grønne kanskje kunne fortelle meg: Hva slags form for rasjonalisering er dette når vi legger ned så mange med en sånn fantastisk landbrukspolitikk som dere leverer? De bøndene som må legge ned disse brukene, regnes ikke de med? Er de ikke med i bildet deres?

Så til representanten Kolberg, som er så uendelig bekymret for folk som bor i distriktene. Sett fra hans ståsted, sa han, ville en landbrukspolitikk fra Høyre og Fremskrittspartiet vært i ferd med rasere distriktene. Nei, det er faktisk ikke sånn. Det som er i ferd med å rasere distriktene – dette kan jeg litt om, for jeg bor der – er sentralstyringen som vi opplever i dag. Det er vernegeriljaen som er totalt blottet for demokratiske prosesser, som båndlegger store arealer der folk kunne ha tatt seg til rette, kunne ha utviklet næring og kunne ha klart seg selv. Vern og svekkelse av lokal selvråderett og de rød-grønnes særegne evne til å trampe på eiendomsretten er det store problemet for folk som bor i distriktene – ikke landbrukspolitikken Høyre og Fremskrittspartiet kan komme med en eller annen gang. Den vil sette bonden fri, ikke fri til et marked for å bli tygget og så spyttet ut. Nei, fri fra byråkrati og fri fra sentralstyring. Det er det mange næringsutøvere som vil bli.

Presidenten: Presidenten håper at begrepet «vernegerilja» ikke blir brukt neste gang fra Stortingets talerstol.

Hans Frode Kielland Asmyhr (FrP) [19:13:26]: Arbeiderbevegelsens ideologiske fanebærere, representanten Kolberg, går opp til de store høyder og spør om opposisjonen vil overlate landbruket til markedet. Da er mitt spørsmål tilbake til den samme Kolberg: Hva er galt med markedet? Hva er det som har skapt den store velstanden som vi i dag opplever i Norge? Hvilken rikdom har markedet gitt til eiere, men ikke minst til ansatte i andre deler av norsk næringsliv, som ikke opplever den sentralstyring og det byråkrati som jordbruket er underlagt.

De av næringskomiteens medlemmer som er til stede her, har nå etter tre år i komiteen lært og sett der ute hvilken suksesshistorie norsk industri på mange måter har blitt, og hvor verdensledende den er. Det burde jo Kolberg også ha fått med seg, han som har en bakgrunn fra industrien før han ble partibyråkrat. Nettopp derfor må landbruket lære av andre næringer og virksomheter. Landbruket må underlegges de samme spilleregler som de vårt øvrige nærings-

liv har, for å kunne skape de samme suksesshistorier som vi ser i andre deler av næringslivet.

Derfor blir det rene galimatias at Stortinget skal vedta at den enkelte bonde skal ha 13 000 kr mer i lønn neste år. Vi som driver i landbruket, vet at 13 000 kr ikke varer lenge når traktoren skal på verksted. Derfor må vi slutte med denne typen tullete beregninger – årsverksberegninger, inntektsberegninger – og heller føre en næringspolitikk som fører til liberalisering, mer frihet for den enkelte, mindre byråkrati osv., det som har skapt suksesshistorien i andre deler av næringslivet i det norske samfunnet.

Presidenten: Presidenten forstår at man er i en fase av debatten hvor man er veldig engasjert, men presidenten oppfordrer representantene til å holde seg innenfor de parlamentariske begrepene. For eksempel ville ikke presidenten sagt «partibyråkrat» og heller ikke omtalt andres taler som «tullete».

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [19:16:49]: Jeg har lyst til å gi en kommentar til forrige taler, som mente at vi må legge de samme rammebetingelser til rette for landbruket som for det øvrige næringslivet. Det er en liten forskjell: Du kan ikke flytte gressbakken, du kan ikke flytte produksjonen så lett som det du kan i det øvrige næringslivet.

Men jeg skal over til det jeg skulle si. I høst hadde vi en såkalt smørkrise. Samtidig hadde vi den dårligste kornhøsten på årtier. Hvorfor det ble for lite smør til forbrukerne, skyldtes flere ting, at folk var på slanker'n – de kjøpte mer smør enn vanlig – men det skyldtes i hovedsak at regulatoren ikke tidsnok så at de var i ferd med å bli i manko på smør. Det skyldtes også at kua sjøl fikk så dårlig fôr i fjor at smørprosenten i mjølka var lavere enn vanlig.

En kan si mye om smørkrisa, men det sier oss iallfall én ting: Dette er en levende produksjon. Å regulere mengde tar tid. Svingninger i kvaliteten på fôr får følger for biprodukter. Men til sjuende og sist er smørkrisa en påminning om at den norske mjølkeproduksjonen er ved et brekkpunkt. Det er færre og færre som produserer mjølk i Norge. Det er en kostbar produksjon med hensyn til både kapital og menneskelig innsats. Kua skal mjølkes 365 dager i året. Manko på smør er et varsel til oss om at lønnsomheten i produksjonen må opp. Det må svare seg mer enn i dag å levere mjølk.

Svaret er ikke det som Høyre og Fremskrittspartiet vil, å legge til rette for import. Mister vi mjølkeproduksjonen i distriktene, forvitrer det levende landbruket og bosettinga, som vi ønsker å ha over hele landet.

Den samme tendensen har vi sett på kjøttida. Nortura melder om manko på kjøtt. Det er ikke lønnsomt nok å produsere kjøtt på marginale arealer. I tillegg er det en grense for hvor langt du kan kjøre med traktor på diesel for å hente fôr, før vinninga går opp i spinninga. Nedgangen i kjøttproduksjonen er også et resultat av en nedgang i mjølkeproduksjonen, fordi mordyra blir borte. Derfor er det bra at regjeringa skal utrede en strategi for kjøttproduksjonen.

Landbruket er en langsiktig næring. Vi er nødt til å snu den negative produksjonstrenden, men det er ikke gjort i en handvending. Vi må øke produksjonen sånn at vi samtidig

får tatt vare på den strukturen vi har i dag. Fabrikktoproduksjon er ikke svaret for Norge. For matvaresituasjonen i verden, med en voksende befolkning, er heller ikke svaret å importere mat fra dem som trenger den sjøl. Vi har en rett og en plikt til å produsere mest mulig av vår egen mat.

Vi har ikke levert etter forventningene i dette oppgjøret. Men flertallet har – i motsetning til Høyre og Fremskrittspartiet – iallfall en målsetting om å opprettholde et landbruk over hele landet og å øke produksjon og inntekt. Det gjør vi gjennom tre i-er: Vi må ha et sterkt importvern. Vi må ha inntekt. Det må kaste av seg å investere.

Martin Kolberg (A) [19:19:59]: Representanten Flåtten sa at jeg omga meg med patos i innlegget mitt. Det var jo pent sagt – men neppe særlig pent ment. Han hevdet igjen at vi driver med skremser. Nei, representanten Flåtten og president, vi driver ikke med skremser, men vi tar fram noe som er veldig realistisk og viktig å få fram i denne debatten.

Spørsmålet er: Hvorfor skal vi ha forhandlinger langs de linjer som vi har i dag? Jo, det handler om noe som har en dimensjon utover dette, og som denne salen etter min mening virkelig burde ta inn over seg. Det handler for det første om en anerkjennelse av landbrukets organisasjoner i det norske samfunn, som har bidratt til både landbruksproduksjon og stabilitet i samfunnet, og som betyr veldig mye for den videre utviklingen av norsk landbruk.

Det å starte et forhandlingsregime som henviser til statsbudsjettet, er en annen type forhandling. Hvorfor har det norske systemet, slik det har utviklet seg gjennom tiår, vært så vellykket? Jo, det er fordi man har forvaltet dette som en nasjonal ressurs. Landbruksproduksjonen skal selvfølgelig være lønnsom. Selvfølgelig skal den være produktiv. Selvfølgelig skal den være effektiv. Men hvis vi i det hele tatt skal ha noe i dette lille landet som kalles Norge, med så gravgrendte muligheter for landbruksproduksjon, må staten spille en viktig rolle.

Det er dette mønsteret høyrepartiene vil bryte. Det er dette som er det alvorlige i denne diskusjonen. På litt sikt vil det brytes ned. Markedet vil ikke bare bli et supplement, som de snakker om – de snakker om dette nærmest som om markedet skulle bli et supplement. Nei, markedet vil overta styringen. Man vil få en sentralisering av landbruken som kanskje imøtekommer representanten Flåtten ønske om produktivitet og effektivitet – men for de få, ikke for de mange.

Jeg må si at jeg ikke forstår at representanter, i hvert fall for Høyre, som representerer det vi kaller – med strek under «kaller» – distriktsfylker, tør å stå for en slik politikk, f.eks. representanter for Sogn og Fjordane, slik vi hører dem nå. Det er et fylke jeg kjenner godt. Jeg begriper ikke hvordan de tør å komme hjem og forsøke å argumentere for det, fordi det rett og slett ikke vil gå – selvfølgelig.

Den aller siste setningen er at de forsøker å påberope seg vårens demonstrasjoner til inntekt for høyresidens politikk. Det er en fundamental misforståelse, selvfølgelig. Landbruksorganisasjonene står bak den rød-grønne politikken når alt kommer til alt.

Alf Egil Holmelid (SV) [19:23:22]: Eg har ein kommentar til representanten Gunnar Gundersen, som heilt riktig sa at landbruket og bonden har vore veldig flinke og fått til ein god produktivitsauke. Konklusjonen hans var at då må nokon ut av landbruket. I enkelte tilfelle kan det vere riktig, men det han gløymer, er at veldig mange plassar i landet er ikkje topografien slik at det går an å slå saman mange nok bruk til at du får eit bruk som er stort nok til å passe til Høgres politikk. Veldig mange plassar er det slik at produktivitet må takast ut i form av at vi får kombinasjonsbruk. Det som er den store feilen med Høgres politikk, er at dei ikkje har ein politikk for kombinasjonsbruk av dei små og mellomstore bruka i distrikta.

Olov Grøtting (Sp) [19:24:24]: Jeg vil slå et slag for fjellandbruket, som jeg er spesielt opptatt av. I Sør-Norge utgjør den store fjellregionen mesteparten av arealet: et stort geografisk område med lav befolkningstetthet og et svakere næringsliv enn i resten av Sør-Norge. Det er i geografisk mindre områder rundt kysten at størsteparten av befolkningen bor. I store deler av fjellregionen er landbruket selve grunnlaget både for øvrig næringsliv og for bosetting generelt. I disse områdene er det små, levende bygdesamfunn og foreløpig et levende landbruk som holder kulturlandskapet i hevd.

Befolkningen i de urbane strøkene av Sør-Norge bruker veldig mye tid i disse fjellområdene. Veldig mange har hytter der, de bruker områdene til rekreasjon, jakt, fiske og turer og setter umåtelig stor pris på at det er velpleide gardsbruk og kulturlandskap der.

Men landbruket i disse områdene er under press. Gårdsbrukene her er forholdsvis små. Geografien er slik at i fjellbygdene er det begrenset hvor store enhetene kan bli.

Fjellbøndene er nøysomme. De tar i bruk de ressursene som finnes, i både innmark og utmark, og de produserer ren mat. Her er det kjøtt og melkeproduksjon, og flere steder mandelpotetproduksjon.

Utmarka er viktig som ressurs i fjellandbruket. Det finnes vel ikke renere kjøtt enn lammene som har vært på utmarksbeite hele sommeren. Fjellbøndene produserer et fantastisk flott kulturlandskap for storsamfunnet. Hva hadde Norge som turistnasjon vært uten fjellandbruket og uten landbruket i resten av Distrikts-Norge?

Forslagene i Høyres og Fremskrittspartiets fellesmerknader vil redusere inntektsmulighetene i jordbruket og vil føre til en mye sterkere strukturrasjonalisering og mange flere nedleggelse. Dette vil spesielt ramme fjellandbruket. De siste årene har Fremskrittspartiet foreslått kutt til landbruket på 6–7 mrd. kr i sine alternative budsjett. De mener at landbrukspolitikken ikke lenger skal være et ledd i distriktspolitikken. Det vil ikke bare ramme, men være katastrofalt for fjellandbruket.

Fjellandbruket er viktig for mange. Det er viktig for alle som bor i disse områdene, men det er også viktig for storsamfunnet, for reiselivsnæringen og for alle dem som aktivt bruker disse områdene, at vi opprettholder et aktivt landbruk. Ikke minst er det viktig for matvaresikkerheten og matproduksjonen her i landet at vi bruker alle tilgjengelige ressurser til matproduksjon. Derfor er det viktig å

produsere mat i fjellområdene og å ha en landbruks- og inntektspolitikk som også hegner om mindre enheter, slik regjeringen gjennom landbruksmeldingen legger opp til.

Regjeringspartiene har slått fast at det skal opprettholdes en variert bruksstruktur over hele landet, og det skal være plass til både mindre og større bruk. Det er viktig for at fjellandbruket skal overleve.

Steinar Reiten (KrF) [19:27:45]: I mitt forrige innlegg ga jeg statsråden en utfordring: å si noe om forholdet mellom inntekts- og utgiftsutviklingen i landbruket. Jeg ga statsråden et eksempel som er hentet fra et bruk på Nord-Vestlandet, og i kontakt med representanter for næringen er det de samme signalene man får hele tiden.

Så jeg vil gjerne be om at statsråden svarer på det spørsmålet: Er det slik at utgiftene spiser opp inntekten?

Torgeir Trældal (FrP) [19:28:27]: Representanten Aasland, komitelederen vår, var opptatt av byråkratiet vårt og hadde et forslag som gikk på det. Jeg viste tidligere til at byråkratiet gjør bønder motløse, og at bøndene går til angrep på byråkratiet. Men her vil man ha byråkrati, til tross for det man sier. Statsråd Giske sier også at han skal kutte i byråkratiet.

Så lurer han på om tallene er riktige. Da kan jeg jo si som så at tallene kommer bl.a. fra Linda Klem, som har skrevet en masteroppgave ved Universitetet for miljø- og biovitenskap, og professor Aanesland fra samme universitet. Det er fagfolk som har kommet med dette. Forskningssjefen i Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning, Agnar Hegrenes, uttalte også etter uttalelsene deres:

«Dette anslaget høres ikke urimelig ut.»

Dette er det de største fagpersonene i landbruket som har kommet med – så enkelt er det.

Det er heller ikke imøtegått av regjeringen på noe tidspunkt. Så lenge vi ikke får noen motargumenter og dokumentasjon på at de tallene vi tar fra forskere og professorer, ikke er riktige, må vi også kunne vise til dem. Da går utfordringen igjen til Arbeiderpartiet: De får bare komme tilbake med motbevis.

Så var det interessant å høre på representantene Lillian Hansen og Ingrid Heggø, som hadde vært til stede på demonstrasjon, og de hadde ikke sett noen bannere der det sto at de ville ha Høyre og Fremskrittspartiet. Jeg vet ikke hvor godt de har sett, men bannere jeg så var: Nok er nok, Jens, Fy, Jens og Svikere. Det er noe som er hentet fra den demonstrasjonen. Da bør man kanskje trekke linjene hvor man ligger.

Så til Kolberg. Han sier at hvis Fremskrittspartiets politikk hadde vært ført i ti år, hadde det vært et helt annet landbruk. Ja, det har Kolberg helt rett i. Det hadde vært et innovativt landbruk der det faktisk hadde vært mye mer folk og flere gårder. I dag legges bruk ned – 2 600 bønder slutter hvert år. Det er med Kolbergs landbruk. Det viser bare at Kolbergs system ikke fungerer. Det har spilt fallitt, og det bør man kanskje ta inn over seg.

Så til Lundteigen. Jeg synes Lundteigen har enorm substans i det han kommer med. Han er faktisk så ryddig og tør å si at man driver og stigmatiserer dem som er uenige. Det

er helt rett. Hva har man gjort under statsråd Brekk? Man har aldri hatt mindre investeringer, man legger ned så det dundrer etter, og det er ribbekrise, pinnekjøttkriser, eggkrise, smørkrise, og nå har vi melkekrise. Hvis man ikke tar det inn over seg, burde man kanskje finne noe annet å gjøre.

Tor Bremer (A) [19:31:41]: Med all respekt for diskusjonen her i dag – hovedgrunnen til at eg tok ordet i denne debatten er at eg har bakgrunn frå mjølkeproduksjon i ein 25-årsperiode i eit lite distriktsfylke som Sogn og Fjordane, som produserer ca. sju gonger så mykje mat som innbyggjarane i fylket treng.

Korleis kan det la seg gjera å ha eit oppegåande bruk i eit lita bygd inst inne i Sognefjorden, som ikkje har openberre fortrinn når det gjeld å kunna leva av mjølkeproduksjonen? Jo, me har unike marknadsordningar som gjev moglegheit for alle til å kunna få ein marknadstilgang for sine produkt. Ikkje berre har det bynære landbruket marknadstilgang, men ein kan ha marknadstilgang for den minste og mest isolerte bygda i landet. Desse heilt nødvendige marknadsordningane, som altså Høgre og Framstegspartiet vil fjerna og sleppa bonden fri, meiner eg får for lite merksemd i den landbrukspolitiske debatten.

Eg vil også peika på ein annan berebjelke som held oppe landbruket i fjordbygdene, i fjellbygdene og på flatbygdene våre. Det er dei unike landbruksforhandlingane me har her i landet. Mi erfaring, etter å ha vore gardbrukar i 25–30 år, er at desse landbruksforhandlingane har gjeve næringa ei unik moglegheit til å ha ei stødig hand på rattet i utviklinga av næringa. Det er ei viktig brikke i den norske modellen der aktørane i samfunnet i fellesskap kan utvikla ein politikk for heile landet.

Dette verktøyet blir antakeleg det fyrste Framstegspartiet og Høgre kjem til å fjerna i landbrukspolitikken. Dette er ikkje noko skremmebilete frå mi side, det er deira politikk, og ved sida av ei dramatisk svekking av importvernet er dette dei store skiljelinene i landbrukspolitikken i dag.

Med all respekt for spørsmålet om kor stort landbruksoppgjæret blir i kroner og øre, er det aller viktigaste spørsmålet knytt til dei tre elementa som eg no har nemnt, nemleg ein likeverdig marknadstilgang for heile landet, for alle delar av landbruket vårt, like mykje det distriktsretta som det bynære landbruket. Det andre eg peikte på, var betydinga av at næringa sjølv kan påverka eiga utvikling. Det er ein institusjon i den norske modellen. Det siste er at ein understrekar at det norske landbruket, anten det er distrikt eller bylokalisert, er heilt avhengig av eit godt grensevern.

Terje Aasland (A) [19:34:47]: Jeg synes dette er en spennende debatt. Det er en frisk debatt, men det er også en veldig klargjørende debatt. Den trekker veldig tydelig opp de politiske skillene. Da forundrer det meg litt at når vi får en debatt som til de grader understreker at Høyre og Fremskrittspartiet er på den ene siden, og resten egentlig er på den andre siden, blir det framstilt som om debatten er merkelig. En må våge å gå inn i de politiske forskjellene som tross alt ligger der. Det er Høyre og Fremskrittspartiet

som har én retning – de øvrige partiene i Stortinget har en annen retning og en annen kurs.

Når Fremskrittspartiet prøver å si at en liberal politikk er et godt utgangspunkt for norsk landbruk, ja, da er det med respekt å melde en totalt logisk kortslutning. Det å se landbruk, marked og industri – da ser en ikke Norge. Da ser en ikke de marginale mulighetene som ligger i norsk landbruksproduksjon, når en bruker den type retorikk for å fristille bonden i et marked. Det en da ender opp med – i beste fall – er tre, kanskje fire, store industriproduksjonssteder i Norge som kan produsere mat. De kan sikkert produsere en god del mat hvis en ikke har noen form for betenkeligheter med å la føret i utgangspunktet være importert. Da ville en ha føret på den ene siden, dyrene i midten og slakten på den andre siden. Da har du en industri. Da er kvaliteten på det vi snakker om i norsk landbruk, borte. Det er den veien, den retorikken, det grunnlaget og de verdiene Fremskrittspartiet faktisk legger inn i denne debatten.

At Høyre har en ganske sterk grad av tilnærming til den politikken Fremskrittspartiet står for, er ikke vanskelig å erkjenne når en leser innstillingen. Høyre er veldig varsom i sin retorikk. Men hvis du faktisk leser hva de skriver, får en litt andre nyanser og andre bilder.

Når de sier at de selvfølgelig vil opprettholde jordbruksforhandlingene, men at de bare vil legge det til budsjettåret, inn mot budsjettet, er det en sannhet med modifikasjoner, for det de faktisk skriver, sammen med Fremskrittspartiet, er at «det er prinsipielt betenkelig at enkelt næringer forhandler egne rammevilkår direkte med staten».

Der kommer sannhetens øyeblikk fram i forhold til hva også Høyre står for. Det er et tydelig politisk skille i denne debatten og i norsk landbrukspolitikk, og det kan vi være takknemlig for å få fram i denne debatten. Det er overhodet ikke merkelig.

Elisabeth Røbekk Nørve (H) [19:37:52]: Statsråd Brekk, sammen med flere her i salen i dag, har omtrent trommet og slått på at Høyre ikke vil ha landbruk i hele landet. Jeg skjønner ikke hvor de har det fra. I alt vi foretar oss når det gjelder landbrukspolitikk – det står i alle våre dokumenter – sier vi veldig klart at vi vil ha landbruk i hele landet. Så la det være helt klart. Jeg synes det som har vært sagt her, er å skremme, og det er påstander som jeg mener ikke holder vann.

Jeg var veldig klar i mitt innlegg og sa at vi ønsket en reguleringsendring som bidrar til at både bønder som ønsker å drive i mindre skala, og de som ønsker samlet drift i større fjøs, skal få bedre rammevilkår. Vi må kunne klare å ha mer enn én eller to tanker i hodet samtidig. Alt må ikke være så smått som det Senterpartiet syns å ønske.

Representanten Bremer fra Arbeiderpartiet snakket om små bruk i den innerste lille bygd. Ja, jeg er helt enig: Vi må også ta vare på dem. Jeg var veldig klar på at satsing på lokal produksjon av mat og drikke vil være avgjørende for fremtidens landbruk, reiselivsnæringen og ikke minst for levende og aktive bygdesamfunn i hele landet. Hadde han lyttet, hadde han hørt hva jeg sa tidligere i dag. Jeg synes det er veldig fortvilt å stå her og høre på sånt.

Det var også et skremselsbilde her om at vi som kommer fra distriktene, tør å drive en sånn politikk – det var det vel Kolberg som sa.

I dagens Vårt Land er det et stort oppslag om en bonde, en samdriftsbonde. Gården ligger på en forblåst øy midt mellom Ålesund og Molde. Man har gjort en fantastisk innsats, investert masse penger. Far, datter og sønn er medeiere. Jeg har vært og besøkt bedriften. Det var utrolig å få lov til å være der og se på hvordan alt var styrt teknologisk – helt fantastisk. Men de sliter – ja. Dette er en bonde, eller en samdrift, som ønsker å drive stort, som ønsker å leve av å drive landbruk. I tillegg har vi mange små bruk i Møre og Romsdal fordi vi har så mange fjorder og fjell, og fordi vi ønsker et mangfold. Men de som har muligheten til å satse, de som vil det, bør få lov til det, vær så snill.

Gunnar Gundersen (H) [19:41:15]: Det var representanten Holmelid som fikk meg til å ta ordet, for det er ikke hver dag jeg får støtte i mine resonnementer fra en SV-er. Han ga meg rett helt fram til han sa at bonden ikke fant areal nok. Jeg tror det mer dreier seg om at man ser at miljøet blir borte, og man blir ganske ensom som yrkesutøver. Men det behøver vi ikke ta noen diskusjon om. Poenget er at verken SV eller Senterpartiet har noen løsning på den problemstillingen. Man er altså enig i at produktiviteten øker kraftig, og man er enig i at arealene sånn sett er et problem. Hva gjør folk da – når man enten ikke finner areal nok, eller byråkratiet sier nei til alle de løsningene man har tenkt seg, sånn at man ikke får lov til å øke produksjonen sin? Jo, da flytter man. Og det er det man gjør! Siden 1950-tallet er det en ubrutt kurve i norsk landbruk med 1 000 nedlagte bruk i året. Politikken har nesten ikke spilt noen rolle. Vi sitter med 36 000 tomme bruk. Da må man jo begynne å ta virkeligheten inn over seg. Det er her jeg savner ærligheten i politikken. Jeg synes faktisk yrkesutøveren fortjener mer ærlighet, for det er ingen som har løsningen på det. Da blir sysselsetting og bosetting rundt i Norge mye mer avhengig av muligheten for alternativ sysselsetting. Det ser vi også på statistikken. De områdene som er sterkest rammet av nedlagte bruk, er de områdene som ligger lengst unna der man har alternativ sysselsetting. Da får vi begynne å diskutere realitetene, men det ser det ikke ut som det er så veldig mange på rød-grønn side som har lyst til.

Så en bitte liten kommentar til Kolberg, men jeg regner i og for seg med at kanskje næringspolitisk talsmann, Flåtten, tar det etterpå. Det er ingen i Høyre som har sagt at staten ikke skal spille en rolle, i hvert fall står ikke jeg for en sånn politikk, ikke så lenge resten av verden driver en politikk der staten stort sett har en rolle – i alle lands landbrukspolitikk. Det ville jo være totalt uansvarlig, og det er ikke Høyre. Men vi vil ha en politikk som gir muligheter for enkeltbonden uten at man får dette byråkratiet. Med Lundteigens tidligere beskrivelser av byråkratiet og hvordan Landbruksdepartementet nå oppfattes ute i næringen, tror jeg sannelig min hatt på den merknaden som jeg egentlig trodde var et arbeidsuhell, om muligheten for å kutte i byråkratikostnadene, for det er høyst realistisk med den beskrivelsen som Lundteigen ga.

Presidenten: Representanten Per Olaf Lundteigen har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [19:43:56]: Jeg vil takke for positiv oppmerksomhet fra Høyre!

Det er behov for nytenkning, det er vi enige om, men historisk har Høyre stått for lavere matwaresikkerhet og liten økonomisk respekt for arbeidet med jord og dyr, og jeg vil understreke: Slik er det også i dag. En kan komme med besvergelses om at det overalt står at Høyre skal ha landbruk over hele landet. Høyre i regjering er det dårligste alternativet for norske bønder.

Representanten Gundersen sa at landbrukspolitikken gikk ut på å beholde det som vi har i dag. Riksrevisjonen har påvist at det er feil. Målet med jordbrukspolitikken har vært billigst mulig mat, med dramatiske negative konsekvenser for matwaresikkerheten. Vi har en blandingsøkonomi. Alle går for en blandingsøkonomi. Det som det er diskusjon om, er statens rolle. Staten skal sikre matwaresikkerhet – det er utfordringen.

Statsråd Lars Peder Brekk [19:45:17]: Representanten Reiten gjentar spørsmålet i forbindelse med økonomien til en bonde som har levert resultatene sine til ham. Jeg har bare lyst til å påpeke at når det gjelder inntektsmålinger, er det mange ulike målinger i næringen. Vi har et felles referanseverk i Budsjettmemndas tall. Når Budsjettmemnda beregner inntektsmulighetene per årsverk med basis i to-talkalkylen, er kostnadene dekket først. Så når vi har et resultat på 120 000 kr per årsverk i løpet av seks år, er det inklusiv skattefordel, og da skal kostnadene være dekket. Men det er riktig som Reiten også understreker, og som flere sier, at det ikke er lett å kjenne seg igjen i den type gjennomsnittstall, og her har vi også effektivitetsutviklingen som påvirker tallmaterialet. Det som er viktig å ha med seg når det gjelder at det er ulike resultater, er at vi snakker om selvstendig næringsdrivende. Det er ulike kunnskaper, ulike ressurser, det er ulike arbeidsformer, ulik timebruk, og man er på ulike investeringstidspunkt. Alt dette påvirker bunnlinjen til den selvstendig næringsdrivende. Jordbruksfradraget beregnes i skatteregnskapet, etter at regnskapet er lagt fram. Det er mange eksempler som understreker at det er vanskelig for meg å kommentere det enkeltresultatet Reiten her la fram for meg. Men jeg skal se på det, og vi skal analysere det. Det som er poenget, er at det er veldig ulike resultater rundt omkring, og det som må være den politiske ambisjonen, er at vi må jobbe videre for å forbedre inntektene.

Når det gjelder grasbasert husdyrhold, har vi prioritert det de siste årene. Men vi har ikke kommet langt nok – jeg har aldri sagt at vi har kommet langt nok. Vi skal videre. Vi er nødt til å jobbe enda mer for å forbedre inntektsmulighetene i framtiden, men ingen kan sitte her og med hånden på hjertet si at vi løser alt bare gjennom økonomiske overføringer i jordbruksavtalen. Det har også noe med hvor dyktig den enkelte er i sin daglige drift. Det er konsekvensen av at vi har avtaler for selvstendig næringsdrivende. Ambisjonen er uansett at vi skal legge rammer som gjør

det mulig å drive godt og leve godt med basis i et årsverks innsats.

Mange spør om hvorfor vi har produksjonstak, hvorfor vi har kvoteordninger når det gjelder melk. Representanten Røbekk Nørve var en av dem som tok opp det. Jo, det er fordi vi har et fordelingsbehov. Taket på 400 tonn – 750 tonn for samdrift – er satt fordi vi har behov for å fordele for å sikre landbruk i hele landet. Jeg har sagt at vi skal se på mulighetene for å øke produksjonen, men hvis vi skal gjøre endringer, må vi gjøre det sammen med næringen.

Presidenten: Representanten Irene Lange Nordahl har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Irene Lange Nordahl (Sp) [19:48:48]: Det har vært en lang debatt på et område vi i Senterpartiet har et sterkt engasjement i, og som viser de klare skillelinjene mot høyresiden. I Senterpartiet har vi stor forståelse for frustrasjonen og utålmodigheten vi opplever ute blant bøndene. Vi vil fortsette kampen for å styrke inntektene til bonden for å nå målene i landbruksmeldingen, og vi tar på største alvor at det ikke ble forhandlinger i år. Det gjør også landbruksminister Lars Peder Brekk, og det har han også gitt klart uttrykk for i salen i dag. Senterpartiet vil med landbruksministeren i spissen fortsette å kjempe for landbrukets framtid. Det skal det ikke være den minste tvil om.

Presidenten: Representanten Martin Kolberg har også hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Martin Kolberg (A) [19:49:33]: Representanten Kieland Asmyhr sa at det er markedet som skal ta dette, og spurte: Hva er galt med markedet? Til det vil jeg rent prinsipielt på vegne av Det norske Arbeiderparti si at det er ikke noe galt med markedet. Norsk økonomi har vært bygd opp på markedet, styrt av Det norske Arbeiderparti gjennom mange generasjoner. Men det har vært regulert. Når representanten Kieland Asmyhr tar en sammenligning mellom landbruk og industri, er det bare det å si: Norsk industri er bygd opp på det samme prinsippet som norsk landbruk. Han snakker mot seg selv uten kanskje å være helt klar over det.

Så vil jeg bare si helt til slutt at representanten Røbekk Nørve fra Møre og Romsdal hadde mange gode eksempler på drift i sitt fylke. Ja, innenfor dagens regime er det etablert, og det er eksempler på at det ikke er stivt og byråkratisk – det er tvert imot nødvendig fleksibelt.

Tor Bremer (A) [19:50:55]: Eg registrerer at Høgre i dag framstår som den store distriktpolitiske vennen. Vel – eg må seia at det undrar meg sterkt. Framstegspartiet gjer ikkje eit forsøk på det eingong, dei er i alle fall ærlege på det.

Lat oss summera opp: Kva er situasjonen? Senking av grensevernet – skal det auka innteninga til landbruket? Vel, svaret gjev seg sjølv. Kjøtprisane og mjølkeprisane i verda

rundt oss ligg langt under den utbetalingsprisen som norske bønder har. Viss ein senkar grensevernet, er det openbert at det vil påverka prisnivået, utbetalingsprisen, til norske bønder. Inntektene til norske bønder vil altså i framtida bli dramatiske reduserte ved senking av grensevernet. Råvareprisane vil bli betydeleg lågare.

Den andre måten Høgre og Framstegspartiet vil «fristilla» distriktslandbruket på, er i neste omgang å fjerna marknadsordningane. Det er slik at det norske landbruket har eit svært ulikt driftsgrunnlag. Flatbygdene og det breie og gode bynære landbruket har openberre fortrinn, medan distriktslandbruket har openberre ulemper å stri med. Den gode balansen me finn gjennom marknadsordningane, vil altså bli riven bort ved fjerning av marknadsordningane.

Den tredje måten Høgre og Framstegspartiet skal fristilla den norske bonden på, er ved å kutta i tillegg til overføringane.

Summen av dei tre enkle eksempla eg no har nemnt, er altså det som skal «fristilla» den norske bonden. Det vil ha stikk motsett verknad, antakeleg vil den norske bonden finna seg eit anna yrke å leva av viss dette blir realiteten.

Else-May Botten (A) [19:53:12]: Jeg har vanskelig for å forstå Høyre og Fremskrittspartiets store selvtilit i denne debatten, når de er grunnleggende skeptiske til forhandlingsinstituttet i seg selv.

Men grunnen til at jeg tok ordet, er innlegget til representanten Elisabeth Røbekk Nørve, som viser til at Høyre vil ha landbruk i distriktene, ikke skjønner kritikken fra regjeringspartiene og sier at den kritikken ikke er berettiget. Da har jeg lyst til å ha en liten høytlesning fra Høyres alternative landbruksmelding, som kanskje kan være litt oppklarende for hvorfor den kritikken kom. Der står det:

«Vi mener at bosetting og sysselsetting ikke skal være et mål for landbruksoverføringene.»

Det er vel et ganske tydelig signal på det motsatte, så jeg håper at det var klargjørende.

Presidenten: Representanten Svein Flåtten har hatt ordet to ganger og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Svein Flåtten (H) [19:54:26]: I et tidligere innlegg sier representanten Kolberg at vi ikke anerkjenner organisasjonene. Da må jeg gjenta det jeg har sagt til representanten Kolberg tidligere i dag, at vi stemmer faktisk for det som foreligger fra regjeringen. Hvis ikke det er å anerkjenne dette, vet jeg ikke, selv om regjeringen ikke greide å fremforhandle noen avtale.

Så sier også representanten Kolberg at staten må spille en viktig rolle. Når har Høyre sagt at staten ikke skal spille en viktig rolle for budsjettstøtte og støtte til landbruket? Det har vi faktisk aldri sagt, og det må jeg be om at representanten Kolberg graver litt for å finne ut av. Vi skriver tvert imot i vår alternative landbruksmelding at de økonomiske tilskudd til landbruket, som fremdeles skal være, må bli mindre byråkratiske – mer til bonden og mindre til forvaltningskostnader. Det synes jeg faktisk er en ganske god politikk.

Heidi Greni (Sp) [19:55:51]: Når jeg sitter og hører på denne debatten, er det en setning som går igjen: Slipp bonden fri.

Da lurer jeg på: fri til hva da? Tollmurene skal fjernes, landbruksstøtten skal fjernes, bonden skal leve av det som det er mulig å ta ut i pris, bonden skal konkurrere i markedet med bønder fra resten av verden. Jo, jeg vet at det finnes land med et levende landbruk uten landbrukssubsidier, f.eks. New Zealand. Men de klimatiske forholdene er kanskje noe annerledes der. Der er det sommer hele året, i alle fall etter trøndersk målestokk. Driftsbygningene består av skur som rommer melkeroboten, men der er det umulig å leve av små deltidsbruk med bare 500 melkekuer.

I dag er vi midt i juni. Melkebøndene i Holtålen våknet i dag til ekte julestemning. Etter bildene på nettet å dømme, var det 10 cm nysnø. Man trenger ikke å være rakettforsker for å skjønne hvem som vil tape i den konkurransen. Den dyrkede jorden i Norge vil bli liggende brakk. Det er kanskje ikke noe problem, kanskje vi i rike Norge kan importere det vi trenger av mat. Men er det rettferdig at vi som har råd til det, skal kjøpe maten fra land der de kanskje har for lite fra før? Det er ingen faglig uenighet om at matproduksjonen i verden må kraftig opp hvis vi skal klare å brødføre en raskt voksende befolkning. Bør ikke rike Norge være forpliktet til å ta seg råd til å produsere all den maten det er mulig å produsere ut fra våre klimatiske og topografiske rammevilkår?

Når Fremskrittspartiet snakker om å slippe bonden fri, klarer jeg ikke å la være å sammenlikne situasjonen med miljøaktivistene som angivelig i beste mening bryter seg inn på minkfarmer og slipper tamminken fri. Uten sammenlikning for øvrig: Både bondenæringen og minken vil lide en relativt rask, men veldig smertefull, død.

Presidenten: Representanten Hans Frode Kielland Asmyhr har hatt ordet to ganger og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Hans Frode Kielland Asmyhr (FrP) [19:58:16]: Næringskomiteens leder, representanten Aasland, konkluderte med at dette hadde vært en klargjørende debatt. Jeg vil tørre å påstå at denne debatten har vært noe helt annet enn klargjørende. For hva er de rød-grønne partienes svar på bondemarsjen som var over hele landet for kort tid siden? Hva er de rød-grønnes signal til Bondetinget på Lillehammer? Jo, det er å skremme med andre partier. Det er ikke noe svar. Vi er nødt til å ha en landbrukspolitikk som er virkelighetsorientert, og det har ikke de rød-grønne partiene.

I denne debatten er det bare representanten Lundteigen fra den rød-grønne siden som har vært ærlig, og ære være Lundteigen for hans engasjement og ærlighet.

Statsråd Lars Peder Brekk [19:59:40]: Jeg skal ikke bruke lang tid av taletiden her nå, jeg skal bare prøve å svare på representanten Kielland Asmyhrs spørsmål: Hva er de rød-grønne partienes svar? Jo, de rød-grønne partienes svar er å jobbe videre sammen med næringsorganisasjonene. Sammen med næringsorganisasjonene skal vi skape ytterligere muligheter, og vi skal få på plass jord-

bruksavtaler i framtiden. Det tror jeg er den store forskjellen på de rød-grønne og opposisjonen, for det er ingen i næringen som ønsker de svarene Fremskrittspartiet og Høyre gir i merknadene til landbruks- og matmeldingen, eller i merknader til jordbruksoppgjøret her.

Presidenten: Representanten Terje Aasland har hatt ordet to ganger tidligere i debatten og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Terje Aasland (A) [20:00:37]: Jeg skal ikke forlenge debatten på noen som helst måte, jeg skal bare understreke at det ikke har vært min hensikt å bruke det Høyre og Fremskrittspartiet verken har skrevet eller sagt i denne debatten, eller gjort med hensyn til landbruksmeldingen og konklusjonen i den forbindelse, som et skremselsbilde på noe som helst.

Men det må jo være lov i en politisk debatt å si at det er klargjørende at de politiske skillelinjene så til de grader kommer godt fram. At de som står for en annen retning enn det regjeringen gjør, føler det frustrerende og føler det merkelig, det må vi på en måte leve med. Men de må tåle at en setter noen spørsmålstegn ved den politikken de faktisk velger å fronte selv.

Frank Bakke-Jensen (H) [20:01:40]: En kort kommentar bare når det gjelder bosetting i hele landet. Det er faktisk sånn at man kan ikke bruke en politikk for å tvinge folk til å bo noen steder. Representanten Bottens skisse er jo det som kalles for reservatorføring.

Høyre fører en politikk som gjør at det skal være mulig å drive lønnsomt landbruk over hele landet, og det skal også differensieres med tanke på hvordan støtteordningene skal være. Så det skremselsbildet synes jeg at dere skal ta ned.

Så må jeg få lov til å avslutte med å si at jeg er enig med representanten Aasland. Det skal være klare skillelinjer, og man skal forsøke å få dem fram i gode debatter. Her er problemet at de rød-grønne har påberopt seg hele bondestanden som verdens største fanklubb. Realitetene er nok ikke sånn – da hadde det vel ikke blitt brudd i forhandlingene.

Sigvald Oppebøen Hansen hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten: Fleire har ikkje bede om ordet til sak nr. 10.

Sak nr. 11 [20:02:32]

Innstilling fra næringskomiteen om reindriftsavtalen 2012/2013, og endringer i statsbudsjettet for 2012 m.m. (Innst. 344 S (2011–2012), jf. Prop. 104 S (2011–2012))

Presidenten: Etter ønske frå næringskomiteen vil presidenten foreslå at taletida blir avgrensa til 5 minutt til kvar gruppe og 5 minutt til statsråden.

Vidare vil presidenten foreslå at det blir gjeve høve til replikkordskifte på inntil tre replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa innanfor den fordelte taletida.

Vidare vil presidenten foreslå at dei som måtte teikne seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

– Det er vedteke.

Torgeir Trældal (FrP) [20:03:10] (ordfører for saken): Det vi skal behandle nå, er en proposisjon om reindriftsavtalen 2012/2013 med forslag om å endre bevilgninger over statsbudsjettet for 2012.

Stortinget godkjente den 1. juni 1993 Hovedavtale for reindriften, St.prp. nr. 66 for 1992–1993, og ga Landbruks- og matdepartementet fullmakt til å forhandle med Norske Reindriftssamers Landsforbund – NRL – om ettårige avtaler for reindriftsnæringen.

Forhandlinger om reindriftsavtalen 2012/2013 ble innledet den 9. januar 2012. Partene kom i avsluttende forhandlingsmøte den 23. februar 2012 til enighet om ny avtale. Avtalen gjelder for perioden 1. juli 2012–30. juni 2013. Rammen for reindriftsavtalen 2012/2013 er på 104,5 mill. kr. Dette er en økning på 2,5 mill. kr sammenlignet med inneværende oppgjør etter vedtatt budsjett for 2012.

Det er i saken dissens mellom regjeringspartiene og Fremskrittspartiet og Høyre, med delvis støtte fra Kristelig Folkeparti til regjeringspartiene og opposisjonen. Det er sånn det ligger an. Da anser jeg meg ferdig med saksordførerdelen, og går over til Fremskrittspartiets meninger.

Fremskrittspartiet er kjent med at det er framforhandlet en ny reinbeitekonvensjon med Sverige, men at den foreløpig ikke er operativ på grunn av manglende ratifikasjon. Vi ser det som uheldig at en ny konvensjon ikke har trådt i kraft, og ser det som viktig at regjeringen bidrar til å få fortgang i saken overfor svenske myndigheter. Det vises i den forbindelse til at mangel på avtale hindrer norske reinbeitedistrikter i å bruke vinterbeiter i Sverige. Vi vil påpeke at det i dag er store utfordringer med reindriftsnæringen i grensetraktene til Sverige. Kommuner bruker store ressurser på konflikter med svenske utøvere som bygger «gjeterhytter» på norsk side og som ikke forholder seg til norsk plan- og bygningslov og norske lover og regler.

Når vi ser på uklarheter når det gjelder fortolkning av reindriftslov kontra plan- og bygningslov i tilknytning til reindriften, er dette problemer som i den senere tid har eskalert. Det kan også vises til konflikten på Lenvikhalvøya der flere hundre rein fra Sverige har oppholdt seg ulovlig. Området de har oppholdt seg innenfor, er et område som ikke er godkjent som reinbeiteområde, noe som også kunne ha skapt problemer for kommunens vannforsyning for de rundt 10 000 innbyggere som er lokalisert i det berørte området.

Problemene forplanter seg, konfliktnivået øker og det synes ikke å ha en framtidig løsning som kan gi ro for alle parter. Konsekvensene av manglende ny avtale mellom landene forplanter seg i hele fylket ved at rein blir flyttet til områder som ikke er definert som beiteområder. Det er

i dag kommunene som tredjepart som får problemene lagt i fanget. Jeg vil påpeke viktigheten av at regjeringen intensiverer arbeidet med en ny avtale, og snarest mulig kommer til en enighet med den svenske regjeringen. Vi beklager at regjeringspartiene ikke kan støtte vårt forslag om å prioritere å få ratifisert en avtale.

Fremskrittspartiet finner også grunn til å stille spørsmål ved omfanget av tap av rein som skyldes rovvilt. Den nåværende erstatningsordningen baseres i liten grad på krav om dokumentasjon på tap. På landsbasis er det innvilget erstatning på 25 pst. av det som søkes erstattet som er drept av fredet rovvilt. Av antallet som blir erstattet, er det kun 6 pst. som dokumenteres. Det var for 2010 budsjettet med erstatning for tap av rein grunnet fredet rovvilt på 55,728 mill. kr, mens regnskapet viser 66,082 mill. kr. Det er grunn til å stille spørsmål ved internkontrollen i reindriftsforvaltningen, noe Riksrevisjonen har gjort ved flere anledninger.

Når vi er inne på Riksrevisjonen, har også Riksrevisjonen i dag kommet med en rapport som er direkte knusende mot landbruksministeren. Jeg vil sitere fra konklusjonen i Riksrevisjonens rapport:

«Målet om økologisk bærekraftig reindrift er ikke realisert. Store deler av Finnmarksvidda er overbeitet fordi reintallet ikke er tilpasset beitegrunnlaget. Den siste beitekartleggingen i 2009 viser at over 50 prosent av lavdekket er nedbeitet og om lag 40 prosent er redusert. For 90 prosent av lavdekket er lavtykkelsen under grensen for når den er mest produktiv. Beiteressursene er mest svekket på vår- og høstbeitene og på tidlige vinterbeiter.

Gjennomsnittlige slaktevekter og kjøttavkastning for perioden 2006–2010 er ikke i samsvar med grenseverdiene for et økologisk og bærekraftig reintall. Forholdene er alvorlige i alle reinbeiteområder i Øst- og Vest-Finnmark, med unntak av Polmak/Varanger. Reintallet har økt med om lag 40 prosent fra 2002 til 2010, og det fastsatte reintallet fra 2011 medfører at antall rein må reduseres med om lag 20 prosent.»

Regjeringen skulle ned med hensyn til reintall. Den har ikke klart å handle og ikke klart å gjøre jobben sin. I motsetning til at reintallet skal gå ned, får man en økning, på 40 pst. Dette er utrolig alvorlig for det økologiske grunnlaget i Finnmark.

Jeg tar herved opp Fremskrittspartiets forslag.

Presidenten: Representanten Torgeir Trældal har teke opp dei forslaga han refererte til.

Arne L. Haugen (A) [20:09:20]: Jeg er glad for at det ble enighet om reindriftsavtalen for 2012–2013. Rammen er på 104,5 mill. kr, og det er en økning på 2,5 mill. kr.

Vi i regjeringspartiene er opptatt av å sikre en reindrift basert på økonomisk, økologisk og kulturell bærekraft. Vi er veldig opptatt av at all reindrift skal være godt forankret i disse stolpene. Det er ikke slik i dag, fullt ut. Men jeg vil understreke at det i reindriftnæringen er massevis av kompetente yrkesutøvere i hele det området av landet som har reindrift.

Til jul i fjor var Reindriftsstyret ferdig med arbeidet sitt med å godkjenne bruksregler og øvre reintall i alle sidaer og områder. Myndighetene har nå et bedre grunnlag for å ha en detaljert oversikt over situasjonen. Jeg vil gi honnør til Reindriftsstyret for godt utført arbeid.

Enkelte har nå mulighet til å øke sine reintall hvis de finner det aktuelt, mens det er klart at mange må redusere beitetrykket i sine områder, og det er viktig å få fortgang i dette.

Vi er derfor tilfreds med at det i reindriftsavtalen legges hovedvekt på å stimulere til markedsrettet produksjon og verdiskaping, rettet mot utøvere med reindrift som hovednæring, og tiltak som bidrar til rask oppfølging av landbruks- og matmeldingen.

Fortsatt er det ikke en løsning på plass når det gjelder den grenseoverskridende beitingen av svensk rein på norsk grunn. Dette er særlig problematisk i Troms, og det er meget viktig at statsråden kommer reindriftsutøverne i Troms til unnsetning og gir arbeidet med å få på plass avtalen mellom våre to land høy prioritet. Jeg merker meg også at Riksrevisjonen i en rapport som ble lagt fram i dag, peker på at bruksreglene ikke har bidratt til å avklare beitebruk og øvre reintall i vinterbeitedistriktene, og at departementet derfor bes om å ferdigstille det arbeidet, slik at alle årstidsbeitene legges til grunn ved fastsettelsen av øvre reintall og beitebruk. Jeg er tilfreds med at statsråden slutter seg til det, og ser det som avgjørende å få gjennomført pågående prosesser for å få redusert reintallet i deler av Finnmark raskt.

Avslutningsvis vil jeg minne om at i deler av næringen er også rovdyrtapene en stor utfordring. Jeg mener at rovdyrforliket i Stortinget fra i fjor bør gi forhåpning om at den situasjonen kan bedre seg etter hvert, og at uttak av skadedyr samt erstatningsutbetalinger fra staten effektiviseres.

Frank Bakke-Jensen (H) [20:12:49]: Det er allerede sagt mye, så jeg skal prøve å begrense tidsbruken noe.

Reindriftsavtalen er inngått, man er kommet til enighet, og vi ser ingen grunn til å gå så veldig dypt inn i det. Det er veldig bra at det er enighet mellom næringen og regjeringen i denne saken.

Det jeg vil bruke litt tid på, er at uavhengig av reindriftsavtalen er dette en næring som har store utfordringer foran seg. Det har vi diskutert en rekke ganger i denne salen.

Det er slik at lovens krav er en bærekraftig reindrift gjennom delmålene økologisk, økonomisk og kulturell bærekraft i reindriften.

I Høyre har vi tidligere presisert at her må begrepet «økologisk bærekraft» være styrende og overordnet de andre målsettingene. Vi har også tidligere påpekt at man i den nylig avgitte landbruksmeldingen opererte med til dels kryssende mål.

Høyre mener at en viktig forutsetning for å oppnå økologisk bærekraftig drift i alle primærnæringer er lønnsomhet, altså betinger ønsket om å oppnå økologisk bærekraft på næringen er økonomisk lønnsom. Disse to henger i hop. Forutsetningene for dette er igjen at man utvikler en ra-

sjonell og markedsorientert næring, med fullt fokus på å produsere mat av høy kvalitet som blir etterspurt i et godt betalende marked.

Så vil jeg legge til at målet om både økologisk og økonomisk bærekraft utfordres av meldingens beskrevne problemer med høyt reintall, for dårlig beitegrunnlag, store dyrehelseproblemer og svak markedsforståelse.

I Høyre mener vi at når målet om kulturell bærekraft ikke er godt nok definert i loven – og dette er et problem vi har påpekt gang på gang – vil det bare forsterke problemene, og det vil ikke være forenlig med de to første målene.

Reindriften må som andre næringer ta inn over seg at en modernisering av driften ved hjelp av teknologi også vil medføre behov for færre hender i næringen.

Avslutningsvis vil jeg legge til at den i dag framlagte rapporten fra Riksrevisjonen om bærekraftig forvaltning på de fleste områder gir Høyre rett i de beskrivelsene vi har framført i denne sal de siste årene. Vi har sagt at bærekraftbegrepene ikke er definert slik at de kan brukes til å styre etter. Riksrevisjonen ber om at målet om kulturell og økonomisk bærekraft operasjonaliseres, slik at det skal være mulig å resultatmåle disse. Det skal altså være mulig å styre etter dem, ber Riksrevisjonen om. Det er faktisk slik at Høyre og Riksrevisjonen ser problemet fra to sider, men beskriver akkurat samme medisin.

For sikkerhets skyld fremmer jeg de fellesforslagene som Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti har i innstillingen. Så må jeg gjøre oppmerksom på at det ikke er slik som det står i innstillingen. Der står det at Høyre skal stemme sammen med Fremskrittspartiet på forslagene nr. 5 og 6. Det er feil. Det skal bare være Fremskrittspartiet på forslagene nr. 5 og 6.

Ellers bifaller Høyre reindriftsavtalen som den foreligger.

Presidenten: Representanten Frank Bakke-Jensen har teke opp dei forslaga han refererte til. Presidenten har registrert dei endringane som representanten viste til.

Alf Egil Holmelid (SV) [20:16:08]: Stortinget har nyleg behandla Meld. St. 9 om landbruks- og matpolitikken. Her sluttar Stortinget seg til regjeringa sin reindriftspolitik. Den byggjer på at reindrifta skal vere økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig, som fleire har vore inne på før i dag. I innstillinga frå næringskomiteen i samband med meldinga, blei det lagt vekt på å styrkje næringsperspektivet i reindriftsnæringa. Det blei også lagt opp til å tilpasse reintalet og auke produksjonen.

Reindriftslova og reindriftsavtalen er to sentrale verkemiddel for å nå dei politiske måla for reindriftsnæringa. SV er glad for at det i år blei framforhandla ein avtale som legg grunnlaget for ei positiv utvikling i næringa. Avtalen har som hovudmål å leggje til rette for auka marknadsretta produksjon og verdiskaping. Det blir bl.a. lagt til rette for auka slakting og produksjon.

I reindriftsavtalen blir det etablert eit nytt program for reindrifta etter modell av Lokalmatprogrammet innafor landbruksavtalen. Det nye programmet skal vere tilpassa

utfordringane til reindrifta. Samtidig skal programmet omfatte reiselivsbasert næringsutvikling i reindrifta. Det skal også fremje samarbeid mellom reindrifta og foredlingsbedriftene, noko som vi trur kan bidra til betre prisutvikling over tid. Dette er viktige tiltak for å utvikle næringa i ei økonomisk berekraftig retning.

Reindrifta står overfor ein del utfordringar, som også fleire har vore inne på her i dag. Det gjeld bl.a. beite-trykk. Derfor er det viktig og positivt at det no er fastsett bruksreglar og øvre reintal i alle distrikt.

Derimot er det uheldig at ny beitekonvensjon med Sverige ikkje har tredd i kraft. I den framforhandla reindriftsavtalen er det sett av ein halv million kroner for å bidra til å kompensere for dei som ikkje får brukt beitet i nabolandet, og det er vi glade for.

SV er oppsummert glad for at det blei mogleg å kome fram til ein avtale som går i riktig retning i forhold til å utvikle næringa.

Irene Lange Nordahl (Sp) [20:18:50]: Den inngåtte reindriftsavtalen har som hovudmål å leggje til rette for økt markedsrettet produksjon og verdiskaping. Det vises i denne forbindelse til at avtalen innebærer at de produksjonsavhengige tilskuddene i det vesentlige videreføres. Denne videreføringen legger til rette for økt slakting og produksjon, samtidig som det skaper en forutsigbarhet for den enkelte reindriftsutøver.

Den framforhandlede avtalen gir grunnlag for en fortsatt positiv utvikling av reindriftsnæringen, noe vi i Senterpartiet er fornøyd med. Avtalen underbygger også den dreining man har hatt i reindriftsavtalens virkemidler de senere årene, med et mer næringsrettet fokus og en tilrettelegging for de reindriftsutøverne som har reindrift som hovedvirksomhet. Dette anser vi i Senterpartiet som svært viktig.

Vi er også tilfreds med det arbeidet reindriftsstyret har gjort med å fastsette bruksregler og øvre reintall i alle distrikter, og at dette var på plass innen utgangen av 2011. Det er nå viktig at disse målene blir fulgt opp.

Avtalen innebærer etablering av et program for reindriften tilsvarende Lokalmatprogrammet. Det nye programmet skal være tilpasset reinbedriftenes utfordringer, samtidig som reiselivsbasert næringsutvikling i reindriften og samarbeidstiltak mellom reindriften og foredlingsbedrifter skal inngå i programmet. Dette ser vi på som positivt, og vi ser fram til resultatene av en slik type arbeid.

Vi er kjent med at det er framforhandlet en ny reinbeitekonvensjon med Sverige, men at denne foreløpig ikke er operativ på grunn av manglende ratifikasjon.

Senterpartiet er kjent med at denne saken er tatt opp fra norsk side med svenske myndigheter. Vi ser det likevel som viktig at regjeringen bidrar til å få fortgang i saken overfor svenske myndigheter.

Vi er også opptatt av at norske myndigheter legger til rette for at de norske reinbeitedistriktene skal ha mulighet for videre drift i tiden framover, fram til en ny reinbeitekonvensjon er ratifisert – og etter at en ratifisering er på plass. Her er det en rekke utfordringer som det er viktig å ta tak i for å sikre den norske reindriften.

Steinar Reiten (KrF) [20:21:24]: Reindriftspolitikken er en avveining mellom tre områder: dyrehelse, næringsgrunnlag og økologisk bærekraft. Det er utfordringer med reindriften på alle disse tre områdene. Kristelig Folkeparti mener at reindriften kan gi god utnyttelse av ressursene i marginale fjell- og utmarksområder, og at næringen er en sentral bærer av samisk kultur. Kristelig Folkeparti mener at tiltakene i reindriftspolitikken må innrettes slik at næringen blir bærekraftig i både økologisk, økonomisk og kulturell forstand.

Det er behov for en grundig gjennomgang av næringen, både når det gjelder utviklingstrekk og tiltak for å bedre situasjonen. Det blir ytterligere understreket av rapporten fra Riksrevisjonen som ble offentliggjort i dag.

Ett viktig grep for å sikre en god og bærekraftig utvikling vil være å få sluttforhandlet og ratifisert en ny norsk-svensk beitekonvensjon. Her etterlyser vi mer driv og framdrift fra regjeringen.

Reindriftspolitikken var en del av landbruksmeldingen. Det er etter vår mening ikke nok. Det har nå gått 20 år siden Stortinget behandlet en egen stortingsmelding om reindrift. Kristelig Folkeparti mener at det må utarbeides en ny reindriftsmelding på bakgrunn av de store endringene som har skjedd i reindriften i denne perioden. Dette gjelder på det økologiske plan med arealinngrep, tap av beiteland, rovdyr og klimaendringer, på det rettslige plan med økt fokus på sedvanerett og ny reindriftslov og på det økonomiske plan med omlegging av tilskudds- og erstatningsordninger.

I tillegg har reindriftsnæringen, særlig i Finnmark, utfordringer knyttet til produksjonsvariasjoner, lave slaktevekter, svært høye rapporterte rovdyr og lav produktivitet. Kristelig Folkeparti etterlyser derfor en helhetlig gjennomgang av næringen i en egen stortingsmelding.

Våren 2007 ble det vedtatt en ny reindriftslov som etablerte nye virkemidler som kan settes inn når et for høyt reintall skal reduseres. De virkemidlene trenger vi nå. Situasjonen for lavbeitene på Finnmarksvidda er langt fra god nok.

Kristelig Folkeparti er bekymret over at arbeidet med å redusere reintallet i de mest utsatte områdene i Finnmark tar lang tid, og vi er opptatt av at dette viktige arbeidet blir fulgt opp, slik at en sikrer en mest mulig bærekraftig reindrift.

Hvis næringen skal gjøres økologisk og økonomisk bærekraftig, er det flere utfordringer som må løses. Disse utfordringene varierer mellom reinbeiteområdene, men utnyttelse av beitearealer er en stor utfordring for alle. Det gjelder enten det er tale om for stort beitetrykk, som i Finnmark, eller å sikre tilstrekkelige arealer til å utøve virksomheten.

Kristelig Folkeparti mener at hvis næringen skal bli økonomisk og økologisk bærekraftig, må man få bukt med de store tapstallene. Ikke minst er det behov for å få oversikt over de reelle tapene. Da er det avgjørende med en bedre internkontroll.

Derfor fremmer Kristelig Folkeparti, sammen med Høyre og Fremskrittspartiet, bl.a. et forslag om at regjeringen foretar en gjennomgang av erstatningsordningen for

tap av rein og vurderer skjerping av krav til dokumentasjon av innrapporterte tap. En slik gjennomgang må etter vår mening foretas av en uavhengig instans.

Statsråd Lars Peder Brekk [20:25:05]: Den 23. februar kom staten og Norske Reindriftssamers Landsforbund fram til en reindriftsavtale for 2012/2013. Etter fjorårets brudd er jeg glad for at det igjen ble avtale. Jeg mener avtalen er god og gir grunnlag for en positiv utvikling i næringen. Avtalen prioriterer tiltak for verdiskaping og økt markedsrettet produksjon. Avtalen bygger videre på å gjøre virkemidlene i reindriftsavtalen mer næringsrettet, og legger mer til rette for de reindriftsutøverne som har reindrift som hovedvirksomhet.

For å nå de reindriftspolitiske mål er det nødvendig at reindriftsloven og reindriftsavtalen utfyller hverandre og trekker i samme retning. Reindriftsavtalen 2012/2013 gjør nettopp det, ved at det nå blir mulig å benytte økonomiske virkemidler for å følge opp godkjente bruksregler. I dette ligger det at sidaandeler som ikke reduserer dyretallet i henhold til reduksjonsplanene, eller følger opp i forhold til en forholdsmessig reduksjon gjennom slaktesesongen 2012/2013, vil få en betydelig avkorting i sine tilskudd.

Situasjonen i årets reindriftsavtaleforhandlinger fører seg for øvrig inn i et bilde hvor mange krevende utfordringer har eksponert seg i næringen.

Ikke minst gjelder dette ressursituasjonen i deler av Finnmark. Jeg har det overordnede ansvaret for å nå målet om en bærekraftig reindrift. Imidlertid er det slik at det er reindriften selv som har førstehåndsansvaret for å utarbeide bruksregler som sikrer økologisk bærekraftig beitebruk og reintall. Jeg har i flere tilfeller funnet det nødvendig å gripe inn i disse prosessene. Jeg viser her til arbeidet med å fastsette øvre reintall og departementets forventninger om at gitte kriterier ble brukt både i utarbeidelsen og godkjenningen av reintallet. Jeg kan også vise til at departementet har omgjort enkelte reintallsvedtak fordi det ikke var sannsynliggjort at de vedtatte reintallene var bærekraftige. Disse omgjøringene viser at vi tar ressursituasjonen i reindriften svært alvorlig.

Distriktene som nå må redusere sitt reintall, skal utarbeide reduksjonsplaner. Slaktesesongen 2012/2013 blir første mulighet for å følge opp disse planene. Jeg vil understreke viktigheten av at myndighetene og næringen lykkes med dette arbeidet. Utarbeidelse av reduksjonsplanene og oppfølgingen av disse er også hovedtesten på om reindriften var moden for det økte ansvaret som ble etterspurt og imøtekommet ved den siste revisjonen av reindriftsloven vi fikk i 2007.

Oppfølging av reindriftens bruksregler og behov for en tilpassing av reintallet til beiteressursene i deler av Finnmark gir behov for et økt slakteuttak av rein fra Finnmark. Økt uttak vil kreve at dagens slaktekapasitet i Finnmark utnyttes på en bedre måte. Redusert kapasitetsutnyttelse de siste årene har hatt sin hovedårsak i en vanskelig markedsituasjon. Markedssituasjonen ser nå heldigvis lysere ut, og man ser en positiv utvikling. Imidlertid vil reduksjonsplanene og et økt uttak av slakterein kreve at reinkjøttbransjen arbeider aktivt og godt mot markedet.

Stortinget har i løpet av det siste året hatt økt oppmerksomhet omkring reindriftspolitikken. Jeg har besvart en rekke skriftlige spørsmål, og en rekke problemstillinger er blitt drøftet. Denne økte interessen for reindriftspolitikken finner jeg positiv. Men med bakgrunn i svarene og de debatter som har funnet sted, finner jeg enkelte av mindretallets merknader i innstillingen noe overraskende. Jeg mener at flere av de forslag som fremmes, vil gjøre det vanskelig å nå de reindriftspolitiske målene, og jeg vil derfor benytte anledningen til å kommentere enkelte av disse.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti er negative til importvern som grunnlag for prisdannelse. Siden vinteren 2003 er det ikke omsatt importkvoter for reinkjøtt med redusert tollsats. Jeg vil understreke at dette tiltaket i vesentlig grad har bidratt til økt uttak av norskprodusert rein. Det økte uttaket har kompensert for den importen som ble gjennomført tidligere. I og med at det økte uttaket i hovedsak er knyttet til Finnmark, har dette tiltaket vært sentralt for å unngå en vesentlig økning av reintallet.

Videre reiser komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti spørsmål ved omfanget av tap av rein som skyldes rovvilt, og at nåværende ordning er basert i for liten grad på krav til dokumentasjon av tap. Jeg vil si at jeg finner uttalelsene fra mindretallet noe spesielle ved at uttalelsene bidrar til en kanskje uheldig stigmatisering av en næring som flere steder er svært utsatt for store tap til rovvilt.

Disse medlemmene mener også at arealbehovet for reindriftsnæringen ikke skal gå foran eller på bekostning av annen næringsutvikling eller andre interesser i samme område. Et slikt syn er å anse reindriftsutøvelsen som tålt bruk – et syn som var rådende i store deler av siste århundre. Imidlertid er det slik at reindriften har sine bruksrettigheter som det må tas hensyn til, på samme måte som man gjør det overfor andre brukere og rettighetshavere. I tillegg vil jeg minne om at norske myndigheter er forpliktet både internasjonalt og nasjonalt til å ivareta reindriftens arealgrunnlag.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Torgeir Trældal (FrP) [20:30:16]: Jeg vil sitere litt fra forskjellige deler av pressemeldingen til Riksrevisjonen i dag:

«Landbruks- og matdepartementet har som ansvarlig departement ikke bidratt til reduksjon av antall rein til et økologisk bærekraftig nivå, slik Stortinget har forutsatt.»

«Riksrevisjonen fremhever i sin undersøkelse Landbruks- og matdepartementets særlige ansvar for å sikre et økologisk bærekraftig reintall i Finnmark.»

«Landbruks- og matdepartementet har mangelfull styring av målet om bærekraftig reindrift.»

«Departementet må også sørge for at virkemidlene som finnes i reindriftsloven og i reindriftsavtalen, herunder økonomiske intensiver og sanksjoner, blir benyttet for å få ned reintallet.»

Jeg har tatt opp dette med statsråden flere ganger, og da har han hevdet at det er ikke hans ansvar, men at reindriftsnæringen selv har ansvaret. Nå ligger det helt klart i Riksrevisjonens uttalelse at du skal sette i gang med økonomiske incentiver og sanksjoner for å få dette på plass. Når har du tenkt å starte? Skal du la det gå tre–fire år til?

Presidenten: Presidenten vil minne om at all tale skal gå via presidenten.

Statsråd Lars Peder Brekk [20:31:23]: Konklusjonen fra Riksrevisjonen om at målet om økologisk bærekraft ikke er nådd, er riktig. I noen områder er slaktevektene urovekkende, og noen steder er situasjonen bekymringsfull med tanke på beiteene, spesielt i deler av Finnmark. Derfor er det arbeidet – som vi har diskutert i denne sal mange ganger – som gjøres for å få ned reintallet, så viktig å få sluttført.

Riksrevisjonen har tatt for seg både økologisk, økonomisk og kulturell bærekraft. Målet om økologisk bærekraft er selve fundamentet for økonomisk og kulturell bærekraft. Dette må på plass først. Stortinget har også gitt klare føringer om at økologisk bærekraft skal brukes. Denne undersøkelsen ble avsluttet rett før implementeringen av ny reindriftslov ble fullført rundt årsskiftet. Den siste fasen som vi nå jobber med, handler om akkurat de reduksjonsforpliktelsene og de reduksjonsplanene som skal gjennomføres, med frister for når reduksjon skal skje. Så vi er i gang med denne reduksjonen – det har tatt lang tid, men vi er i gang.

Frank Bakke-Jensen (H) [20:32:33]: Det er riktig, som statsråden sier, at det har faktisk skjedd ting i næringen. Det er en fantastisk næring, med utrolige muligheter, og mye har rettet seg de siste årene. Det er også slik at det er en næring der det kommer flere og flere unge utøvere – som kanskje ikke er så bundet av den kulturelle delen som næringen har vært preget av – som er moderne næringsutøvere som drifter på en veldig god måte.

Jeg vil litt tilbake til Riksrevisjonens rapport, for der påpekes det en ting i forhold til bruksregler. Statsråden sier at man har innført bruksregler på alle sommerbeiteene, sommerområdene. Riksrevisjonen etterlyser bruksregler for vinterbeiteene. Jeg lurar på om statsråden kan si litt om hvordan han ser på den problemstillingen.

Statsråd Lars Peder Brekk [20:33:28]: For det første vil jeg si meg veldig enig med representanten Bakke-Jensen i at det er en fantastisk næring, som har muligheter hvis vi greier å omstille den, hvis vi greier å få den til å jobbe på en måte som gjør at det blir bærekraftig, at reintallet blir tilpasset beitegrunnlaget. Så der tror jeg jeg og representanten Bakke-Jensen er svært enige.

Så vil jeg understreke at det arbeidet som er gjort de siste årene, har gitt resultater. Nå er vi kommet dit at vi skal sette i gang arbeidet for å få ned reintallet i de ulike distriktene. Der ligger ansvaret til næringen selv, til utøverne, i henhold til lovgivningen, men vi skal bruke de virkemid-

lene vi har, økonomiske og andre virkemidler, for å sørge for å følge det opp så godt som overhodet mulig.

Når det gjelder spørsmålet om vinterbeite, og det som utgangspunkt, er jeg nødt til å se på det – jeg har fått de merknadene fra Riksrevisjonen i dag, og det er vanskelig for meg å kommentere dem direkte foreløpig.

Steinar Reiten (KrF) [20:34:32]: Kristelig Folkeparti er med på forslaget om å be regjeringen foreta en gjennomgang av erstatningsordningen for tap av rein. Det er en svært liten del av den reinen som blir meldt tapt, der en kan dokumentere at det virkelig er rovdyr tap, helt ned mot 5 pst. I forbindelse med en tidligere sak tok representanten Trældal bl.a. opp at hvis du ser på det samlede antall dyr som blir innrapportert, er det tallet enormt høyt i forhold til antallet rovdyr som kan antas å være i de områder der reinen forsvinner. Erkjenner statsråden at dette kan være et problem som en bør ta tak i, og bør en sette litt hardere virkemidler inn for å få orden på hvordan dette foregår?

Statsråd Lars Peder Brekk [20:35:20]: Jeg vil slutte meg til at det er viktig å få orden på det systemet, og at vi skal ha erstatningsregler som gir erstatning for reelle tap. Men det som var utgangspunktet for kommentaren min i innlegget, er at vi skal passe oss for å beskyldte noen for å jukse. Jeg opplever at næringen her sliter veldig med rovdyr tap, de sliter veldig med den situasjonen som er, og det må vi gi dem respons på, slik at de også har mulighet til å jobbe videre med det. Så med det utgangspunktet skal vi jobbe videre sammen med Miljøverndepartementet, sammen med Direktoratet for naturforvaltning, som også har en god del av tallmaterialet i bunnen som går på erstatninger ved rovdyr tap.

Presidenten: Replikskordskiftet er slutt.

Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Eirik Sivertsen (A) [20:36:24]: Reindriften er en liten næring i nasjonal målestokk, men i samisk og lokal sammenheng har den stor betydning, både økonomisk, sysselsettingsmessig og kulturelt. Den siste biten har kanskje vært litt underkommunisert i dagens debatt, men jeg skal la det ligge.

Mitt anliggende her i dag er nettopp den vanskelige situasjonen vi har hatt med beitetrykk og antall rein. La meg ile til og understreke at dette er en problemstilling som i hovedsak gjelder noen reinbeitedistrikter, det er altså ikke noe som gjelder næringen som sådan. Tvert imot finnes det de sidaene som har grunnlag for å kunne øke antallet dyr, hvis det var rom og interesse for det.

Det er allikevel slik at vi har som et mål at reindriftsnæringen skal ha både økologisk, økonomisk og kulturell bærekraft. Men det kan være grunnlag for å snakke også om en moralsk bærekraft her, og en legitimitet. Reindriftsnæringen er en næring som nettopp på grunn av sin kulturelle betydning får betydelige tilskudd fra fellesskapet. Det er i ferd med å utvikle seg – på grunn av det totale

inntrykket man får – et omdømmeproblem for næringen. Det er truende for både den kulturelle og den økonomiske bærekraften.

Jeg er glad for at statsråden har tatt grep og jobber systematisk med en vanskelig problemstilling, men jeg har lyst til å signalisere at det er grenser for hvor lenge tålmodigheten kan vare også fra fellesskapets side når det gjelder å få dette i orden. Finnmarksvidda, både i Øst- og Vest-Finnmark, som reindriftsnæringen får lov til å benytte på bakgrunn av historiske rettigheter, er også en del av fellesskapets eiendom. Den skal også forvaltes på en økologisk måte. Det er ikke slik at den kulturelle bærekraften får lov til å gå foran en økologisk forvaltning av fellesskapets ressurser.

Jeg er også klar over at det først og fremst er økonomiske virkemidler som skal brukes, og at tvangsvirkemidler er siste utvei, hvis man ikke kommer i mål, ved at sidaene tar det ansvaret de faktisk har for å bringe reinsdyrholdet ned på et nivå som er bærekraftig. Jeg er glad for at statsråden understreker den utfordringen næringen har når det gjelder å vise seg oppgaven moden. Jeg er trygg på at statsråden vil følge dette nøye.

Jeg mener også at det er avgjørende at man får løst de utfordringene som finnes når det gjelder å avklare rettigheter knyttet til vinterbeite, fordi mye av problematikken ligger der. Det har statsråden vært inne på.

Det er en unntaksmulighet i reindriftsloven for å kunne få forlenget dette med en dispensasjon på tre år for vanskeligstilte sidaer. Jeg håper statsråden har tenkt å legge seg på en restriktiv praksis, og at det skjer unntak kun i særskilte tilfeller.

Torgeir Trældal (FrP) [20:39:44]: Jeg vil først bemerke at Sivertsens innlegg var meget bra. Jeg støtter det han sier, for vi har det travelt med tanke på bærekraften og hvordan tilstanden på miljøet er på Finnmarksvidda, og dette går også helt klart fram av Riksrevisjonens undersøkelse. Dette har vært hevdet mange ganger, og jeg vil utfordre statsråden igjen på det jeg mener at jeg ikke fikk svar på i replikkordskiftet: Han sa at han skal gjøre noe med det, men det er tre år siden jeg tok opp spørsmålet om når han ville iverksette tiltak, og eventuelt la dette få økonomiske konsekvenser. Dette har man pratet og pratet og pratet om.

Det spørsmålet jeg på nytt vil be statsråden komme med et svar på, er: Når har han tenkt å iverksette økonomiske sanksjoner – som Riksrevisjonen også viser til – slik at det blir et press på næringen? Næringen selv, som de sier, lar det bare skure og gå, fordi det ikke skjer noe i andre enden. Av og til er man nødt til å sette hardt mot hardt. Det er ikke bare dyrevelferden – ved dyretragedier, som vi ser spesielt om vinteren – som er i fare der oppe, men det er også det økologiske.

Når det framkommer at 90 pst. av lavdekket er under grensen for når det er mest produktivt, og 50 pst. er allerede nedbeitet, vil dette gå den gale veien hvis man venter to–tre år til.

Jeg ber derfor statsråden svare meg: Når har han tenkt til å iverksette tiltak som kan virke?

Frank Bakke-Jensen (H) [20:41:36]: To korte kommentarer til innlegget fra statsråden.

Når det gjelder importvernet, er det aktører i næringen som også registrerer at importvern fører til problemer når det gjelder eksport. Det er derfor vi har bedt om at man ser på det med importvern. Det er heller ikke så store mengder man opererer med at det bør være særlig nødvendig med den typen vern.

Den andre saken jeg vil kommentere, gjelder det som statsråden sa i forbindelse med at vi ber om en gjennomgang av erstatningsordningen for tap av rein, hvor han sa at det kunne være litt farlig, fordi vi stigmatiserer næringen. Tvert imot – det er viktig at vi tar en gjennomgang, slik at den ordningen framstår så robust som overhodet mulig av hensyn til næringens omdømme. Når man i pressen kan bruke billig retorikk og billige bilder når det gjelder dette, er det et problem for næringen. Når man med enkle setninger kan si at man har fått store summer i erstatning, uten at dette er dokumentert, er det et problem for omdømmet til næringen. Derfor ber vi om denne gjennomgangen. Det skal være en robust ordning som skal virke slik som den skal, men den skal også være transparent, slik at vi vet hvorfor næringen har fått disse pengene.

Statsråd Lars Peder Brekk [20:43:16]: Jeg skjønner representantenes utålmodighet, fordi det er viktig at vi får rammene rundt norsk reindrift bedre på stell enn de har vært på mange år. Den jobben har vi startet på, som representanten Bakke-Jensen også understreket.

La meg påpeke at bruksreglene, med et øvre reintall, ble ferdiglagt nå i desember. Nå arbeides det med oppfølging av bruksreglene, og det forventes at vi i den kommende slaktesesongen greier å overholde det regelverket, slik at vi får ned reintallet.

Det er en dispensasjonsmulighet, og jeg skal ikke si noe annet enn at det får vi vurdere etter hvert. Reindriftsforvaltningen har i alle fall det klare ansvaret for å følge opp regelverket, og vi skal bruke både økonomiske og andre virkemidler i den sammenhengen.

Når det gjelder det jeg oppfatter som en antydning om at det skal gjennomføres tvangsslakting av tamrein på Finnmarksvidda for å unngå store dyrelidelser, som det er formulert i en merknad, ville det være ganske spesielt om regjeringen skulle sørge for at det direkte igangsettes tvangsslakting, hvis det er det som er ment fra dem som står bak merknaden, og dermed hoppe bukk over prosesser som er nedfelt i norsk lovgivning, reindriftsloven og gitte forvaltningsrettslige prinsipper og regler. Poenget med å nevne det er at det ligger rammer rundt norsk reindrift som vi er nødt til å følge opp skikkelig. Det ligger rammer som jeg har ansvaret for å følge opp, og som jeg, sammen med forvaltningen, jobber beinhardt med. Det ligger rammer som næringen selv har ansvaret for, i henhold til lovverket.

Vi må sørge for at det følges opp, og dermed oppnår den bærekraften som er nødvendig.

Presidenten: Fleire har ikkje bede om ordet til sak nr. 11.

Sak nr. 12 [20:45:26]

Innstilling fra næringskomiteen om verktøy for vekst – om Innovasjon Norge og SIVA SF (Innst. 365 S (2011–2012), jf. Meld. St. 22 (2011–2012))

Presidenten: Etter ønske frå næringskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir avgrensa til 1 time og 10 minutt, og at taletida blir fordelt slik på gruppene:

Arbeidarpartiet 25 minutt, Framstegspartiet 15 minutt, Høgre 10 minutt, Sosialistisk Venstreparti 5 minutt, Senterpartiet 5 minutt, Kristeleg Folkeparti 5 minutt og Venstre 5 minutt.

Vidare vil presidenten foreslå at dei som måtte teikne seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

Vidare vil presidenten foreslå at det blir gjeve anledning til replikkordskifte på inntil tre replikkar med svar etter innlegg av hovudtalarane frå kvar partigruppe og fem replikkar med svar etter innlegg frå medlem av regjeringa innanfor den fordelte taletida.

– Det er vedteke.

Ingrid Heggø (A) [20:46:33] (ordfører for saka): Det er ingen tvil om at næringskomiteen er oppteken av verkemiddelapparatet, av innovasjon og av næringslivet vårt.

Eg vil innleiingsvis gje ros til opposisjonen for at vi kan stå samla om at næringslivet i Noreg går godt og har gode kår, og at verkemiddelapparatet i det store og heile fungerer godt.

Noreg er eit land der det er etablert 320 000 nye arbeidsplassar sidan 2005 – over 200 000 er komne i privat sektor. Det er i merknadene nyansar med omsyn til forsterking av dagens politikk, usemje om medisinen og òg eit avvikande framlegg som går på endringar i SkatteFUNN-ordninga.

Meld. St. 22 for 2011–2012, Verktøy for vekst – om Innovasjon Norge og SIVA SF, gjev ein statusrapport for Innovasjon Norge og SIVA, gjer greie for korleis regjeringa vil følgja opp forbetringpunkta frå evalueringa og høyringsinnspela, legg rammene for vidare utvikling av selskapa og syner korleis selskapa er sentrale verktøy i realiseringa av regjeringa sin næringspolitikk og distrikts- og regionalpolitikk.

Evalueringa av Innovasjon Norge og SIVA i 2009 og 2010 har vore ute på opne og breie høyringsrundar, og i all hovudsak får Innovasjon Norge og SIVA gode skotsmål i evalueringane og høyringsinnspela.

I tillegg til evalueringa av Innovasjon Norge og SIVA har det vore eigne oppfølgingsutgreiingar om reiselivssatsinga, om uteverksemda til Innovasjon Norge og om den økonomiske berekrafta i innovasjonsselskapa der SIVA er inne.

I meldinga vert det føreslege nye mål som understrekar behovet for gode gründerar, vekstbedrifter og innovative næringsmiljø. Innovasjon, internasjonalisering og profilering er viktige verktøy for å nå desse måla.

Evalueringa viste at Innovasjon Norge hadde ein krevjande portefølje å orientera seg i. Meldinga trekkjer opp behovet og ambisjonar for forenklingar. Komiteen er samla i synet på behovet for forenkling, men usamde i om forenk-

linga skal skje ved at Innovasjon Norge, som er dei som har skoen på, kjem med framlegg medan Nærings- og handelsdepartementet har hovudansvaret, eller om denne forenklinga skal skje via Nærings- og handelsdepartementet.

Ei styrking av Innovasjon Norge som innovasjonspolitisk rådgjevar vart i evalueringa trekt fram som eit område med stort forbettringspotensial. Dette ville regjeringa ta ad notam. Komiteen er også her samd med regjeringa, men skiljet går ved om Innovasjon Norge skal ha ei rolle utover egne eigarar.

Evalueringa av utekontora viste at Innovasjon Norge sitt internasjonaliseringsarbeid burde styrkjast og endrast til først og fremst å tilby praktisk assistanse til små og mellomstore bedrifter. Men Innovasjon Norge skal byggja opp sektorkompetanse på nokre marknader og også samarbeida i større grad enn i dag med andre offentlege aktørar som har sektorkompetanse, for også å fylla den rolla.

Det er eit stort uutnytta potensial der Innovasjon Norge ikkje sjølv er til stades, men berre har f.eks. ambassadepersonell.

Landbruket, som vi har diskutert her før i dag, er ein viktig del av det samla næringslivet i store delar av Distrikts-Noreg. Evalueringa viste at BU-midlane i liten grad bidrog til den måloppnåinga Innovasjon Norge hadde. Samtidig tilfører Innovasjon Norge ein kompetanse som det er vanskeleg å erstatta. Ein samla komité er samd i at BU-ordninga framleis skal forvaltast av Innovasjon Norge. Ein er usamd om sjølve BU-ordninga, men den debatten høyrer etter mitt syn ikkje heime her.

Det vert i meldinga teke initiativ til å evaluera låneordningar som Innovasjon Norge forvaltar. I denne sammenhengen ber vi raud-grøne om at det spesielt må vurderast om risikoprofilen bør verta høgare. Her er det også nyansar i det komiteen meiner, men det går eg ut frå at opposisjonspartia sjølve gjer greie for.

Det vert også sett nye mål for SIVA. SIVA har dei seinare åra opplevd at selskapet i større grad enn før vert etterspurt som aktør i fleire større og meir krevjande prosjekt. Dei nye måla framhevar nettopp at selskapet har ei rolle overfor større industrielle prosjekt. Det er bra!

Det vert også sett i gang evaluering av SIVA si eigedomsverksemd, der ein ser på grunngevinga og etterspurnaden etter SIVA sine tilbod på eigarsida, analyserer selskapet sin strategi og prioriteringar, porteføljesamansetting og bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønsemd, og dessutan ser på problemstillinga knytt til større prosjekt som involverer internasjonale selskap.

Ein samla komité ser det som viktig at næringsshageprogrammet vert vidareført.

Eit anna viktig område er inkubasjonsprogramma. Ein samla komité vil peika på at inkubasjonsprogramma har vore særskild vellukka, og det er viktig å sikra midlar for å satsa på inkubasjonsprogram og i framtida.

Det er semje i komiteen om å sikra god utnytting av staten sine ressursar. Då er det viktig å ha klarare rolledeling og godt samarbeid mellom dei ulike aktørane – Innovasjon Norge, SIVA, Noregs forskingsråd, utanrikstenesta og private aktørar.

Målet om tydelegare koplingar mellom dei forskjellige

aktørane sine nettsider, til beste for kundane, vil gjera det lettare for gründerane og bedriftene å orientera seg blant verkemidla sine ulike tenester og program.

Ein samla komité støttar at det vert lagt til rette for større grad av målstyring framfor detaljstyring av selskapa Innovasjon Norge og SIVA.

God og treffsikker verkemiddelbruk er viktig, og bedriftsretta verkemiddel skal bidra til å utløysa bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønsame prosjekt som ein elles ikkje ville sett i verk. Det er derfor viktig for gründerane og næringslivet at det vert laga ei kartlegging av tilgjengelege offentlege bedriftsretta verkemiddel for næringsutvikling.

Det å få ei samla oversikt over dagens verkemiddel, kartleggja kva midlar som er tilgjengelege for ulike bedrifter i dei ulike fasane, storleiken og sektorane der dei høyrer heime, er ei forenkling som heile komiteen støttar.

Også det å utvikla dagens tilbod til pilot- og demonstrasjonsprosjekt og tilgang på kapital i tidleg fase er komiteen oppteken av.

Det er ein samla komité som ser positivt på at regjeringa vil støtta oppretting og vidareutvikling av nasjonale nettverk for forretningsenglar, og at Innovasjon Norge får ansvar for støtte til etablering og oppbygging av slike nettverk. Dette stimulerer private til å gå inn med kapital i tidleg fase. Komiteen ser det som positivt at slike nettverk kan verta knytte opp mot nye såkornfond eller liknande miljø.

Komiteen støttar dei grepa som vert tekne med å overføra eigarskapen til Investinor frå eit dotterselskap under Innovasjon Norge til NHD, og støttar den foreslåtte endringa i Investinor sitt mandat.

Vi er også samde i framhevinga av at hovudområda, miljø, energi, marin, maritim og reiseliv, vert utvida til også å omfatta IKT, bio- og helseteknologi.

Komiteen er samla i synet på den viktige rolla Designrådet har med å skapa auka merksemd kring betydinga av design som verkemiddel for utvikling og vekst, og å bruka god design som eit verkemiddel for å oppnå auka lønsemd og betra konkurranseevna til norsk næringsliv.

Vi raud-grøne helsar også velkommen eit strategisk arbeid med ny plan for norsk design. Ein samla komité støttar intensjonane knytte til å få etablert ein profesjonell og robust funksjon i det offentlege verkemiddelapparatet – Invest in Norway – for heilskapleg handtering av førespurnad frå utanlandske selskap som vurderer lokalisering i Noreg.

Ein samla komité er glad for at tilbodet av offentleg støtte til pilot- og demonstrasjonsanlegg skal utviklast vidare. Det same gjeld auka tilgang på kapital i tidleg fase, noko det er eit stort behov for.

Meldinga varslar inntil seks nye såkornfond, som skal vera landsdekkjande og skal plasserast i alle regionar. Derfor er det svært tilfredsstillande for oss raud-grøne at det i revidert kom på plass midlar til to nye såkornfond.

Eg må berre tilstå at eg ikkje forstår framlegget til Framstegspartiet og Kristeleg Folkeparti om å gjera eit av såkornfonda om til presåkornfond, eller pollenkapital, men akkurat dette reknar eg med at partia sjølv gjer greie for i sine innlegg.

Det er også usemje i komiteen om at såkornfonda skal plasserast i alle landsdelar, slik vi raud-grøne ønskjer.

Noreg er eit godt land å bu i, og det er ikkje tvil om at regjeringa sin politikk verkar. Bedriftene tener pengar. Det er fleire sysselsette enn nokon gong. Tal frå SSB viser at jobbveksten har firedobla seg berre det siste året. Noreg betrar posisjonen sin på fleire internasjonale kåringar, bl.a. når det gjeld konkurransekrafta og «Doing Business».

Til slutt vil eg dra fram at i april fekk NCE NODE den internasjonale prisen «Gold Label». Denne utmerkinga viser at regjeringa sin politikk verkar og vert lagd merke til utover landegrensene.

Presidenten: Neste talar er Per Roar Bredvold som har ei taletid på inntil 15 minutt.

Per Roar Bredvold (FrP) [20:56:09]: Jeg skal prøve å bruke noe kortere tid.

Stortinget fikk seg omsider forelagt den lenge lovede evalueringen av det statlige virkemiddelapparatet, herunder Innovasjon Norge og SIVA. Mye av det som står i denne meldingen, får en enstemmig tilslutning fra komiteen, men det er også mye som er ugjort og mange endringer som burde vært vurdert i et større bilde. Regjeringspartiene valgte å presse gjennom behandlingen i komiteen på relativt kort tid, så dette har vært med på å forhindre bl.a. Fremskrittspartiet i å legge fram et godt og gjennomarbeidet helhetlig alternativ til den måten virkemiddelapparatet i dag er organisert på. Vi vil derfor på et senere tidspunkt fremme en rekke forslag knyttet til dette feltet i tiden som kommer, men som man trenger litt mer tid til å beregne effekter og kostnader relatert til.

Når man skal evaluere det statlige virkemiddelapparatet, blir det nærmest meningsløst at man tar ut den forskningsrelaterte delen av systemet og varsler at her vil man komme tilbake til en evaluering av Forskningsrådet og forskningens rammevilkår på et senere tidspunkt i forskningsmeldingen. Den varslede meldingen var ment å komme i inneværende år, slik jeg har forstått det, men det er vel mye som tyder på at denne vil komme først til våren. Det at man ikke nå ser dette i en sammenheng, svekker hele den saken som vi nå har til behandling, og ikke minst kvaliteten på arbeidet og de forventninger som er skapt knyttet til saken. Det burde vært åpenbart for de fleste at dersom man skal kunne få til en nytenkning og innovasjon i næringslivet, er det svært ofte gjennom forskning og utvikling en avdekker de muligheter en har framfor seg i et marked ofte preget av stor konkurranse, og ikke nødvendigvis de største marginene. Vi må selvsagt bare ta til etterretning at regjeringen ikke har vært i stand til å samkjøre dette, og vi vil dermed komme tilbake til forskningens rammevilkår når forskningsmeldingen omsider vil bli lagt fram for Stortinget.

Som tidligere sagt i mitt innlegg, er det svært mye komiteen er enig om i innstillingen. Dette gjelder både det faktum at regjeringen varsler at både SIVA og Innovasjon Norge skal få styrket sin spisskompetanse, og – ikke minst – at man skal avklare ansvarsområdet selskapene imellom. Det er også gledelig at man nå vil sørge for at Nærings- og handelsdepartementet i samarbeid med de departementer det gjelder, vil ta initiativ til en effektiv kart-

legging av tilgjengelige offentlige bedriftsrettede virkemidler for næringsutvikling.

Fremskrittspartiet støtter også overføring av ansvaret knyttet til Investinor fra Innovasjon Norge til departementet. Forutsetningen for at dette skal kunne fungere optimalt, er selvsagt at en fortsatt skal ha et eksternt styre for selskapet, noe statsråden har bekreftet i et svar på et spørsmål fra Fremskrittspartiet.

Fremskrittspartiet mener det er viktig at det alltid er ideen og sluttproduktets mulighet til å lykkes som må være fokus på virkemiddelapparatet, og da uavhengig av hvor det enkelte selskap er lokalisert, eller hva som er den enkeltes bostedsadresse, kjønn etc. Midler som tildeles for å kunne opprettholde bosetting og enkelt næringer, skal tas over de ordinære tildelingene gjennom statsbudsjettet, og ikke over budsjettene til Innovasjon Norge. De såkalte BU-midlene er et eksempel på dette. Dette har også Riksrevisjonen påpekt i sin rapport Dokument nr. 3:4 for 2008–2009, der det ble vist til at BU-ordningen i liten grad bidro til selskapets måloppnåelse.

Det er bra at regjeringen legger opp til at det skal etableres seks nye såkornfond. Dette er viktig i den forstand at minst ett av disse fondene er øremerket en veldig tidlig fase av selskapsutviklingen – den såkalte pollenfasen – og det viser seg at det ofte er i denne tidlige fasen en har problemer med å kunne framskaffe privat risikovillig kapital.

Fremskrittspartiet mener at det også er viktig at virkemiddelapparatet ikke skal konkurrere med det private investormarkedet der dette fungerer godt, men man må sørge for å kunne samarbeide til beste for næringsutviklingen. Dette gjelder både innenfor lånemarkedet og innenfor FoU-virksomhet. Det er åpenbart at bedriftene selv vet best hva de har behov for å drive forskning og utvikling på for å kunne være konkurransedyktige. Det er derfor viktig at man i stedet for å måtte sende inn søknader om bidrag til det offentlige, heller kan bruke av egne midler motregnet et skattefradrag. Det er derfor viktig i forbindelse med SkatteFUNN at man opphever begrensningene på antall timer og timesats for egenprodusert FoU.

Jeg fremmer det forslaget som Fremskrittspartiet og Høyre er sammen om, og signaliserer at vi vil støtte Venstres forslag, nr. 3.

Presidenten: Representanten Per Roar Bredvold har teke opp det forslaget han refererte til.

Frank Bakke-Jensen (H) [21:01:40]: I forbindelse med Meld. St. 22 for 2011–2012, Verktøy for vekst, behandler vi regjeringens politikk for utviklingen av Innovasjon Norge og SIVA.

Begge institusjonene er viktige verktøy når man fra det offentlige skal legge til rette for god næringsutvikling. I Høyre har vi også gjennom våre møter med næringslivet møtt på mange solskinnshistorier om næringslivets møte med disse institusjonene. Det skal også sies i denne sal at både Innovasjon Norge og SIVA har bidratt betydelig i utviklingen av innovative løsninger og næringsutvikling i distriktene.

Vi i Høyre har noen kritiske bemerkninger til denne saken. Først og fremst mener vi at det må gjøres enkelte grep for å forbedre virkemidlene, slik at de vil gi Norge økt konkurransekraft også i fremtiden.

Å forberede seg for fremtiden betyr etter Høyres mening at vi legger til rette for at norsk næringsliv har nødvendig konkurransekraft til å møte utfordringene på den globale arena. Med det høye norske kostnadsnivået som plattform er det slik at vårt næringsliv må være blant de beste teknologisk og blant de mest effektive og innovative for å hevde seg i konkurransen. Dette er en konkurranse vi ikke må spille kvalifiseringsrunder for å få være med i. Vi er i et evigvarende turneringsspill.

Norge er med sitt næringsliv og sin moderne offentlige sektor en teknologisk supermakt. Vi er også – målt mot de aller fleste – i stand til å produsere både rasjonelt og effektivt. Det er derfor først når vi kommer til vår innovative kraft at vi taper terreng målt mot andre nasjoner vi bør sammenligne oss med. Det må vi ta på alvor.

Denne regjeringen og Innovasjon Norge bruker følgende definisjon på innovasjon:

«en ny vare, en ny tjeneste, en ny produksjonsprosess, anvendelse eller organisasjonsform som er lansert i markedet eller tatt i bruk i produksjonen for å skape økonomiske verdier.»

Definisjonen er etter Høyres mening god. Den er beskrivende, peker framover og gir et godt bilde av hvorfor vi må vektlegge innovasjon når vi snakker om næringspolitikk.

Derfor er det med undring vi i Høyre registrerer at man unnlater å ta med Forskningsrådet og forskningens rammevilkår og finansiering i meldingen. Forskning og utvikling er etter Høyres mening et helt sentralt og naturlig tema i en innovasjonsdebatt. Det er derfor med undring vi registrerer at regjeringen ikke klarer å se dette i sammenheng.

Da Innovasjon Norge ble etablert i 2004, smeltet man sammen en rekke kulturer for å skape et slagkraftig verktøy for nærings- og distriktsutvikling. Politikk som legger til rette for innovasjon, og politikk som legger til rette for distriktsutvikling, kan – men trenger ikke nødvendigvis – være to sider av samme sak. I Høyre mener vi at meldingen savner et klarere skille mellom disse to. Å avgrense innovasjonspolitikken geografisk kan etter Høyres mening legge begrensninger på innovasjonskraften, noe som er det motsatte av hva Høyre mener er målet med en slik politikk.

Samtidig mener vi at å begrense distriktsutvikling på grunn av manglende innovative målformuleringer heller ikke kan være en ønsket politikk. Vi har fått beskrevet begge problemstillingene flere steder de siste årene.

Høyre vil understreke at målet for Innovasjon Norge skal være å bidra til kunnskapsbasert vekst og verdiskaping. Av den grunn bør man se på muligheter for at prosjekter som ikke bidrar til innovasjon, kan legges til en annen forvaltning. De oppgaver Innovasjon Norge i dag har, og som har lav innovasjonsgrad, er ofte viktige oppgaver som bidrar både til omstilling og utvikling i regioner og kommuner.

I Høyre er vi kjent med at det er mye god kompetanse i norske kommuner på denne typen prosjekter, eksempel-

vis under BU-ordningen, og at det bør vurderes å desentralisere slike oppgaver – noe som også vil bidra til at Innovasjon Norge kan spisse sin virksomhet mot færre og mer innovative oppgaver.

I Høyre er vi bestandig nødt til å snakke om skatt, og skatt er et viktig virkemiddel, også i en sånn debatt. Å bruke skatteincentiver for å styrke bedriftenes innovative kraft er etter Høyres mening i mye, mye større grad riktig vei å gå. Utviklingsmodeller som tar utgangspunkt i bedriftenes behov og ønsker om innovasjon, har bedre forutsetninger for å lykkes enn om bedriftene skal bruke ressurser på å tilpasse seg offentlige programmer og prosesser. Høyre støtter derfor de positive formuleringene om skatteordningene i denne meldingen, men mener at disse må styrkes og forbedres, slik vi har foreslått i våre budsjettforslag de siste årene.

Meldingen er uklar når det gjelder virkemidlene for inkubasjon og tidligfasekapital og hvordan staten kan styrke sin rolle i støtte til og kommersialisering av tidligfaseselskaper. Høyre mener at de landsdekkende etableringstilskuddene er en ordning som treffer denne fasen, og som har hatt et altfor stort nedtrekk beløpsmessig de senere år. Høyre viser i merknadene til at NCE-programmene og Arenaprogrammet, som er vellykkede klyngeprogrammer, finansieres av Innovasjon Norge, mens Forskningsrådet finansierer TTO-programmene og SIVA inkubatorprogrammet. Alle disse aktørene har virkemidler og tilskuddsordninger innrettet mot tidligfaseprosjekter. I Høyre mener vi det er behov for en bedre samordning av virkemidlene, slik at disse kan spisses mer inn mot de mest innovative vekstbedriftene. Høyre vil derfor understreke det regjeringen selv skriver i meldingen, at det er et sterkt behov for en videreutvikling av virkemiddelporteføljen og forutsetter at det vil innebære evalueringer av effektiviteten av det som settes inn av ressurser i de forskjellige virkemiddeltypene.

Så til ordningen med såkornfond. Høyre er positiv til at det varsles nye fond. Man lover seks fond, og vi registrerer at man oppkapitaliserer to fond i siste revidert budsjett. Høyre vil påpeke at det er helt nødvendig at den nye såkornordningen også er i stand til å tiltrekke seg privat kapital. Med den høye risikoen for investorer som finnes i nye innovative og internasjonalt rettede bedrifter, er det av avgjørende betydning at såkornordningen utformes slik at den kan tiltrekke seg privat kapital og kompetanse. Vi er klar over at kravet er privat kapital, men innretningen på fondene bør også være sånn at man tiltrekker seg den kapitalen.

I Høyre er vi usikre på om innretningen for de foreslåtte såkornfondene – slik det framgår av revidert nasjonalbudsjett 2012 med en reduksjon av risikoavlastningen fra dagens 25 pst. til 15 pst. – vil utløse den nødvendige private kapital, og mener at regjeringen i sitt videre arbeid med tilrettelegging av nye såkornfond må ha stor oppmerksomhet på at det etableres tilstrekkelige incentivmekanismer for å utløse privat kapital. Høyre peker også på at fondene bør innrettes slik at såkornfondene har mulighet til å ta risiko og investere i bedrifter med antatt uforløst potensial. Høyre vil også understreke at uansett plassering av fon-

denes forvaltning, skal fondene være landsdekkende i sin investeringsvirksomhet.

Som tidligere sagt, mener Høyre det er beklagelig at man ikke har evaluert forskningsdelen i en så viktig melding. Vi registrerer også at regjeringen i meldingen tar til orde for en gjennomgang av Innovasjon Norges virkemidler, forankring av ny målstruktur og selskapets virkemiddelportefølje. Høyre deler departementets oppfatning av at dette ikke er behandlet i denne meldingen, men mener at det burde det ha vært.

Sett i lys av den sterke kritikken som kom fra Riksrevisjonen om måloppnåelse og ressursbruk i selskapet, blir vi også betenkt når vi leser at Innovasjon Norge selv skal gis i oppdrag å foreslå konkrete forenklinger av egen portefølje. Dette høres litt vassent ut.

Oppsummert er det slik at også Høyre mener at vi trenger mer kunnskap, og vi ser derfor fram til å få på bordet resultatene av de varslede evalueringene. Den manglende helheten i kunnskapsbasen gjør at Høyre ikke går for Venstres forslag, nr. 2, men vi vil her varsle støtte til Venstres forslag, nr. 3, om en forsterket inkubasjonsstrategi, lagt under SIVA.

Til slutt vil Høyre gjenta at prinsippet med at bedriftene selv skaper og styrer sin innovasjon, i mange tilfeller gir en robust modell. Høyre mener derfor at SkatteFUNN-ordningen bør styrkes, og at det bør gis direkte skattefradrag for forsknings- og utviklingsinvesteringer. Dette er skatteordninger som beviselig fungerer godt, og som det må satses videre på. Høyre mener som sagt at bedriftene selv er de beste til å definere hvilke behov de har for innovasjon og nye måter å jobbe på for fortsatt å kunne være konkurransedyktige.

Dette er Høyres begrunnelse for forslaget om å oppheve begrensningen på antall timer og timesats for egenprodusert forskning og utvikling i forbindelse med SkatteFUNN.

Alf Egil Holmelid (SV) [21:09:46]: Det går godt i norsk økonomi. Store delar av Europa slit med gjeldskrise, svært høg arbeidsløysen og redusert økonomisk aktivitet. Noreg, derimot, har orden i økonomien, høg sysselsetjing og vekst i fastlandsøkonomien.

Men det er ingen grunn til å kvile på laurbæra. Krisen i Europa kan få konsekvensar for oss. Samtidig ser vi tendensar til ei todeling i norsk økonomi. Det oljerelaterte næringslivet går svært godt, samtidig som andre delar av næringslivet har større utfordringar. Det er viktig å satse på innovasjon og nyskaping for å skape eit allsidig og robust næringsliv som kan ha perspektiv utover oljealderen.

Med denne stortingsmeldinga har regjeringa styrkt innovasjonssystemet, og det er gledeleg å sjå at opposisjonen støttar det meste av det som er foreslått.

SV er opptekte av å skape livskraftige næringsklyngjer. Samarbeid mellom store og små bedrifter og universitet eller høgskular har vist seg å vere eit viktig tiltak for å utvikle og realisere nye idear. Næringsklyngjer har den eigenskapen at dei fremmar innovasjon i etablerte bedrifter og har i tillegg potensial for å utvikle nye gründerar.

For eit par år sidan ville Høgre kutte i delar av støtta til næringsklyngjer. Det er derfor positivt at opposisjonen no

har snudd og uttaler seg svært positivt om næringsklyngjer. Men det er grunn til å merke seg at mange av næringsklyngjene får støtte frå dei regionale utviklingsmidlane, og her ser vi i revidert nasjonalbudsjett at Høgre framleis vil kutte, og dermed redusere den potensielle støtta til arbeidet med å etablere og vedlikehalde næringsklyngjene rundt om i landet.

Pilotfasen er ein flaskehals i innovasjonskjeda mange plassar i Noreg. Mange gode prosjekt for nye prosessar og nye produkt blir aldri realiserte, fordi det er vanskeleg å finansiere pilotanlegg for å teste i full skala. SV er opptekte av å styrkje den offentlege innsatsen i denne fasen av utviklinga. Vi er derfor svært glade for at regjeringa vil vidareutvikle støtteordningane for pilot- og demonstrasjonsanlegg.

Innovasjon Norge gjev i dag støtte til pilotanlegg gjennom ordninga for miljøteknologi, og dette har vist seg å gje veldig god effekt. Dette er ei av dei ordningane som får best tilbakemeldingar når vi reiser rundt og snakkar med bedriftene, så derfor er det positivt at den erfaringa som vi der har hausta, med også å kunne støtte pilotanlegg, kan bli overført til fleire program.

Mange brukarar peiker på at støtteordningane i Innovasjon Norge er for fragmenterte og for detaljstyrte. Søk- og søknadsprosessen kan bli komplisert og omfattande sett i forhold til dei utbetalingane som bedriftene får. SV er derfor glad for at regjeringa vil gjennomgå støtteordningane for å få til ei forenkling. Det er eit poeng å leggje føringane på resultatet og ikkje så mykje på detaljstyring av tildelinga.

SV er opptekte av å bruke offentlege innkjøp til å skape innovasjon hos private leverandørar. OFU-ordninga er eit viktig tiltak for å fremme slik innovasjon, men det er meir å hente på dette området. SV er derfor glad for at regjeringa skal leggje fram ein strategi for å fremme innovasjon gjennom offentlege innkjøp. SV er spesielt opptekte av at vi innanfor helse- og omsorgssektoren har eit stort potensial for å skape innovasjon hos leverandørane, og vi har sett at fleire sentrale aktørar innanfor både forskning og næringsliv har peika på eit stort potensial for å bli ei vekstnæring for ein internasjonalt marknad.

Mangel på risikovillig kapital er eit problem for innovasjon og nyskaping. Det er gledeleg at regjeringa no skal etablere inntil seks landsdekkjande såkornfond. SV er også opptekte av gründerane i ein tidleg fase, både når det gjeld rådgiving og finansiering. Det er viktig å vidareutvikle tilbodet når det gjeld dei aller tidlegaste fasane i innovasjonssystemet, og støtte opp om gründerane, både med tidleg kapital og god rådgiving.

Irene Lange Nordahl (Sp) [21:14:47]: Først vil jeg takke representanten Ingrid Heggø for et godt innlegg.

Regjeringen har lagt fram ein stortingsmelding om virkemiddelapparatet i næringspolitikken, Innovasjon Norge og SIVA SF. Senterpartiet, som har forenkling for næringslivet som et av sine viktigste områder, er svært fornøyd med at regjeringen nå skal trekke opp ambisjoner og retning for en forenkling av Innovasjon Norges samlede tjenestetilbud – dette i dialog med eiere og oppdragsgivere. Vi vil understreke at dess mindre tid de som skaper nær-

ringsutvikling i landet vårt, bruker på å sette seg inn i statens ulike støtteordninger, dess mer tid har de til å forbedre sin egen bedrift. Dette har Norge tjent på, så vel som gründerne og bedriftseierne selv. Etter mange år med erfaring fra jobb med tilrettelegging for gründerne og næringsutvikling, ser jeg fram til at vi nå skal få en slik forenkling. Dette har gründerne og næringslivet etterspurt over lang tid. Denne rød-grønne regjeringen gjør noe med det.

Regional utvikling har hele tiden vært et sentralt premiss i virkemiddelapparatet, og Senterpartiet er derfor fornøyd med å legge fram en melding som tydeliggjør at dette fortsatt vil stå sentralt for Innovasjon Norge og SIVA. For Norge som nasjon er det viktig å gi de innovative bedriftene som har en slik beliggenhet som gjør at de har mindre tilgang på kapital, et fortrinn i virkemiddelapparatet. Derfor har Senterpartiet hele tiden vært tydelig på at denne dimensjonen i virkemiddelapparatet skal videreføres. Det foregår mye innovasjon i bedrifter i hele landet, både i byer og distrikt. Her er kompetanse, forskning og utvikling av sentral betydning. For Senterpartiet er det derfor viktig at Innovasjon Norge og SIVA fortsatt skal rustes til å bidra til investeringer, vekst og innovasjon rundt om i landet vårt. I meldingen slås det fast at midlene skal brukes rundt i landet, og ikke sentraliseres. Dette har vært vesentlig for Senterpartiet. Vi er fornøyd med at det legges klare føringer for dette i meldingen.

Landbruket er en viktig del av det samlede næringslivet i store deler av Distrikts-Norge. Innovasjon Norge tilfører BU-ordningen en kompetanse når det gjelder næringsutvikling som ikke enkelt lar seg erstatte gjennom alternative forvaltningsordninger. Etter en samlet vurdering mener derfor regjeringen at Innovasjon Norge også i framtiden skal dekke oppdrag knyttet til landbruksbasert næringsutvikling. Senterpartiet støtter denne vurderingen.

Meldingen slår fast at nåløyet bedriftene og gründerne må igjennom med tanke på virkemiddelapparatet, ikke skal bli enda mindre. Senterpartiet kjemper daglig for en aktiv næringspolitikk i alle landets deler, og det er derfor viktig å holde fast ved at det ikke skal bli vanskeligere å nå gjennom i virkemiddelapparatet enn det er i dag.

Meldingen bekrefter at SIVA får et tydeligere mandat som industriutvikler og til å jobbe med større prosjekter knyttet til fysiske eiendomsinvesteringer av lokal, regional og nasjonal betydning. Det er viktig. Næringshageprogram er også av stor betydning og bidrar til mye vekst og utvikling rundt om i landet. Det samme gjelder for inkubatorene. En av meldingens nyheter er et helt nytt organ, Invest in Norway, som opprettes for å håndtere henvendelser fra utenlandske selskaper som vurderer lokalisering i Norge. Senterpartiet synes det er positivt.

Senterpartiet ser det også som positivt at det er enighet om at det statlig eide investeringselskapet Investinor nå også nå kan investere i bedrifter innenfor noen nye områder. Fram til nå har mandatet til Investinor vært å investere i norske bedrifter i ekspansjon innen områder som energi, miljø, marin, maritim og reiseliv. Disse områdene vil fortsatt være sentrale framover. Med den nye meldingen varsler regjeringen at Investinor nå også skal investere i bedrif-

ter innenfor viktige områder som bioteknologi, helse og IKT i tillegg.

Senterpartiet er fornøyd med den meldingen om virkemiddelapparatet i næringspolitikken, Innovasjon Norge og SIVA som regjeringen har lagt fram. Vi er særlig fornøyd med at det nå legges opp til en forenkling av tjenestetilbudet, at den regionale dimensjonen ligger fast, og at det ikke skal bli vanskeligere å nå gjennom nåløyet til virkemiddelapparatet. Det er viktig for næringslivet, det er viktig for gründerne, og det er viktig for å gi vekstkraft i landet vårt.

Steinar Reiten (KrF) [21:19:34]: Innledningsvis vil jeg si at jeg er overrasket over at det ble lagt opp til en så kort behandlingstid for denne svært viktige saken. Dette gjør det vanskeligere å foreta en grundig evaluering av det statlige virkemiddelapparatet og SIVA. Vi mener det også er underlig at regjeringen ikke inkluderer en evaluering av Norges forskningsråd i stortingsmeldingen. Regjeringen melder at de vil komme tilbake til det i egen sak. Vi mener at det hadde vært mest naturlig å inkludere evaluering av Forskningsrådet og rammevilkår for forskningen i denne saken. Et sentralt punkt i meldingen er jo nettopp at regjeringen vil koordinere og styrke samarbeidet mellom Innovasjon Norge, SIVA og Norges forskningsråd.

Kristelig Folkeparti er likevel tilfreds med at meldingen bygger på en bred høring der ulike aktører har rapportert om sine erfaringer i møte med Innovasjon Norge og SIVA. Viktige innspill har gått på at Innovasjon Norge ivaretar sin saksbehandlerrolle på en profesjonell og god måte, men at selskapet i mindre grad har greid å fylle rollen som kunnskapsorganisasjon og premissleverandør for norsk næringspolitikk. En tydeliggjøring av selskapets mål og virkemidler kombinert med kriteriebasert vurdering av måloppnåelsen er derfor på sin plass, etter vårt syn, og vi slutter oss til konklusjonene i innstillingen på dette punktet. Kort oppsummert: mer fokus på resultat, mindre på rapportering.

Vi merker oss også at Norge får ros av OECD for et vel fungerende virkemiddelapparat for å frembringe gründerne, vekstbedrifter og innovative næringsmiljøer. Virkemiddelapparatet er samlet i få organisasjoner med relativt god arbeidsdeling, også sammenlignet med andre skandinaviske land.

Utviklingen av nye og innovative ideer er ofte nyttig for flere bedrifter enn bare den som utvikler dem. Men utviklingen av ideer kan ofte innebære en større risiko enn den som den tilgjengelige investoren evner å ta. Derfor kan offentlig prosjektstøtte være en avgjørende utløsende faktor for nyetablering, også utenfor de mest sentrale vekstområdene. Kristelig Folkeparti vil derfor uttrykke tilfredshet med at regjeringen vektlegger god dialog med fylkeskommunene som medeiere i Innovasjon Norge. Innovasjon Norge er en svært viktig aktør i regional næringsutvikling, både nå og i framtiden. Vi vil også gi vår støtte til regjeringens konklusjon om at bygdeutviklingsmidlene fortsatt skal forvaltes av Innovasjon Norge. Den kompetansen om næringsutvikling som Innovasjon Norge kan bidra med, er viktig for en mest mulig optimal bruk av BU-midlene.

Vi mener likevel at en ikke må se seg blind på hva det

offentlige virkemiddelapparatet kan bidra med for å utløse ny innovativ virksomhet. I slike prosesser bør en om mulig også involvere privat kompetanse, ikke minst den kompetansen en har greid å bygge opp i tilknytning til NCE-systemet. Det er svært viktig å tilrettelegge og videreutvikle slike næringsklynger. Når de når et modenhetsnivå som gjør dem konkurransedyktige i et globalt perspektiv, bør det også legges til rette for at de får muligheten til å operere globalt. Som eksempel på dette kan nevnes den maritime klyngen på Nord-Vestlandet. Regjeringen påpeker til stadighet viktigheten av nyetablering av bedrifter i Norge. Da er det underlig at man ikke i sterkere grad vektlegger økt satsing på inkubatorprogrammet, der NCE-klyngene er viktige aktører. Etter vår mening er dette et av de mest virkningsfulle programmer Norge har for å bistå gründere og skape nyetableringer. I våre merknader i innstillingen ber vi regjeringen om å fremme forslag om hvordan en kan styrke inkubatorprogrammet i forbindelse med neste års statsbudsjett.

Vi registrerer at Venstre i sitt forslag, nr. 3, til saken konkretiserer den utfordringen til regjeringen på en god måte, og melder derfor at Kristelig Folkeparti også vil støtte det forslaget.

Det er også viktig å trekke utenlandske investorer og selskaper til Norge. Kristelig Folkeparti støtter etableringen av Invest i Norway som en del av virkemiddelapparatet. Rettledning til utenlandske selskaper som vurderer lokalisering i Norge, er viktig. Vi mener at utenlandske selskaper som etablerer lokalitet og har økonomisk aktivitet i Norge, skal kunne benytte seg av det norske virkemiddelapparatet på lik linje med norske kunder.

Kristelig Folkeparti støtter også etableringen av seks nye landsdekkende såkornfond, og at to av disse fondene blir oppkapitalisert i løpet av 2012. Vi ønsker imidlertid at ett av disse fondene blir øremerket virksomheter som befinner seg i «pollenfasen», altså en svært tidlig og risikout-satt fase i etableringen der det er ekstra vanskelig å skaffe kapital og rådgivning.

Kristelig Folkeparti har som mål at Norge skal være verdens mest innovative og nyskapende land. Innovasjon og økonomisk utvikling frigjør ressurser som kan brukes til andre samfunnstjenlige formål. Nye og etablerte småbedrifter er helt sentrale – uten dem stanser Norge.

Trine Skei Grande (V) [21:24:31]: Venstre fremmet like etter valget i 2009 et representantforslag om å omorganisere og fristille Innovasjon Norge. Det skapte faktisk veldig stor og god debatt her i stortingsalen 14. desember det året.

Forutsetningen for forslagene våre var at vi var villig til å trekke dem hvis statsråd Giske skulle evaluere Innovasjon Norge, noe som han varslet at han skulle gjøre. Det skulle komme en stortingsmelding, og den skulle ferdigstilles høsten 2010. På den bakgrunn fremmet vi ikke de opprinnelige forslagene i representantforslaget.

Undersøkelser viste den gang at det bare var halvparten av de prosjektene som fikk støtte av Innovasjon Norge, som reelt sett var nyskapende. Forslagene våre gjaldt å få mest mulig nyskaping ut av de offentlige bevilgninge-

ne som skal gå til nettopp slike formål. Etter det har vi i Venstre fremmet to andre representantforslag, ett om vridning av offentlige hjelpemidler i startfasen for oppstartsselskaper med stort vekstpotensial, som vi fremmet i desember 2010, og forslag om kapitalreform for økt innovasjon og entreprenørskap som vi fremmet i mars i år.

Jeg registrerer at Fremskrittspartiet og Høyre har adressert de problemstillingene som tas opp i forslagene, i merknader i innstillingen, mens regjeringspartiene åpenbart mener at alt fungerer bra nok som det er.

Så til de enkelte selskapene og virkemidlene. Når det gjelder Innovasjon Norge, deler Venstre mange av de målene som ligger i meldinga: forenkling av virkemiddelporteføljen, å styrke Innovasjon Norge som innovasjonspolitisk rådgiver og tydeliggjøring av at forvaltningen av bygdeutviklingsmidlene er i tråd med Venstres tankegang – det vi la fram om å spisse Innovasjon Norge.

Problemet er at det er få, om i det hele tatt noen, virkemidler i meldinga for å nå de målsettingene man har satt seg. Det er min og Venstres klare oppfatning at vårt forslag om å dele opp, spisse og fristille Innovasjon Norge på ingen måte er mindre aktuelt nå enn da vi fremmet det i 2009. Derfor tar vi det opp igjen i dag.

Så til SIVA, som på mange måter er kommet i skyggen av Innovasjon Norge. Det er ufortjent, for SIVA er på mange måter en suksesshistorie i Norge. SIVA har etablert 50 inkubatormiljøer rundt omkring i hele landet. Eierskapet er fordelt mellom SIVA, privat næringsliv, kommuner, universiteter og høyskoler. Nøkkelen til suksess ligger i at miljøene kan bruke hverandres sterke sider. Årlig får 150 nye gründerbedrifter hjelp til å utvikle seg og vokse. Siden oppstarten av inkubatorprogrammet i 2000 har mer enn 1 000 bedrifter fått denne muligheten.

I fjor sommer besøkte jeg et av disse miljøene, nemlig Leiv Eiriksson Nyskaping i Trondheim. Der ble jeg presentert for SIVAs ønske om en ny inkubatorstrategi for 2012, for nettopp å underbygge de gode resultatene som SIVA kan vise til. Svaret fra regjeringa var et ganske overraskende nei takk. Det var ingen bevilgninger på statsbudsjettet for 2012, og det sies lite eller ingenting om dette når meldinga behandles i dag.

Når Stortinget i morgen behandler revidert nasjonalbudsjett, kommer Venstre til å foreslå å styrke inkubatorstrategien under SIVA, som betyr både økte bevilgninger til programmidler og økt egenkapital til inkubasjonsmiljøene.

Så til slutt til Investinor. Venstre deler nok ikke den begeistringa over Investinor som komiteen uttrykker i innstillinga. Etter Venstres syn framstår Investinor som både tungrodd og litt ufokusert. Det er svært få selskaper som i realiteten kan nyte godt av Investinors investeringsmuligheter, slik de i dag er definert. Det mest konkrete vi har sett de siste årene, er planene om å gå sammen med private investorer om å raide alpinanlegg på Østlandet. Det kan etter Venstres syn ikke være den beste måten å bruke statlige midler på for å bidra til økt innovasjon. Investinor har i dag 3,7 mrd. kr i tilgjengelig investeringskapital, hvorav bare en brøkdel faktisk er brukt.

Venstre mener at dette er midler som burde vært brukt

mye mer målrettet, og at virkemidlene under Investinor kunne vært brukt mer målrettet under et omorganisert og fristilt Innovasjon Norge. På sikt bør derfor Investinor avvikles. I tråd med dette støtter Venstre heller ikke forslaget om å overføre eierskapet til Investinor fra Innovasjon Norge til Nærings- og handelsdepartementet.

Til slutt vil jeg gjerne også si at det er underlig at denne behandlingen har tatt så lang tid.

Så vil jeg ta opp de to forslagene fra Venstre.

Presidenten: Representanten Trine Skei Grande har teke opp dei forslaga ho refererte til.

Statsråd Trond Giske [21:30:02]: Formålet med næringspolitikken er størst mulig samlet verdiskaping i norsk økonomi og arbeid til alle.

Norsk økonomi går godt. Vi har god vekst i norsk økonomi – og vesentlig høyere vekst i 2012 enn i første kvartal 2011. Veksten vises innenfor både vare- og tjenesteproduksjon.

Antall sysselsatte økte også med om lag 20 000 personer fra fjerde kvartal 2011 til første kvartal 2012. En rekke økonomiske indikatorer peker riktig vei for Norge.

Samtidig ser vi tendens til en tredeling av næringslivet. Den delen av næringslivet som leverer varer og tjenester til olje- og gass-sektoren, klarer seg bra, mens næringer som er avhengig av etterspørsel etter andre eksportprodukter, deles mellom dem som klarer seg bra, og dem som sliter.

De siste årene har internasjonal økonomi vært ustabil, og utsiktene framover er usikre. Krisen i euroområdet har tiltatt, med økende statsgjeld og arbeidsledighet. I en del framvoksende økonomier er veksten fortsatt høy, og bidrar bl.a. til at oljeprisen fortsatt er høy.

Norge er ikke upåvirket av utviklingen i internasjonal økonomi. I en rapport fra OECD som ble lagt fram i mai, framheves mulighetene for en forverring av krisen i euroområdet som den fremste trusselen for norsk økonomi.

Selv om utviklingen i norsk næringsliv i hovedsak er god i dag, og selv om dagens arbeidsledighet er lav, må vi hele tiden arbeide for framtidens næringsliv og framtidens verdiskaping.

Regjeringen legger til rette for et næringsliv som er bærekraftig, nyskapende, kunnskapsbasert og omstillingsdyktig.

Den viktigste næringspolitiske innsatsen går gjennom utforming av gode generelle rammebetingelser. Dette omfatter bl.a. en ansvarlig økonomisk politikk, godt utbygd infrastruktur, et godt utdanningssystem og gode velferdsordninger.

Gode rammebetingelser alene er imidlertid ikke tilstrekkelig for å utløse størst mulig verdiskaping. Derfor må vi supplere de generelle rammebetingelsene med bedriftsrettede virkemidler, bl.a. gjennom Innovasjon Norge og SIVA.

Innovasjon Norge og SIVA forvalter store verdier og fattar beslutninger av stor betydning for gründere, bedrifter og næringsmiljøer. Det stiller store krav til forvaltning og drift av selskapene, og det stilles store krav til selskaperes måloppnåelse.

I tillegg til den årlige resultatoppfølgingen og rapporteringen til Stortinget, har regjeringen de siste årene gjennomført omfattende evalueringer av selskapene. Dette ble varslet i St.meld nr. 7 for 2008–2009, Et nyskapende og bærekraftig Norge.

Evalueringsene, høringsrundene og innspillskonferansen som ble arrangert i forbindelse med arbeidet med denne meldingen, viser i stor grad at Innovasjon Norge og SIVA forvalter sine oppgaver på en god måte, og at resultatene er gode. Likevel er det alltid rom for forbedring og for å utvikle selskapene videre.

I denne meldingen til Stortinget trekker regjeringen opp linjene for den videre utviklingen av Innovasjon Norge og SIVA. I meldingen presenteres nye mål for Innovasjon Norge og for SIVA.

Gode og tydelige mål er nødvendig for å sikre god styring og enkel rapportering. De nye målene tydeliggjør hva selskapene skal oppnå og legger grunnlaget for en mer overordnet styring fra oppdragsgiverne.

I det nye formålet for SIVA understrekes det at selskapet skal være statens virkemiddel for tilretteleggende eierskap og utvikling av bedrifter og nærings- og kunnskapsmiljøer i hele landet. Det understrekes også at SIVA har et særlig ansvar for vekstkraften i distriktene.

SIVAs hovedmål er å utløse lønnsom næringsutvikling i bedrifter og regionale nærings- og kunnskapsmiljøer. Disse målene skal SIVA nå gjennom eiendomsvirksomheten og selskapets innovasjonsaktiviteter.

I målene for SIVA understrekes det bl.a. at selskapet skal spille en rolle i større industriprosjekter. Regjeringen går inn for at SIVA i framtiden kan bidra i utviklingen av flere store eiendomsprosjekter av lokal, regional og nasjonal betydning.

I formålet for Innovasjon Norge understrekes det at selskapet skal være statens og fylkeskommunenes virkemiddel for å realisere verdiskapende næringsutvikling i hele landet, og at hovedmålet er at selskapet skal utløse bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling i hele landet. Det skal nås gjennom å arbeide for flere gode gründere, flere vekstkraftige bedrifter og flere innovative næringsmiljøer.

Meldingen trekker opp retningslinjene for hvordan staten kan utøve sitt eierskap i selskapene. Det gis også en omtale av hvordan eierne av Innovasjon Norge i fellesskap vil følge opp hvordan selskapet arbeider på strategisk viktige områder.

I tillegg til å følge opp forenklingsarbeidet, vil eierne særlige følge opp hvordan selskapet møter kundene, hvordan selskapet arbeider med internasjonalisering og hvordan selskapet fyller rollen som rådgiver for eiere og oppdragsgivere.

Meldingen inneholder en rekke tiltak som vil styrke Innovasjon Norges og SIVAs innsats for norsk næringsliv.

Innovasjon Norges virkemiddelportefølje skal forenkles. Selskapet har i dag mange ordninger, og det kan være krevende for bedrifter å orientere seg om relevante støttemuligheter. Bedriftenes møte med Innovasjon Norge og SIVA skal være enkelt og gi rask avklaring.

Samtidig som selskapets portefølje forenkles, skal også

styringssignalene fra departementene samordnes, og det skal utformes et felles mål- og resultatstyringssystem for alle oppdragsgivere. Det vil gjøre det enklere for selskapet å rapportere, og oppdragsgiverne og Stortinget vil få bedre informasjon om effekter og måloppnåelse.

Meldingen inneholder flere tiltak for tilgang til kapital i tidlig fase. Blant annet varsles det i meldingen om at det skal etableres inntil seks nye såkornfond. I revidert budsjett er det foreslått rammer for de to første fondene. Det tas sikte på at hvert fond skal ha en samlet kapital på om lag 500 mill. kr.

I meldingen skisseres et mer fleksibelt mandat for Investinor. Investinor har i dag en samlet investeringskapital på 3,7 mrd. kr. I tillegg varsles det at eierskapet til Investinor overføres fra Innovasjon Norge til Næringsdepartementet.

I meldingen varsles en utvikling av tilbudet på kapital i tidlig fase og en utvikling av tilbudet for pilot- og demonstrasjonsprosjekter.

Jeg vil også gi Innovasjon Norge i oppdrag å støtte opprettelsen og utviklingen av nettverk for forretningsengler. Denne gruppen investorer vil kunne nyttiggjøre seg av nettverk som kobles opp mot såkornfond eller mot inkubatorer.

Mange norske bedrifter konkurrerer i internasjonale markeder, og internasjonalisering er derfor en sentral del av Innovasjon Norges virksomhet både ved distriktskontorene i Norge og ved kontorene i utlandet. I meldingen er det tydelig at regjeringen vil styrke selskapets arbeid med internasjonalisering.

Tilstedeværelsen i Asia og Afrika skal styrkes, og samarbeidet mellom aktørene i virkemiddelapparatet skal forbedres.

Det skal også etableres et eget strategisk råd for Innovasjon Norges internasjonale tilstedeværelse. Og det skal opprettes en ny funksjon – Invest in Norway – som på en profesjonell og aktiv måte skal håndtere henvendelser fra utenlandske selskaper som vurderer å etablere seg i Norge.

Regjeringen arbeider for et helhetlig og kompetent virkemiddelapparat som har relevante og virkningsfulle tilbud til norsk næringsliv. I denne meldingen gjennomgås selskapenes mål, arbeidsmåte, samarbeid og virkemiddelbruk for å bistå norsk næringsliv i å møte utfordringene vi står overfor de kommende årene.

A k h t a r C h a u d h r y hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Det åpnes for replikkordskifte.

Per Roar Bredvold (FrP) [21:36:42]: Denne meldingen er vi mer enige enn uenige om – ingen tvil om det. Det er bra. Næringsutvikling trenger sterk støtte fra Stortinget. Hvis jeg skal nevne noe av det vi er uenige om – og kanskje skuffet over – er det det at man har tatt ut den forskningsrelaterte delen av systemet. Man varsler at man vil komme tilbake til evaluering av Forskningsrådet og forskningens rammevilkår.

Mitt spørsmål blir da: Hvorfor er ikke dette med i meldingen – og når vil det komme?

Statsråd Trond Giske [21:37:16]: Det er Kunnskapsdepartementet som har ansvaret for forskningsmeldingen. Vi jobber selvsagt tett opp mot dem for å få en best mulig sammenheng mellom det som skjer i Næringsdepartementet, som er det nest største departementet på forskning, og det som skjer i Kunnskapsdepartementet – ikke minst få en bedre sammenheng mellom de ulike virkemidlene. Dette står det ganske tydelig i meldingen at vi ønsker å oppnå, og at vi skal følge det opp når forskningspolitikken utformes. Ideelt sett skulle man gjerne kanskje hatt meldingene samtidig, men vi mente at det var viktig å fremme denne meldingen for Innovasjon Norge og SIVA selv om forskningsmeldingen ennå ikke var klar.

Frank Bakke-Jensen (H) [21:38:05]: Innovasjon kan måles på mange slags måter. EU har et institutt som heter «Innovation Union Scoreboard» der de måler nasjonenes innovasjonskraft, og ulikt de andre nordiske landene skårer Norge ganske dårlig der – en 17. plass. Jeg registrer at Innovasjon Norge på sine sider skriver at når FIFA måler hvor gode fotballagene er, får vi veldig god skår, så sanne målinger trenger man ikke bestandig å bry seg med.

Det kan jo være interessant å høre med statsråden: Hvilke ting i denne meldingen vil du vektlegge, som du tror – hvis du skal spå – vil løfte Norges ranking på «Innovation Union Scoreboard»? – Altså: Hva vil styrke vår innovasjonskraft i denne meldingen?

Statsråd Trond Giske [21:38:58]: Vi holder jo et ganske høyt støttenivå når det gjelder offentlig innsats til innovasjon. Det er få land som har et så utbygget statlig system for å gi penger til næringslivet. Ideelt sett skulle næringslivet kanskje ha klart seg med egen kraft, men vi vet at et samspill mellom det offentlige og det private gir større resultater.

Hvis jeg skal si hva jeg tror denne meldingen aller mest vil føre til, er det at vi bruker pengene bedre, at vi får mer effektive og målrettede ordninger, at det blir lettere for bedriftene å orientere seg i Innovasjon Norges og SIVAs systemer, at det er de beste prosjektene som får støtte, og ikke nødvendigvis de beste prosjektsøknadene. Det bør være enkelt for gründere og andre å komme i kontakt med støtteapparatet og bruke minimalt med tid for å finne ut av støttefunksjonene og i stedet få den støtten og hjelpen som er mest relevant for dem, på en enkel måte med minst mulig søknads- og rapporteringsbyråkrati. Det tror jeg kanskje ville være det største løftet, for da brukes pengene bedre.

Frank Bakke-Jensen (H) [21:40:03]: Det var i utgangspunktet musikk i ørene til en Høyre-mann. Jeg vil også få skyte inn at det er en sammenheng mellom hvor mye penger man henter inn fra bedriftene i forhold til hvor mye det offentlige må levere tilbake – det er så sin sak.

I meldingen ser man også for seg at man skal styrke Innovasjon Norges rolle som politisk rådgiver for regjeringen. Det kan kanskje umiddelbart høres litt betenkelig ut.

Har statsråden noen tanker om hvordan Innovasjon Norge samtidig skal opprettholde sin uavhengige rolle, hvis man også vektlegger å bruke Innovasjon Norge som en politisk rådgiver?

Statsråd Trond Giske [21:40:47]: La meg først si at det nivået vi har i Norge på å ta inn penger fra både privatpersoner og bedrifter, og så dele ut igjen i form av velferdsgoder og gode næringslivsordninger, har vist seg å være en forholdsvis stor suksess, i hvert fall hvis vi sammenligner med våre naboland og resten av Europa. Jeg tror vi har funnet en ganske bra balanse.

Når det gjelder Innovasjon Norges rolle som rådgiver, tenker vi at Innovasjon Norge er i en så sterk kontakt med så mange bedrifter over hele landet at det vil være dumt ikke å bruke den kompetansen og den erfaringen som Innovasjon Norge på den måten får, til å gi gode faglige råd i utformingen av næringspolitikken. Selve de politiske prioriteringene får vi diskutere og utforme i lag, vi som er valgt til det. Innovasjon Norge skal ikke ha en politisk rolle, men de skal gi oss gode innspill til hvordan en god næringspolitikk kan bli enda bedre uavhengig av hvem som sitter i regjering, og uavhengig av hvilken kurs som er staket ut.

Frank Bakke-Jensen (H) [21:41:51]: Det er ikke for å være noen mare, men man bruker begrepet «politisk rådgiver» i meldingen, og hvis man i utgangspunktet skal være et fagorgan som skal gi faglige råd, er det ikke akkurat god norsk å gi institusjonen et sånt stempel. Er det sann at man har brukt et uriktig begrep etter statsrådets mening? Har man vært uheldig med tituleringen «politisk rådgiver»? Har man brukt riktig begrep?

Statsråd Trond Giske [21:42:31]: Nå har jeg ikke alle detaljene i meldingen foran meg her, men jeg tror det står «næringspolitisk rådgiver», at man skal bruke den kompetansen som Innovasjon Norge har, til å gi gode råd i utformingen av næringspolitikken.

Råd kan som kjent bestå av mange ting. Det kan bestå av innspill til en skjønnsvurdering eller en politisk retning – det tror jeg i mindre grad vil være Innovasjon Norges rolle – eller det kan være faglige råd basert på den erfaringen og kunnskapen som Innovasjon Norge får gjennom kontakten med tusenvis av bedrifter over hele landet. Det er også råd inn i en næringspolitisk sammenheng, som vi har nytte av.

Jeg tror Innovasjon Norge er en utnyttet ressurs som man kan bruke til å gi disse innspillene. Så må vi som politikere i både departement, regjering og storting håndtere de rådene vi får, på en god måte, og det er jeg helt overbevist om at vi skal klare.

Presidenten: Replikskordskiftet er dermed omme.

Else-May Botten (A) [21:43:47]: En aktiv næringspolitikk med et godt verktøy er viktig for næringslivet vårt. I Norge har vi et næringsliv som går bra. Det siste året har bedrifter skapt 64 000 nye jobber i Norge – 2,6 pst. har

vært i det private og 2 pst. i det offentlige. Verktøyet til regjeringen har vært smurt – godt smurt – og tilpasset ut ifra ulike behov. Jeg vil jo si at finanskrisen var et godt eksempel på at man faktisk smurte apparatet. Ikke minst nå ved revidert nasjonalbudsjett, som vi skal vedta her i morgen, har man fokusert på treindustrien, som trenger å få en tiltakspakke.

Godt smurt verktøy skal også ligge til grunn i en normalsituasjon, og denne stortingsmeldingen er viktig. Den har en mer spisset tone, og takten er veldig god.

Jeg har lyst til å berømme spesielt regjeringens nykommer, Invest in Norway, som jeg mener er viktig for å legge bedre til rette for en mer systematisk og helhetlig håndtering av henvendelser fra utenlandske selskap som vurderer lokalisering og investeringer i Norge. Det er et viktig grep for å få på plass en profesjonell og robust funksjon, som jeg tror vil bli tatt godt imot.

SIVAs eiendomsinvesteringer har en god og utløsende effekt når det gjelder utvikling av eiendomsstruktur, spesielt i områder der markedssvikten fører til at private aktører vurderer risikoen som høy. Dette kan bli en viktig faktor, spesielt for etableringen av Ironman-prosjektet på Tjeldbergodden, som vi som er fra Møre og Romsdal, kjenner godt til.

Regjeringens næringspolitikk har løftet forenklingstiltak som virker. Også når det gjelder virkemiddelapparatet, satses det på forenklinger. Slik det er i dag, er det for krevende å orientere seg innenfor ulike programmer. Jeg må si at dette er et løft for å sikre at selskapenes brukere enkelt kan orientere seg når det gjelder de programmene og tjenestene som spesielt skal være i Innovasjon Norge.

Det er også positivt og verdt å merke seg at Investinor har fått et nytt og mer fleksibelt mandat, hvor også IKT og bio- og helseteknologi kommer inn under satsingsområdene.

Det er mye næringsliv i Norge som opererer internasjonalt. Derfor synes jeg samarbeidet mellom Innovasjon Norge og utenriktjenesten er positivt, et samarbeid som nå blir styrket fordi også næringskomiteen har vært ute og reist en del, og har fått tilbakemeldinger om utekontorene til Innovasjon Norge. Jeg tror den innretningen man nå satser på, vil bli en bedre støtte for næringslivet vårt.

Lillian Hansen (A) [21:47:06]: Det var i grunnen kostelig å lese merknadene fra opposisjonen i denne saken. Egentlig ble jeg ikke klok på enkelte formuleringer. Jeg vet at det selvfølgelig kan ha noe med meg å gjøre. For eksempel står det i en merknad fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti:

«Disse medlemmer mener at mye av det som legges frem som endringer og tiltak i meldingen er meget fornuftig. Dette gjelder både når det gjelder forslag til endringer vedrørende målstyring og organisering.»

Så sier de samme medlemmene ni setninger lenger ned i merknaden:

«Disse medlemmer tviler på om tiltakene som er lansert i meldingen vil bidra til noe særlig enklere virkemiddelapparat for norsk næringsliv.»

Det får stå for sin egen urimelighet.

Jeg er enig med representanten Trine Skei Grande i at SIVA kanskje kommer i skyggen av Innovasjon Norge. Derfor skal jeg snakke litt om SIVA.

SIVA investerer i og er en tilretteleggende, langsiktig eier og utvikler av industri- og innovasjonssentre. SIVA har over år, i lag med private og institusjonelle aktører, bygget opp et godt grunnlag for å utvikle miljørobust verdiskaping og interessante arbeidsplasser over hele landet. Derfor er det stor etterspørsel etter SIVAs innsats for å utvikle større prosjekter av både nasjonal og internasjonal karakter og betydning.

Sigvald Rist heter en kar fra der jeg kommer fra. Han er daglig leder i Lofotprodukt og sier i årsberetningen til SIVA at SIVA var et viktig instrument for å realisere deres drøm, nemlig en ny fabrikk. SIVA valgte å samarbeide med Lofotprodukt fordi de hadde en god drift og et stort potensial. Fabrikken ligger i utkanten og ville bidra til betydelig verdiskaping lokalt, noe som gjorde det svært interessant og aktuelt for SIVA å satse der. Resultatet ble veldig bra. Et sted i distriktet som Høyre og Fremskrittspartiet ikke ville hatt tro på, produseres det nå fiskekaker og andre fiskeprodukter, på et sted der det ikke alltid er godværsdager, der bedriftene ligger 150 mil fra Oslo, og der fjellene rager. Med Høyres og Fremskrittspartiets politikk i saken ville denne fabrikken kanskje ikke ha sett dagens lys, med tanke på bostedsadresse osv.

Jeg skal avslutte med noen kloke ord fra vår næringsminister. Han sier at i den nye meldingen går regjeringen inn for at SIVA i framtiden fortsatt skal bidra til utvikling av flere store eiendomsprosjekter av lokal, regional og nasjonal betydning. De er en viktig føring.

Linda C. Hofstad Helleland (H) [21:50:24]: Det er veldig positivt at en enstemmig næringskomité så sterkt slår ring om SIVA og Investinor.

SIVA har en viktig rolle som utvikler og eier av innovasjonseiendom i samarbeid med private.

Vi har noen globale kunnskapsknutepunkter i Norge som vi skal være stolte av. Et godt eksempel er Atmel, som jeg besøkte for kort tid siden. Det er et imponerende utviklingssenter for mikroteknologi, etablert i Trondheim. Slike selskaper de trenger vi flere av.

Selv med et høyt lønnsnivå må Norge være konkurransedyktig. Da er et godt samarbeid mellom store internasjonale konsern, norske bedrifter og FoU-miljøer nødvendig. Norge skal være et attraktivt vertskap for internasjonale virksomheters investeringer.

Det er derfor vi trenger SIVA. SIVA senker barrierene for bedriftsetablering. Harald Kjelstad, som er administrerende direktør i SIVA, sier:

«Flere bedrifter skal vokse og flere gründere skal gro. Derfor skal SIVA fortsatt ha de beste redskapene i verktøykassen.»

Det skal Stortinget bidra til å gi dem.

Investinor samspiller og samarbeider også med private medeiere og er det eneste statlige foretaket som aktivt investerer i selskaper som ikke er på børs. Med andre ord: De går inn i de viktigste delene av verdiskapingen i Norge.

Investinor spiller en veldig viktig rolle i det offentlige virkemiddelapparatet. Det utvidede mandatet er et tydelig signal om at Investinor leverer godt.

Investinor skal tilby kapital og kompetent eierskap til markedspris, i samarbeid med private investorer.

Og som Geir Kjesbu, administrerende direktør i Investinor sier, vil det nye mandatet gi et enda tydeligere signal om at Investinor skal fatte sine beslutninger på kommersielt grunnlag, og at det viktigste for Investinor er å investere i gode selskaper.

Begge de to virksomhetene er viktige for verdiskapingen i Norge. Vårt mål bør være at begge virksomhetene får utvikle seg videre og utvide sine investeringsvirksomheter vesentlig i forhold til dagens situasjon. Jeg håper at næringsministeren etter nærmere vurdering vil vise større djervhet enn det som kommer fram i meldingen. For SIVA betyr det at det også bør åpnes adgang til å kunne følge norske bedrifter internasjonalt ved å investere i utviklings-eiendom utenfor Norge. For Investinor bør den økte fleksibiliteten i investeringsmandatet også føre til at man ved neste korsvei utvider mandatet, slik at selskapet kan følge norske bedrifter med internasjonalt potensial enda lenger ut i verdikjeden enn de gjør i dag.

Ingrid Heggø (A) [21:53:43]: Meldinga vi handsamar her i dag, har vi etterlyst ei rekkje gonger før, men i dag er mantraet at ein iallfall burde ha venta til Forskringsrådet var ferdig evaluert. Det kan vera noko i det, men det må gå an å be partia bestemma seg, for anten kjem meldinga for seint, eller så kjem ho for tidleg. Viss det gjeld arbeidspresstet, vil eg gjerne visa til at næringskomiteen i 2010–2011 handsama 19 Dokument 8-framlegg som omhandla innovasjon og verkemiddel. Mange av desse viste til saknet etter den varsla evalueringa. Vi utsette òg seks eller sju Dokument 8-framlegg til hausten som omhandla verkemiddelapparatet, bl.a. i Innovasjon Norge og SIVA.

Dei nye såkornfonda si innretning kan ikkje heilt utan vidare samanliknast med innretninga i dei eksisterande såkornfonda med å seia at det er ein reduksjon frå 25 pst. risikoavlasting til 15 pst., slik merknadane til opposisjon ber preg av. For det fyrste skal desse 15 prosentane i dei nye fonda berre dekkja tap som private har. Dagens 25 pst. dekkjer staten sine midlar òg private, og det er slik at staten fyrst tek sin part ved inndeckninga, deretter får dei private. Ei anna endring er at staten skal inn med eigenkapital og ikkje lån.

Høgre vil bruka meir midlar til næringsretta verkemiddel her i dag, bl.a. inkubatorordningar. Dette er i sterk kontrast til budsjettet til Høgre i fjor, der Høgre sa det er uheldig at dei statlege næringsoverføringane har auka under denne regjeringa. Igjen: Vi må bestemma oss.

Til slutt ein morosam observasjon: I innstillinga føreset Framstegspartiet og Høgre at støtta til tilskotsordningane vert gjorde generelle og landsdekkjande. Høgre og Framstegspartiet har ein felles merknad om at verkemidla skal innrettast for å vareta næringspolitiske omsyn, ikkje distriktspolitiske, og at utanforliggjande omsyn som bl.a. bustadsadresse og kjønn ikkje skal vektleggjast. Likevel føreslo Høgre og Framstegspartiet så seint som i budsjettet

for i år at Innovasjon Norge skulle tildela pengar til f.eks. Innovasjon Møbel og Runde Miljøsent. Då er det nærliggjande å spørja: Er det berre Nord-Vestlandet som skal prioriterast med særordningar og det andre vera generelt?

Elles er det bra at det er semje om hovudtrekka i meldinga – det lovar godt for næringslivet og i framtida. Takk for ein god debatt.

Frank Bakke-Jensen (H) [21:56:47]: Jeg skal bare litt kjapt kvittere ut et par saker.

Først til representanten Lillian Hansen: Det er fullt mulig å ha en felles oppfatning av at man må ha nye mål, og samtidig, litt lenger ned, ha forskjellig oppfatning av hva slags virkemidler man skal bruke for å nå de målene. Det er faktisk fullt mulig å ha en oppfatning av at man har det samme målet, og samtidig etterpå si at man har forskjellige virkemidler for å nå det. Det er ikke noe paradoks i de merknadene representanten Hansen leste opp.

SIVA skal være til stede over hele landet. Vi sier ingenting annet om det, men vi sier at en del av eiendomspolitikken deres skal være markedsrettet.

Så til Ingrid Heggø: Vi har bedt om å få meldingen til Stortinget, men vi har ikke nødvendigvis bedt om å få den fort gjennom Stortinget. Vi mener vi fikk litt kort tid til å jobbe med de merknadene vi har framført. Det er det som ligger i det. Det er forskjell på å be om å få noe til Stortinget, og å be om å få det kjapt igjennom Stortinget. Det har vi altså ikke gjort.

Så til det politiske når det gjelder innovasjonspolitik og distriktspolitikk: Meldingen skal ses, og merknadene må leses i lys av at vi her snakker om politikk for framtiden. Vi er ganske klare i merknadene: Distriktspolitikk og innovasjonspolitik vil vi gjerne se på som to forskjellige ting. Det er helt sikkert mulig å finne både budsjettmerknader og andre forslag fra oss bakover i tid som strider imot det bildet, men vi mener det skal være to forskjellige politikkområder – innovasjonspolitik skal være én ting, og distriktspolitikk skal være noe annet. Jeg behandlet det ganske grundig i innlegget mitt, så det skuffet meg at ikke en våken representant som Heggø hadde fått det med seg, men jeg kan ta det med henne senere.

Lillian Hansen (A) [21:58:49]: Det har vært en lang dag, men vi er våkne.

Representanten Frank Bakke-Jensen prøver å forklare forskjellen, men markedsmessig vil det alltid være slik at det vil være mer lønnsomt å investere i sentrale strøk. Loftoten kan vel knapt defineres som sentralt, men vakkert er det.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 12.

Sak nr. 13 [21:59:21]

Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Per Sandberg og Bård Hoksrud om IKT-havarikommisjon og

styrket personvern (Innst. 341 S (2011–2012), jf. Dokument 8:94 S (2011–2012))

Presidenten: Etter ønske fra transport- og kommunikasjonskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver gruppe og 5 minutter til statsråden.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Ingjerd Schou (H) [22:00:25] (ordfører for saken): Fremskrittspartiet har fremmet forslag om å opprette en IKT-havarikommisjon – etter mønster fra flyhavarikommisjonen – som skal finne årsaken bak statlige IKT-havarier og IKT-relaterte personvernbrudd, samt at administrasjonen av dette legges til et eksisterende organ.

Som bakgrunn for forslaget viser forslagsstillerne til at norske myndigheter samler inn store mengder informasjon om den enkelte innbygger. Forslagsstillerne påpeker at personvernet ikke ivaretas, og at myndighetene leker informasjon til uvedkommende. Forslagsstillerne tar i representantforslaget til orde for en IKT-havarikommisjon etter mønster nettopp fra flyhavarikommisjonen for å begrense skadevirkningene av det offentliges lemfeldige behandling av sensitive personopplysninger, og for å finne årsaken bak statlige IKT-havarier.

Komiteen har i sin behandling pekt på at forslaget berører en rekke bekymringsfulle problemstillinger, og mener det er viktig at statsforvaltningen prioriterer hensynet til personvernet.

Forslaget beskriver en rekke problemer med offentlige IKT-løsninger og utfordringer med å ivareta personvernet. Det kan være forhold knyttet til skattemyndighetene, transportsektoren, politiet, nødnett, helsesektoren og Nav – eksempler fra disse områdene underbygger denne typen problemstillinger. Komiteen har i sin behandling pekt på at forslagsstillerne mener at en kommisjon for IKT-havarier og IKT-relaterte personvernbrudd vil kunne hindre at slike problemer oppstår i fremtiden.

Komiteens flertall peker på at forslagsstillerne ikke nevner hvilket eksisterende organ de ønsker å legge denne kommisjonen til, men bemerker at dette kan gjøres innenfor eksisterende forvaltning.

Etablering av en fast havarikommisjon, som skal dekke et så stort og mangslungent område, er ikke uten videre den rette medisinen på den foreskrevne diagnose og symptomer. Det kan være mest hensiktsmessig å engasjere private aktører for å gjennomføre kvalitetsgjennomgang og -vurderinger. Her kan vi bare henvise til Næringsdepartementets engasjement av Det Norske Veritas for vurdering av Altinn. Andre ganger kan det være best å bruke eksisterende statlige organer, og der har Forbruker- og administrasjonsdepartementet brukt bl.a. Nasjonal sikkerhetsmynd-

dighet for vurdering av sikkerheten i regjeringsskartalet. Fleksibilitet er nødvendig. Alltid må det arbeides med forbedringer og gode, oppdaterte kontroll- og oppfølgingsrutiner.

Komiteens flertall, som består av Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, SV og Kristelig Folkeparti, viser til at statens bruk av IKT-løsninger dekker et meget vidt område, og at det vil kunne være krevende for ett enkelt organ å ivareta alle havari- og personvernsituasjoner. Det er fra regjeringens side varslet en stortingsmelding om personvern neste vinter. Her vil flere av de aktuelle spørsmålene reist i forslaget bli drøftet. I tillegg vil regjeringen våren 2012 gi ut reviderte nasjonale retningslinjer for informasjonssikkerhet, og vi skulle vel tidsmessig være der nå. Flertallet foreslår at forslaget vedlegges protokollen.

Så til synspunkter fra Høyre, hvor vi understreker at ny teknologi gir muligheter til også nødvendig nytenkning innenfor flere sektorer. Innenfor eldreomsorgen kan også teknologiske løsninger gi økt trygghet og bidra til at flere eldre kan bo lenger hjemme. Avanserte trygghetsalarmer, såkalte smarthus og nye muligheter for nettbaserte helse-tjenester kan være med på å øke kvaliteten på eldreomsorgen. Det offentlige må innta en rolle som krevende og kompetent etterspørter av tjenester som tar i bruk ny teknologi. Det offentlige skal og kan stimulere innovasjon og dermed bedre ressursbruken i bl.a. eldreomsorgen ved å kreve at tjenesteproducentene, enten det offentlige selv eller private tjenesteleverandører, tar i bruk nye teknologiske løsninger. Det er viktig at det offentlige tar sin servicefunksjon overfor innbyggerne på alvor.

I tillegg har det offentlige et ansvar for å ivareta personvernet. Det er varierende kvalitet på det digitale tilbudet i ulike deler av offentlig sektor. Det er viktig at også departementer og etater tar dette på alvor, og at service er en del av en kultur og et system og ikke avhengig av enkeltpersoner. I tillegg er det viktig at robuste IT-løsninger blir prioritert, og at statsforvaltningen har sikre datasystemer.

Det offentliges data om egen virksomhet og forvaltning bør i størst mulig grad være tilgjengelig for borgerne, fordi dette vil gjøre det enklere for organisasjoner og bedrifter å utvikle tjenester. I dag og i fremtiden vil det være en selvfølge for forbruker at informasjon er tilgjengelig, om ledige barnehageplasser, sykehjemsplasser osv.

Anne Marit Bjørnflaten (A) [22:05:52]: Forslagsstillerne tar opp en viktig problemstilling i dette Dokument 8-forslaget. Enorme mengder informasjon om hver og en av oss håndteres daglig gjennom statens IKT-systemer, og brudd på sikkerheten kan få alvorlige konsekvenser.

Det er heller ikke tvil om at den teknologiske utviklingen stiller oss overfor nye utfordringer når det gjelder personvernet, noe vi hadde omfattende diskusjoner om da vi behandlet datalagringsdirektivet. Når flertallet i komiteen, de rød-grønne partiene og Høyre, likevel har valgt å ikke støtte dette forslaget om å opprette en egen IKT-havarikommisjon, har det sammenheng med at vi mener at det ikke vil være et godt og effektivt nok tiltak.

Statens bruk av IKT-løsninger dekker et svært vidt om-

råde, og det vil derfor være svært krevende for ett enkelt organ å håndtere alle havari- og personvernsituasjoner. Problemstillinger som vil oppstå er ulike, og ofte må det ageres svært raskt. Det blir da et spørsmål om en havarikommisjon som skal dekke et så omfattende område vil kunne ha den tilstrekkelige effektiviteten til å kunne håndtere en slik situasjon, noe også saksordføreren var inne på. Hun viste også til eksemplet med Næringsdepartementet som engasjerte Det Norske Veritas for vurdering av Altinn – dette for raskest mulig å få en vurdering av hva som hadde forårsaket de alvorlige sikkerhetsbruddene.

Jeg vil også nevne at vi allerede i dag har flere tilsyn som har ansvar for deler av forholdene forslagsstillerne peker på. Datatilsynet er både tilsyn og ombud og har en viktig funksjon i henhold til å sikre at personopplysninger blir sikkert ivaretatt. Alvorlige brudd på personopplysningslovens sikkerhetsbestemmelser skal meldes til tilsynet, og tilsynet kan pålegge retting av eventuelle feil og mangler.

Jeg støtter derfor statsråden i – som det framkommer av hennes brev til komiteen – at det allerede eksisterer en ordning som skal ivareta personvern hensyn når svikt i IKT-systemene fører til utilsiktede utleveringer av beskyttelsesverdige personopplysninger.

Også Post- og teletilsynet har en rolle som havarikommisjon for hendelser i ekomnettene. Tilbyderne skal rapportere utfall og hendelser til tilsynet. Post- og teletilsynet gjør så en vurdering av hva som har skjedd og behov for eventuelle tiltak, og rapporterer videre til Samferdselsdepartementet.

Den teknologiske utviklingen utfordrer oss på personvernet. Sensitive opplysninger om oss håndteres og lagres av en rekke instanser, både offentlige og private. Brudd på sikkerhetsbestemmelsene som medfører at uvedkommende får tilgang på personlige opplysninger, kan få store konsekvenser for den enkelte og er uakseptabelt.

Jeg er derfor veldig glad for at regjeringen arbeider med en melding til Stortinget om personvern. Meldingen vil berøre både gjeldende lovverk og utviklingen på personvernområdet videre. Meldingen vil også berøre utfordringen – og muligheten – utviklingen av ny informasjonsteknologi gir. Det vil gi Stortinget en god anledning til å ha en bred gjennomgang av personvernutfordringen vi står overfor.

Bård Hoksrud (FrP) [22:09:19]: Denne saken handler selvfølgelig både om personvernet og ikke minst om alle de utfordringene vi har sett når vi har skullet innføre nye IKT-systemer i offentlig sektor. Det er ikke tvil om at offentlig sektor har vært preget av en lang rekke IKT-skandaler. Det handler om f.eks. Autosys-systemet, som skal sørge for at kjøretøy blir registrert, at man får de rette avgiftsberegninger osv. I utgangspunktet var kostnadene på 250 mill. kr, og nå er de på over 750 mill. kr, altså en tripling av kostnadene ved å innføre et IKT-system i Statens vegvesen. Man kan jo lure på hvorfor man hele tiden skal innføre egne, nye systemer og ikke bruke noe av det som brukes i andre land ute i Europa. Man skal lage sitt eget, helt spesielle system hver gang.

Jeg kan videre nevne Altinn og det alvorlige sikkerhetsbruddet som skjedde der tirsdag 20. mars. 1 500–2 000 mennesker fikk se profilen med fødselsnummer til Oslo-mannen Kenneth – på 36 år – da han logget seg inn for å sjekke selvangivelsen.

Manglende IKT-systemer ved Oslo-sykehusene har endt med en situasjon der pasientjournalen blir sendt i taxi og post mellom de ulike sykehusene.

IKT-problemer i domstolene har ført til at dommer som har blitt borte i datasystemet, må skrives på nytt fordi protokolleringer har blitt borte. Det har vært situasjoner der meddommere som er kalt inn for å undertegne den endelige dommen, har måttet dra hjem med uforrettet sak fordi det ikke har vært mulig å ta utskrift.

Forsvarets Golf-prosjekt ble en så stor skandale at man til slutt endte med å endre hele navnet på prosjektet til LOS – kanskje en bedre betegnelse.

Den 1. mai var journalsystemet til sykehusene i Drammen, Bærum, Ringerike og Kongsberg ute av drift i over seks timer, og sykehusene måtte jobbe uten informasjon om pasientene. Det kunne ha fått fatale konsekvenser.

Regjeringen har tydeligvis heller ingen kontroll over kostnadene i nødnettprosjektet, som har blitt utsatt gang på gang. Det vitner om manglende kontroll når man til bygging av nødnettet først bevilger 525,6 mill. kr i saldert statsbudsjett for 2011, deretter 2 mrd. kr i statsbudsjett for 2012, for deretter å redusere bevilgningene med 1,3 mrd. kr i revidert nasjonalbudsjett 2012. Et velfungerende nødnett er lakmustesten på om et moderne samfunn klarer å sikre sine innbyggere når ulykker og skader inntreffer.

Poenget vårt er ikke å henge ut folk, men å få norsk offentlig sektor til å begynne å lære av alle de feilene som har blitt gjort i IKT-prosjekter.

Innenfor transportsektoren har vi Statens havarikommisjon for transport, som nettopp skal trekke lærdommer av hvordan vi kan bedre sikkerheten på norske veier, på sjøen og på jernbanen. En statlig IKT-havarikommisjon vil på sikt kunne spare staten for milliarder av kroner, som ikke lenger kastes bort på IKT-prosjekter som havarerer.

Det er positivt – veldig positivt faktisk – at Kristelig Folkeparti støtter forslaget vårt, og jeg vil takke for et godt samarbeid med Hareide. Det er imidlertid desto vanskeligere å forstå Høyres merknader i saken.

Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til et representantforslag vi hadde sammen med Høyres Bent Høie om å etablere en statlig finansieringsordning på 10 mrd. kr for IKT-satsing i helsetjenesten. Høyre ville ikke engang være med på å vise til dette forslaget, som Høyre altså selv har stilt seg bak i en tidligere sak.

Høyre har hittil stått sammen med Fremskrittspartiet i kampen mot streknings-ATK, men har nå valgt å stå utenfor viktige merknader om hvordan streknings-ATK utfordrer personvernet.

Hovedårsaken til at IKT-prosjekter i offentlig sektor ofte havarerer, er at bestillerkompetansen i det offentlige kan være altfor dårlig. Fremskrittspartiet mener at det er på høy tid at norske myndigheter begynner å lære av alle feilene som har blitt gjort i offentlige IKT-prosjekter. IKT-sys-

temer blir stadig mer komplekse, og det kreves stadig mer kunnskap, som offentlig sektor kan se ut til å mangle.

Jeg vil herved ta opp det forslaget som er fremmet av Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti.

Presidenten: Representanten Bård Hoksrud har tatt opp det forslaget han refererte til.

Statsråd Rigmor Aasrud [22:13:32]: Det er positivt at Stortinget er opptatt av å få mer ut av IKT-investeringene i offentlig forvaltning og – samtidig – et sterkt personvern. Representantforslaget trekker fram en rekke eksempler på utfordringer hos skattemyndighetene, transportsektoren, politiet, nødnettet, helsesektoren og Nav.

Jeg oppfatter det slik at forslaget omhandler to hovedtemaer. Det ene gjelder planlegging og gjennomføring av IKT-prosjekter i offentlig sektor til avtalt tid, kvalitet og kostnad. Det andre gjelder styrking av personvernet.

I april la regjeringen fram digitaliseringsprogrammet På nett med innbyggerne. Det inneholder felles mål og strategier for hvordan vi skal digitalisere offentlig forvaltning i årene framover. Forvaltningen skal tilby helhetlige og brukervennlige digitale tjenester. Tjenestene skal være basert på en sikker infrastruktur som også skal ivareta hensynet til personvernet.

For å utvikle framtidens digitale tjenester må vi bl.a. fortsette å utvikle og bruke felles komponenter som bl.a. Altinn, elektronisk ID, Folkeregisteret, matrikkelen og Enhetsregisteret. God sikkerhet og personvern er viktig i dette arbeidet. Dessuten må lover og regelverk tilpasses for digital kommunikasjon, slik det framgår av regjeringens digitaliseringsprogram.

Regjeringen vil om kort tid legge fram nye nasjonale retningslinjer for informasjonssikkerhet. IKT-sikkerhet vil også omtales særskilt i den kommende stortingsmeldingen fra Justisdepartementet om samfunnssikkerhet.

Det å kvalitetssikre offentlige IKT-investeringer gjøres på flere måter. Finansdepartementets kvalitetssikringsopplegg for store investeringer er et viktig bidrag. Mitt departement sender nå årlige rundskriv med overordnede krav til IKT-investeringer i staten, og prosjekter som fremmes, gjennomgås særskilt av Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet. Difi har et veiledningsopplegg gjennom prosjektveiviseren.no for både store og mindre IKT-prosjekter.

Noen IKT-investeringer har større usikkerhet og risiko enn andre prosjekter. Derfor gjør vi en ekstra jobb i å forbedre slike saker. Samtidig kan ikke en teknisk utfordring på ett område medføre at utviklingen med å utvikle og ta i bruk ny teknologi stopper opp. Økt bruk av teknologi kan innebære utfordringer for borgernes personvern. En mulighet, som vi vil utnytte, er teknologien i seg selv. Det gjelder bl.a. løsninger for elektronisk innsyn i egne personopplysninger. Poenget er, som komiteen er inne på i innstillingen sin, bruk av personvernfriende teknologi og innebygd personvern.

Personvern skal være et element i utviklingsarbeidet helt fra starten av. Det er noe av kjernen i begrepet «innebygd personvern». Jeg er enig med komiteen i at forvalt-

ningen må planlegge med tanke på personvern når nye IKT-systemer skal bestilles og utvikles. I den varslede stortingsmeldingen om personvern vil regjeringen bl.a. drøfte bruk av personvern fremmende teknologi.

Selv om formålet er godt, vil en fast IKT-havarikommisjon etter min mening ikke sikre nødvendig effektivitet og kvalitet i et arbeid som krever forskjellig tilnærming i ulike saker og problemstillinger. I noen tilfeller er det mest hensiktsmessig å engasjere private aktører for å gjennomføre kvalitetsgjennomgang og vurderinger. Flere har nevnt Næringsdepartementets bruk av Det Norske Veritas for å vurdere Altinn, og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har brukt konsulent tjenester med særskilt kunnskap for å bistå oss i kvalitetssikringen av Departementenes servicesenters IKT-arbeid. Andre ganger kan det være best å bruke eksisterende statlige organer. Og som representanten Schou nevnte, brukte Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet Nasjonal sikkerhetsmyndighet til å vurdere sikkerheten i regjeringskvartalets IKT-system fordi de hadde best tilgjengelig kompetanse. Slik fleksibilitet er nødvendig. Samtidig er det viktig at vi må kunne handle raskt, og det må ikke skapes usikkerhet om ansvarsforhold.

Jeg merker meg at komitéflertallet viser til at statens bruk av IKT-løsninger dekker et meget vidt område, og at det vil være krevende for ett enkelt organ å ivareta alle havari- og personvernsituasjoner. Det er også min holdning.

Sigvald Oppebøen Hansen hadde her teke over presidentplassen.

Åshild Karoline Haugland (FrP) [22:18:28]: Fremskrittspartiet ønsker en effektiv offentlig sektor som forbedrer seg fra år til år. Det å forbedre og omorganisere offentlig sektor forutsetter at man er i stand til å lære av feilene sine, slik at man ikke gjør de samme feilene igjen og igjen. Derfor har man bl.a. Statens havarikommisjon for transport, som i 20 år har bidratt til bedre sikkerhet og færre ulykker innenfor transportsektoren. Jeg er ikke i tvil om at Statens havarikommisjon for transport lykkes i sitt arbeid.

Hvert år bruker staten enorme summer på IKT-prosjekter, men en stor andel av prosjektene de siste 20 årene har havarert. Da må vi spørre oss hvordan vi kan unngå IKT-havarier i framtiden, og hvordan en kan lære av feilene som er begått. Fremskrittspartiet har derfor fremmet et representantforslag om en egen havarikommisjon for IKT, som også IKT-Norge har tatt til orde for. Å opprette en slik havarikommisjon vil på sikt kunne spare skattebetalerne for milliarder av kroner i offentlige feilinvesteringer i årene som kommer, selv om en neppe vil kunne unngå enhver feilinvestering for all framtid.

Hovedårsaken til at det ofte går galt i offentlige IKT-prosjekter, er at bestillerkompetansen i det offentlige er for dårlig. Det offentlige endrer spesifikasjoner og krav i løpet av prosessen. Man har i altfor stor grad satset på nyutvikling i stedet for å velge velprøvde løsninger. I tillegg bør man lære seg å skille mellom hva som er viktig, og hva som er mindre viktig i kontrakter. Det er f.eks. litt spesielt

med en situasjon der et konsultentselskap kan videreselge Altinn, som tross alt koster rundt en halv milliard kroner å utvikle.

Jeg er svært skuffet over hvordan fornyingsministeren på en lettvinnt måte avviser hele forslaget i sitt svar til komiteen, som er vedlagt innstillingen. Statsråden sier bl.a. at etablering av en fast havarikommisjon ikke vil greie å dekke et så stort og mangslungent område som IKT-bruken i statsforvaltningen. Det som ikke kommer fram, er hvilken løsning statsråden selv har for hvordan offentlig sektor skal greie å lære av IKT-havarier.

Det handler altså fra regjeringens side om å skyte ned et godt forslag fra Fremskrittspartiet uten å komme opp med gode alternative løsninger. Man kan jo spørre seg hvem som kan mest om IKT – fagorganisasjonen IKT-Norge, som har tatt til orde for en IKT-havarikommisjon, eller den rød-grønne regjeringen.

La meg avslutningsvis gi honnør til Kristelig Folkeparti, som har valgt å støtte forslaget vårt. Det er viktig at de borgerlige partiene finner fram til gode felles gjennomførbare løsninger for effektivisering av offentlig sektor, slik at skattebetalerne får best mulige tjenester for skattepengene sine. Her er vi ved selve kjernen i borgerlig politikk.

Statsråd Rigmor Aasrud [22:21:30]: Representanten Haugland sier at regjeringen og jeg ikke har vist fram noen løsninger på de problemstillingene som er tatt opp i forslaget. Da vil jeg minne om at det som er den beste løsningen for å unngå at vi får IKT-havarier, er nettopp det jeg har redegjort for i mitt svar – det at vi kvalitetssikrer IKT-prosjektene på en måte som gjør at vi unngår å få problemer i ettertid. Det må være den beste måten, og det er på den måten vi kan lære hvordan vi unngår å få store problemer med IKT-forslagene våre i framtiden. Vi må bygge på noen felles standarder og noen felles prinsipper som gjør at man får prosjekter og IKT-systemer til å henge sammen. Det at vi ikke har systemer som henger sammen, er noe av det som utfordrer oss mest for øyeblikket.

Presidenten: Fleire har ikkje bede om ordet til sak nr. 13.

Sak nr. 14 [22:22:24]

Innstilling frå helse- og omsorgskomiteen om endringar i statsbudsjettet for 2012 under Helse- og omsorgsdepartementet (som følgje av takstoppgjera for legar, psykologar og fysioterapeutar samt bruk av midlar til styrking av fastlegeordninga) (Innst. 366 S (2011–2012), jf. Prop. 124 S (2011–2012))

Presidenten: Ingen har bede om ordet.

Sak nr. 15 [22:22:55]

Innstilling frå arbeids- og sosialkomiteen om tilleggsøyvingar som følgje av reguleringa av grunnbeløpet og

pensjonar i folketrygda mv. frå 1. mai 2012 (Innst. 393 S (2011–2012), jf. Prop. 125 S (2011–2012))

Presidenten: Ingen har bede om ordet.

Sak nr. 16 [22:23:18]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om lønnsregulering for arbeidstakere i det statlige tariffområdet 2012 mv. (Innst. 394 S (2011–2012), jf. Prop. 128 S (2011–2012))

Presidenten: Ingen har bede om ordet.

Akhtar Chaudhry overtok her presidentplassen.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Da er Stortinget klar til å gå til votering over sakene på dagens kart.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt ni forslag. Det er

- forslagene nr. 1–5, fra Sverre Myrli på vegne av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 6, fra Ine M. Eriksen Søreide på vegne av Høyre og Kristelig Folkeparti
- forslagene nr. 7–9, fra Borghild Tenden på vegne av Venstre

Forslagene nr. 1–6 er tatt inn i innstillingen på side 57, mens forslagene nr. 7–9 er omdelt på representantenes plasser i salen.

Det votes over forslagene nr. 7–9, fra Venstre.

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke Heimevernets militære kapasitet gjennom å doble antall mannskaper i innsatsstyrkene og gjennom mer trening av den øvrige styrken. Stortinget ber regjeringen komme tilbake med et forslag om å finansiere dette innenfor Heimevernets ramme.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen om, i tillegg til at det etableres en hovedflybase for kampfly på Ørlandet, så raskt som mulig å utrede alternative løsninger for et detasjement i Nord-Norge med en minimumsløsning på 2 + 1 fly, og komme tilbake til Stortinget med en militærfaglig og økonomisk vurdering av et slikt detasjement.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen skrinlegge planene om å opprette en arktisk innsatsstyrke.»

Votering:

Forslagene fra Venstre ble med 102 stemmer mot 1 stemme ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 22.32.06)

Komiteen hadde innstilt:

I

Stortinget gir sin tilslutning til anskaffelsen av inntil 52 F-35 kampfly.

II

Luftforsvarets rekruttutdanning videreføres ved KNM Harald Haarfagre på Madla.

III

Stortinget gir sin tilslutning til at det opprettes én hovedbase for kampfly. Denne utvikles på Ørland flystasjon med en kampflyskvadronstruktur bestående av 331 skvadron og 332 skvadron. 338 skvadron legges ned. Luftforsvarets styrkeproduksjon tilknyttet luftvern og basesett flyttes til Ørland.

IV

Det etableres en fremskutt operasjonsbase for kampfly i Nord-Norge.

V

Stortinget slutter seg til Forsvarets fremtidige styrkestruktur som beskrevet i proposisjonens tabell 7.5, med unntak av innretningen på luftkontroll og -varsling. Forsvarsdepartementet gis fullmakt til å iverksette endringene.

VI

Stortinget ber regjeringen nedsette et bredt sammensatt offentlig utvalg som skal vurdere et helhetlig tjenestebasert tillegg eller alternativ til dagens erstatningsbaserte kompensasjonsordninger for skadede veteraner, i form av en modernisert krigspensjon eller tilsvarende.

VII

Stortinget ber regjeringen gjennomføre en grundig og systematisk ekstern evaluering av ordningen med integrert strategisk ledelse i forsvarssektoren.

VIII

Stortinget ber regjeringen gjennomføre en helhetlig og grundig ekstern evaluering av dagens modell for Forsvarsbygg og EBA-forvaltning i forsvarssektoren, samt implementeringen av denne, med tanke på forbedrede leveranser i tråd med brukernes behov.

Presidenten: Det votes alternativt mellom komiteens innstilling til V og forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget slutter seg til Forsvarets fremtidige styrkestruktur som beskrevet i proposisjonens tabell 7.5. Forsvarsdepartementet gis fullmakt til å iverksette endringene.»

Det er Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti som står bak innstillingens V. Venstre har varslet at de vil støtte innstillingen.

Votering:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble forslaget bifalt med 57 mot 46 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 22.32.49)

Presidenten: Det votes over innstillingens forslag til I og II.

Votering:

Komiteens innstilling til I og II ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det votes over innstillingens forslag til IV.
Fremskrittspartiet har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling til IV ble med 80 mot 22 stemmer bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 22.33.22)

Presidenten: Det votes over innstillingens forslag til III.
Fremskrittspartiet og Venstre har varslet at de vil stemme imot.*

Votering:

Komiteens innstilling til III ble bifalt med 78 mot 24 stemmer bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 22.33.48)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 6, fra Høyre og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:
«Stortinget ber regjeringen utrede en løsning der en fremskutt operasjonsbase for kampfly i Nord-Norge etableres i Bodø.»

Votering:

Forslaget fra Høyre og Kristelig Folkeparti ble med 65 mot 36 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 22.34.09)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 2–5, fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 2 lyder:

«Fremskutt operasjonsbase i Nord-Norge etableres på Evenes. Bodø hovedflystasjon legges ned.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Rygge flystasjon nedlegges som flystasjon. Forsvarets EK-støttesenter (FEKS) flyttes til Ørland. 717 skvadron flyttes til Gardermoen. 720 skvadron legges ned, og det opprettes et detasjement med Bell 412 helikoptre på Rygge underlagt 339 skvadron på Bardufoss.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Generalinspektøren for Luftforsvaret, Luftforsvarsstaben, Luftoperativt inspektorat og Luftforsvarets utdanningsinspektorat lokaliseres til Reitan.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Luftforsvarets stasjon Mågerø legges ned, Luftforsvarets kontroll- og varslingsskole flyttes til Sørreisa, og Luftforsvarets programmeringssenter flyttes til Reitan.»

Votering:

Forslagene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble bifalt med 56 mot 45 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 22.34.35)

Presidenten: Det votes over komiteens innstilling til VI, VII og VIII.

Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling til VI, VII og VIII ble med 56 mot 46 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 22.35.10)

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstilt:

I

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet vert gjeven fullmakt til å starte eit nytt investeringsprosjekt for pansra køyrety til Hæren.

II

Kostnadsramma for materiellinvesteringa (post 45) er 9 345 mill. kroner inkludert ei avsetjing for usikkerheit.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

*Se stemmeforklaring fredag 15. juni

Votering i sak nr. 3

Komiteen hadde innstilt:

Dokument nr. 5 (2011–2012) – Ombudsmannsnemnda for Forsvarets innberetning om virksomhet i tiden 1. januar–31. desember 2011 – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Under debatten har Anders Anundsen satt fram et forslag på vegne av Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Riksrevisjonen foreta særskilt undersøkelse av anskaffelsesprosessen og grunnlaget for valget av nye kampfly og legge resultatet frem for Stortinget.»

Det vateres alternativt mellom dette forslaget og komiteens innstilling.

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:167 S (2010–2011) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Anders Anundsen og Jan Arild Ellingsen om at Riksrevisjonen foretar en særskilt undersøkelse av anskaffelsesprosessen og grunnlaget for valget av Joint Strike Fighter (JSF) (F-35) – bifalles ikke.

Votering:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Fremskrittspartiet ble innstillingen bifalt med 79 mot 23 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 22.36.43)

Votering i sak nr. 5

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 2 (2011–2012) – om Riksrevisjonens melding om virksomheten i 2011 – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 6

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 4 (2011–2012) – melding for året 2011 fra Sivilombudsmannen – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 7

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 7:1 (2011–2012) – årsmelding fra Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget) for 2011 – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 8

Komiteen hadde innstilt:

Protokoll for tidsrommet 1. januar–30. juni 2011 vedkommende:

Helse- og omsorgsdepartementet

Statsrådets protokoller for tidsrommet 1. juli–31. desember 2011 vedkommende:

Statsministerens kontor

Arbeidsdepartementet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Finansdepartementet

Fiskeri- og kystdepartementet

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Forsvarsdepartementet

Helse- og omsorgsdepartementet

Justis- og politidepartementet

Kommunal- og regionaldepartementet

Kulturdepartementet

Kunnskapsdepartementet

Landbruks- og matdepartementet

Miljøverndepartementet

Nærings- og handelsdepartementet

Olje- og energidepartementet

Samferdselsdepartementet

Utenriksdepartementet og
Utenriksdepartementet – utviklingssaker – vedlegges
protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 9

Presidenten: Under debatten har Per-Kristian Foss satt fram et forslag på vegne av Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre en ordning med kumulering ved stortingsvalg ved stortingsvalget i 2013. Stortinget ber om at reglene om kåring av kandidater endres, slik at et personlig stemmetall på minst åtte prosent av listens totale stemmetall kåres i rekkefølge etter antall mottatte personlige stemmer.»

Votering:

Forslaget fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre ble med 74 mot 27 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 22.38.38)

Komiteen hadde innstilt:

Stortinget ber regjeringen utrede endringer av valgordningen for stortingsvalg slik at velgerne gis mulighet til å påvirke rekkefølgen av partienes kandidater, samtidig som hensyn til partienes mulighet til å sikre innflytelse over hvilke kandidater som velges, sikres. Stortinget ber om at en slik reform for stortingsvalg utredes slik at den eventuelt nye valgordningen kan innføres ved stortingsvalget i 2017.

Presidenten: Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre har varslet at de subsidiært nå vil støtte innstillingen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 10

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt 23 forslag. Det er

- forslagene nr. 1–11, fra Torgeir Trældal på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre

- forslagene nr. 12–18, fra Torgeir Trældal på vegne av Fremskrittspartiet
- forslagene nr. 19 og 20, fra Svein Flåtten på vegne av Høyre
- forslag nr. 21, fra Steinar Reiten på vegne av Kristelig Folkeparti
- forslagene nr. 22 og 23, fra Trine Skei Grande på vegne av Venstre

Forslagene nr. 1–21 er tatt inn i innstillingen på sidene 31–33, mens forslagene nr. 22 og 23 er omdelt på representantenes plasser i salen.

Det votes over forslag nr. 22, fra Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen om å gjennomgå hele jordbruksavtaleinstituttet, men den hensikt å forenkle forhandlingene til utelukkende å omhandle tilskuddsordninger som har direkte innvirkning på bøndenes inntektsmulighet.»

Voteringstavlene viste at det var avgitt 101 stemmer mot og 0 stemmer for forslaget.
(Voteringsutskrift kl. 22.39.47)

Trine Skei Grande (V) (fra salen): Voteringen ble ikke registrert.

Votering:

Forslaget fra Venstre ble med 100 mot 2 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 22.40.20)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 21, fra Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

- «a) Prop. 122 S (2011–2012) sendes tilbake til regjeringen.
- b) Stortinget ber regjeringen innlede nye forhandlinger med jordbrukets organisasjoner, og legge fram tilbud i samsvar med Stortingets forutsetninger i Innst. S. nr. 234 (2011–2012).
- c) Regjeringen gis fullmakt til å godkjenne avtalen så fremt det oppnås enighet med begge organisasjonene. I motsatt fall legges forslaget fram for Stortinget innen 15. juli 2012. Gjeldende avtale forlenges inntil ny avtale er vedtatt.»

Votering:

Forslaget fra Kristelig Folkeparti ble med 96 mot 5 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 22.40.47)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 19 og 20, fra Høyre.

Forslag nr. 19 lyder:

«I statsbudsjettet for 2012 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål	Kroner
U t g i f t e r			
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	50	Fondsavsetninger, økes med fra kr 1 038 653 000 til kr 1 059 653 000	21 000 000
	70	Markedsregulering <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 190 900 000 til kr 188 300 000	2 600 000
	73	Pristilskudd, <i>kan overføres</i> , økes med fra 2 290 100 000 til 2 315 100 000	25 000 000
	74	Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 8 351 319 000 til kr 8 305 591 000	45 728 000
	77	Utviklingstiltak, <i>kan overføres</i> , økes med fra kr 233 526 000 til kr 238 958 000	5 400 000
	78	Velferdsordninger, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 1 584 604 000 til kr 1 581 500 000»	3 100 000

Forslag nr. 20 lyder:

«Stortinget gir Landbruks- og matdepartementet fullmakt til å iverksette tiltak i henhold det justerte forslaget til jordbruksoppgjør, herunder tiltak som er knyttet til bevilgninger i 2013.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Høyre ble med 84 mot 17 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 22.41.10)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 23, fra Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen avvikle de norske eksportsubsidiene til osteproduksjon gjennom omsetningsavgiften gjeldende fra 1. juli 2012.»

Fremskrittspartiet har varslet at de støtter forslaget.

Svein Flåtten (H) (fra salen): Høyre har også varslet at de støtter forslaget.

Presidenten: Det er registrert at også Høyre ønsker å støtte forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Venstre ble med 61 mot 41 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 22.42.20)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 15 og 18, fra Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 15 lyder:

«Stortinget ber regjeringen justere periodiseringen av jordbruksoppgjøret til å følge kalenderåret, og sørge for at de rammevilkårene som ikke kan fastlegges for lengre perioder, kommer inn som en del av den årlige budsjettprosessen. Oppgjøret for 2012 videreføres som

en overgangsordning ut budsjettåret 2012 med de endringer som gjøres i revidert nasjonalbudsjett for 2012.»

Forslag nr. 18 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide egen melding om satsing på bioenergi generelt og spesielt innenfor landbruket.»

Venstre har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Fremskrittspartiet ble med 79 mot 23 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 22.42.50)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 12–14 og forslagene nr. 16 og 17, fra Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om nødvendige lovendringer slik at bo- og driveplikten og prisreguleringen av landbrukseiendom kan oppheves.»

Forslag nr. 13 lyder:

«Jordbruksoppgjøret for 2012 bifalles ikke.»

Forslag nr. 14 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om overføringer til landbruket på linje med andre utgifter som fremmes i statsbudsjettet.»

Forslag nr. 16 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med fremleggelsen av statsbudsjettet for 2013 konkretisere hvilke skatter og avgifter landbruket blir ilagt som næring.»

Forslag nr. 17 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med fremleggelsen av statsbudsjettet for 2013 fremme konkrete tiltak for skatte- og avgiftsreduksjoner for landbruket.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Fremskrittspartiet ble med 79 mot 23 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 22.43.16)

Presidenten: Det voterer over forslagene nr. 5, 10 og 11, fra Fremskrittspartiet og Høyre.

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen ved fremleggelsen av statsbudsjettet for 2013 komme med en strategi for avbyråkratisering av landbruket.»

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en ordning med omsettelige produksjonskvoter for kumelk som ikke begrenses til fylkes- eller regionnivå, men gjøres landsomfattende.»

Forslag nr. 11 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en helhetlig strategi for økt kjøttproduksjon, spesielt rettet inn mot storfekjøtt.»

Votering:

Forslagene fra Fremskrittspartiet og Høyre ble med 62 mot 40 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 22.43.35)

Presidenten: Det voterer over forslagene nr. 1–4 og nr. 6–9, fra Fremskrittspartiet og Høyre.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen intensivere arbeidet med utvikling av nisje- og spesialprodukter i landbruket.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen endre regelverket for samdrifter, slik at fleksibiliteten blir større og at mulighetene for en variert og allsidig bruksstruktur blir bedre.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen oppheve de geografiske begrensningene og antall deltakere for deltakelse i samdrifter, samt kvotetaket.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme sak for Stortinget om endring av jordlovas bestemmelser om delingsforbud.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen tillate demonstrasjons- salg og servering ved besøk i produksjonslokaler eller i tilknytning til disse.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen oppheve alle produksjonsreguleringer (som for eksempel melkekvotes) dersom foredlingen skjer på egen gård.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av markedsreguleringsordningene for å se om disse fungerer godt nok for alle aktører i verdikjeden, samt fremme forslag til endringer som særlig tar hensyn til forbrukerne og til lik konkurranse mellom aktørene i næringen. Ved forslag om flytting av sektorer ut av dagens målprissystem skal alltid alternativene «avvikling av markedsordningene» og «kyllingmodellen» utredes og vurderes.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme sak for Stortinget om endring av forskrift om utenlandsk bearbeiding av kjøtt- og meierivarer, blant annet slik at rettighetene som selges på auksjon, blir omsettelige.»

Venstre har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Fremskrittspartiet og Høyre ble med 61 mot 41 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 22.44.01)

Komiteen hadde innstilt:

I

I statsbudsjettet for 2012 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter			
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	50	Fondsavsetninger, økes med	111 000 000
		fra kr 1 038 653 000 til kr 1 149 653 000	
	70	Markedsregulering, kan overføres, reduseres med	2 600 000
		fra kr 190 900 000 til kr 188 300 000	
	74	Direkte tilskudd, kan overføres, reduseres med	110 728 000
		fra kr 8 351 319 000 til kr 8 240 591 000	
	77	Utviklingstiltak, kan overføres, økes med	5 432 000
		fra kr 233 526 000 til kr 238 958 000	
	78	Velferdsordninger, kan overføres, reduseres med	3 104 000
		fra kr 1 584 604 000 til kr 1 581 500 000	

II

Stortinget gir Landbruks- og matdepartementet fullmakt til å iverksette tiltak i henhold til det fremlagte for-

slag til jordbruksoppgjør, herunder tiltak som er knyttet til bevilgninger i 2013.

Presidenten: Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 72 mot 29 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 22.44.34)

Votering i sak nr. 11

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt seks forslag. Det er:

- forslagene nr. 1–3, fra Torgeir Trældal på vegne av Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti
- forslag nr. 4, fra Torgeir Trældal på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre
- forslagene nr. 5 og 6, fra Torgeir Trældal på vegne av Fremskrittspartiet

Det votes over forslag nr. 6, fra Fremskrittspartiet.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det igangsettes nedslakting av tamrein på Finnmarksvidda for å unngå store dyrelidelser.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 80 mot 22 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 22.45.14)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 4, fra Fremskrittspartiet og Høyre.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen justere periodiseringen av reindriftingsoppgjøret til å følge kalenderåret og om at forhandlingene kommer inn som en del av budsjettprosessen.»

Venstre har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Høyre ble med 61 mot 41 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 22.45.37)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 1–3, fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen prioritere arbeidet med å fremforhandle en ny avtale med bakgrunn i lov 2. oktober 1751 Første Codicill og Tillæg til Grendse-Tractaten imellem Kongerigerne Norge og Sverrig Lapperne betreffende (Lappekodisillen) for å unngå grenseoverskridende konflikter for fremtiden.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en egen stortingsmelding om reindrift i løpet av 2012.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av erstatningsordningen for tap av rein, herunder vurderer skjerping av krav til dokumentasjon av innrapporterte tap. Gjennomgangen skal foretas av en uavhengig instans.»

Venstre har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti ble med 56 mot 46 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 22.46.04)

Komiteen hadde innstilt:

I

I statsbudsjettet for 2012 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter			
1147	71	Reindriftsforvaltningen Omstillingstiltak i Indre Finnmark, <i>redukes</i> med fra kr 8 904 000 til kr 8 404 000	500 000
1151	51	Til gjennomføring av reindriftsavtalen Tilskudd til Utviklings- og investeringsfondet, <i>økes</i> med fra kr 32 800 000 til kr 42 146 000	9 346 000
	75	Kostnadssenkende og direkte tilskudd, <i>redukes</i> med fra kr 60 000 000 til kr 51 154 000	8 846 000

II

Stortinget gir Landbruks- og matdepartementet fullmakt til å iverksette tiltak i henhold til den foreslåtte reindriftsavtalen, og som er knyttet til bevilgninger i 2013.

Presidenten: Det voteres alternativt mellom komiteens innstilling og forslag nr. 5, fra Fremskrittspartiet.

Forslaget lyder:

«Forslag til reindriftsoppgjøret 2012/2013 bifalles ikke.»

Votering:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Fremskrittspartiet ble innstillingen bifalt med 79 mot 23 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 22.46.30)

Votering i sak nr. 12

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt tre forslag. Det er:

- forslag nr. 1, fra Per Roar Bredvold på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre
- forslagene nr. 2 og 3, fra Trine Skei Grande på vegne av Venstre

Forslag nr. 1 er tatt inn i innstillingen på side 17, mens forslagene nr. 2 og 3 er omdelt på representantenes plasser i salen.

Det voteres over forslag nr. 2, fra Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen senest i løpet av 2013 foreslå nødvendige endringer i lov 19. desember 2003 nr. 130 om Innovasjon Norge. Lovendringene skal føre til at:

1. Innovasjon Norge får en langt friere rolle i forhold til politiske myndigheter.

2. Innovasjon Norge i langt større grad blir en premissleverandør mot myndigheter og det politiske miljø når det gjelder å foreslå og formidle tiltak for økt entreprenørskap, innovasjon og forenkling.

3. Innovasjon Norge deles i to ulike enheter. Den ene delen skal være en målrettet nyskappingsdel for gründere og bedrifter i hele landet. Formålet med denne delen er å stimulere til at gode ideer settes ut i livet uavhengig av hvor i landet de oppsto. Den andre delen skal ta distriktshensyn og ha et virkemiddelapparat for distriktutbygging, med hovedhensikt å sikre bosetting og landbrukspolitiske mål. Bygdeutviklingsmidlene skal beholdes i distriktsdelen og stimulere utvikling og etablering av tilleggsnæringer i tilknytning til tradisjonelt landbruk.»

Votering:

Forslaget fra Venstre ble med 101 stemmer mot 1 stemme ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 22.47.04)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Fremskrittspartiet og Høyre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å oppheve begrensningen på antall timer og timesats for egenprodusert FoU i forbindelse med Skattefunn.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Høyre ble med 61 mot 40 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 22.47.23)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 3, fra Venstre.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med framlegging av statsbudsjettet for 2013 fremme forslag om en forsterket inkubasjonsstrategi under SIVA som innebærer både en styrking av SIVAs programmidler og SIVAs egenkapital til inkubasjonsmiljøene.»

Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Venstre ble med 57 mot 45 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 22.47.53)

Komiteen hadde innstilt:

Meld. St. 22 (2011–2012) – om verktøy for vekst – om Innovasjon Norge og SIVA SF – vert å leggje ved møteboka.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 13

Presidenten: Under debatten har Bård Hoksrud satt fram et forslag på vegne av Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen opprette en IKT-havarikommisjon innunder Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet som skal finne årsaken bak statlige IKT-havarier og IKT-relaterte personvernbrudd.»

Venstre har varslet støtte til forslaget.

Det voteres alternativt mellom dette forslaget og komiteens innstilling.

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:94 S (2011–2012) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Per Sandberg og Bård Hoksrud om IKT-havarikommisjon og styrket personvern – vedlegges protokollen.

Votering:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti ble innstillingen bifalt med 73 mot 28 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 22.49.10)

Votering i sak nr. 14

Komiteen hadde innstilt:

Stortinget samtykker i at Helse- og omsorgsdepartementet får fullmakt til å gjere endringar i løyvingane til trygderefusjonane for legehjelp, psykologhjelp og fysioterapi frå 1. juli 2012 på grunnlag av eventuelle avtalar med Den norske legeforening, Norsk Psykologforening og Norsk Fysioterapeutforbund frå same dato.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr.15

Presidenten: Representanten Laila Marie Reiertsen har bedt om ordet.

Laila Marie Reiertsen (FrP) [22:49:51]: Ved ein inkurie blei forslaget til Framstegspartiet ikkje teke opp under debatten, så vi må gå for innstillinga.

Presidenten: Det er notert.

Komiteen hadde innstilt:

I

Arbeidsdepartementet får fullmakt til å regulere pensjonar av statskassa på same måten som for statspensjonistar.

II

I statsbudsjettet for 2012 blir det gjort følgjande endringar:

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter			
611		Pensjonar av statskassa	
	1	Driftsutgifter, <i>overslagsløyving</i> , blir auka med frå kr 19 100 000 til kr 19 500 000	400 000
612		Tilskott til Statens pensjonskasse	
	1	Driftsutgifter, <i>overslagsløyving</i> , blir auka med frå kr 9 500 000 000 til kr 9 912 000 000	412 000 000
	70	For andre medlemmer av Statens pensjonskasse, <i>overslagsløyving</i> , blir auka med frå kr 106 000 000 til kr 111 000 000	5 000 000
615		Yrkesskadeforsikring	
	1	Driftsutgifter, <i>overslagsløyving</i> , blir auka med frå kr 79 000 000 til 80 000 000	1 000 000
616		Gruppelivsforsikring	
	1	Driftsutgifter, <i>overslagsløyving</i> , blir auka med frå kr 157 000 000 til kr 161 000 000	4 000 000
660		Krigspensjon	
	70	Tilskott, militære, <i>overslagsløyving</i> , blir auka med frå kr 165 000 000 til kr 168 000 000	3 000 000
	71	Tilskott, sivile, <i>overslagsløyving</i> , blir auka med frå kr 415 000 000 til kr 423 000 000	8 000 000
664		Pensjonstrygda for sjømenn	
	70	Tilskott, blir auka med frå kr 311 672 000 til kr 317 672 000	6 000 000
666		Avtalefesta pensjon	
	70	Tilskott, blir auka med frå kr 1 940 000 000 til kr 1 974 000 000	34 000 000
667		Supplerande stønad til personar over 67 år	
	70	Tilskott, blir auka med frå kr 398 000 000 til kr 406 000 000	8 000 000

Kap.	Post	Formål	Kroner
2620	70	Stønad til einsleg mor eller far Overgangsstonad, <i>overslagsløyving</i> , blir auka med frå kr 2 482 000 000 til kr 2 543 000 000	61 000 000
2651	70	Ytingar under arbeidsavklaring Arbeidsavklaringspengar, <i>overslagsløyving</i> , blir auka med frå kr 34 685 000 000 til kr 35 534 000 000	849 000 000
2655	70	Uførheit Grunnpensjon, <i>overslagsløyving</i> , blir auka med frå kr 21 965 000 000 til kr 22 509 000 000	544 000 000
	71	Tilleggs pensjon, <i>overslagsløyving</i> , blir auka med frå kr 34 390 000 000 til kr 35 238 000 000	848 000 000
	72	Særtilllegg, <i>overslagsløyving</i> , blir auka med frå kr 2 180 000 000 til kr 2 233 000 000	53 000 000
	76	Yrkesskadetrygd, <i>overslagsløyving</i> , blir auka med frå kr 80 000 000 til kr 82 000 000	2 000 000
2670	70	Alderdom Grunnpensjon, <i>overslagsløyving</i> , blir auka med frå kr 50 860 000 000 til kr 51 878 000 000	1 018 000 000
	71	Tilleggs pensjon, <i>overslagsløyving</i> , blir auka med frå kr 89 200 000 000 til kr 90 994 000 000	1 794 000 000
	73	Særtilllegg, <i>overslagsløyving</i> , blir auka med frå kr 5 950 000 000 til kr 6 065 000 000	115 000 000
2680	70	Ytingar til gjenlevande ektefellar Grunnpensjon, <i>overslagsløyving</i> , blir auka med frå kr 1 315 000 000 til kr 1 346 000 000	31 000 000
	71	Tilleggs pensjon, <i>overslagsløyving</i> , blir auka med frå kr 1 095 000 000 til kr 1 121 000 000	26 000 000
	72	Særtilllegg, <i>overslagsløyving</i> , blir auka med frå kr 108 000 000 til kr 111 000 000	3 000 000

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 16

Komiteen hadde innstilt:

I

I statsbudsjettet for 2012 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter			
2315	1	Lønnsregulering for arbeidstakere i det statlige tariffområdet Driftsutgifter, bevilges med	1 618 000 000
1502	21	Tilskudd til kompetanseutvikling Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> , bevilges med	3 000 000
	70	Tilskudd, <i>kan overføres</i> , bevilges med	12 500 000
1503	70	Midler til opplæring og utvikling av tillitsvalgte Tilskudd, <i>forhøyes</i> med fra kr 144 693 000 til kr 149 934 000	5 241 000

II

Stortinget samtykker i at det med virkning fra 1. mai 2012 foretas regulering av lønningene mv. for arbeidstakere i det statlige tariffområdet som er medlemmer av Akademikerne, LO Stat og YS Stat i samsvar med Riksmeklerens møtebok av 2. juni 2012. For embets- og tjenestemenn som

ikke er medlemmer av organisasjoner som nevnt ovenfor og som derfor ikke får sine lønns- og arbeidsvilkår fastsatt i hovedtariffavtale, skal det gjelde de samme lønns- og arbeidsvilkår. Embets- og tjenestemenn som er tatt ut av hovedtariffavtalen, får sine lønns- og arbeidsvilkår fastsatt administrativt i egen kontrakt.

III

Stortinget samtykker i at Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet får fullmakt til å kunne samtykke i at det blir foretatt tilsvarende regulering av lønningene mv. som nevnt i punkt II, for arbeidstakere som er medlemmer i Unio. Virkningstidspunktet for lønnsregulering fastsettes særskilt.

IV

Stortinget samtykker i at Kongen på vegne av staten kan bringe tvister i forbindelse med hovedtariffoppgjøret i staten 2012 inn for Rikslønnsnemnda i samsvar med lov av 18. juli 1958 om offentlige tjenestetvister § 31 annet ledd.

V

Stortinget samtykker i at Finansdepartementet får fullmakt til å fordele bevilgningen under kap. 2315 Lønnsregulering for arbeidstakere i det statlige tariffområdet,

post 1 Driftsutgifter, på de av postene i statsbudsjettet som har lønnsbevilgning.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Sak nr. 17 [22:50:22]

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 22.51.
